

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944: 29
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

SOCIALUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

I.

UTREDNING OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

DEN HÖGRE SOCIALPOLITISKA
OCH KOMMUNALA
UTBILDNINGEN

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lemne. Marcus. 71 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. **Fö.**
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Marcus. 396 s. **Fi.**
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Hæggeström. 66 s. **S.**
5. Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. Beckman. 262 s. **S.**
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. **Jo.**
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 215 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer. Norstedt. 114 s. **Ju.**
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. viij, 192 s. **Ju.**
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. **Ju.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. **Fo.**
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. **Fi.**
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. **Fi.**
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. **Fi.**
15. Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 360 s. **S.**
16. Socialvårdskommitténs betänkande. 8. Kostnadsberäkningar angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 91 s. **S.**
17. Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. Hæggeström. 165 s. **E.**
18. Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. Beckman. 84 s. **K.**
19. Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. Hæggeström. 23 s. **E.**
20. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. Frageställningar och problemläge. Idun. 138 s. **E.**
21. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. Idun. 354 s. **E.**
22. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 3. Utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. Idun. 104 s. **E.**
23. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. Idun. (2), 148 s. **E.**
24. Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. Norstedt. 65 s. **Ju.**
25. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 5. Promemoria angående yrkesutbildning för arbetslösa m. m. Hæggeström. 92 s. **E.**
26. Befolkningspolitik i utlandet. Beckman. 239 s. **S.**
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till vissa uppfinningar m. m. Marcus. 83 s. **H.**
28. 1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. Sv. Tryckeri AB. 101 s. 6 ritn. **S.**
29. Socialutbildnings-sakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. Hæggeström. 192 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars ytre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:29
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

SOCIALUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

I.

UTREDNING OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

DEN HÖGRE SOCIALPOLITISKA
OCH KOMMUNALA
UTBILDNINGEN

STOCKHOLM 1944

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

442181

SOCIALTJÄNSTFÖRENINGEN

I

UTREDNING OCH FÖRSLAG

av

DR. HÖGSTRÖM

OCH KOMMISSIONEN

UTBILDNINGEN

STOCKHOLM 1944

STATSBEGRÄNSAD FÖRLÄGGNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Skrivelse till departementschefen</i>	5
<i>Utredningsuppdraget</i>	7
<i>Behovet av socialpolitisk och kommunal utbildning</i>	13
Inledning, 13. Kompetens och utbildning i kommunal tjänst, 21. Utbildningsbehovets art: kommunernas allmänna och kamerala förvaltning, 24. Utbildningsbehovets art: statens och kommunernas sociala förvaltning, 25. Utbildningsbehovets art: storstädernas specialproblem, 29. Utbildningsbehovets art: vissa tjänster utanför statlig och kommunal förvaltning, 30. Utbildningsbehovets art: sammanfattning, 31. Övriga utbildningsfrågor, 34. Utbildningsbehovets omfattning, 36.	
<i>Socialinstitutens uppgifter</i>	44
Socialinstitutet i Stockholm, 44. Socialinstitutet i Göteborg, 47. Fördelningen på linjer, 48. Partiell utbildning, 52. Examen på grundval av självstudier, 54. Utbildningskapacitet, 55. Forskningsuppgifter, 57.	
<i>Utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm</i>	60
I. <i>Den teoretiska undervisningen</i>	60
Nuvarande bestämmelser, 60. Examensämnen, 63. Lärarpersonal, 67. Examinas byggnad, 70.	
II. <i>Den praktiska utbildningen</i>	73
Allmänna synpunkter, 73. Förpraktik, 76. Praktik under studietiden, 81. Undervisningscentra, 85. Ersättning till praktikanter, 93.	
III. <i>Inträdesfordringar</i>	94
Hittillsvarande regler, 94. De teoretiska inträdesvillkoren: olika möjligheter, 100. Förberedelse för inträde vid institutet, 103. De sakkunnigas förslag beträffande inträdesvillkoren, 106.	
<i>Utbildningen vid socialinstitutet i Göteborg</i>	110
<i>Särskilda utbildningsfrågor</i>	113
Fortsatt utbildning av tjänstemän m. fl., 113. Specialutbildning, 116. Kombination av flera utbildningsvägar, 119. Tillträde till högre utbildning, 120.	
<i>Organisatoriska och ekonomiska frågor</i>	122
Socialinstitutets styrelse och förvaltning, 122. Tillsättning och avlöning av befattningshavare, 126. Lokalfrågor, 130. Studietidens ekonomi, 135. Kostnadsberäkningar, 138.	
<i>Sammanfattning av de sakkunnigas utredning och förslag</i>	146
<i>Särskilda yttranden</i>	154

<i>Bilagor</i>	Sid. 158

1. Förslag till grundstadgar för institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm (Socialinstitutet).
2. Undervisningen i de särskilda ämnena.
3. Exempel på studieplaner för sociala, socialkamerala och kamerala linjerna.
4. Exempel på studieplaner vid studier i etapper.
5. Exempel på praktikens anordnande.
6. Exempel på specialisering för olika sociala uppgifter.
7. Examenfordringar och studieplaner vid kombination av olika slags utbildning.
8. Exempel på program vid kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän.
9. Överenskommelser angående socialinstitutets lokaler.

Tabeller.

1. Personalbeståndet i vissa statliga verk 1913, 1924 och 1942	14
2. Städernas och köpingarnas utgifter för olika ändamål 1913—1940	16
3. Landskommunernas (utom köpingarnas) utgifter för olika ändamål 1913—1940	18
4. Landstingens utgifter för olika ändamål 1913—1940	19
5. Översikt av vissa befattningar inom städernas förvaltning 1/1 1944	38
6. Utbildning i förhållande till befattningar och lönenivå inom Göteborgs stads förvaltning	39
7. Antal sökande och antagna elever vid socialinstitutet i Stockholm 1920—1943 ..	45
8. Från socialinstitutet i Stockholm 1921—1942 diplomerade elever, fördelade efter anställning och arbetsuppgifter 1/6 1943	46

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastik-
departementet.*

Genom beslut den 5 juni 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande den högre socialvetenskapliga och sociala utbildningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Departementschefen tillkallade därefter som sakkunniga landshövdingen A. N. Thomson, bibliotekarien Ebon M. I. Andersson, docenten G. E. Heckscher, professorn I. Högbom, studierektorn T. Karlbom, borgarrådet Y. G. R. Larsson, professorn E. R. Lindahl samt nuvarande expeditionschefen A. E. V. Swartling, varjämte det uppdrogs åt Thomson att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete och åt Heckscher att vara de sakkunnigas sekreterare. De sakkunniga ha antagit benämningen socialutbildnings-sakkunniga.

På grund av remisser ha de sakkunniga avgivit följande yttranden:

1) den 19 januari 1944 till chefen för ecklesiastikdepartementet i anledning av skrivelse från landshövdingen Malte Jacobsson m. fl. rörande statsanslag för upprättande av ett socialpolitiskt institut i Göteborg

2) den 9 mars 1944 till chefen för socialdepartementet i anledning av V. P. M., utarbetad av landssekreterare O. Åkesson samt avseende antagande och utbildning av aspiranter å länsnotarie-, länsbokhållare- och taxerings-assistenttjänster m. m.

3) den 25 maj 1944 till ministern för utrikes ärendena i anledning av förslag av Amerikautredningen beträffande utbildning av tjänstemän inom utrikesförvaltningen.

Till de sakkunniga ha av Kungl. Maj:t överlämnats följande framställningar att tagas i övervägande vid fullgörande av utredningsuppdraget, nämligen:

1) den 11 juni 1943 riksdagens skrivelse angående utredning om en förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden

2) den 15 oktober 1943 en skrivelse från Sveriges förenade studentkårer angående införande av en samhällsvetenskaplig fakultet vid universiteten i Uppsala och Lund

3) den 1 februari 1944 en skrivelse från statsvetenskapliga intresseförbundet angående ordnandet av praktikanttjänstgöring för politices magistrar.

Vidare ha Sveriges förenade studentkårer i skrivelse till de sakkunniga framfört vissa önskemål beträffande statsvetenskaplig examen och därmed sammanhängande frågor.

De sakkunniga få härmed överlämna betänkande med utredning och förslag angående den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen jämte därtill hörande bilagor. Särskilda yttranden av undertecknade Andersson och Heckscher i avseende på vissa punkter av betänkandet bifogas.

Vid utredningen ha de sakkunniga samrått med ett flertal företrädare för kommunal förvaltning och socialt arbete.

Stockholm den 29 juni 1944.

A. THOMSON

EBON ANDERSSON	GUNNAR HECKSCHER	IVAR HÖGBOM
TORVALD KARLBOM	YNGVE LARSSON	ERIK LINDAHL
	ERIK SWARTLING	

Utredningsuppdraget.

I det yttrande till statsrådsprotokollet den 5 juni 1942, varmed chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, förordade tillkallandet av särskilda sakkunniga för att utreda frågan om den högre socialvetenskapliga och sociala utbildningen och därmed sammanhängande spörsmål, yttrade departementschefen:

Frågan om den socialvetenskapliga och sociala utbildningen har tidigare vid flera tillfällen varit under utredning.

Vad först angår den utbildning, som kan förvärfvas vid universiteten och de akademiska högskolorna, inrättades år 1935 en särskild statsvetenskaplig examen. Redan år 1910 hade särskilt tillkallade sakkunniga avgivit betänkande med förslag till en sådan examen, vilken borde innesluta både juridiska och filosofiska ämnen. Dess närmaste uppgift skulle vara att tillgodose statsförvaltningens behov av statsvetenskaplig utbildning, men den borde vara av värde även för kommunalförvaltningens tjänstemän. Över detta betänkande avgåvos yttranden av universitetsmyndigheterna, centrala ämbetsverk samt länsstyrelser m. fl. Något avgörande nåddes dock ej denna gång. År 1933 återupptogs frågan på grundval av en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria. Däri förordades en statsvetenskaplig examen, vilken skulle avläggas enbart inom filosofiska fakulteten och i huvudsak innebära en närmare reglerad form av den redan vanliga ämneskombination i filosofie kandidatexamen, vars kärna bildades av ämnena nationalekonomi, statskunskap och statistik. Över denna promemoria avgåvos yttranden av universitetsmyndigheterna. Följande år, 1934, erhöles fyra sakkunniga i uppdrag att inom ecklesiastikdepartementet biträda med ytterligare utredning av frågan. Dessa sakkunniga stannade i sitt den 1 mars 1935 avgivna betänkande vid att föreslå tvenne parallella men ganska skiljaktiga examensformer, båda med benämningen statsvetenskaplig examen. Den ena, vilken kallades statsvetenskaplig-filosofisk examen, utformades i huvudsak på det sätt, som föreslagits i 1933 års departementspromemoria med tillägg av en propedeutisk juridisk kurs. Därjämte föreslogo de sakkunniga emellertid en statsvetenskaplig-juridisk examen, innefattande *dels* den propedeutiska juridiska kursen, *dels* ämnena nationalekonomi, statskunskap och statistik i filosofiska fakulteten, *dels* ämnena juridisk encyklopedi, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt i juridiska fakulteten. Sedan vederbörande myndigheter avgivit yttrande över de sakkunnigas förslag, utfärdades den 20 juni 1935 den nu gällande stadgan angående statsvetenskaplig examen, vilken i huvudsak anslöt sig till de sakkunnigas förslag.

Emellertid har behovet av socialvetenskaplig och social utbildning även tillgodosetts vid andra läroanstalter i landet. År 1909 inrättades handelshögskolan i Stockholm och 1920 handelshögskolan i Göteborg. Vid dessa meddelas en utbildning, som i huvudsak är avsedd för företagare och tjänstemän inom näringslivet, men som även äsyftar att ensam eller i förening med annan utbildning

meritera för statliga och kommunala befattningar. Höstterminen 1932 tillkom vid handelshögskolorna en ekonomie magisterexamen, innefattande ämnena nationalekonomi, företagsekonomi, ett främmande språk samt antingen ekonomisk geografi eller rättsvetenskap. År 1920 grundades institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning (socialinstitutet) i Stockholm. Vid institutet kunna avläggas tre examina: socialpolitisk examen i ämnena nationalekonomi, statskunskap, socialpolitik, psykologi, socialhygien och samhällets hjälp- och skyddsverksamhet; kommunal examen i ämnena nationalekonomi, statskunskap, kommunal rättskunskap, kommunal hushållning och kommunal bokföring; samt examen i samhällskunskap, omfattande ämnena nationalekonomi, statskunskap, socialpolitik och antingen kommunal rättskunskap eller psykologi.

Tillströmningen till den socialvetenskapliga utbildningen är stark, ehuru ganska ojämnt fördelad på de olika utbildningslinjerna. I den mån dessa studier äro förlagda till universiteten, är tillträdet fritt och obegränsat. Både statsvetenskaplig-juridisk och statsvetenskaplig-filosofisk examen locka årligen ett jämförelsevis stort antal studerande, men enligt hittills föreliggande erfarenheter synes ungefär halva antalet studerande ha i förtid avbrutit denna utbildning. Vid handelshögskolorna och socialinstitutet regleras däremot tillträdet till studierna därigenom att endast ett begränsat antal sökande mottages. Vad särskilt beträffar ekonomie magisterexamen gäller, att denna endast må avläggas av den, som dessförinnan avlagt den grundläggande, ekonomiska examen. De studerande, som fullföljt sin utbildning fram till magisterexamen, utgöra emellertid hittills endast ett fåtal. Vid socialinstitutet, slutligen, har på senare tid mer än halva antalet inträdessökande måst avvisas av brist på utrymme; sålunda kunde hösten 1941 av 337 sökande endast 126 beredas inträde.

De olika grenarna av socialvetenskaplig utbildning och de examina, till vilka dessa leda fram, måste anses i mycket olika utsträckning tillgodose de uppgifter, de avsett att fylla. De båda universitetsexamina, statsvetenskaplig-juridisk och statsvetenskaplig-filosofisk examen, äro av sent datum och erfarenheter om deras värde föreligga därför i jämförelsevis begränsad utsträckning. Ätminstone den statsvetenskapliga-juridiska varianten har i första hand varit avsedd som en ämbetsexamen för statsförvaltningen. Det har ansetts önskvärt att vid sidan av de juridiskt kvalificerade tjänstemännen bereda utrymme inom förvaltningen för personer med en utbildning av delvis annan art. Därvid ha framför allt två olika synpunkter framförts. Å ena sidan har man velat tillgodose behovet av en statsvetenskaplig-förvaltningsrättslig utbildning, som har förmenats vara mer lämplig för många grenar av statsförvaltningen än den på privaträttsliga studier jämförelsevis starkt koncentrerade juris kandidatexamen. Å andra sidan har ett väsentligt önskemål varit att kunna rekrytera förvaltningen med ett antal tjänstemän, som ha en gedigen nationalekonomisk-statistisk utbildning. Statsvetenskaplig examen har utformats såsom en kompromiss mellan dessa båda önskemål, i det att en viss frihet lämnas de studerande i fråga om ämnes- och betygskombinationer. Denna kompromiss har gjort examen mindre enhetlig såsom vitsord; den kan likaväl täcka en kombination av i huvudsak statsvetenskapliga och förvaltningsrättsliga ämnen som en väsentligen ekonomisk-statistisk utbildning. Det må anmärkas, att denna sakliga differentiering ej alldeles sammanfaller med den formella uppdelningen i en statsvetenskaplig-juridisk och en statsvetenskaplig-filosofisk linje.

Under erkännande av att inom statsförvaltningen föreligger ett behov av

sådan utbildning, som statsvetenskaplig examen representerar, har en reform av examen på sistone övervägts. Sålunda ha dels inom justitiedepartementet, dels inom universitetskanslersämbetet utarbetats förslag till ändringar i stadgan angående statsvetenskaplig examen. Över det sistnämnda av dessa förslag ha yttranden inhämtats från vederbörande fakulteter. I flera av yttrandena framhålls behovet av en ny, mera omfattande utredning i frågan. Önskemål ha jämväl framkommit om en undersökning av möjligheterna att bereda dem, som avlagt statsvetenskaplig examen, tillfälle till praktiskt arbete inom de förvaltningsområden, för vilka examen avser att ge kompetens.

Ekonomie magisterexamen vid handelshögskolorna åter måste, med hänsyn till den ringa anslutning den vunnit, sägas ha hittills förfelat sitt syfte. Enligt vad jag erfarit överväges emellertid för närvarande vid handelshögskolorna en omläggning av examenssystemet, efter vars genomförande den högre ekonomiska utbildningens krav skulle kunna på ett bättre sätt än hittills tillgodoses.

Beträffande den vid socialinstitutet meddelade utbildningen är läget slutligen det, att på senare år några svårigheter icke mött för de från institutet utexaminerade eleverna att erhålla sådana anställningar, för vilka utbildningen avsett att merita. Inom ett stort antal kommuner ha under de senaste två årtiondena kamerala och sociala befattningar rekryterats med personer, som fått sin utbildning vid socialinstitutet. Det lär därför kunna hävdas, att utbildningen vid socialinstitutet, åtminstone såvitt gäller kommunalförvaltningen, i flera hänseenden fyllt den uppgift, som 1910 års sakkunniga tilltänkte statsvetenskaplig examen. På senare tid ha svårigheter försports att tillgodose de anspråk på socialt skolad arbetskraft som från kommunernas sida resas på institutet. Att så blivit fallet beror på flera samverkande orsaker, men den viktigaste torde vara, att den kommunala förvaltningen med åren fått en alltmera mångsidig och komplicerad karaktär. Därmed har också den kommunala självstyrelsen avlägsnat sig från principen att arbete i samhällets tjänst skall vara »menighetsbesvär». Ätminstone de större kommunernas förvaltningsangelägenheter kunna icke längre helt skötas såsom bisysslor av kommunala förtroendemän; såsom hjälp och biträde åt de kommunala förtroendemännen erfordras ett större eller mindre antal tjänstemän. På dessa tjänstemän faller icke blott den rutinmässiga verkställigheten av redan fattade beslut utan även ett betydande förberedande utredningsarbete, som understundom förutsätter ganska omfattande insikter på samhällsvetenskapernas område. Till följd härav ha efterhand högre krav kommit att ställas på de kommunala tjänstemännens samhälleliga allmänbildning.

Jämsides härmed har behovet av socialt skolade tjänstemän inom såväl landstingens förvaltningar som den statliga administrationen vuxit; arbetsförmedlingen och kuratorsverksamheten vid sjukhusen, fångvården etc. erbjuda exempel på arbetsuppgifter, varom här är fråga. Samtidigt har i stigande utsträckning både inom statliga verk och enskilda företag uppmärksammats vikten av social rådgivning och omvårdnad om personalen; mot dessa strävanden svarar en tilltagande efterfrågan på personalkonsulenter och liknande befattningshavare. Slutligen har den fortgående centraliseringen av den enskilda hjälpverksamheten medfört behov av särskilda befattningshavare för arbetsuppgifter, som förut i huvudsak fullgjorts genom insats av frivilliga krafter.

Ett stort behov av utbildad personal för det kommunala och sociala arbetet har sålunda framträtt, och möjligheterna att tillgodose detta behov med personal, som erhållit en i första hand på praktiska uppgifter inriktad utbildning,

äro begränsade. Vissa större kommuner ha därför övervägt att inrätta särskilda utbildningsanstalter för sina tjänstemän. I Stockholms stadsfullmäktige tog år 1938 en enskild motionär ett initiativ i sådan riktning, men detta har hittills icke föranlett åtgärder från stadsfullmäktiges sida; innevarande år har emellertid samma fråga upptagits av en annan motionär. Göteborgs stadsfullmäktige ha å sin sida låtit utarbeta ett principförslag till en sådan för stadens befattningshavare avsedd läroanstalt men ansett, att dessa planer tills vidare icke böra förverkligas.

De olika grenarna av socialvetenskaplig och social utbildning öppna för närvarande i olika grad utsikt till anställning, svarande mot utbildningens karaktär och syfte. Personer med examen från socialinstitutet ha jämförelsevis lätt att vinna sådan anställning, medan svårigheter i detta hänseende stundom möta dem, som avlagt statsvetenskaplig examen. En bidragande orsak till sistnämnda förhållande synes vara den ännu rådande ovissheten om här ifrågavarande examinas, och särskilt statsvetenskaplig-juridisk examens, kompetensvärde. Det synes sannolikt, att bristen på fasta kompetensnormer överhuvudtaget på dessa områden varit till nackdel för den mera teoretiskt utbildade arbetskraften. I icke ringa utsträckning torde sålunda förekommit, att till befattningar, där en högre social eller socialvetenskaplig utbildning skulle varit önskvärd, i stället antagits sökande, som ägt lägre eller inga kvalifikationer i detta hänseende.

Uppenbarligen är det av vikt, att de olika slag av social och socialvetenskaplig utbildning, varom i det föregående talats, klarare avgränsas med hänsyn till sina uppgifter. Av ej mindre betydelse är, att behovet av arbetskraft med sådan utbildning närmare utredes. Om så sker, böra å ena sidan linjerna klarna för den ungdom, som söker sig till förvaltningen och socialvården, å andra sidan respektive statliga, kommunala och enskilda institutioner lättare kunna bedöma, var de lämpligen böra söka sin arbetskraft. En utredning rörande den socialvetenskapliga och sociala utbildningen i dess helhet framstår mot bakgrunden av det anförda som ett angeläget önskemål. Härvid torde böra undersökas både frågan, huruvida och i vilka avseenden de teoretiska studierna böra omläggas, och frågan om den praktiska utbildningen vid sidan av eller efter studierna. Jag förordar därför att för detta ändamål särskilda sakkunniga tillkallas inom ecklesiastikdepartementet.

Utredningsmännens uppgift synes böra begränsas till den icke specialinriktade, högre socialvetenskapliga och sociala utbildningens problem. På de särskilda utbildningsfrågor, som föreligga inom den slutna socialvården, synas mig utredningsmännen däremot icke ha anledning att ingå.

Utredningsmännen böra först och främst söka fastställa, vilket *behov av högre socialvetenskaplig och social utbildning*, som föreligger, samt i vilken utsträckning detta kan anses tillgodosett genom nu tillgängliga utbildningsformer; de böra i dessa frågor samråda med representanter för statsförvaltningen, kommunalförvaltningen samt socialvårdskommittén. Därvid bör uppmärksammas, att behovet påverkas av den utsträckning, i vilken juridiskt utbildad personal söker sig över till nu ifrågavarande arbetsområden.

Utredningsmännen böra, även såvitt gäller kommunalförvaltningen, undersöka, för vilka tjänster olika slag av utbildning närmast bör kunna giva kompetens. Av särskild vikt synes mig vara att uppmärksamhet ägnas *behovet av fortsatt utbildning* för personer, som redan vunnit anställning som tjänstemän; det är önskvärdt, att utredningsmännen i denna särskilt för de större städernas befattningshavare betydelsefulla angelägenhet framlägga konkreta förslag till

åtgärder, innefattande riktlinjer för samarbete mellan respektive kommuner och utbildningsanstalter.

Utredningsmännen böra vidare pröva förutsättningarna och formerna för en *samordning av undervisningen* i socialvetenskapliga och sociala ämnen vid de olika läroanstalterna. I detta hänseende bör undersökningen omfatta ej blott statsuniversitetet och de enskilda högskolorna utan även övriga läroanstalter, vid vilka högre socialvetenskaplig eller social utbildning meddelas.

Vad härefter angår de särskilda utbildningsgrenarna förutsätter jag, att frågan om *de olika examinas utformning* och vilka ämnen som böra ingå i dessa kommer att intaga en framskjuten plats i utredningsarbetet. I fråga om statsvetenskaplig examen bör övervägas, i vad mån den uppdelning på linjer som nu föreligger är ändamålsenlig; i samband härmed synes böra beaktas, att den filosofiska linjen föga skiljer sig från vissa typer av filosofie kandidatexamen. Även de önskemål om en standardisering av statsvetenskaplig examen till ett fåtal typer, vilka från skilda håll uttalats, torde förtjäna att prövas. Med ledning av gjorda erfarenheter bör undersökas, i vad mån en fördjupning av studiet i examens huvudämnen kan vara erforderlig. Uppmärksamhet bör även ägnas frågan om fordringarna på förkunskaper för tillträde till examen. Detta spörsmål bör utredas även beträffande övriga här ifrågavarande utbildningslinjer, och de sakkunniga böra härvid icke anse sig ovillkorligen bundna av nuvarande bestämmelser för tillträde till universitet och högskolor. Å ena sidan har i diskussionen framhållits, att en på visst sätt kvalificerad studentexamen borde fordras av dem, som ämna avlägga statsvetenskaplig examen; å andra sidan har stundom gjorts gällande, att rekryteringen till befattningar, särskilt inom kommunalförvaltningen, icke bör begränsas till endast dem, som haft tillfälle att bedriva högre skolstudier. Vid socialinstitutet har redan nu förekommit, att tillträde beretts sökande, vilka ej avlagt studentexamen, men som genom självstudier och praktiskt arbete vunnit förmåga att sätta sig in i samhällsliga problem. I något mindre utsträckning har detta även skett vid handelshögskolorna och, efter av Kungl. Maj:t lämnad dispens, undantagsvis även vid universitetet. Sådana försök torde i stort sett ha slagit väl ut. I detta sammanhang bör särskilt undersökas, huruvida de som avlagt examen vid socialinstitutet eller motsvarande läroanstalter, böra få rätt till fortsatta universitetsstudier, även om de icke äro studenter, och under vilka förutsättningar examen från handelshögskola eller diplom från socialinstitutet på motsvarande sätt som civilingenjörsexamen bör få läggas till grund för licentiatstudier i samhällsvetenskapliga ämnen utan föregående kandidat- eller magisterexamen. Därest fritt tillträde till universitet och högskolor ej synes vara lämpligt, bör det i stället på annat sätt göras möjligt för dessa studerande att bedriva högre vetenskapliga studier.

Utbildningstidens längd är ett viktigt och svårlöst problem ej blott i fråga om statsvetenskaplig examen, utan även vid övriga här ifrågavarande utbildningsgrenar. Den bör icke ökas utöver den gräns, som kan vara rimlig med hänsyn till beräknade framtida löneinkomster. Å andra sidan bör beaktas, att även förberedelseiden för studierna i vissa fall är ganska lång och att det ej minst ur de studerandes egen synpunkt är av vikt, att denna förkortas, även om det får ske till priset av en något längre studietid. Det är icke önskvärt, att de som ämna söka sig in på den sociala banan måste vänta flera år, innan de få börja studierna eller ens veta, om de kunna vinna inträde vid den läroanstalt dit de ämna söka sig. Vid socialinstitutet är den beräknade studietiden för närvarande två år. I denna tid inräknas sex månaders praktik. I verkligheten är det emeller-

tid ett stort antal elever, som nödgas förlänga sina studier med en eller flera terminer därutöver, och de som söka avsluta utbildningen inom den bestämda tiden måste ofta under en betydande del av studietiden bedriva teoretiska studier parallellt med praktisk tjänstgöring, varpå bådadera kunna bli lidande.

Utredningsmännen böra särskilt uppmärksamma på vad sätt praktisk utbildning skall kunna beredas dem, som ägna sig åt socialvetenskapliga och sociala studier. Detta gäller såväl dem, som efter avlagd socialvetenskaplig examen ämna inträda i statlig eller kommunal tjänst som dem, vilka avse att ägna sig åt socialt arbete. Med hänsyn till vikten av att å ena sidan förvaltningens rekryteringsförhållanden förbättras och å andra sidan de personer, som avlagt statsvetenskaplig examen, erhålla ökade möjligheter att genom en för dem avsedd praktisk utbildning — närmast svarande mot juristernas tingssittning — vinna inträde på den administrativa banan, torde här berörda spörsmål böra bli föremål för särskild prövning. Hinder bör ej möta för att, om så finnes lämpligt med hänsyn till organisationen av de sakkunnigas arbete, förslag härom framläggas, innan utredningen i sin helhet är slutförd.

Vid sidan av praktisk tjänstgöring efter avslutad examen kan ifrågakomma att i själva studiearbetet inordna en praktisk utbildning. Detta är redan fallet i fråga om socialinstitutets utbildning. Det bör även övervägas att i viss utsträckning anlita särskilda avlönade handledare på praktikställena. Tills vidare har detta system endast undantagsvis kunnat tillämpas i vårt land; socialinstitutet har emellertid genom anslag av donationsmedel fått möjlighet att under några år anställa en sådan handledare vid rättspsykiatriska kliniken i Stockholm.

För vissa arbetsuppgifter har en dubbel utbildning ansetts önskvärd. De kvinnliga sjukhuskuratorer, som nu tillsättas, ha exempelvis oftast såväl sjuksköterskeexamen som social utbildning. För tjänster inom yrkesinspektionen eftersträvas på motsvarande sätt en förening av teknisk eller akademisk och social utbildning, och för kommunalkamrersbefattningar torde det ofta vara önskvärt med såväl socialinstitutets kommunala som dess socialpolitiska examen eller en kombination av förstnämnda examen med examen från handelshögskola. En sådan kombination av två eller flera slags kompetens är givetvis ur många synpunkter värdefull men medför å andra sidan lätt en oproportionerlig förlängning av studietiden. För vissa grenar av socialt arbete torde det emellertid vara möjligt att anordna en icke alltför tidskrävande komplettering av de allmänna och grundläggande kunskaperna med fackkunskaper på visst specialområde.

Till fullgörande av det givna uppdraget ha de sakkunniga haft att ägna sin uppmärksamhet dels åt högre socialvetenskaplig utbildning av det slag som meddelas vid universiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor, dels åt handelshögskoleutbildningen, dels åt högre socialpolitisk och kommunal utbildning närmast av det slag som för närvarande meddelas vid socialinstitutet i Stockholm. Det betänkande, som härmed framlägges, utgör resultatet av utredningsarbetet i sistnämnda hänseende. Av utredningsuppdraget återstår därefter huvudsakligen att taga ställning till frågan om den högre socialvetenskapliga utbildningen och därmed sammanhängande spörsmål rörande statsvetenskaplig examen och praktik inom statsförvaltningen m. m. De sakkunniga komma snarast möjligt att avgiva betänkande härom.

Behovet av socialpolitisk och kommunal utbildning.

Inledning.

Frågan om den socialvetenskapliga och sociala utbildningen sammanhänger givetvis mycket intimt med frågan om behovet av olika slags utbildning för olika områden av allmän tjänst. Sedan gammalt har i vårt land akademisk och däremot svarande utbildning ansetts som ett medel att fostra dugliga ämbetsmän. I äldre tid spelade här den allmänna humanistiska bildningen en avgörande roll; under 1800-talet kom allt större betydelse att tillmätas det juridiska momentet i utbildningen, och fortfarande utgör juris kandidatexamen — fränsett de områden, där vederbörande förvaltningsorgan själva tagit utbildningen av blivande tjänstemän om hand — den normala vägen till högre, icke tekniskt specialiserade befattningar i allmän tjänst. Med den fortsatta utvecklingen av de samhällsliga ingripandena på olika områden, ej minst ekonomiska och sociala, har emellertid kravet på beaktande av andra utbildningsmoment än det juridiska börjat få större betydelse. Därtill kommer, att den kommunala tjänsten — ett arbetsområde, vilket i själva verket kommit att få betydelse först genom den kommunala självstyrelsens utveckling och ändrade karaktär under de sista decennierna — i utbildningshänseende ställer krav, som i viss mån skilja sig från de inom själva statsförvaltningen brukliga.

Den utveckling, vilken här berörs, sammanhänger i själva verket med samhällsskickets allmänna förändringar under de senaste årtiondena. På det ena området efter det andra ha samhällsliga ingripanden visat sig nödvändiga, och enskild verksamhet står för närvarande i ojämförligt större beroende av offentliga åtgärder än vad fallet var för blott ett tjugotal år sedan.

En omedelbar konsekvens härav har blivit ett ökat behov av tjänstemän i olika grader inom såväl statlig som kommunal förvaltning. »Välfärdsstaten» kräver en långt större tjänstemannakår än den liberala rättsstaten. Tillförlitliga uppgifter om tjänstemannakårens tillväxt finnas tyvärr blott i ringa utsträckning. Uppgifterna i *tabell 1* avse endast vissa verk, varvid är att märka att nytillkomna verk endast i undantagsfall kunnat medtagas. Den faktiska ökningen är sålunda större än här framgår. För den kommunala förvaltningen finnas över huvud inga jämförbara siffror för tjänstemannakåren vid olika tidpunkter, varjämte här måste observeras, att arbetet alltid utförts och till stor del alltjämt utföres av förtroendemän, vilkas insatser under skilda skeden ej kunna mätas på grundval av någon tjänstestatistik. Den översikt

Tabell 1.

Personalbeståndet i vissa statliga verk 1913, 1924 och 1942.

	1913	1924	1942
Statsdepartementen	385	495	553
Fångvårdsstyrelsen	20	27	48
Armé-, marin- och flygförvaltningarna	173	263	572
Socialstyrelsen	81	99	280
Riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och yrkesinspektionen	70	376	687
Pensionsstyrelsen	23	264	379
Medicinalstyrelsen	58	92	126
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	41	39	97
Byggnadsstyrelsen	44	46	180
Kammarkollegium	51	53	50
Statskontoret	69	56	82
Mynt- och justeringsverket	35	68	27
Generaltullstyrelsen	186	148	141
Statistiska centralbyrån	93	128	172
Bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen	9	12	22
Riksräkenskapsverket	—	105	132
Kontrollstyrelsen	9	34	81
Riksarkivet	26	24	30
Skolöverstyrelsen	16	71	94
Lantbruks- och stuteriöverstyrelserna	25	41	66
Lantmäteristyrelsen	29	42	50
Lotsstyrelsen	32	27	34
Kommerskollegium	75	126	128
Patent- och registreringsverket	87	111	171
Försäkringsinspektionen	9	11	15
Summa	1 646	2 758	4 217

Uppgifterna för 1913 och 1924 hämtade ur den av Socialstyrelsen utgivna översikten *Befattningshavare i statens och de större städernas tjänst. Deras antal och löneförmåner åren 1919—1924* (Stockholm 1925). Uppgifterna för 1942 ha hämtats ur det material, som av kungl. finansdepartementet ställts till de sakkunnigas förfogande.

över kommunernas utgifter för olika ändamål åren 1913—1940, som innefattas i *tabellerna 2—4*, bör emellertid kunna ge en viss belysning av arbetsuppgifternas ökade omfattning.

Emellertid är det icke blott arbetets omfattning utan även dess art, som bör tagas i betraktande.

Utvidgningen av statens uppgifter ligger till väsentlig del på den ekonomiska och sociala förvaltningens område, varjämte även i fråga om sådana grenar av det allmännas verksamhet, vilka ha gammal hävd — t. ex. den allmänna lagstiftningen, fångvården, polisväsendet, fastighetsförvaltningen och hela den lokala statsförvaltning, som utövas av länsstyrelserna — kraven på hänsynstagande till sociala och ekonomiska faktorer befinna sig i ständigt stigande. Det synes vara givet att denna utveckling, vars direkta konsekvenser beträffande utbildningens art i det följande skola beröras, även ställer krav på ökad individualisering i myndigheternas förhållande till allmänheten och därigenom kan komma att öka personalbehovet, eftersom ärendenas handläggning icke i samma grad som tidigare sker enbart efter en gång för alla fastställda regler. Detta torde uppväga den begränsning av personalbehovet, som kan uppnås genom rationaliseringsåtgärder av olika slag.

Vad beträffar kommunernas verksamhet, visa sig i de större städerna i stort sett samma tendenser som inom statsförvaltningen. Såväl där som än mera i de mindre kommunerna utgör dessutom den egentliga socialvårdens ökade omfattning en faktor av grundväsentlig betydelse. Anmärkningsvärt är dock, att socialvårdsutgifternas procentuella andel av kommunernas budget, om städer, landskommuner och landsting sammanräknas, inberäknat den offentliga hälso- och sjukvården är i stort sett densamma 1940 som 1915 (27 respektive 25 procent), under det att man fränsett hälso- och sjukvård rentav kan konstatera att andelen minskats (från 18 till 15 procent). Härvid bör dock observeras, att åtskilliga utgifter under andra rubriker numera delvis tjäna syften av samma art som den egentliga socialvården; detta gäller t. ex. delar av städernas fastighetsförvaltning. Över huvud leda tendenserna inom modern socialvård bort såväl från det gamla fattigvårdssystem, där ett knappt understöd gavs i samband med ett starkt utpräglat förmynderskap och eventuellt omhändertagande på anstalt, som även från metoden att inskränka hjälpverksamheten till utbetalning av kontanta understöd enligt vissa fastställda taxor. Ehuru såväl den slutna vården som det direkta understödet i öppen vård alltjämt ha sina uppgifter att fylla, har man i allt högre grad kommit till insikt om att tyngdpunkten måste läggas på arbetet att förekomma uppkomsten av själva understödsbehovet. Härmed utsuddas i viss mån gränserna mellan det egentliga socialhjälpklientelet och medborgarna i övrigt, något som å ena sidan gör den direkta hjälpverksamheten mera acceptabel för den nödlidande men å den andra vidgar de sociala organens verksamhetsfält till att på visst sätt omfatta befolkningen i dess helhet. Att behovet av personal i detta sammanhang ökas, ligger i sakens natur.

Förvaltningsarbetets ändrade karaktär har emellertid av naturliga skäl minst lika betydelsefulla konsekvenser i fråga om utbildningsbehovets art som beträffande personalbehovets omfattning. Den juridiska utbildningen, vilken kunde betraktas som utomordentligt lämplig för förvaltningen i de

Städernas och köpingarnas utgifter

År	Kyrkliga ändamål	Folk- skola	Annan undervis- ning	Fattig- vård	Folkpen- sioner	Barna- vård	Hälsa- och sjukvård	Gator m. m.	Hamnar m. m.
1913	5 140	14 708	3 686	12 066	—	—	9 538	8 559	7 943
1914	5 790	16 713	4 445	12 645	—	—	9 447	8 680	8 302
1915	5 836	17 974	5 530	14 438	3 991	—	10 244	9 252	9 510
1916	5 655	19 101	4 841	15 800	3 300	—	11 786	8 540	6 729
1917	6 550	23 529	5 029	19 225	3 634	—	14 616	11 704	14 200
1918	8 299	32 726	8 249	27 335	3 753	—	23 070	21 102	29 548
1919	10 003	49 006	12 815	31 603	4 155	—	28 417	26 950	32 645
1920	12 362	57 663	17 705	35 560	6 883	—	32 317	31 519	48 668
1921	13 153	61 033	19 808	35 056	7 306	—	32 521	41 806	45 909
1922	12 723	53 057	18 061	33 358	7 545	—	24 750	38 472	32 106
1923	11 515	50 441	16 826	32 567	7 851	—	22 446	36 655	26 031
1924	13 139	50 230	18 026	33 865	8 393	—	25 331	37 130	22 831
1925	13 268	51 326	18 632	37 170	8 649	—	28 606	38 123	22 923
1926	13 545	49 706	18 791	33 478	9 276	7 668	30 505	38 330	22 844
1927	13 486	48 570	18 398	32 352	9 724	8 205	29 927	37 925	21 749
1928	13 521	49 740	17 411	34 668	10 336	8 826	28 845	41 510	22 168
1929	12 844	52 463	18 754	36 480	10 773	9 037	30 708	45 276	22 371
1930	14 027	54 099	19 449	39 971	11 576	9 506	32 456	53 326	26 785
1931	14 884	55 578	22 226	43 196	12 309	10 788	39 407	59 997	25 660
1932	14 875	54 399	22 935	53 841 ¹	12 782	8 636 ¹	44 077	65 286	24 137
1933	15 604	51 334	21 844	57 476 ¹	13 579	8 832 ¹	38 887	65 105	23 508
1934	20 571	50 840	24 556	54 573 ¹	13 118	9 213 ¹	38 343	60 709	23 849
1935	16 991	52 488	27 577	55 777 ¹	12 696	10 124 ¹	43 408	63 944	26 078
1936	19 012	53 864	31 905	55 100 ¹	13 124	10 150 ¹	45 233	64 905	26 170
1937	19 572	57 309	32 374	54 727 ¹	9 850	11 337 ¹	50 437	67 913	38 234
1938	21 736	69 467	37 221	53 688 ¹	9 329	12 301 ¹	65 896	77 268	33 758
1939	22 801	72 359	37 978	54 155 ¹	18 138	12 649 ¹	69 301	83 895	33 486
1940	25 056	75 017	40 139	61 205 ¹	19 617	14 231 ¹	71 031	75 321	28 017

Uppgifterna hämtade ur *Årsbok för Sveriges kommuner*, årg. 1918—1943.

¹ Fr. o. m. år 1932 ingå för Stockholms stad fattigvårdsnämndens barnavårdskostnader under rubriken fattigvård i stället för under rubriken barnavård.

2.

för olika ändamål 1913—1940 (tusental kr.).

Renhållning	Vattenledning	Gatubelysning, gas o. elektr. m. m.	Fastighetsförv. och andra affärsför.	Brandväsendet	Polisväsendet m. m.	Allmän förvaltning	Övriga utgifter	Summa
3 642	5 693	2 464	38 739	2 210	6 732	5 635	27 213	153 969
3 863	5 803	2 460	43 087	2 431	7 084	5 939	31 608	168 297
5 029	5 721	2 488	32 157	2 823	7 197	6 341	32 367	190 898
5 090	5 226	2 655	69 043	2 651	7 536	6 694	35 492	210 139
6 679	5 478	2 609	92 713	3 239	8 685	7 934	49 621	275 447
12 698	8 649	86 037	54 725	5 129	14 861	7 209	69 393	412 783
13 233	8 460	94 408	57 867	6 692	18 442	9 603	88 507	492 815
13 204	11 306	100 377	59 189	8 953	22 510	12 196	94 924	574 346
14 892	12 613	91 721	65 381	8 729	23 564	13 594	93 335	580 421
11 930	11 687	57 411	46 697	7 097	20 230	12 362	92 358	479 844
10 714	10 668	51 800	42 358	6 928	19 080	11 645	77 854	435 379
13 553	10 906	54 929	50 706	7 046	18 878	11 531	83 263	459 757
11 065	10 478	57 605	52 684	7 142	19 321	11 793	81 614	470 399
11 217	9 680	65 452	43 144	7 284	19 813	12 121	84 581	477 086
10 264	9 752	62 732	40 697	7 044	19 735	12 028	82 209	464 743
9 547	9 560	66 520	52 075	7 407	19 859	12 381	92 478	496 852
11 248	10 707	72 085	56 907	8 052	20 423	12 531	94 067	524 610
10 982	13 312	75 082	57 375	8 364	20 669	12 619	80 818	540 416
13 443	15 880	79 665	72 195	8 173	21 149	12 896	84 591	592 037
11 201	16 849	75 894	60 009	8 177	21 360	12 873	89 693	597 024
10 971	15 257	74 466	45 691	7 604	22 322	12 635	92 088	577 203
11 027	17 531	75 296	45 262	7 679	23 114	12 854	90 221	578 666
11 683	16 254	82 735	52 645	8 062	23 842	13 242	84 801	602 360
13 234	17 769	86 528	63 535	8 758	24 915	14 362	93 691	642 255
15 306	21 333	98 826	83 662	10 136	27 084	14 619	82 344	695 063
16 725	23 649	104 236	84 472	10 389	28 806	16 316	86 791	752 048
17 475	23 240	119 773	104 748	12 673	30 777	16 589	93 743	823 780
18 812	24 785	137 582	79 231	15 307	34 201	18 711	120 985	859 248

Tabell 3.

Landskommunernas (utom köpingarnas) utgifter för olika ändamål
1913—1940 (tusental kr.).

Å r	Kyrkliga ändamål	Folkskola	Fattigvård	Barnavård	Folkpensioner	Hälsövård	Övriga utgifter	Summa
1913	11 546	29 089	16 020	—	—	2 322	5 870	64 847
1914	12 159	30 951	16 152	—	—	2 517	7 108	68 887
1915	12 573	31 517	18 142	—	8 821	2 672	7 915	80 182
1916	13 015	33 864	18 757	—	7 660	2 824	7 857	83 977
1917	14 378	40 861	20 864	—	8 618	2 983	16 017	143 699
1918	16 692	56 327	27 993	—	8 949	5 329	28 409	118 099
1919	21 272	86 289	36 605	—	9 153	6 918	30 998	191 235
1920	27 471	132 947	43 367	—	9 896	7 839	33 913	254 830
1921	29 665	129 469	45 372	—	9 438	7 927	39 426	261 297
1922	28 836	105 587	43 168	—	10 739	6 992	36 902	232 224
1923	24 606	99 918	40 928	—	11 022	6 378	32 880	215 732
1924	22 833	97 553	41 789	—	11 483	6 199	30 968	210 825
1925	22 182	95 571	44 289	—	12 560	5 867	31 786	212 255
1926	22 189	96 513	43 697	4 510	11 969	5 714	29 770	214 362
1927	21 590	96 255	44 857	6 100	12 218	6 284	31 039	218 343
1928	22 614	100 708	47 949	6 952	12 673	5 748	31 705	228 349
1929	22 306	104 611	49 941	7 549	12 982	5 773	33 163	236 325
1930	23 008	107 973	55 421	7 998	13 254	5 956	32 741	246 351
1931	23 554	110 092	58 379	8 442	13 467	6 173	37 067	257 174
1932	22 195	103 955	59 209	8 908	13 658	6 011	44 583	258 519
1933	35 322	99 363	60 670	9 176	14 189	5 289	49 020	273 029
1934	35 281	98 408	60 326	9 440	14 895	5 209	45 652	269 211
1935	33 571	102 478	61 417	9 581	15 065	5 179	45 915	273 206
1936	38 106	105 115	63 305	9 586	15 115	6 213	44 167	281 607
1937	41 504	114 580	62 281	9 500	9 631	5 991	47 306	290 793
1938	46 438	147 726	61 345	11 551	12 268	4 701	52 455	336 484
1939	48 784	156 509	62 734	11 900	14 816	4 729	62 694	312 166
1940	45 642	158 160	64 209	11 864	15 135	3 947	72 735	371 692

Uppgifterna hämtade ur *Årsbok för Sveriges kommuner*, årg. 1918—1943.

skeden, då samhällets uppgifter starkt inskränktes och i princip koncentrerades till rättsvård, om också i vidsträcktaste bemärkelse, är icke längre ensam tillräcklig. Den berörda utvidgningen av statens verksamhet på det ekonomiska och sociala området ställer större krav på ämbetsmännens kunskaper i dessa

Tabell 4.

Landstingens utgifter för olika ändamål 1913—1940 (tusental kr.).

Å r	Hälso- och sjuk- vård	Under- visning	Fattigvård	Barnavård	Folk- pensioner	Övriga utgifter	Summa
1913	12 729	1 655	—	—	—	2 702	17 086
1914	13 496	1 926	—	—	—	3 240	18 662
1915	14 388	2 377	—	—	—	3 602	20 367
1916	15 670	2 084	—	—	—	4 492	22 246
1917	22 413	2 537	—	—	—	5 955	30 905
1918	29 603	4 910	—	—	1 885	5 601	41 999
1919	39 411	7 540	210	—	1 730	7 292	56 183
1920	47 105	9 961	2 184	—	2 135	9 074	70 409
1921	50 917	11 999	4 604	—	2 128	11 667	81 315
1922	49 284	9 472	6 736	—	3 450	11 671	80 613
1923	50 243	9 242	6 968	—	3 637	11 095	81 185
1924	51 289	8 591	6 134	—	4 010	10 187	80 211
1925	52 396	7 684	6 322	1 056	4 130	9 670	81 258
1926	51 682	8 067	6 955	964	4 474	9 803	81 945
1927	54 232	8 451	7 762	1 224	4 792	10 299	86 760
1928	53 746	8 266	7 911	1 532	5 312	10 462	87 229
1929	57 503	8 292	8 593	1 746	5 536	10 408	92 078
1930	56 571	8 402	8 679	1 935	5 860	10 505	91 592
1931	56 667	8 682	9 217	2 007	6 184	10 587	93 344
1932	56 026	8 489	9 973	1 918	6 525	10 694	93 625
1933	51 122	8 272	10 393	1 931	6 994	10 950	89 662
1934	54 401	8 160	10 649	1 896	7 417	8 909	91 432
1935	60 972	8 532	10 839	1 995	7 750	8 890	98 978
1936	68 026	10 027	11 201	2 052	7 862	9 004	108 172
1937	77 310	10 501	11 136	1 945	7 922	9 787	118 601
1938	89 198	11 205	9 554	1 543	6 328	10 286	128 114
1939	102 441	10 942	9 005	1 214	5 938	11 496	191 036
1940	110 490	12 084	9 089	776	5 466	11 034	148 939

Uppgifterna hämtade ur *Årsbok för Sveriges kommuner*, årg. 1918—1943.

hänseenden, och såväl där som än mera inom kommunalförvaltningen måste kravet på individualisering — vilket understrykes genom de diskretionära befogenheter, som ej sällan pläga givas myndigheterna — tala emot att betrakta en rent juridisk utbildning såsom den normala.

Härmed är ingalunda sagt, att det juridiska momentet i utbildningen eller det juridiska inslaget i förvaltningen i och för sig skulle kunna umbäras. Sär-

skilt när det gäller statsförvaltningen har det ibland brukat framhållas, att administrativa organ i vårt land sedan gammalt brukat förfara i enlighet med rättsliga traditioner, vilkas bevarande utgör ett villkor för den allmänna rätts-säkerhetens fortsatta existens. Detta faktum får med utvidgningen av den offentliga verksamheten ökad och icke minskad betydelse. Det torde allra minst i våra dagar av någon bestridas, att »välfärdsstaten» för att fylla sin uppgift att skapa trygghet i skilda hänseenden åt medborgarna måste över-taga de rättstraditioner och den lagbundna frihet, som utgjorde den liberala statens främsta företråde framför ett äldre patriarkaliskt och bundet system. Ju mera staten ingriper i den enskildes verksamhet, desto större blir det an-svar, som i detta avseende vilar på de administrativa organen. »Välfärdssta-tens» ämbetsmän måste vara besjälade av samma oväld och samma rätts-känsla, vare sig de äro verksamma inom administrationen eller inom dom-stolsväsendet.

I fråga om den kommunala förvaltningen ligger saken likväl något annor-lunda till. Enligt gammal tradition skola i det kommunala arbetet formella hänsyn mera än eljest träda tillbaka för det »sunda förnuftets» krav, och anspråken på förvaltningsrutin ha av detta skäl särskilt i de mindre kom-munerna brukat ställas mindre högt än inom statsförvaltningen. Denna om-ständighet måste även fortsättningsvis tagas i betraktande vid personalrekry-teringen, så att icke det praktiska handlaget får stå tillbaka för de formella momenten i utbildningen, när utvidgningen av den kommunala verksamheten över huvud måste öka behovet av utbildade tjänstemän.

Att lämna bestämda uppgifter om statsförvaltningens, kommunalförvalt-ningens och andra därmed jämförbara förvaltningsgrenars årsbehov av tjänste-män med olika slag av utbildning torde vara så gott som ogörligt. En under-sökning av utbildningsbehovets omfattning måste i själva verket gå fram på helt andra linjer. Man måste för detta ändamål söka bilda sig en föreställning dels om vilka slag av utbildning som för närvarande på papperet fordras och i verkligheten äro vanliga, dels om arten av de arbetsuppgifter, som före-ligga, och vilken utbildning dessa enligt sin natur kunna anses kräva. Vad beträffar statsförvaltningen äro de första frågorna i och för sig förhållandevis lätta att besvara. I instruktioner och därmed jämförliga handlingar finnas förhållandevis ofta bestämmelser om kompetens för olika slag av tjänster, och de sakkunniga ha även med hjälp av kungl. finansdepartementet fått tillfälle att företaga en relativt omfattande undersökning rörande utbild-ningsförhållandena inom skilda grenar av statsförvaltningen. Resultatet av dessa undersökningar kommer att redovisas i de sakkunnigas betänkande rörande den högre socialvetenskapliga utbildningen. För kommunernas del är problemet väsentligt mera svårlöst. Här finnas endast sällan bestämda före-skrifter om kompetensvillkor i annan mån än att sådana från fall till fall

fastställas vid tjänsternas ledigförklarande, och det har vidare visat sig stöta på så gott som oöverbinnerliga svårigheter att få några bestämda uppgifter rörande nuvarande befattningshavares utbildning.

Kompetens och utbildning i kommunal tjänst.

Den kommunala tjänsten och det sociala arbetet ställa i och för sig icke mindre krav på befattningshavarnas kunskaper och utbildning än den allmänna statsförvaltningen. Uppgifterna äro här till stora delar synnerligen kvalificerade och ur samhällets synpunkt lika viktiga som statsförvaltningens. Liksom statens ämbetsmän måste de kommunala tjänstemännen av olika grader vid handläggningen av ärendena taga hänsyn såväl till förhållandena i de enskilda fallen som även till gällande lagar och författningar samt de övriga omständigheter av mera allmän natur, vilka kunna kräva beaktande. Emellertid ha de därutöver en mera direkt kontakt med allmänheten än det stora flertalet befattningshavare inom statens centrala och lokala förvaltning, och deras verksamhet blir därför delvis av annan art. Därtill kommer, att de kommunala tjänstemännen i regel arbeta under ledning av lekmannanämnder och styrelser, vilkas medlemmar taga mer eller mindre aktiv del i ärendenas handläggning och på grundval av tjänstemännens föredragning fatta de viktigare besluten. Uppenbart är, att den kommunala tjänsten ställer stora krav på takt och personligt handlag, samtidigt som förtrogenhet med de praktiska uppgifterna är av väsentlig betydelse.

Arbetets särskilda karaktär framträder måhända tydligast inom socialvården. Här ha tjänstemännen till mycket stor del att syssla med »utredningsarbete», ett uttryck som har en annan innebörd än inom statsförvaltningen och närmast avser studiet av de enskilda fallen och de särskilda klienternas svårigheter. Ett viktigt moment i detta »utredningsarbete» utgöra hembesöken. Samma tjänstemän, som syssla med detta arbete, måste emellertid även kunna göra erforderliga utredningar av annat slag, exempelvis beträffande kostnader för ifrågasatta åtgärder, de rättsliga möjligheterna att utfärda bestämmelser av olika slag o. s. v.

Det har redan framhållits, att vissa delar av den kommunala förvaltningen i de större städerna äro av samma typ som motsvarande delar av den statliga förvaltningen. Här torde liksom inom den sistnämnda akademiska examina, åtföljda av domstols- eller förvaltningspraktik, eller examina från handels-högskola, eventuellt kompletterade med jämförlig praktik, utgöra en lämplig förberedelse. Utbildning av detta slag är emellertid icke lämplig för alla kommunala tjänster. Särskilt när det gäller befattningar i mindre kommuner ävensom sociala tjänster i såväl större som mindre kommuner måste nämligen alldeles särskilt avseende fästas vid den praktiska sidan av tjänstemannautbildningen. En kommunalkamrer på landet har knappast något större behov av

grundlig juridisk utbildning men har däremot nytta av både undervisning i och erfarenhet av de speciella frågor, vilka på olika områden uppstå i hans arbete. Den som skall leda barna- och ungdomsvården i en större kommun kan visserligen genom långvarig erfarenhet skaffa sig de specialkunskaper, som erfordras vid sidan av kännedom om lagstiftningen på området, men det är dock i och för sig mera ändamålsenligt, om hans utbildning från början får en social och psykologisk inriktning.

Om man bortser från sjukvård samt teknisk och annan verksamhet av sådan art, att ett bestämt slag av specialutbildning nästan självklart motiveras av arbetets natur, kan till en början konstateras, att den kommunala tjänsten i stor utsträckning rekryterats med personal utan särskild utbildning men med betydande praktisk erfarenhet. Denna rekryteringsmetod har ofta tagit den formen, att en framstående kommunalman efter hand fått flera och flera uppdrag; det kommunala arbetet har kommit att ta huvuddelen av hans tid i anspråk, och till slut har det tätt sig som en naturlig sak, att han övergått till att bli heltidsavlönad tjänsteman i den kommun, där han tidigare verkat som förtroendeman. Förutsättningen för denna befordringsväg har varit, att kommunalmän i förtroendemannaställning genom att delta i det löpande arbetet fått göra sig förtrogna med därvid uppkommande problem och därigenom förvärvat kompetens för tjänstemannabefattningar. I den mån kommunerna anställa tjänstemän bli emellertid förtroendemännen i allmänhet befriade från sysslandet med löpande rutinarbete. De få därigenom å ena sidan större möjligheter att överblicka den kommunala verksamhetens principiella sidor men bli å andra sidan icke lika lämpade att övertaga tjänstemännens uppgifter.

Emellertid ha ej blott de stora städerna utan även många mindre kommuner därutöver rekryterat sin tjänstemannakår med personal utan erfarenhet från förtroendemannaposter. I regel rör det sig om befattningshavare, vilka anställts i unga år och tidigt inriktat sig på tjänstemannabanan. Här framträder behovet av utbildning på ett helt annat sätt än i fråga om personer, vilka genom långvarig erfarenhet förvärvat kännedom om det kommunala arbetet. Emellertid är det ostridigt, att en stor del, kanske huvuddelen av denna personalgrupp hittills utgjorts av befattningshavare utan särskild utbildning för sina uppgifter, vilka icke sällan till följd av stor personlig duglighet befordrats även till högre, självständiga tjänster. Detta förhållande har delvis möjliggjorts genom alldeles särskilda omständigheter. Tjänstemännen i fråga ha nämligen i stor utsträckning börjat sitt arbete under tämligen begränsade organisatoriska förhållanden, vuxit med de uppgifter som efter hand anförtrotts dem, befordrats med hänsyn till den personliga duglighet de visat under en period av stark utveckling och tvingats att på egen hand skaffa sig erforderliga kunskaper, allteftersom nya spörsmål uppkommit. Denna väg är emellertid framdeles, när organisationen vunnit större omfattning, icke lika framkomlig.

Lönerna i kommunal tjänst äro utomordentligt växlande, och i åtskilliga fall är lönenivån så låg, att man allvarligt måste sätta i fråga, huruvida den möjliggör rekrytering med särskilt utbildad arbetskraft. Emellertid bör man räkna med, att lönenivån efter hand kommer att regleras med hänsyn till det av tjänstens natur betingade utbildningsbehovet, och det skulle därför vara principiellt oriktigt att bestämma utbildningens art och omfattning på grundval av de nuvarande lönerna.

I själva verket föreligga här tre särskilda utbildningsproblem. Det första gäller huru den utbildning skall vara beskaffad, vilken avser att bereda för direkt inträde på ifrågavarande bana, alltså närmast akademisk utbildning åtföljd av praktiktjänstgöring, handelshögskoleutbildning eller utbildning av det slag som meddelas vid socialinstitutet i Stockholm. För det andra är det fråga om fortsatt utbildning av redan anställda tjänstemän, och för det tredje är frågan, huru lägre befattningshavare i kommunerna, vilka visa prov på begåvning och duglighet, skola kunna få möjlighet att skaffa sig den utbildning, som är nödvändig för att de skola vara användbara även för högre uppgifter. Härvid bör även framhållas, att det är önskvärt, att den kommunala »karriären» för alla kommuner tillsammans betraktas som en enhet, och att sålunda befattningshavare i en kommun normalt kunna söka och erhålla befordran även på annat håll än i den kommun, där de först vunnit anställning. Ehuru en sådan cirkulation otvivelaktigt är förenad med vissa praktiska svårigheter, bör den likväl alldeles icke vara omöjlig, då kommunerna numera i stor utsträckning ordnat sina anställdas pensionsförhållanden i en gemensam pensionsanstalt.

I den statliga förvaltningen gälla ofta åtminstone för vissa typer av tjänster relativt fasta kompetensregler. Det kan av flera skäl icke komma i fråga att framtvunga ett liknande system beträffande kommunerna. Statsmakterna böra fränsett rena undantagsfall icke för kommunal tjänst fastslå några bestämda kompetensvillkor. En sådan åtgärd skulle utan tvivel komma att uppfattas som ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen, och även om utvecklingen går i riktning mot ökad användning av utbildad arbetskraft, bör man hålla i minnet, att säkerligen också i framtiden åtskilliga befattningshavare själva utan hjälp av formell utbildning eller examen skola veta att skaffa sig erforderliga kunskaper.

Emellertid får detta givetvis icke tolkas så, som om ordnad utbildning på förevarande områden skulle vara onödig. Den svenska socialvården och kommunernas uppgifter i övrigt äro av central betydelse för vårt samhällsliv. I betraktande av de mycket stora summor, som årligen nedläggas på hithörande uppgifter, måste det allmänna självfallet även tillse, att det dyrbara maskineriet handhaves av kompetent arbetskraft. Att befattningshavare med teoretisk utbildning vetat att skaffa sig en ansedd ställning även inom

den kommunala förvaltningen framgår för övrigt även därav att kommunerna själva icke sällan uppställa bestämda kompetensvillkor, när en tjänst ledigförklaras. Därtill kommer, att utbildning i själva tjänsten och utan stödet av en särskild läroanstalt ofta blir mera ansträngande för individen än en organiserad utbildning.

Utbildningsbehovets art: kommunernas allmänna och kamerala förvaltning.

Särskilt i städerna finnas vissa befattningar, vilka kunna betecknas såsom *allmänt administrativa* tjänster, och där arbetet i huvudsak är av samma art som inom den centrala och lokala statsförvaltningen. Till denna tjänstemannagrupp höra exempelvis kommunalborgmästare, stadsdirektörer, drätsel­direktörer, stadsombudsmän, stadssekreterare, stadsnotarier o. s. v. För tjänster av denna art synes den akademiska utbildningen i regel vara den lämpligaste. Hittills ha dessa befattningar i allmänhet brukat innehas av juris kandidater med eller utan tingsmeritering, men vid en reform av den statsvetenskaplig-juridiska examen, som ger denna större innehåll på det juridiska området och kompletterar den med en längre förvaltningspraktik, böra även politices magistrar med lämpligt inriktad praktik bliva ägnade, kanske t. o. m. mera än de rena juristerna, för att inneha tjänster av detta slag.

I *städernas kamerala förvaltning* intar stadskamrern den centrala ställningen. I ganska många städer är han dessutom i verkligheten stadens cheftjänsteman, och hans uppgifter sträcka sig vida utöver det tekniska budget- och bokföringsarbetet; på andra håll åter, särskilt där drätsel­direktörs- eller motsvarande befattning finnes inrättad, äro hans uppgifter mera begränsade. Den önskvärda utbildningen för högre kamerala tjänster, åtminstone där uppgifterna äro särskilt vidsträckta, skulle sannolikt vara examen från handelshögskola i förening med någon speciell utbildning i kommunala frågor, t. ex. genom studier i förvaltningsrätt vid universitet eller allmänna högskolor. Emellertid blir detta en relativt dyrbar utbildning, varvid även bör beaktas, att i handelshögskoleutbildningen ingå rätt viktiga och tidskrävande moment, som i förevarande sammanhang kunna betecknas som överflödiga. Det är därför önskvärt, i den mån en särskild kommunal utbildning existerar, att denna får en sådan inriktning och innefattar ett så pass stort moment av allmänna ekonomiska kunskaper och bokföringskunskaper, att de utbildade kunna övertaga stadskamrerarebefattningar i de medelstora städerna. Här fordras sålunda god allmän ekonomisk orientering, innefattande bland annat kännedom om näringslivets organisation, skicklighet i bokföring, vana vid balansteknik och balanskritik, god allmän förvaltningsorientering och kännedom speciellt om kommunallagstiftningen, goda kunskaper om skatte- och upp­börds­väsendet samt helst även någon allmän socialrättslig orientering. Dessutom fordras erfarenhet av kontorsarbete och förtrogenhet med kontorsmaskiner och dylikt.

I *landskommunerna* är kommunalkamrern den främste (oftast kanske den ende) heltidsavlönade befattningshavaren. Han får i allmänhet syssla med både kamerala och socialvårdande uppgifter, medan å andra sidan de ekonomiska problemen i en landskommun i allmänhet icke ha samma omfattning som i en större stad. Vad som fordras av en kommunalkamrer utom erfarenhet av kontors-

arbete är förmåga att läsa och tolka författningar i allmänhet, allmän förvaltningsorientering och närmare kännedom om de kommunalrättsliga bestämmelserna, god allmän bokföringskunskap och förtrogenhet med de specifikt kommunala bokföringsproblemen samt kommunala finansfrågor över huvud, en relativt grundlig orientering i allmänna sociala problem och förtrogenhet med den sociala lagstiftningen samt slutligen erfarenhet av en landskommuns — gärna även en stads — arbete.

Tjänstemännen vid *landstingskanslier* och *landstingskontor* torde närmast kunna jämföras med städernas högre administrativa och kamerala tjänstemän. Särskild vikt bör här läggas vid en relativt vidsträckt kännedom om förvaltningsrätt även utanför det specifikt kommunala området samt god allmän ekonomisk utbildning.

Av *sjukhusens kamerala tjänstemän* äro sysslomännen de främsta. Ett kungl. brev av den 30 december 1930 föreskriver som behörighetsvillkor till befattningar såsom syssloman vid statens sinnessjukhus »dels att hava undergått minst realskoleexamen samt antingen avlagt godkänd avgångsexamen vid ett av staten understött handelsgymnasium eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning och dels att hava ådagalagt skicklighet och beprövad erfarenhet i ekonomisk förvaltning.» Ehuru inga fasta regler finnas för tjänster vid övriga sjukhus, synes tendensen dock gå i den riktningen, att man söker upphålla motsvarande krav även där. Detta är emellertid knappast tillräckligt. En syssloman bör utöver den allmänna bokföringskunskap, som här förutsättes, även ha goda kunskaper i den sociala lagstiftningen samt en viss kännedom om kommunallagstiftningen, en allmän överblick över ekonomiska och sociala spörsmål samt vissa kunskaper av mera teknisk art, dels i s. k. varukännedom, dels beträffande materialvård och byggnadsvård.

Såsom synes av denna översikt äro utbildningskraven för de här berörda tjänsterna, med undantag blott för gruppen allmänt administrativa befattningar, i princip icke alltför olikartade. Av alla nämnda befattningshavare böra krävas allmän förvaltningsorientering, vana att tolka och läsa författningar, förtrogenhet med den kommunala och i de flesta fall även den sociala lagstiftningen, relativt omfattande kunskaper i bokföring samt allmän ekonomisk orientering. En utbildning med detta innehåll bör kunna ha sitt värde även för vissa tjänster inom statsförvaltningen.

Utbildningsbehovets art: statens och kommunernas sociala förvaltning.

Uppgifterna inom den sociala förvaltningen äro för närvarande mycket växlande. Man bör emellertid kunna förutse, att en viss ändring härvidlag inträder i samband med socialvårdens pågående centralisering, och att så i än högre grad blir fallet, därest hela den sociala förvaltningen i kommunerna skall hänföras till en socialnämnd eller liknande institution. Sannolikt komma tjänstemännens uppgifter att bliva mångsidigare än nu flerstädes är fallet, och socialvårdens tjänstemannakår får en mera enhetlig karaktär. Dessutom

ökas sannolikt behovet av tjänstemän, eftersom förtroendemännen icke bli i stånd att i detalj sköta de mycket växlande uppgifter, som komma att föreligga. Utbildningsbehovet kommer därvid att starkt ökas; redan nu är det emellertid tydligt, att socialvårdens starka utveckling medfört ett ökat behov av utbildade tjänstemän.

I fråga om utbildningsbehovets art komma vissa olikheter mellan skilda socialvårdstjänstemannagrupper att kvarstå. För de viktigaste grupperna angivas nedan de utbildningskrav, som enligt de sakkunnigas mening främst kräva beaktande jämte det i varje särskilt fall självklara behovet av erfarenhet från själva det ifrågavarande arbetsområdet. Härvid må allmänt framhållas, att den utbildning, som meddelas på socialpolitiska linjen vid socialinstitutet i Stockholm, enligt de sakkunnigas mening i stort sett är lämplig för flertalet hithörande områden, ehuru vissa omläggningar, begränsningar eller specialiseringar o. s. v. i olika avseenden torde vara motiverade. Arten av de förändringar, vilka erfordras, framgår i stora drag av vad som nedan anföres. En närmare diskussion av hithörande problem återfinnes i ett senare avsnitt av betänkandet. Å andra sidan är i många fall även en på lämpligt sätt uppbyggd akademisk examen, kompletterad med erforderlig praktik, av synnerligen stort värde, och det är i fråga om flera arbetsfält önskvärt att olika typer av utbildning parallellt äro företrädda bland tjänstemännen. De sakkunniga vilja slutligen framhålla, att utbildning till och tjänstgöring såsom befäl i militärtjänst i många fall kan utgöra ett värdefullt tillskott till den behövliga civila utbildningen.

Av den som skall tjänstgöra såsom syssloman eller assistent vid *centraliserad socialvård*, alltså exempelvis vid socialvårdsbyrå eller som ensam socialassistent i en landskommun, kräves för det första god allmän socialrättslig orientering, vidare förtrogenhet med arbetsmarknadens problem, med bostadsfrågor och andra aktuella sociala spörsmål samt relativt god psykologisk orientering, åtminstone tillräcklig för att tjänstemannen skall kunna bedöma i vilka fall psykiatrisk sakkunskap behöver anlitas och ha förståelse för de speciella problem, som uppkomma beträffande nervöst eller eljest psykiskt belastade barn eller partiellt arbetsföra vuxna. Önskvärt är även, att varje befattningshavare på detta område har någon förtrogenhet med juridikens allmänna grundbegrepp och icke står främmande för enklare bokföringsuppgifter. Dessutom fordras praktisk erfarenhet från olika grenar av det sociala arbetet. De här nämnda kraven få givetvis än större betydelse beträffande sådana befattningshavare som *fattigvårds- och barnavårdskonsulenter*.

För tjänstgöringen enbart vid *fattigvården* äro kraven i stort sett likartade, ehuru vissa minskningar här kunna komma i fråga. Den allmänna socialrättsliga orienteringen kan möjligen göras något mindre omfattande, ehuru det givetvis icke går an att göra basen så smal, att fattigvårdstjänstemannen kommer att sakna kännedom om angränsande arbetsområden. På det psykologiska området spelar det barnpsykologiska momentet mindre roll; däremot berör fattigvårdstjänstemännens arbete givetvis i stor utsträckning vuxna människor med psy-

kiska defekter. Av vikt är också att tillse, att fattigvårdstjänstemännen äro tillräckligt förtrogna med arbetsmarknadens problem för att kunna göra sin insats på den förebyggande fattigvårdens område. Praktisk erfarenhet är behöfelig även från andra grenar av den öppna socialvården än den egentliga fattigvården; av betydelse är också erfarenhet från sluten vård.

Av *barnavårdens* tjänstemän bör krävas praktisk barnavårdsutbildning, helst innefattande såväl barnsjukvård som spädbarnsvård. Vidare måste barnavårdstjänstemännen känna till familjerättens allmänna regler och vara väl förtrogna med den sociala lagstiftningen även på andra områden än sådana som direkt beröra samhällets barnavård och ungdomsskydd. I psykologi, särskilt barnpsykologi och -psykopatologi, krävas relativt omfattande kunskaper. Barnavårdstjänstemännen måste också ha kännedom om såväl arbetsmarknadens problem som bostadsfrågorna, allmän socialhygien samt framför allt de viktigaste dragen av sexualhygien och barnavårdshygien. Praktisk erfarenhet erfordras såväl från anstaltsvård (t. ex. skyddshem eller anstalter för svårfostrade barn) som från socialt byråarbete. Dessa anspråk böra ställas ej blott på cheftjänstemän, fosterbarnsinspektriser och assistenter vid barnavårdsbyråerna samt på barnavårdsbudenden, utan även på barnavårdsmännen, därest dessa befattningshavare verkliga skola bli i stånd att fylla sin uppgift att jämte modern bära ansvar för de utomäktenskapliga barnens vård och uppfostran.

Befattningshavare vid *arbetslöshetskommitté* måste givetvis vara väl förtrogna med arbetsmarknadens problem, men dessutom erfordras kunskaper om bostadsfrågor, allmän socialrättslig orientering samt sådana kunskaper i psykologi, att vederbörande är i stånd att känna igen de fall, där långvarig arbetslöshet orsakats av psykiska defekter hos personen i fråga. Praktisk erfarenhet är önskelig ej blott från arbetslöshetsbyrå utan även från arbetsförmedling och helst därjämte från annat socialt byråarbete och vanligt yrkesarbete.

Familjebidragsnämndernas tjänstemän böra känna arbetsmarknadens organisation och problem och bostadsfrågorna samt ha en allmän civilrättslig och relativt god socialrättslig orientering.

Frågan om organisationen av de offentliga *arbetsförmedlingarna* befinner sig för närvarande under utredning, och även rekryteringsfrågan kan därvid väntas bli behandlad. Det kan dock framhållas, att av tjänstemännen på detta område bör krävas relativt god allmän ekonomisk orientering, vilken givetvis främst bör innefatta arbetsmarknadens speciella problem men helst även ge någon kännedom om företagsekonomiska spörsmål. Arbetsförmedlingens uppgifter på yrkesrådgivningens område samt vid behandlingen av de partiellt arbetsföra torde komma att i huvudsak behandlas av specialister, för vilka teoretisk utbildning bland annat på det psykologiska området synes vara nödvändig. Önskvärdt är även att arbetsförmedlingstjänstemännen besitta allmän orientering inom den svenska sociallagstiftningen över huvud. Den praktiska erfarenheten, vars betydelse på detta område är självklar, bör gälla dels vanligt yrkesarbete, gärna manuellt arbete, dels föreningsarbete (närmast fackligt) eller annan motsvarande verksamhet. Vissa befattningshavare — särskilt de specialister, som skola syssla med partiellt arbetsföra — måste dessutom äga erfarenhet från vården av psykiskt eller fysiskt defekta eller av sådana personer som eljest rekrytera kategorien partiellt arbetsföra (anstaltsvård, t. ex. sinnessjukhus, fängelse eller skyddshem).

För tjänster inom *nykterhetsvården* fordras, förutom förtrogenhet med till alkoholfrågan hörande problem, i stort sett samma förkunskaper som för socialt arbete i allmänhet: god allmän socialrättslig orientering, vissa kunskaper i psykologi för att tjänstemannen skall kunna förstå alkoholmissbrukets psykiska betingelser, kännedom om arbetsmarknadens problem för att möjliggöra insatser för alkoholisternas inpassning i arbetslivet samt allmän medicinsk, socialhygienisk och socialpolitisk orientering.

Befattningar inom *hälsovården* ligga i allmänhet utom ramen för hithörande utbildningsproblem. För dessa tjänster fordras en särskild utbildning, vilken även börjat anordnas vid statens institut för folkhälsan, samt för de högsta tjänsterna givetvis medicinsk utbildning. Undantag utgöra egentligen vissa befattningar inom *bostadsinspektionen*, för vilka framförallt erfordras relativt grundliga studier i samhällshygien, allmän medicinsk orientering och kännedom om sociallagstiftningen i allmänhet samt givetvis förtrogenhet med bostadsfrågan, även dess tekniska och ekonomiska sidor.

Kuratorstjänsterna äro i vissa hänseenden de mest krävande av alla sociala befattningar. En social kurator skall kunna gå klientelet till handa med råd och dåd på praktiskt taget alla sociala arbetsområden, och den sociala utbildningen måste därför här vara särskilt allsidig. För kuratorstjänster vid sjukhus är dessutom sjukvårdsutbildning nödvändig; även om denna icke i och för sig behöver taga formen av sjuksköterskeutbildning och -tjänstgöring, är det dock nödvändigt, att sjukhuskuratorn är väl förtrogen med sjukhusmiljön. För att kunna utföra sin gärning måste kuratorerna (både vid sjukhus och annorstädes) ha god allmän ekonomisk orientering, ej minst förtrogenhet med arbetsmarknadens problem, tämligen grundliga kunskaper i psykologi för att kunna bedöma de icke sällsynta fallen av psykiska defekter inom klientelet (detta krav gäller givetvis särskilt kuratorer vid sinnessjukhus, fängelser o. s. v.) samt givetvis mycket allsidiga kunskaper på det socialrättsliga området och även en allmän civilrättslig orientering. Den rådgivningsverksamhet, som kuratorn skall utöva, gäller nämligen i många fall enklare juridiska spørsmål. Kravet på ekonomisk orientering åter motiveras främst av kuratorns uppgifter vid klientens inpassning i arbetslivet. Praktisk erfarenhet fordras från såväl sjukvård som annan anstaltsvård samt dessutom från några av den öppna socialvårdens områden. Både den praktiska och den teoretiska utbildningen bör emellertid helst i någon mån differentieras med hänsyn till kuratorstjänstens art; exempelvis ha ju kuratorer vid fängelser och kuratorer vid kroppssjukhus mycket olika uppgifter.

Skyddskonsulenter och *skyddsassistenter*, vilkas verksamhet gäller frigivna fångar och villkorligt dömda, behöva i stort sett samma utbildning som fångvårdens kuratorer. Dock äro elementära kunskaper i straff- och processrätt här av särskilt stor betydelse.

Polissystrarnas utbildningsbehov torde i viss mån kunna jämföras med det som föreligger beträffande fångvårdens kuratorer. Liksom i fråga om dessa kan mindre vikt läggas vid kroppssjukvården — däremot kräves också här erfarenhet av sinnessjukvård — under det att den allmänna juridiska orienteringen får större betydelse. Dessutom böra polissystrarna på lämpligt sätt utbildas i vittnespsykologi, förhörsteknik och kriminologi.

Fångvårdens kuratorstjänster m. fl. ha nyss berörts. Beträffande övriga *högre tjänster inom fångvården*, alltså befattningar som assistenter och direktörer, har

uppmärksamheten under senare år fästs därpå att dessa tjänster till mycket väsentlig del måste anses vara av social natur och stå befattningar inom den öppna socialvården väsentligt närmare än exempelvis tjänster inom polisväsendet. Här erfordras givetvis allmän juridisk orientering, innefattande kunskaper särskilt i straff- och processrätt. Dessutom fordras emellertid, särskilt med tanke därpå att kuratorer icke finnas vid alla fängelser, även socialrättslig orientering. För behandlingen av fångarna fordras hos tjänstemännen vissa psykologiska kunskaper, särskilt därför att klientelet ju till mycket väsentlig del utgöres av personer med moraliska eller andra själsliga rubbningar. Med hänsyn till assistenternas läraruppgifter fordras även förtrogenhet med undervisningsmetodiska spörsmål. Däremot torde de kunskaper, som skola meddelas i undervisningen, i allmänhet vara av så pass enkel beskaffenhet, att särskilda förberedelser i detta hänseende icke äro påkallade. Assistenterna få i många fall även övertaga kamerala uppgifter, och av detta skäl äro bokföringskunskaper av icke alltför ringa omfattning önskvärda. Praktisk erfarenhet fordras från andra grenar av socialt arbete inom såväl öppen som sluten vård (t. ex. sinnessjukvård). Endast därigenom kan fångvårdstjänstemannen få förutsättningar att bedöma såväl uppgiftens säregna drag som vad som förenar den med socialt arbete i övrigt.

Yrkesinspektionens tjänstemän ha i allmänhet väsentligen tekniska uppgifter och falla således utom ramen för den här gjorda översikten. Undantag utgöra emellertid de kvinnliga befattningarna (måhända även enstaka manliga), där de sociala uppgifterna träda mera i förgrunden. För befattningar av detta slag kräves med hänsyn till samarbetet med företagaren och arbetarna allmän ekonomisk orientering med särskild inriktning på arbetsmarknadens problem. Dessutom fordras även av de icke tekniska befattningshavarna en viss teknisk allmänbildning samt dessutom givetvis förtrogenhet med samhällshygien i allmänhet och yrkeshygien i synnerhet. Att tjänstemännen måste vara mycket kunniga i alla för arbetsmarknaden gällande lagar faller av sig självt. Praktisk erfarenhet fordras av yrkesarbete, helst manuellt arbete, och gärna även från personalkonsulentarbete och möjligen från förenings- eller ungdomsarbete eller något annat socialt verksamhetsfält.

Utbildningsbehovets art: storstädernas specialproblem.

Den här givna framställningen av utbildningsbehovet för olika grenar av kommunalt och socialt arbete tar i huvudsak sikte på förhållandena i de medelstora och mindre städerna samt i landskommunerna. De största städernas förvaltning innefattar visserligen i stort sett samma kategorier som kommunalförvaltningen i övrigt men erbjuder dock åtskilliga särskilda spörsmål. Stockholms eller Göteborgs förvaltning kan i själva verket lika väl jämföras med statsförvaltningen som med en annan kommuns förvaltningsorganisation. Specialiseringen är här långt driven, mycket längre än vad som svarar mot den i det föregående gjorda uppdelningen. Ett förhållandevis stort antal befattningshavare, ej blott kontorsbiträden o. s. v. utan även egentliga tjänstemän, syssla med utpräglat rutinarbete. Å andra sidan är det inom en förvaltning av ifrågavarande storleksordning synnerligen viktigt, att befodringsmög-

ligheterna hållas öppna. Liksom inom statsförvaltningen är i de största kommunerna frågan om de olika »karriärerna» av väsentlig betydelse. Utbildningen måste därför läggas så, att befordran kan vinnas inom ett icke alltför snävt område; att ge den starka specialisering, som förekommer i fråga om tjänstemännens arbetsuppgifter, sin motsvarighet även på utbildningens område skulle innebära en alltför snäv begränsning av befordringsmöjligheterna. Likaledes är det önskvärt, att tjänster i lägre grad, vilkas innehavare syssla så gott som uteslutande med rutinarbete, besättas med personal ur yngre årsklasser, som kan få möjlighet att avancera till högre och mera självständiga befattningar. Utbildningen bör då även för dessa befattningshavare läggas så, att den är tillräcklig för de mera kvalificerade tjänsterna. I en förvaltning av denna typ torde fallet ofta bliva, att en tjänsteman först flera år efter det han avlagt examen får direkt nytta av den allmänorientering och den studievana han därvid förvärvat. Detta bör emellertid icke motivera en alltför snäv utbildningsbas.

I mycket stor utsträckning innehas även i storstäderna de lägre befattningarna för närvarande av personal, som icke egentligen har någon annan utbildning än den som förvärvats i och genom själva arbetet. Bland den lägre personalen finnas utan tvivel många, som under förutsättning av en förbättrad utbildning skulle vara dugliga även för mera kvalificerade tjänster. Att här skapa möjligheter till efterutbildning bör vara en uppgift för de ifrågasvarande kommunerna, i synnerhet som dessas ekonomiska resurser och personaltillgång givetvis gör uppgiftens lösning enklare än fallet skulle vara i en mindre kommun.

För tjänstgöring i storstadens förvaltning är det emellertid också önskvärt med vissa förkunskaper, vilka ej erfordras i de mindre kommunerna. Dels äro uppgifterna särskilt på det kamerala området ofta betydligt mera krävande än där, något som icke gäller enbart chefstjänsterna utan även ganska många befattningar av lägre grad. Därtill kommer, att själva storstadens demografiska och sociologiska förhållanden och dess förvaltningsorganisation ha sin särprägel, vilken det är av vikt att de kommunala tjänstemännen känna till. Särskild orientering i storstadens problem är därför önskvärd för denna grupp av kommunala befattningshavare, icke minst på det sociala området.

Utbildningsbehovets art: vissa tjänster utanför statlig och kommunal förvaltning.

Vissa av de befattningar, vilkas behov av utbildad arbetskraft är aktuellt i förevarande sammanhang, tillhöra icke den offentliga förvaltningen i vanlig mening. Hit höra t. ex. vissa särskilda tjänster i enskilda företag, främst på personalvårdens område, vidare befattningar hos enskilda sammanslutningar eller stiftelser med socialvårdande syfte och slutligen tjänster hos ekonomiska

intresseorganisationer och folkrörelser. Särskilt den sistnämnda gruppen av tjänster kan, därest utvecklingen fortgår i samma riktning som hittills, förväntas få starkt ökad betydelse.

För befattningar i *ekonomiska intresseorganisationer* och *folkrörelser* fordras i regel främst ekonomisk och statsvetenskaplig allmänbildning. Önskvärt är även, att befattningshavarna i allmänhet besitta elementära kunskaper i bokföring och i juridik. För vissa tjänster av detta slag kommer säkerligen akademiskt utbildad arbetskraft att visa sig mest lämplig. Detta gäller dels naturligtvis de specifikt juridiska tjänsterna, dels befattningar för större utredningsuppgifter framförallt på det ekonomiska området. Även handelshögskolans utbildning bör emellertid vara synnerligen lämplig för tjänster av detta slag. När det gäller arbetsuppgifter av organisatorisk art finnes däremot behov av en utbildning med mera praktisk inriktning och kombinerad med praktisk erfarenhet från olika arbetsområden. En sådan torde där vara att föredraga framför den akademiska utbildningen, och möjligheterna för organisationernas egna medlemmar att på grundval av praktiskt arbete inom organisationerna skaffa sig denna utbildning torde även vara större.

För *tidningsmannabanan* kan ingen särskild utbildning anvisas. Användningen av akademiskt utbildad arbetskraft har på detta område alltid varit relativt stor. Vid sidan av den akademiska utbildningen finnes dock även här stort utrymme för någon praktiskt orienterad utbildningsväg, innefattande studier särskilt i statsvetenskapliga, ekonomiska och sociala frågor, kompletterade med praktisk erfarenhet från olika arbetsområden.

Vid *hem- och ungdomsgårdar* finnas befattningar av övertvägande social natur. Den utbildning, som erfordras, bör giva förtrogenhet med arbetsmarknadens problem, psykologi (helst även pedagogik eller undervisningsmetodik) och bostadsfrågor samt även en viss allmän socialrättslig orientering, vilken likväl icke behöver ha större omfattning. Praktisk erfarenhet bör hemgårdsföreståndaren ha dels från förenings- och annat ungdomsarbete, dels från anstaltsvård (lämpligen vid skyddshem eller dylikt), dels från öppen socialvård eller ännu hellre från arbetsförmedling. För vissa befattningar inom *ungdomsrörelser m. m.* bör en utbildning av i huvudsak detta slag även vara av värde.

Företagens *personalkonsulenttjänster* äro av rent social natur. Vid sidan av kuratorstjänsterna måste dessa befattningar karakteriseras som de mest utbildningskrävande inom hela socialvården. För att personalkonsulenten skall kunna vinna förståelse för sitt arbete inom företaget fordras god allmän ekonomisk orientering och förtrogenhet med arbetsmarknadens problem. Av vikt är även, att personalkonsulenten, som ej sällan får biträda både företaget och de anställda med svåra anpassningsproblem, har goda psykologiska kunskaper. Dessutom fordras givetvis en allmän socialrättslig orientering, även om denna icke här har samma betydelse som för kuratorerna, och vidare förtrogenhet med socialhygieniska spörsmål, särskilt yrkeshygien och bostadshygien. Sjukvårdsutbildning brukar även anses önskvärd. Praktisk erfarenhet fordras från yrkesarbete, helst fabriksarbete, från föreningsarbete, från arbetsförmedling samt gärna även från öppen socialvård.

Utbildningsbehovets art: sammanfattning.

Erfarenheten ej minst av kommunernas egen rekryteringspolitik ger vid handen, att för flertalet kvalificerade tjänster inom kommunernas allmänna,

sociala och kamerala förvaltning samt därmed jämförliga arbetsområden såväl teoretisk utbildning som allsidig erfarenhet äro av värde. I den mån befattningar i kommunernas tjänst även framdeles rekryteras med personal utan specialinriktad högre utbildning, är det därför med hänsyn till befordringsgången av vikt att sörja för tjänstemännens efterutbildning på såväl det teoretiska som det praktiska området. En därmed följande höjning av utbildningsstandarden måste för kommunalförvaltningen som helhet vara ett väsentligt intresse, även om den i enstaka fall kan komma att medföra, att en viss kommun får se någon av sina tjänstemän gå över till större uppgifter på annat håll. Tillfredsställande utbildningsmöjligheter måste därför skapas såväl för unga män och kvinnor, vilka avse att ägna sig åt kommunens tjänst eller annat därmed jämförligt arbete, som även för kommunernas egna tjänstemän.

Beträffande arten av den utbildning, som bör komma i fråga, förefaller det uppenbart, att akademisk examen, närmast juris kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen, är den naturliga för vissa rent administrativa befattningar i de större kommunerna. För de största städernas högre kamerala befattningar synes handelshögskoleutbildning, kompletterad med viss förvaltningsrättslig kunskap, vara den bästa, ehuru icke nödvändigt den enda framkomliga vägen. För flertalet kamerala befattningar i både större och mindre kommuner samt för hela den sociala förvaltningen synes det dock vara önskvärt att bibehålla särskilda utbildningsvägar. För dessa tjänster kan rekryteringsfältet icke begränsas vare sig till personer med akademisk examen och långvariga, dyrbara studier bakom sig eller till personer med enbart praktisk erfarenhet. Här erfordras därutöver en utbildning, som i huvudsak är av det slag som meddelas vid socialinstitutet i Stockholm och som alltså kombinerar högskolemässiga teoretiska studier med praktisk erfarenhet och är så organiserad, att dessa båda moment sammanflätas och ömsesidigt stödja varandra. I verkligheten är detta samma grundsats som gäller för annan högre fackutbildning i vårt land, vare sig den meddelas vid fackhögskolor sådana som de tekniska högskolorna, lantbrukshögskolan eller handelshögskolorna eller vid universitetens medicinska fakulteter. Den utbildning som inriktas speciellt på uppgifter i kommunal tjänst eller socialt arbete därutån bör alltså i princip stå på samma nivå som den akademiska utbildningen, sådan den är gestaltad exempelvis inom de juridiska fakulteterna, men få en mera bestämd specialinriktning och innefatta större rent praktiska moment.

Beträffande differentieringen inom ramen för denna utbildning kunna skilda åsikter göras gällande. Av den ovan lämnade framställningen har det visat sig, att utbildningsbehovet inom de särskilda grupperna av tjänster företer både många gemensamma drag och betydande olikheter. En gemensam grund i förening med differentieringsmöjligheter synes därför vara utbildningsproblemet naturliga lösning. De sakkunniga återkomma i annat sammanhang till frågan om den närmare utformningen härav. Redan här bör emellertid

framhållas, att differentiering eventuellt kan komma i fråga med hänsyn ej blott till tjänsternas art i och för sig — exempelvis kamerala och sociala tjänster, barnavårdstjänster och arbetsförmedlingstjänster — utan även med hänsyn till skillnaden mellan olika slag av kommuner.

Den högre fackutbildning, vilken är lämplig för vissa av de ovan berörda tjänsterna, förutsätter emellertid en viss grundläggande allmänbildning. De sakkunniga återkomma i annat sammanhang till frågan, på vilken nivå denna allmänbildningsgrundval skall läggas för att den högre utbildningen skall kunna bli tillfredsställande. Otvivelaktigt finnas emellertid i alla kommuner och särskilt i de större vissa kategorier av lägre befattningshavare, vilka sakna den grundläggande utbildningen och avstå från att förvärva denna bland annat just därför att de vid tämligen låg ålder fått någorlunda goda tjänster hos kommuner. Inom denna personalkategori finnas sannolikt åtskilliga, vilka under förutsättning av bättre utbildning vore lämpliga för befordran i kommunens tjänst.

Det bör över huvud taget vara en uppgift för kommunen att sörja för, att dess lägre befattningshavare under sin tjänstgöringstid kunna erhålla den lägre eller högre utbildning som är erforderlig för att de i sin framtida verksamhet skola kunna befordras i kommunens tjänst eller med framgång söka sig ut på den allmänna arbetsmarknaden. Detta är önskvärt även för rekryteringen av ifrågavarande lägre tjänster. Tjänstens art gör det i många fall möjligt för vederbörande att genom kvällskurser eller korrespondensstudier skaffa sig antingen lämplig yrkesutbildning eller sådan teoretisk utbildning, som kan föra fram till real- eller rentav studentexamen. Det är önskvärt, att kommunerna lämna ekonomiskt stöd och erforderlig ledighet såväl härför som även för högre studier. För Stockholms stads del är denna fråga föremål för utredning i samarbete med arbetsnämnden i Stockholm. Vilka särskilda åtgärder, som i övrigt kunna komma i fråga för att bereda personal ur de nämnda grupperna tillträde till högre utbildning, skall i annat sammanhang diskuteras. Frågan är emellertid av den betydelse, att den redan inledningsvis måste beröras.

Härmed avses givetvis icke att var och en som kommit i kommunens tjänst i en okvalificerad befattning bör garanteras möjlighet att avancera till mera kvalificerad tjänst. Detta bör i första hand bero på vederbörandes allmänna begåvning och duglighet. Varken för kommunerna eller för deras befattningshavare är befordran av för uppgiften mindre väl skickade personer någon förmånlig anordning. Men i den mån vederbörande besitter de personliga kvalifikationerna böra möjligheter skapas för att bereda honom eller henne den utbildning, som är erforderlig för högre tjänster och som i regel innefattar såväl grundläggande, allmänbildande studier som högre fackutbildning. Underlåter man att sörja för de olika befattningshavarnas utbildningsmöjligheter,

blir resultatet i många fall, att vederbörande utan utbildning befordras till sådana tjänster, för vilka de visserligen kunna vara personligen skickade men där deras brist på förkunskaper utgör en allvarlig fara för arbetsresultatets värde.

Övriga utbildningsfrågor.

Emellertid får man beträffande den sociala utbildningen icke bortse från att även andra frågor än tjänstemannarekryteringen kräva sin lösning. Sålunda är det av vikt både att bereda möjlighet till ökad social allmänbildning och folkbildning över huvud och till samhällelig utbildning för vissa särskilda yrkesgrupper.

När det gäller den allmänna sociala orienteringen för vidare kretsar av vårt folk är till en början att märka, att man i allmänhet icke kan påräkna att någon skall ägna längre tid åt att skaffa sig sådan i stället för eller vid sidan av egentlig yrkesutbildning. Det behov av en allmän bildningsverksamhet, som på detta område föreligger, kan således icke fyllas genom att man skapar särskilda utbildningsanstalter eller bereder möjlighet för vederbörande att avlägga examina och förvärva diplom. Däremot är det givet, att tillvaron av läroanstalter för social utbildning, därest sådana ur yrkesutbildningssynpunkt äro motiverade, är av stor vikt även för detta mera allmänna syfte. Dessa institutioner böra i viss utsträckning tjänstgöra såsom samlingspunkter för den allmänna bildningsverksamheten på området, och såväl deras lärare som även de därifrån diplomerade eleverna böra inom denna bildningsverksamhet kunna fylla en viktig funktion. Även om de sociala läroanstalterna i första hand ägna sig åt fackutbildning, får denna sida av deras verksamhet icke lämnas obeaktad.

Detta gäller i alldeles särskilt hög grad om en sida av problemet, nämligen frågan om utbildning för sådana tjänstemän och förtroendemän ute i kommunerna, vilka icke ha tid eller tillfälle att genomgå vare sig fullständig eller partiell utbildning vid en läroanstalt, men som ändock ha ett uppenbart behov av att skaffa sig utvidgad bildning i ekonomiska, sociala och kommunala spörsmål. Genom korrespondensundervisning, kurser, konferenser o. s. v. bör man söka göra vad som göras kan för att tillgodose det nämnda, sannolikt mycket omfattande utbildningsbehovet, även om åtgärder av detta slag sannolikt icke kunna föra vederbörande förtroendemän eller andra befattningshavare fram till något slags examen eller berättiga dem till något diplom. Det bör emellertid övervägas, huruvida icke även i sistnämnda avseende några åtgärder kunna vidtagas, vilka utan att sänka vederbörande examinas kvalitet ändock kunna göra det lättare för personer ur nämnda kategorier att förvärva även ett påtagligt tecken på studiernas resultat. De sakkunniga åter-

komma i annat sammanhang härtill, liksom över huvud till frågan om s. k. fortbildning för i tjänst varande befattningshavare.

Beträffande åtskilliga yrkesgrupper, vilkas utbildning i första hand avser andra moment än samhällskunskapen, föreligger vidare behov av en socialvetenskaplig komplettering. Detta gäller exempelvis domare, ämbetsmän av olika slag, advokater, läkare, lärare och ingenjörer. För präster, predikanter o. s. v. spelar det sociala momentet rentav i själva yrkesarbetet en sådan roll, att utbildningen över huvud bör givas en däremot svarande inriktning. Beträffande vissa av dessa grupper, särskilt ämbetsmännen, skall problemet beröras av de sakkunniga i ett senare betänkande. För andra grupper, vilkas utbildning i och för sig ligger utom ramen för de sakkunnigas undersökning, föreligger emellertid obestriddigen ett behov av större eller mindre social orientering. Detta behov torde böra tillgodoses genom något slag av kompletterande utbildning.

I ett av läkarutbildningssakkunniga avgivet betänkande (stat. off. utr. 1941: 27) förordades införande i studierna för medicine licentiatexamen dels av en propedeutisk kurs och en avslutningskurs i socialmedicin, dels av socialmedicinsk undervisning i anslutning till de kliniska studierna. I yttrande häröver uttalade styrelsen för socialinstitutet bland annat sin principiella anslutning till detta förslag, men framhöll samtidigt, att den föreslagna utbildningen på intet sätt kunde anses tillfredsställande, därest fråga vore om att bereda för utövning av socialt arbete i vanlig mening. För utbildningen av de socialmedicinska specialister, vilka samhället icke kan undvara, måste krävas väsentligt fördjupade sociala studier på ett senare stadium.

I betänkande rörande den högre tekniska undervisningen (stat. off. utr. 1943: 34) beröras likartade frågor. Det heter där bland annat: »Det är emellertid icke nog därmed, att ingenjörerna i olika grader besitta tekniska kunskaper av erforderlig omfattning. Tekniken arbetar icke endast med maskiner utan framför allt med den mänskliga arbetskraften, och för att leda den senare fordras dessutom förståelse för dennas krav, allmänbildning och omdömesförmåga i växande grad allt efter befattningens ansvarsfullare beskaffenhet. Denna omständighet får icke förglömmas vid den tekniska utbildningens planläggning.» I förslaget synes förutsättas, att den erforderliga sociala allmänbildningen skall bibringas teknologerna inom ramen för sådana läroämnen som nationalekonomi, rättskunskap, bostadsbyggnad, stadsbyggnad och teknisk hygien. Av dessa ämnen intar enligt förslaget beträffande tekniska högskolan bostadsbyggnad en relativt stark ställning inom avdelningen för arkitektur (obligatoriskt 2 föreläsningar och 4 övningstimmar i veckan under ett läsår) men förekommer icke inom någon annan avdelning. Stadsbyggnad är ett ännu större ämne inom denna avdelning och inom avdelningen för lantmåteri (obligatoriskt under två läsår i genomsnitt två föreläsningar och tre övningstimmar i veckan) samt är med något mindre timantal obligatoriskt även för kommunikationsteknici inom avdelningen för byggnadsteknik. Inom övriga avdelningar förekommer ämnet icke. Rättskunskap är i princip obligatoriskt inom samtliga avdelningar. Tentamen är obligatorisk inom avdelningen för lantmåteri, där ämnet heter allmän rättslära (2 föreläsningar och fyra övningstimmar obligatoriska första höstterminen). I övrigt kräves deltagande i undervisningen (i genomsnitt 1,5 föreläsningar i vec-

kan under en vårtermin) men ej tentamen. Nationalekonomi är ett obligatoriskt ämne inom avdelningen för lantmåteri (i genomsnitt 2,5 föreläsningar i veckan under en hösttermin) samt för produktionsteknici inom avdelningen för maskinteknik (i genomsnitt 3,5 timmar i veckan under en hösttermin) men är i övrigt frivilligt med samma undervisningstid som inom avdelningen för lantmåteri. Teknisk hygien slutligen förekommer såsom obligatoriskt ämne endast för produktionsteknici samt uppvärmnings- och ventilationsteknici inom avdelningen för maskinteknik (i genomsnitt 2 föreläsningar och en halv övnings-timme i veckan under en hösttermin) samt såsom frivilligt ämne för övriga grupper av avdelningen för maskinteknik och inom avdelningarna för flygteknik och skeppsteknik, elektroteknik, kemi och bergsvetenskap (med samma timantal). Härav torde framgå, att de blivande ingenjörerna m. fl. under sina högskolestudier i åtskilliga fall torde komma att få skäligen ringa undervisning såväl om sociala och ekonomiska problem i allmänhet som även om de särskilda frågor, vilka beröra den mänskliga arbetskraftens ställning i företaget.

Utan att närmare ingå på hithörande spörsmål vilja de sakkunniga som sin mening uttala att orienterande social undervisning av detta slag icke bör förläggas till sociala fackhögskolor utan inordnas i vederbörandes allmänna yrkesutbildning, ehuru väl ett visst samarbete med de sociala läroanstalterna torde vara påkallat och dessas lärarkrafter möjligen kunna utnyttjas även för detta ändamål. Utbildningen av specialister åter torde i många fall bäst kunna ske genom kombination av medicinsk, teknisk eller annan motsvarande utbildning med social fackutbildning.

Slutligen bör den allmänna sociala fackutbildningen i vissa fall kunna fördjupas och utbyggas genom kompletterande specialkurser, anordnade vid eller utom de sociala fackhögskolorna. I den mån linjerna klarna beträffande de olika befattningarnas art, bör ett samarbete mellan olika berörda läroanstalter kunna lösa de viktigaste problem, som här uppkomma.

Utbildningsbehovets omfattning.

Att på grundval av ovanstående överväganden uppskatta behovet av arbetskraft med kameral respektive social fackutbildning är förenat med betydande svårigheter. Dels är rekryteringspolitiken särskilt i kommunerna så växlande, att det är omöjligt att förutse, i vilken utsträckning utbildad respektive utbildad arbetskraft framdeles kan komma att användas. Dels pågår på de här berörda områdena just för närvarande en mycket stark utveckling, vilken framförallt betingas av sådana omständigheter som ändringarna i den kommunala indelningen, socialvårdens centralisering och den offentliga socialpolitikens allmänna expansion. Därtill kommer, att prognoser av detta slag över huvud alltid äro osäkra, eftersom rent personliga förhållanden i stor utsträckning spela in. Alldeles särskilt gäller detta områden, där befattningarna i stor utsträckning innehas av kvinnor, vilka icke sällan lämna sina tjänster när de ingå äktenskap eller kort tid därefter. De siffror för utbild-

ningsbehovets omfattning, vilka i det följande angivas, måste därför tagas med stor reservation och bygga delvis på rena förmodanden.

De sakkunniga ha emellertid för att bilda sig en uppfattning i hithörande frågor bearbetat dels Svenska stadsförbundets, dels Svenska landskommunernas förbunds löneregister med avseende på läget den 1 jan. 1944 samt dessutom undersökt förvaltningarna i Stockholm och Göteborg. Vidare ha uppgifter ställts till förfogande beträffande arbetsförmedlingarnas personal.

Resultatet av dessa undersökningar beträffande *städerna* redovisas i *tabell 5*. Uppgifterna giva dock blott ringa ledning i fråga om de nuvarande befattningshavarnas utbildningsförhållanden, ehuru tjänsternas benämningar möjligen i vissa fall avpassats härefter. I fråga om Göteborg ha emellertid uppgifter om tjänstemännens utbildning kunnat erhållas; dessa redovisas i *tabell 6*. Vissa befattningar ha helt uteslutits ur undersökningen. Detta gäller först och främst sådana, för vilka en annan fackutbildning än den här ifrågavarande uppenbarligen är nödvändig: borgmästare och rådman, stadsfiskal, befattningshavare vid polis- och brandväsen, ingenjör, läkare, sjuksköterska, verkmästare o. s. v. Vidare ha tjänster vid slutet socialvård (anstaltsvård) i regel ej medtagits; undantag utgöra sådana, där antingen uppgifterna äro av rent kameral natur eller också verksamheten ägnas åt både slutet och öppen socialvård. Den offentliga arbetsförmedlingens personal har ej medtagits i tabellerna.

Vidare ha såvitt möjligt uteslutits de tjänster, för vilka alls ingen högre utbildning är erforderlig eller ens önskvärd. Detta är i vissa fall (t. ex. vaktmästare, arbetare vid byggnadsväsen och affärsverk) en enkel sak, men stöter på stora svårigheter när det gäller andra tjänster: kassör, bokhållare, kansli-skrivare, kontorsskrivare, kontorsbiträde, byråbiträde, expeditionsbiträde, skrivbiträde och annan kontors- och kanslipersonal. Inom dessa kategorier användas nämligen samma beteckningar för en mängd helt olikartade tjänster. Inom allmän kameral och ekonomisk förvaltning ha i regel de befattningar uteslutits, för vilka lönen inklusive rörligt tillägg understiger 4 500 kronor per år. Undantag härifrån ha gjorts blott när det av andra skäl varit uppenbart, att det är fråga om en befattning med kvalificerade uppgifter. Denna gräns är givetvis i viss mån godtycklig (se nedan ang. dyrortsgruppering o. s. v.) Den ligger dock snarare för lågt än för högt: det synes i varje fall uppenbart, att högre utbildning knappast bör ifrågakomma för tjänster *därunder*, även om en rad tjänster *däröver* likaledes bör besättas med personal utan högre utbildning. Inom det sociala arbetsområdet kan däremot ingen sådan uppdelning äga rum. Här förekommer det nämligen i stor utsträckning, att tjänstemän med placering som kontors- eller skrivbiträden fullgöra mycket kvalificerade sysslor. Ibland framgår detta direkt av uppgifterna. Sålunda finnes i ett fall antecknat om ett kontorsbiträde (lön inklusive rörligt tillägg 2 640 kronor per år): »närmast biträdande fattigvårdsassistent». Den utbredda ten-

Tabell 5.

Översikt av vissa befattningar inom städernas förvaltning 1/1 1944.

Befattningens art	L ö n							Summa
	under 4 500 kr.	4 500— 6 000 kr.	6 000— 7 500 kr.	7 500— 9 000 kr.	9 000— 10 500 kr.	över 10 500 kr.	ej an- given	
<i>I. Allmän förvaltning.</i>								
Cheftjänster, sekreterare- och notarietjänster	— ¹	1	4	5	18	123	3	154
Statistiska tjänster	— ¹	—	1	—	2	18	—	21
Kanslist- och biträdestjänster	— ¹	84	173	37	16	8	5	323
Summa	— ¹	85	178	42	36	149	8	498
<i>II. Kameral och ekonomisk förvaltning.</i>								
Allmän kameral förvaltning: cheftjänster	— ¹	3	4	13	21	54	10	105
Allmän kameral förvaltning: övriga..	— ¹	139	71	51	24	32	15	332
Revisionsväsende	— ¹	7	5	19	23	46	—	100
Fastighetsförvaltning	— ¹	13	16	14	15	53	—	111
Hamnförvaltning	— ¹	64	38	22	11	17	—	152
Industri- och affärsverk, fränsett tekniska tjänster	— ¹	217	236	72	61	103	4	693
Sjukhusförvaltning	— ¹	26	9	9	12	35	—	91
Skolförvaltning	— ¹	9	9	3	8	7	—	36
Idrottsförvaltning	— ¹	—	—	3	—	5	1	9
Gemensam kameral personal	— ¹	203	132	125	—	—	35	495
Summa	— ¹	681	520	331	175	352	65	2 124
<i>III. Social förvaltning.</i>								
Polissyrtjänster	5	7	10	—	—	—	3	25
Kuratorstjänster vid sjukhus m. m.	5	6	6	6	—	—	2	25
Hälsovårdsinspektion	— ¹	83	73	47	9	2	7	220
Bostadsinspektion	5	11	8	2	—	1	—	27
Socialvård: cheftjänster ²	2	6	23	17	13	27	6	94
Socialvård: övriga sociala tjänster vid centraliserad socialvård och öppen fattigvård	14	72	66	68	15	14	5	254
Socialvård: övriga sociala tjänster vid barnavård	21	92	23	49	3	5	8	201
Socialvård: kamerala tjänster vid slutten fattigvård	— ¹	16	9	16	6	6	2	55
Socialvård: övriga tjänster	393	218	110	66	33	19	11	850
Summa	445	510	328	271	79	74	44	1 751
Allmän förvaltning	— ¹	85	178	42	36	149	8	498
Kameral och ekonomisk förvaltning	— ¹	681	520	331	175	352	65	2 124
Social förvaltning	445	510	328	271	79	74	44	1 751
Summa	445	1 276	1 026	644	290	575	117	4 373

Löneuppgifterna avse slutlön jämte rörligt tillägg.

¹ Uteslutna ur materialet. ² Häri ingå chefer för barnavårdsavdelning vid centraliserad större socialvårdsbyrå.

Tabell 6.

Utbildning i förhållande till befattningar och lönenivå inom Göteborgs stads förvaltning.

Tabellen bygger på undersökningar, vilka för de sakkunnigas räkning utförts av personalchefsassistent E. Gellerstedt och har tidigare varit publicerad i Tidskrift för Göteborgs stads tjänstemän, häfte 1/1944.

Befattningens art	Års-lön ¹	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	Summa
		M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.	M. Kv.
I. Gemensam förvaltning	a	1													1	14			16
	b	1													1	1	(1)		2
	c	1	1												2	15	(1)		18
II. Kameral och ekonomisk förvaltning	a	13	6	2	13	1	2	9	2	2					1	2		3	56
	b	35	117	5	25	1	2	3	2	2					1		(1)		97
	c	20	7	6	2	19	2	11	1	7	2	3							58
Summa II	68	829	9	57	2	12	4	5	22	2	4	7		1	1	2	(1)	3	211
III. Social förvaltning . . .	a	7	1	1	1				5							3			18
	b	16	5	1	19	2	2	2	7	2		2	1	2			2		56
	c	3	9	2	11	1	14	1	4	4		11	14	1	1	2	1		22
Summa III	26	9	8	2	131	1	16	3	2	2	116	4	2	2	12	16	3	1	96
Summa I, II och III	95	1837	11	188	3	28	7	2	7	138	6	7	2	2	12	16	3	4	325

¹ a = Årslön över 9 000 kr.; b = Årslön mellan 6 000 och 9 000 kr.; c = Årslön under 6 000 kr.

1. Folkskola jämte handelsstudier.
2. Läroverk (utan exam.) jämte handelsstudier.
3. Realexamen.
4. Realexamen jämte handelsstudier.
5. Normalskolekomp.
6. Folkhögskola.

Utbildningskategorier.

7. Studentexamen.
8. Studentexamen jämte handelsinsnt.
9. Militärskola (offex. eller uoffex.).
10. Handelshögskola.
11. DSI
12. Sjuksköterskeutbildning.
13. Sjuksköterskeutbildn. + DSI.
14. Humanistisk examen.
15. Jur. kand.
16. Pol. mag.
17. Civilingenjör.

densen att avlöna kvinnliga befattningshavare lägre än manliga, oavsett tjänstens art och behovet av utbildning, har även bidragit härtill. Av detta skäl har det befunnits lämpligt att med enstaka, i tabellen angivna undantag medtaga samtliga befattningshavare inom den sociala förvaltningen oavsett lön, ehuru säkerligen många av dem fullgöra sysslor, för vilka ingen högre utbildning erfordras. Slutligen må nämnas, att all kollektivavtalsanställd personal utelämnats, liksom principiellt även deltidsarbetande tjänstemän.

De anförda löneuppgifterna, vilka torde vara av sekundär betydelse, gälla slutlön jämte rörligt tillägg (dyrtidstillägg, kristillägg). Dyrortsgrupperingen har *icke* beaktats, emedan löneförhållandena i lika hög grad äro beroende av städernas storleksordning och en kombination av dessa båda synpunkter svårigen kan genomföras i ett så litet material som det föreliggande.

I fråga om de slutsatser, vilka kunna dragas beträffande själva utbildningsbehovets omfattning, må till en början framhållas, att även i statistiken över personal inom städernas förvaltning flera befattningar måst medtagas, där intet utbildningsbehov av det slag, vilket här diskuteras, kan anses föreligga. Till de kommunala tjänster, där akademisk utbildning bör anses som den normala, skola de sakkunniga återkomma i samband med sitt förslag i fråga om statsvetenskaplig examen. I det följande diskuteras därför i huvudsak endast sådana befattningar, för vilka utbildning av i huvudsak de huvudtyper som förekomma vid socialinstitutet i Stockholm kan komma i fråga. Därvid är att märka, att i många fall fullständig sådan utbildning kan anses lämplig redan vid första inträdet på tjänstemannabanan, under det att i vissa andra fall en partiell utbildning till en början skulle kunna vara nog men studierna böra fortsättas bland annat för att tjänstemannen genom en avslutad examen skall bli lämpad för framtida befordran. Att angiva några siffror för dessa olika typer av tjänster torde vara uteslutet, och vad nedan anföres gäller därför båda grupperna tillsammans.

En närmare granskning av det i tabellen summariskt redovisade materialet synes ge vid handen, att *sociala* befattningar av sådant slag, att särskild utbildning där kan komma i fråga, sannolikt finnas i kommunerna till ett antal av omkring 850, därav ungefär 300 i Stockholm, 125 i Göteborg, 370 i övriga städer och ett femtiotal på landsbygden (i sistnämnda del äro uppgifterna ofullständiga). Nuvarande befattningshavare sakna oftast sådan utbildning. Bestämde uppgifter föreligga endast beträffande Göteborg, där inom den sociala förvaltningen endast 26 befattningshavare (alltså mindre än 20 procent) avlagt akademisk examen eller examen vid socialinstitutet. Procenten utbildade torde vara något större i Stockholm, där emellertid ingen undersökning av samma omfattning företagits. För övriga städer samt landskommunerna ha inga tillförlitliga uppgifter beträffande utbildningen kunnat erhållas. En viss ledning lämna emellertid siffrorna i socialinstitutets senaste matrikel. Enligt dessa hade sammanlagt omkring 260 av institutets t. o. m.

år 1942 diplomerade elever anställning vid kommunernas sociala institutioner. Därtill komma givetvis åtskilliga befattningshavare med akademisk examen; av dem som avlagt akademisk examen höstterminerna 1936—1941 voro enligt en av arbetsmarknadskommissionen företagen undersökning (stat. off. utr. 1943: 17) i april 1942 ett tiotal (av något över 600) anställda vid kommunernas socialvård.

Inom arbetsförmedlingen funnos enligt lämnade uppgifter i augusti 1943 1 130 tjänstemän (biträdespersonal här ej inräknad). Häre äro emellertid inräknade 200—250 tjänstemän, vilkas befattningar kunna sägas ha samband med rådande krisförhållanden. Av hela antalet hade 12,5 procent akademisk examen, i allmänhet filosofie kandidat-, filosofie magister- eller politices magisterexamen, under det att 5,8 procent studerat vid socialinstitutet, i vissa fall dock utan att ha avlagt examen. 34 procent av befattningshavarna hade handelsutbildning, 11,7 procent annan fackutbildning (jordbruks-, skogs- eller teknisk utbildning), under det att drygt en tredjedel saknade all högre utbildning. Då emellertid arbetsförmedlingsverksamheten kan väntas öka i omfattning, måste man räkna med stigande behov av personal med social fackutbildning eller akademisk examen.

Kuratorsbefattningar, huvudsakligen vid sjukhus eller därmed jämförliga institutioner, finnas numera till relativt stort antal. Ett femtiotal sådana innehavas av från socialinstitutet diplomerade personer, därav många med sjuksköterskeutbildning, men särskilt tidigare ha åtskilliga av dessa tjänster besatts med annan personal, vanligen med enbart sjuksköterskeutbildning. Dessutom inrättas vid enskilda företag allt flera personalkonsulenttjänster och motsvarande befattningar (26 av dessa innehavas av personer med examen från socialinstitutet), varjämte enligt vad ovan är sagt ett flertal av tjänsterna inom fångvården, dels skyddskonsulent- och skyddsassistenttjänster, dels assistent- och direktörsbefattningar vid straffanstalterna, torde böra rekryteras med socialt utbildad personal.

Under dessa förhållanden torde det kunna anses, att på dessa områden omkring 1 500 befattningar, som nu existera eller väntas komma till stånd under den närmaste framtiden, äro av den art, att högre social fackutbildning där kan anses vara önskvärd. Vissa av dessa komma helt säkert även i fortsättningen att rekryteras med på annat sätt utbildad eller helt utbildad personal, men detta förhållande uppväges mer än väl därav, att hela antalet befattningar säkerligen om några år kommer att vara väsentligt större än nu. Då vidare avgången från dessa tjänster är osedvanligt stark, kan det genomsnittliga årsbehovet, sedan organisationen är fullt utbyggd, icke uppskattas lägre än till 70—80 personer. Under de närmaste åren, då tjänster kunna förväntas bli nyinrättade i relativt snabb takt, kommer årsbehovet sannolikt att vara väsentligt större.

De *kamerala* tjänsterna äro för närvarande betydligt flera; å andra sidan

går utvecklingen där för städernas vidkommande i långsammare takt. Här medför det också betydande svårigheter att avgöra, var den gräns skall dragas, under vilken ingen utbildning av här ifrågavarande art skall anses erforderlig. För kamerala tjänster i Stockholms stad ha de sakkunniga räknat med en gräns, vilken allt efter de särskilda tjänsternas art förlagts olika, i huvudsak dock i närheten av 13:de lönegruppen (årslön 4 920—6 108); för kammarskrivaretjänster och motsvarande borde alltså utbildning normalt erfordras. Beträffande Göteborg ha i stort sett likartade grundsatser tillämpats. Utbildning kan i själva verket med hänsyn till befordringsgången anses påkallad även för åtskilliga tjänster med väsentligen rutinmässiga uppgifter.

Utgår man från dessa visserligen osäkra grunder, torde man kunna beräkna, att kameralt utbildad arbetskraft erfordras för omkring 1 400 befattningar i städerna, varav något över 500 i Stockholm, inemot 200 i Göteborg och omkring 700 i övriga städer. Härtill komma ett femtiotal tjänster vid landstingens kanslier samt kamerala befattningar vid landstingens och statens sjukhus, tillsammans åtskilliga hundra. Då vidare vissa tjänster inom statsförvaltningen ha likartade uppgifter, kan sammanlagda antalet tjänster av dessa slag uppskattas till mellan 1 500 och 2 000.

För landskommunernas del redovisar Svenska landskommunernas förbund i sitt löneregister 179 kamerala tjänster. Denna siffra bygger emellertid på ett mycket ofullständigt material — det verkliga antalet tjänster torde vara mycket större — och därtill kommer, att utvecklingen just på detta område kan förväntas bli utomordentligt snabb. Någon uppskattning av sammanlagda antalet kamerala tjänster i landskommunerna efter en eventuell kommunal nyindelning kan här omöjligt göras. Däremot är det uppenbart, att dessa tjänster genomgående komma att innefatta både kamerala och sociala uppgifter, något som måste uppmärksammas vid utbildningsfrågans behandling.

Hithörande befattningar i såväl städer som landskommuner innehas till mycket stor del av personer utan högre utbildning. Akademisk examen är här ovanlig, och handelshögskoleexamen förekommer endast på vissa chefsposter. Socialinstitutets utbildning innehade enligt matrikeln vid mitten av år 1943 196 kamerala befattningshavare på olika områden. I landskommunerna förekommer även landsfiskalsexamen. Vanligast är emellertid av allt att döma att dessa befattningshavare på sin höjd ha handelsskoleutbildning av något slag. Med hänsyn till tjänstemännens växlande uppgifter synes detta vara otillräckligt.

Årsbehovet av utbildad personal bör frånsatt landskommunerna kunna uppskattas till omkring 70; avgången är nämligen här väsentligt mindre än på det sociala området. Härtill kommer landskommunernas växande efterfrågan på lämpligt utbildad arbetskraft för kombinerade kamerala och sociala tjänster. Storleken av detta behov kan icke för närvarande med bestämdhet be-

räknas, men uppskattas med tanke på för närvarande skönjbara utvecklingstendenser till omkring 40 årligen.

Ovanstående tyvärr mycket osäkra beräkningar peka — särskilt om hänsyn dessutom tages till behovet av personal för befattningar exempelvis inom organisationsväsendet och på tidningsmannabanan — mot ett årsbehov vid fullt utbyggd organisation på omkring 200 personer per år. Under en relativt lång övergångsperiod kan det förmodas, att förhållandena komma att vara av något annan art. Å ena sidan måste man beträffande denna tid räkna med, att ett stort antal tjänster nyinrättas, vilket medför ett väsentligt större personalbehov än vad som sedermera blir normalt; å andra sidan kan det antagas, att personal utan specialutbildning just under denna tid kommer till mera vidsträckt användning än i fortsättningen, vilket i fråga om utbildningsbehovet verkar i motsatt riktning. Därest dessa båda tendenser kunde förutsättas uppväga varandra, skulle den önskvärda utbildningskapaciteten i nuvarande läge sannolikt vara lika stor som vid fullt utbyggd organisation. Emellertid vill det förefalla, som om åtminstone på det sociala området nyskapandet av tjänster skulle ha större verkningar, varför behovet av utbildad arbetskraft just nu är och under den närmaste tiden kan väntas bli särskilt stort. Den sammanlagda utbildningskapaciteten bör sålunda i intet fall underskrida 200 examinerade per år, men proportionerna mellan olika slag av utbildning synas böra förskjutas något, så att till en början särskilt behovet av social utbildning tillgodoses. Redan här bör vidare framhållas, att en kapacitet av 200 examinerade per år motsvarar ett betydligt större antal antagna elever, eftersom det alltid i viss utsträckning förekommer att elever ej fullfölja sina studier.

Socialinstitutens uppgifter.

Socialinstitutet i Stockholm.

Frågan om yrkesmässig utbildning för sociala arbetsuppgifter i allmänhet upptogs första gången på allvar av Centralförbundet för socialt arbete (C. S. A.), som därvid anknöt till tidigare försök i andra länder. Förbundet hade redan tidigt anordnat föreläsningsserier och kortare kurser i kommunala och socialpolitiska ämnen. På vissa speciella områden hade andra sammanlutningar skapat vissa möjligheter för social utbildning: sålunda utbildades redan från slutet av 1800-talet diakoner och diakonissor, och år 1908 hade dåvarande Svenska fattigvårdsförbundet igångsatt utbildning för föreståndare och föreståndarinnor vid ålderdomshem, barnhem och liknande anstalter. En mera allsidig utbildning för den öppna socialvården tillkom emellertid först genom de »utbildningskurser för praktiskt socialt arbete», som C. S. A. startade 1910, och som så småningom utsträcktes till en studietid av ett och ett halvt år. Utbildningen av kommunernas administrativa tjänstemän särskilt på det kamerala området var emellertid därmed ännu icke tillgodosedd, och endast de större städerna torde ha haft möjlighet att för sådant ändamål anlita akademiskt utbildad arbetskraft.

År 1920 nedlade C. S. A. sin dittillsvarande kursverksamhet och tog i stället initiativet till en särskild läroanstalt för kommunala tjänstemän och andra befattningshavare inom den öppna socialvården. Denna läroanstalt, Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm (Socialinstitutet), började sin verksamhet den 1 januari 1921. Därutöver existera vissa särskilda möjligheter till specialutbildning på det sociala området, exempelvis distriktssköterskeskolan, seminarier för utbildning av lärarinnor vid barnträdgårdar och storbarnkammare, Ericastiftelsens läkepedagogiska seminarium samt den vid Statens institut för folkhälsan anordnade utbildningen för hälsovårdstillsyningsmän och tjänsteläkare. I stort sett har emellertid socialinstitutet kommit att bli den centrala utbildningsanstalten på området.

Till socialinstitutets verksamhet ha anslag årligen givits av Centralförbundet för socialt arbete, vilket kan betecknas som institutets moderorganisation. För närvarande uppbär institutet avkastningen av C. S. A:s socialpolitiska fond med omkring 13 000 kronor per år. Dessutom har Stockholms stad alltsedan institutets tillkomst lämnat årliga bidrag. Under de första åren kommo därtill ej oväsentliga belopp även från andra städer — Eskilstuna, Gävle, Hälsingborg, Karlskrona, Malmö, Norrköping, Nyköping, Sundsvall,

Tabell 7.

*Antal sökande och antagna elever vid socialinstitutet
i Stockholm 1920—1943.*

Å r	Antal sökande	Antal antagna	Å r	Antal sökande	Antal antagna
1920	97	87	1932	106	72
1921	32	29	1933	147	86
1922	41	34	1934	180	100
1923	34	26	1935	190	100
1924	32	25	1936	164	87
1925	45	41	1937	189	100
1926	37	37	1938	185	100
1927	29	26	1939	232	113
1928	31	29	1940	223	118
1929	49	40	1941	337	126
1930	57	49	1942	386	137
1931	75	61	1943	396	140

Västerås, Åmål och Örebro — men därav kvarstår nu endast ett årligt anslag på 300 kronor från Malmö stad. Vidare beviljades anslag vissa år i olika sammanhang av Kronprinsessan Margaretas minnesfond, Kooperativa förbundet, Stockholms högskola samt Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Statsanslag har institutet haft fr. o. m. budgetåret 1938/39.

Till en början arbetade socialinstitutet i C. S. A.:s lokaler. Därefter fortgick verksamheten i förhyrda lokaler och först 1932 inflyttade institutet i sina nuvarande lokaler Odengatan 61. Denna fastighet, vars tomt äges av Stockholms stad, uppfördes för Stockholms högskolas socialvetenskapliga institution, men med villkor att lokalen i viss utsträckning skulle upplåtas åt socialinstitutet. Byggnadskostnaderna finansierades dels genom donationer av Rockefeller Foundation och Centralförbundet för socialt arbete, dels med lotterimedel.

Stipendier finnas vid institutet i mycket ringa utsträckning, fränsett friplatser egentligen blott tre: Axel Hirschs stipendium, Gösta Bagges stipendium och Gertrud av Klintbergs stipendium. De båda förstnämnda utdelas av lärarrådet, det senare förvältas av elevkåren och utdelas av en särskild nämnd. Den Hirschska donationen överlämnades vid invigningen av de nya lokalerna 1932. Den Klintbergska fonden tillkom ursprungligen genom insamling år 1928, men först efter en kompletterande insamling år 1942 kunde stipendiet första gången utdelas. Den Baggeska stipendiefonden insamlades på våren 1942 och stipendiet utdelades första gången hösten 1943.

Därutöver ha emellertid andra stipendier vid vissa tidpunkter stått till

förfogande. Sålunda har Stockholms stad och i viss utsträckning även andra kommuner brukat utdela stipendier, bland annat som bidrag till elevavgifter till sina tjänstemän och även till andra personer. För studieresor och särskilda undersökningar ha bidrag erhållits av enskilda stiftelser, särskilt Hierta-Retzius stiftelsen. Vissa elever ha erhållit stipendier ur Fredrika Bremerförbundets stipendiefonder samt ur Brantingfonden, och hösten 1943 utdelade Landsorganisationen i Sverige ett belopp på kronor 5 000 i stipendier till institutets elever.

Tabell 8.

Från socialinstitutet i Stockholm 1921—1942 diplomerade elever, fördelade efter anställning och arbetsuppgifter 1/6 1943.

<i>I. Socialt arbete.</i>		
Fattigvårds- och barnavårdskonsulenter	4	
Kuratorer och kuratorsassistenter	43	
Polissystrar	3	
Rättshjälpsanstalt	1	
Socialstyrelsen	6	
Riksförsäkringsanstalten	3	
Yrkesinspektionen	3	
Arbetsmarknadskommissionen och den offentliga arbetsförmedlingen ..	50	
Enskild arbetsförmedling	2	
Centraliserad socialvård	50	
Fattigvård	31	
Barna- och ungdomsvård	97	
Arbetslöshetskommitté	29	
Nykterhetsvård	3	
Hälsovård	10	
Hem- och ungdomsgårdar eller bostadsstiftelser	8	
Enskilda hjälporganisationer	7	
Personalavdelningar vid företag	26	376
 <i>II. Administrativt och kameralt arbete m. m.</i>		
Rättsväsendet	2	
Överståthållareämbetet och länsstyrelserna	11	
Vattenfallsstyrelsen	2	
Telegrafverket	1	
Försvarsväsendets förvaltning	4	
Statens utrymningskommission och luftskyddet	3	
Riksgäldskontoret	1	
Statliga utredningar	3	
Landstingskontor	9	
Sjukhusförvaltning	14	
Vägstyrelser	2	
Olika förvaltningskontor i de största städerna	69	
Drätselkontor	29	
Kommunalkontor	44	
Kristidsnämnder	2	196
 <i>III. Förenings- och organisationsväsende .....</i>		
		38

IV. Övriga yrken.		
Undervisning	52	
Läkareverksamhet	1	
Sjukvård	2	
Journalistik	14	
Biblioteksarbete	2	
Arbete hos banker och andra affärsföretag	28	
Ingenjörsverksamhet	2	
Handel	3	104
V. Utan avlönat yrkesarbete.		
Gifta kvinnor utan särskilt förvärvsarbete	112	
Fortsatta studier	6	118
VI. Uppgift om anställning saknas		
		22
VII. Avlidna		
		19
Summa		873

Anm. Uppgifterna, vilka äro hämtade ur föreningen DSL:s matrikel för år 1942, ha här medtagits trots att de särskilda avdelningarnas rubricering i vissa fall torde vara diskutabel.

De som diplomerats från institutet ha i mycket stor utsträckning erhållit anställning, trots att inga fasta kompetensvillkor förelegat. Detta hindrar emellertid icke, att en icke obetydlig kritik framförts mot institutets verksamhet, särskilt inom Stockholms stadsfullmäktige. År 1938 föreslogs i en motion därstädes av herr Fredrik Ström, att Stockholms stad skulle inrätta ett särskilt institut för utbildning av befattningshavare och tjänstemän inom stadens förvaltning. Med anledning härav avgav socialinstitutets styrelse ett längre yttrande. Förslaget realiserades icke, men förhandlingar pågå alltjämt mellan institutets styrelse och Stockholms stads myndigheter om särskilda åtgärder för utbildning av stadens tjänstemän. I en motion våren 1942 i Stockholms stadsfullmäktige återupptog herr T. Henriksson tanken om en särskild kommunal utbildningsanstalt i Stockholm. Motiveringen var dels att socialinstitutet icke tillgodosåge storstadens speciella behov, dels att rekryteringen av institutets elever och gällande bestämmelser för inträde vid institutet vore otillfredsställande. Till följd av den ökade tillströmningen antoges nämligen numera huvudsakligen studenter, vilka hade en sådan social härkomst att de saknade förutsättningar att nå kontakt med det klientel en tjänsteman på det sociala området främst hade att göra med. Liknande tankar ha tid efter annan framförts i pressen och vid diskussioner med olika i saken intresserade personer och institutioner. Det har även i olika sammanhang ifrågasatts, huruvida icke vissa andra slag av utbildning, t. ex. diakonutbildning eller sjuksköterskeskola, bättre än socialinstitutet skulle tjäna behovet av förberedelse för socialt arbete i allmänhet eller vissa särskilda typer av sådant.

Socialinstitutet i Göteborg.

Sedan åtskilliga år tillbaka har frågan om upprättande av ett socialinstitut i Göteborg stått under diskussion. Vissa problem i samband med utbildning

av Göteborgs stads tjänstemän ha även varit föremål för utredning genom en av stadsfullmäktige därstädes tillsatt kommitté, vars utlåtande avgavs den 13 februari 1942 men tills vidare icke föranledde något omedelbart resultat. Sedan socialutbildningssakkunniga på ett förhållandevis tidigt stadium av sitt utredningsarbete kommit till den uppfattningen, att den nuvarande utbildningskapaciteten vid socialinstitutet i Stockholm måste betraktas som otillräcklig med hänsyn till behovet av utbildad arbetskraft, hade de sakkunniga den 26 februari 1943 en överläggning med landshövdingen Malte Jacobson, som därvid redogjorde för vissa planer, som voro å bane att få till stånd ett institut i Göteborg. På hösten 1943 reste en av de sakkunniga, docenten Heckscher, till Göteborg för att där under en veckas tid överlägga med olika för saken intresserade personer. Under dessa överläggningar skisserades ett program för ett blivande institut i Göteborg, varefter en organisationskommitté under ordförandeskap av landshövdingen Jacobsson tillsattes. Denna kommitté ingav den 28 december 1943 en skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet, vari hemställdes, att statsrådet måtte utverka statsanslag till det blivande institutet. Denna skrivelse remitterades till socialutbildningssakkunniga, vilka i utlåtande till chefen för ecklesiastikdepartementet den 19 januari 1944 uttalade som sin mening, att det vore önskvärt, att ytterligare ett socialinstitut komme till stånd och förlades till Göteborg. Sedan organisationskommittén inkommit med vissa kompletterande uppgifter, föredrogs ärendet av statsrådet, varvid Kungl. Maj:t beslöt att till riksdagen avgiva proposition om förhöjning av anslaget till socialpolitisk och kommunal utbildning från 20 000 till 40 000 kronor (proposition nr 171). Riksdagens båda kamrar ha bifallit denna proposition, varefter Kungl. Maj:t den 26 maj 1944 fastställt det nya institutets grundstadgar och för dess verksamhet under budgetåret 1944/45 anvisat ett bidrag på 20 000 kronor.

Fördelningen på linjer.

Utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm är fördelad på tre olika linjer, på vilka särskilda examina avläggas. Den *kommunala* linjen avser kommunala tjänster av huvudsakligen kameral natur i stads- och landskommuner. Den *socialpolitiska* avser kommunernas sociala tjänster och befattningar i socialt arbete i statlig eller enskild tjänst, under det att *samhällslinjen* skall ge utbildning åt lärare, arbetsledare, blivande tidningsmän samt tjänstemän i folkrörelser och organisationer, vilka icke direkt skola ägna sig åt kommunal tjänst eller annat socialt arbete, men som ändock behöva undervisning i samhällsvetenskapliga frågor. Den sistnämnda linjen har emellertid endast lockat ett särdeles ringa antal elever. Detta är anmärkningsvärt; en dylik utbildningsväg borde nämligen kunna konstrueras på sådant sätt, att den kunde bli av rätt stor betydelse särskilt för folkrörelsernas befattningshavare, och de sakkunniga skola senare återkomma till frågan, huru detta lämpligen skall

kunna ske. Till en början bör emellertid utbildningsfrågan diskuteras med hänsyn till de befattningar, för vilka institutet hittills huvudsakligen lämnat utbildning. Bland dessa torde följande grupper huvudsakligen vara av betydelse:

1. *Rent kamerala tjänster i städerna*, särskilt i de mindre städerna (stadskamrer, stadsbokhållare). För vissa av dessa är handelshögskoleutbildning erforderlig, men de torde i viss, icke obetydlig utsträckning även behöva rekryteras med elever, som diplomerats från socialinstitutet. Jämförliga med dessa befattningar äro sysslomannatjänsterna vid de större sjukhusen.

2. *Rent kamerala tjänster i landskommunerna*, d. v. s. kommunalkamrerstjänster i sådana kommuner, där särskild socialvårdsbyrå finnes eller socialvården icke skötes från kommunalkontoret. Dessa äro för närvarande relativt få, och deras antal kan knappast förväntas undergå någon mera betydande ökning.

3. *Tjänster med såväl kamerala som sociala arbetsuppgifter*. I städerna förekomma sådana befattningar i viss utsträckning på socialvårdsbyråer och inom fattigvården. Viktigast äro emellertid kommunalkamrerstjänsterna i flertalet landskommuner, där kommunalkamrern har socialvården direkt under sig eller är chefstjänsteman i förhållande till en särskild socialvårdsassistent. En i viss mån likartad karaktär ha ibland sysslomanstjänsterna vid sådana mindre sjukhus, där särskild kurator icke tillsatts och ingen sådan tjänst kan väntas komma till stånd.

4. *Tjänster av rent social natur*. Sådana förekomma både i städerna och i åtskilliga landskommuner. De äro av olika slag: dels sådana, i vilka befattningshavaren har att syssla med alla slag av socialvård, särskilt i landskommuner, där socialvården skötes från kommunalkontoret, dels mera specialiserade tjänster, varvid barnavårdsbefattningar ur utbildningssynpunkt äro särskilt betydelsefulla. Vidare få hit räknas befattningar inom arbetsförmedlingen, alldeles särskilt kuratorstjänster eller andra tjänster, där det gäller att taga hand om partiellt arbetsföra, men även de vanliga tjänsterna; vidare befattningar såsom kurator vid sjukhus av olika slag samt socialassistent inom fångvården, tjänster vid skyddsvärn, som skyddskonsulent o. s. v., samt i viss utsträckning även andra befattningar inom fångvården.

Den linjedelning, som tillämpas vid socialinstitutet i Stockholm, tar — om man bortser från samhällslinjen — i huvudsak sikte på grupperna 1, 2 och 4 ovan. Sålunda avser utbildningen på den kommunala linjen närmast befattningar i grupp 1 och 2 och utbildningen på socialpolitiska linjen befattningar i grupp 4. Däremot är utbildningen knappast tillfredsställande i vad gäller grupp 3. Den normala vägen torde här gå över den kommunala linjen, och det har gjorts möjligt för dennas elever att i viss utsträckning komplettera sin utbildning på det sociala området. Denna komplettering är dock otillräcklig för en blivande kommunalkamrers vidkommande. I viss utsträckning uppmuntras elever att taga examen på två linjer, men denna utväg användes av relativt få, bland annat därför att övergången från en linje till en annan i praktiken stöter på vissa svårigheter. Det må erinras om, att socialvårdskommittén i ett betänkande (stat. off. utr. 1942: 56) förutsatt skapandet

av ett stort antal befattningar med såväl kamerala som sociala arbetsuppgifter. Därest detta förslag i en eller annan form förverkligas, komma de nämnda svagheterna i utbildningens sociala del att än mera framträda.

Å andra sidan är det för det sociala arbetet en avgjord styrka, att möjlighet finnes till en grundlig rent social utbildning. Särskilt när det gäller mera specialiserade befattningar på det sociala området, exempelvis kurators-tjänster, personalkonsulenttjänster och befattningar inom den förebyggande barna- och ungdomsvården, är behovet av social utbildning så stort, att man icke utan en orimlig förlängning av studietiden kan få plats för något kameralt inslag.

Det skulle möjligen kunna synas vara motiverat att anordna utbildningen på det sättet, att de socialpolitiska och kommunala linjerna visserligen sammansloges, men möjlighet bereddes till ett friare ämnesval inom en enhetlig examens ram, så att denna kunde få antingen social eller kameralt inriktning eller innefatta moment av båda slagen. Därest här vore fråga om en rent teoretisk utbildning, skulle denna anordning vara att förorda. Emellertid skulle den praktiska utbildningen icke kunna organiseras på lämpligt sätt vid en enhetlig examen, byggd på fria ämneskombinationer och viss betygs-summa, och då enligt vad som ovan framhållits en betydande differentiering av utbildningen för kameralt respektive socialt arbete bör bibehållas, bland annat därför att examen eljest skulle bli alltför omfattande, synes uppdelning på olika linjer icke heller i framtiden kunna undvikas. Däremot tala icke tillräckliga skäl för bibehållandet av den nu gällande ordning, enligt vilken det icke utan särskilt medgivande är möjligt för studerande på en studielinje att utöver de på denna linje obligatoriska ämnena medtaga andra, hämtade från en annan linje. I detta hänseende bör full frihet råda, blott det är fråga endast om tillägg till de i examen obligatoriska momenten och icke om utbyte av ämnen.

Å andra sidan kan differentieringen för olika slag av tjänster genom linje-uppdelning ej utan olägenhet drivas väsentligt längre än för närvarande. Exempelvis det sociala arbetet omfattar visserligen ett flertal olika områden, men hithörande »karriärer» äro alltför små för att kunna bära var sin särskilda utbildning. Det är mycket riskfyllt för den blivande tjänstemannen att utbildas sig blott för ett enda, starkt begränsat arbetsfält, där möjligheterna till anställning och befordran måhända i framtiden avsevärt försämras. För förvaltningens personalrekrytering vore det likaledes olyckligt, om man blott hade att tillgå olika grupper av personer med starkt specialiserad utbildning, vilka vid omorganisation eller utbyggnad av vissa arbetsområden icke utan tidskrävande efterutbildning kunde kopplas in på nya uppgifter. Den differentiering, som kommer i fråga, bör därför icke drivas längre än att de blivande tjänstemännen ändock erhålla den grundläggande utbildning, som är nödvändig för att de vid behov skola kunna användas på befattningar av

relativt olikartad natur. Av liknande skäl vore det olyckligt att genomföra en differentiering i anslutning huvudsakligen till kommunernas storleksordning, alltså t. ex. särskild utbildning för storstäder, mindre städer och landskommuner. Gränserna skulle också vara särskilt svåra att upprätthålla, i synnerhet som kommunernas växt och de kommunala indelningsändringarna åstadkomma kontinuerliga förändringar av förvaltningsarbetets art och personalbehovets omfattning. Därtill kommer, att man icke utan att uppmuntra en sedan gammalt bestående, i många avseenden olycklig tendens till isolering mellan olika kommuner kan lägga utbildningen så, att den lämpar sig utslutande för samhällen av en viss storleksordning.

Vid övervägande av dessa omständigheter ha de sakkunniga kommit till den slutsatsen, att den socialpolitiska linjen — vilken bör kallas den *sociala* — icke bör uppdelas på flera, utan att erforderlig differentiering där bör kunna uppnås genom specialisering på särskilda studieämnen och delar av studieämnen samt genom praktikens inriktning på olika områden. Den kommunala linjen bör även i princip bibehållas vid sin nuvarande inriktning, ehuru å andra sidan vissa rätt betydande ändringar och utvidgningar här äro påkallade. Då denna utbildning lämpar sig endast för rent kamerala tjänster, bör linjen kallas den *kamerala*. Därtill bör komma ytterligare en linje, vilken bör innefatta såväl sociala som kamerala moment och närmast avse tjänster i landskommunerna, ehuru en utbildning av detta slag sannolikt kan bli av viss betydelse även för städernas personalrekrytering. Denna linje bör kallas den *socialkamerala*.

Vad därefter beträffar den nuvarande samhällslinjen ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att denna möjligen skulle ha blivit mera utnyttjad, därest ämnesvalet varit friare. Dess huvudsakliga svaghet har visserligen ur de inträdessökandes synpunkt legat däri, att den icke meriterat för någon särskild grupp av tjänster; man kan nämligen såsom tidigare framhållits icke räkna med att något större antal personer enbart av allmänt intresse för samhällsliga frågor vilja genomgå en särskild utbildning. Härmed sammanhänger även linjens största svaghet, nämligen att den icke innefattar något moment av praktisk utbildning och därför icke ägnar sig som förberedelse exempelvis för praktiskt socialt arbete. Detta är emellertid måhända en mindre olägenhet, när det gäller befattningar inom folkrörelserna och andra motsvarande organisationer. I vad mån en utbildningslinje av ifrågavarande slag framdeles skulle kunna få större betydelse beror i själva verket väsentligen på fackföreningsrörelsens, kooperationens, nykterhetsrörelsens o. s. v. behov av tjänstemän med en högre samhällsvetenskaplig utbildning, som vunnits på annat sätt än genom akademiska studier. Det kan här närmast bli fråga om att åt någon av organisationens egna medlemmar ge den teoretiska skolning, som erfordras utöver vederbörandes redan ådagalagda praktiska duglighet och de teoretiska studier, som kunna organiseras av sammanslutningen själv.

Även för tidningsmannabanan kan sådan utbildning vara av värde. Därtill kommer emellertid, att en linje av detta slag även kan komma att få betydelse som komplettering till annan utbildning. I ett tidigare skede genomgicks samhällslinjen icke alltför sällan av lärare vid folkskolorna, vilka för ändamålet fingo stipendier av skolöverstyrelsen, och såväl för dem som kanske än mera för folkhögskolornas lärare och blivande lärare borde studier av detta slag ha ett avgjort värde. Ehuru det synes osäkert, vilken betydelse denna utbildningsväg kan komma att få, tala således övervägande skäl för att hålla den öppen även i framtiden och att bereda möjlighet för studerande på denna linje — vilken synes böra kallas den *teoretiska linjen* — att bedriva studier även i andra ämnen än sådana, som nu kunna ingå i examen på samhällslinjen.

Partiell utbildning.

I detta sammanhang ha de sakkunniga även haft att taga ställning till frågan om utbildningens *fördelning på en lägre och en högre utbildningslinje*. Otivelaktigt finnas såväl på det kamerala som även på det sociala området vissa tjänster, vilkas arbetsuppgifter ha en mera rutinmässig karaktär, under det att andra befattningar ställa väsentligt större krav på sina innehavare. Vid de sakkunnigas överläggningar med tjänstemän från kommunerna har även framkommit det önskemålet, att man för vissa tjänster, som ej äro särskilt krävande, skulle få fram en kortare utbildning än den som nu lämnas vid socialinstitutet i Stockholm.

Å andra sidan finnas även skäl som tala emot en sådan anordning. I det yttrande rörande kommunala tjänstemäns utbildnings- och befodringsmöjligheter, vilket 1938 avgavs av socialinstitutet i Stockholm till Stockholms stadskollegium, anfördes bland annat:

»Vad beträffar intresset för dylika kortare kurser kan det givetvis betraktas som ett glädjande uttryck för att insikten om behovet av utbildning föreligger, men givetvis kan en utbildning, anordnad på detta sätt och med dessa syften, icke bliva tillfredsställande. En verklig fara föreligger att sådana otillräckliga kurser, vare sig de avse att lämna elementära eller mera speciella kunskaper, kunna verka hindrande på utvecklingen av den verkligt behövligen utbildningen på detta område, då de under nuvarande förhållanden, när alla kompetenskrav saknas och insikten om nödvändigheten av en verklig utbildning ej heller alltid är tillfinnandes, kunna komma att konkurrera med den senare och därigenom draga ned standarden för utbildningen på de kommunala och sociala områdena på ett betänkligt sätt. För att så icke skall ske, krävas onekligen mycket bestämda garantier mot en dylik utveckling.»

Dessa synpunkter äga enligt de sakkunnigas mening en viss bärkraft, särskilt som en uppdelning av tjänsterna på lägre och högre i enlighet med utbildningskraven svårligen torde kunna genomföras. Emellertid är det av

så stor vikt att frågan om de lägre kommunala och sociala tjänstemännens utbildnings- och befodringsmöjligheter beaktas, att man icke bör stanna vid en rent negativ ståndpunkt till de framförda önskemålen. Det rör sig här om en grupp av befattningshavare, vilkas praktiska erfarenhet är av mycket väsentligt värde för förvaltningens arbete, och som ofta endast skulle behöva någon ytterligare teoretisk träning för att bli dugliga för mera krävande tjänster. Att vederbörande tjänstemän själva känna ett starkt behov av ytterligare skolning framgår ej minst av den kraftiga anslutningen till de tillfällighetskurser, vilka tid efter annan anordnas av olika organisationer. Avgörande för befodran bör i sista hand icke vara examensbetygets kvalitet utan den i arbetet ådagalagda dugligheten.

De sakkunniga anse icke, att någon särskild lägre utbildning, som för fram till diplom eller examina, bör anordnas. Det nämnda utbildningsbehovet bör emellertid tillgodoses dels genom studiecirklar, korrespondensundervisning m. m., dels genom inrättande av en samhällsvetenskapligt orienterad tredje årskurs vid vissa folkhögskolor (se nedan sid. 103 ff.), dels genom anordnandet av *partiell utbildning vid socialinstituten*. En sådan bör komma till stånd genom att de studerande få möjlighet att vid institutet studera endast särskilda ämnen och där avlägga tentamina efter de vanliga fordringarna och erhålla vitsord härom utan att föra studierna fram till slutexamen eller erhålla diplom. Redan nu har det naturligtvis i icke ringa utsträckning förekommit, att studerande vid institutet avbrutit sina studier efter att ha avlagt tentamina blott i vissa ämnen. Dessa studerande ha brukat erhålla ett utdrag ur examensliggaren, utvisande avlagda tentamina och därvid erhållna betyg i de särskilda ämnena, men däremot givetvis varken diplom eller examensbetyg. En reglering av denna praxis, vilken å ena sidan skulle göra det möjligt för särskilt kommunala och sociala tjänstemän att vid socialinstituten bedriva studier med begränsat syfte eller avlägga examen i etapper men å andra sidan över huvud begränsa rätten att genom utdrag ur examensliggaren erhålla vitsord över avlagda kunskapsprov, skulle lösa flera av de problem, vilka aktualiserats i samband med frågan om den lägre utbildningen. Betygsutdrag borde utställas endast för studerande, vilka vunnit godkända betyg i två eller flera på lämpligt sätt kombinerade ämnen. En förutsättning måste i så fall naturligtvis vara, att de sålunda begränsade studierna ej inriktas enbart på kunskaper, vilka äro direkt tillämpliga i det praktiska arbetet, utan att även kravet på grundläggande samhällsvetenskaplig allmänbildning härvid beaktas. De sakkunniga återkomma i fortsättningen till frågan om den praktiska gestaltningen av detta system.

Anordnandet av begränsad högre utbildning eller partiell utbildning måste i själva verket betraktas som synnerligen betydelsefullt. Den sociala och kommunala förvaltningen befinner sig i snabb utveckling, och tjänstemän och förtroendemän på olika områden ha behov av att så snabbt som möjligt för-

värva en utbildning, som gör det möjligt för dem att övertaga nya uppgifter. Å andra sidan är en sådan partiell utbildning icke tillräcklig för alla eller ens flertalet tjänster i kommunerna. Detta gäller icke blott de chefsbefattningar, vilka finnas i vissa större kommuner, utan även befattningar i mindre kommuner, där en tjänsteman har att lösa uppgifter av så gott som alla slag, och flertalet specialiserade tjänster på det sociala området över huvud och särskilt inom barna- och ungdomsvården.

Examen på grundval av självstudier.

Vid engelska och amerikanska universitet och högskolor förekommer ej sällan en kategori av studerande, som går under benämningen »external students» eller »non-resident students». Dessa äro sådana, som icke deltaga i den ordinarie undervisningen men med viss handledning från vederbörande högskolors sida bedriva självstudier i olika ämnen och på grundval därav avlägga examen efter samma fordringar som övriga studerande. Vissa skäl synas tala för att möjlighet beredes för en motsvarande anordning vid socialinstituten, i synnerhet som ju även de svenska universiteten med sin friare studieordning under hand brukat bereda möjlighet för studier av liknande slag.

Särskilt det förut berörda behovet av utbildning för lägre befattningshavare och förtroendemän, vilka önska förbereda sig för ansvarsfyllda befattningar av olika slag inom socialvård och kommunal tjänst, talar för att man bör göra försök på detta område. Därest verkligt tillfredsställande undervisning per korrespondens kommer till stånd, bör det nämligen för begåvade och energiska personer vara möjligt att med handledning från socialinstitutens lärare på egen hand förvärva de kunskaper, som krävas för tentamina och examina. Även behovet av efterutbildning för nuvarande tjänstemän i skilda delar av landet torde möjligen på detta sätt lättare kunna tillgodoses.

Å andra sidan kunna även avsevärda olägenheter åtfölja systemet med »external students». Socialinstitutens allmänna utbildningsnivå skulle sannolikt bli lidande, därest de i större utsträckning förvandlades till enbart tentamensinstitutioner och därigenom förlorade den direkta kontakten med sitt elevmaterial. En annan sida av samma sak är, att det för vederbörande examinatorer måste ställa sig svårt att rättvist bedöma sådana studerande, med vilka de huvudsakligen göra bekantskap först i tentamen. Även om föreläsningar i större eller mindre utsträckning kunna ersättas genom litteraturstudier och korrespondensundervisning är förhållandet ett annat med övningskurserna och än mera med seminarierna, där tankeutbytet mellan lärare och studerande samt mellan de sistnämnda inbördes är av avgörande betydelse. Att åter sammandraga studerande av detta slag till koncentrerad seminarieundervisning under kortare tid torde ställa sig svårt, då detta förutsätter att ett tillräckligt antal av de »självstuderande» samtidigt uppnått

ungefär samma stadium på sina studier i ett visst ämne och dessutom vid en och samma tidpunkt kunna frigöra sig från sitt ordinarie arbete för att delta i undervisning av detta slag. Det torde vara omöjligt att i förevarande fall kräva mera än att den studerande bevistat minst ett seminarie-sammanträde och därvid försvarat egen uppsats. Liknande svårigheter visa sig även beträffande handledd praktik, särskilt vid undervisningscentra, vilka enligt de sakkunnigas förslag utgöra ett betydelsefullt moment i utbildningen särskilt på den sociala linjen.

Detta oaktat är frågan enligt de sakkunnigas mening av den vikt och betydelse, att till en början vid socialinstitutet i Stockholm, där enligt de sakkunnigas förslag fasta lärare skola vara anställda, tillfälle till studier på ifrågavarande villkor bör beredas åtminstone på de linjer, där praktik under studietiden icke föreslås vara obligatorisk, nämligen den kamerala och den teoretiska linjen. Därest dessa försök slå väl ut, bör övervägas, huruvida icke även frågan om den sociala praktiken för studerande av detta slag kan lösas, så att motsvarande möjlighet kan beredas även för studerande på den sociala och den socialkamerala linjen.

Studier av detta slag erbjuda emellertid för de studerande så stora svårigheter, att det synes ovisst, huruvida någon utan ovanlig begåvning är i stånd att på denna väg fullfölja sina studier fram till slutexamen eller ens till tentamen i huvudämnena. Det är nämligen givet, att tentamensfordringarna för dessa studerande icke få sättas lägre än för övriga. Då emellertid läraren i detta fall saknar närmare kändedom om tentandens förmåga och omfattningen och arten av hans eller hennes studier, måste tentamen bli långt mera grundlig än för de studerande, vilka följt undervisningen, och innebära snart sagt en »examen rigorosum». Svårigheterna härmed undanröjas endast delvis genom de anvisningar, vilka före studiernas början och därpå efter hand böra meddelas den studerande.

Utbildningskapacitet.

Ehuru enligt vad som tidigare framhållits årsbehovet av utbildad personal för kommunal tjänst och annat socialt arbete icke kan överblickas med säkerhet, förefaller det likväl uppenbart, att den nuvarande kapaciteten hos socialinstitutet i Stockholm (sammanlagt på alla linjerna 130—140 nyantagna elever per år) är otillräcklig för ändamålet. Då enligt vad förut sagts årsbehovet icke kan beräknas understiga 200 nyutbildade per år, måste en ökning av utbildningskapaciteten anses ofrånkomlig. Därtill kommer, att de åtgärder för efterutbildning av nuvarande tjänstemän, vilkas betydelse ovan framhållits, kommer att ställa ytterligare krav på läroanstalternas kapacitet. Slutligen bör även beaktas, dels att studierna givetvis icke slutföras av alla inskrivna elever, dels även att det stora antalet kvinnliga elever medför att

avgången från banan i fortsättningen är förhållandevis stor: av de 873, som diplomerats 1921—1942, utgjordes sistnämnda år icke mindre än 112 av gifta kvinnor, vilka saknade yrkesarbete utanför hemmet.

I princip skulle problemet ha kunnat lösas på olika sätt. Antingen kunde socialinstitutet i Stockholm ha utvidgats, så att det förmått lösa hela utbildningsuppgiften, eller också hade man kunnat skapa en eller flera nya läroanstalter av samma slag. Man skulle även kunna tänka sig en kombination av dessa båda lösningar: Stockholmsinstitutet utvidgas, men icke mera än att utrymme ändock finnes för en eller flera nya läroanstalter. I den mån det blott rör sig om en mycket ringa ökning av utbildningsbehovet utöver det som nu kan tillgodoses, skulle den första lösningen på visst sätt ha varit att föredraga: det ställer sig sannolikt rent ekonomiskt förmånligare med en större läroanstalt än med två mindre, och dessutom förefaller det ostridigt, att lärarkrafter lättare kunna erhållas i Stockholm än på annat håll, särskilt för en rad av de mera praktiskt betonade läroämnena. Det bör också tilläggas, att en mera väsentlig minskning av Stockholmsinstitutets elevantal visserligen ur undervisningssynpunkt vore önskelig men dock knappast kan anses nödvändig, förutsatt att man lyckas lösa vissa praktiska organisationsfrågor, som i det följande skola beröras. Å andra sidan är det på detta område förenat med ganska stora olägenheter att skapa en verkligt stor läroanstalt. Särskilt ifråga om den sociala utbildningen kräves en personlig handledning av varje särskild elev och individuell planläggning särskilt av den praktiska utbildningen, som förutsätter relativt begränsade årskurser. Det är visserligen högst ovisst, om en ytterligare utvidgning av institutet i Stockholm, särskilt för att bereda ökade möjligheter till utbildning av tjänstemän för landskommunernas behov, kan och bör undvikas, men särskilt om institutet skall förmå övertaga nya uppgifter framförallt för fortsatt utbildning av huvudstadens tjänstemän m. m., är en viss begränsning likväl nödvändig. Därtill kommer, att det sannolikt ur åtskilliga synpunkter är fördelaktigt, om två eller flera läroanstalter äro verksamma på området. Möjligheterna för experiment med utbildningen ökas, och man kan även tänka sig, att läroanstalterna efter hand få en i vissa hänseenden olikartad inriktning och därigenom bättre kunna tillgodose det mycket skiftande utbildningsbehovet på området. Såsom de sakkunniga framhållit redan i sitt yttrande den 19 januari 1944, är det därför av väsentlig betydelse, att ytterligare en läroanstalt för socialpolitisk och kommunal utbildning kommer till stånd. De sakkunniga ha tillstyrkt att denna förlägges till Göteborg. Vid bedömandet av utbildningskapaciteten kan man sålunda räkna med såväl Stockholmsinstitutet som Göteborgsinstitutet.

Det torde visserligen komma att dröja någon tid, innan någon mera påtaglig avlastning från Stockholmsinstitutet kan komma till stånd, men på lång sikt bör tillvaron av ytterligare en i huvudsak likartad läroanstalt dock göra

sig tydligt märkbar i detta avseende. Antagningen av studerande vid institutet i *Stockholm* kan beräknas hålla sig inom följande ram: på *sociala* linjen årligen 60—90, på *socialkamerala* linjen 35—50, på *kamerala* linjen 25—40 och på *teoretiska* linjen högst 50, eller tillsammans 120—230. Härvid bör anmärkas, att elevantalets begränsning utom av rena utrymmesskäl huvudsakligen motiveras dels av arbetsmarknadens behov, dels och framför allt av svårigheterna att anordna lämplig praktik för de studerande. Det sistnämnda bör emellertid väsentligen underlättas dels genom den sociala och kommunala förvaltningens fortgående tillväxt, dels genom den minskning i kraven på förpraktik, vilken de sakkunniga i annat sammanhang komma att föreslå och som måste öka möjligheterna att finna lämpliga praktikplatser för redan antagna studerande.

De sakkunniga nödgas förutsätta, att institutet i *Göteborg* till en början erhåller förhållandevis ringa omfattning. Även om en icke obetydlig ökning bör komma i fråga, när arbetet kommit i gång och större fasthet i linjerna uppnåtts, kan man likväl ej räkna med att elevantalet över huvud inom överskådlig framtid blir lika stort som vid Stockholmsinstitutet. Därest vid institutet i *Göteborg* anordnas samtliga de utbildningslinjer, vilka i det föregående nämnts, böra årligen kunna antagas på *sociala* linjen 20—30 elever, på *socialkamerala* linjen likaså 20—30, på *kamerala* linjen 10—20 och på *teoretiska* linjen högst 20, eller sammanlagt 50—100 elever. Institutet skulle alltså kunna komma upp till ungefär samma storleksordning som kännetecknade Stockholmsinstitutet före den senaste kraftiga ökningen av tillströmningen.

Skulle den angivna högsta utbildningskapaciteten för instituten i *Stockholm* och *Göteborg* visa sig otillräcklig, bör enligt de sakkunnigas mening ändock ingen ytterligare utvidgning av dessa institut komma i fråga, utan det bör då i stället övervägas, huruvida icke ett tredje institut lämpligen kan komma till stånd. Detta bör i så fall lämpligen förläggas till *Lund*, där samarbete bör kunna uppnås med *Lunds universitet*.

Forskningsuppgifter.

Socialinstitutet i *Stockholm*, vars officiella benämning är Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning, har icke i nämnvärd grad kunnat fylla den sistnämnda uppgiften. Något forskningsarbete har knappast bedrivits av institutets elever och ej heller av andra lärare än sådana, som samtidigt innehaft akademiska lärarebefattningar på annat håll.

Detta har i själva verket varit tämligen naturligt med tanke på institutets hittillsvarande organisation. Fast anställda lärarkrafter ha saknats, och för de lärare, vilka haft undervisningen vid institutet som bisyssla vid sidan av

andra krävande sysselsättningar, har det givetvis varit lika omöjligt att handleda och stimulera ett mera djupgående studiearbete från elevernas sida som att själva finna tid för vetenskaplig forskning.

I vissa av institutets läroämnen — t. ex. nationalekonomi, statskunskap, psykologi, kommunal rättskunskap — bedrivs ett mer eller mindre omfattande forskningsarbete av lärare och studerande vid universitet och andra högskolor. Emellertid finnas andra områden, där forskningsarbetet med större fördel bör kunna bedrivas inom ramen för socialinstitutets verksamhet. Den sociala lagstiftningen och dess tillämpning faller visserligen inom ramen för det akademiska läroämnet förvaltningsrätt, men dels har denna del av den materiella förvaltningsrätten hittills rönt förhållandevis ringa uppmärksamhet, dels är ett renodlat juridiskt studium av detta område av många skäl icke tillräckligt. Likaså finnes beträffande den kommunala hushållningen utrymme för specialundersökningar av något annan art än de inom finansrätten vanliga, och den sociala utvecklingen i trängre mening är en del av den ekonomiska historien, som väl förtjänar sin särskilda uppmärksamhet. Därtill kommer, att även inom eljest representerade discipliner forskningsarbete med den specialinriktning, som vid socialinstituten blir naturlig, har sitt givna värde, såväl i sig själv som ur den kommunala och sociala förvaltningens synpunkt. Socialinstituten borde i själva verket kunna tjänstgöra som ett slags sociala och kommunala laboratorier, där utöver de kurser, som tillhöra det ordinarie schemat, viktiga aktuella problem diskuterades med såväl särskilt intresserade elever som även utanför instituten stående, praktiskt verksamma ämbets- och tjänstemän eller kommunalmän. Den praktiska förvaltningen skulle ha nytta, stimulans och glädje av en sådan verksamhet. Skall denna erhålla vetenskaplig karaktär och vidgas utöver föreliggande konkreta arbetsuppgifter, kan den icke ledas av förvaltningens egna krafter, vilka sakna tillräcklig tid och måhända ofta på grund av sin administrativa bundenhet och allmänna inriktning ej heller äro särskilt lämpade härför.

Den närmare utformningen av detta arbete torde böra planläggas i samråd med ett eventuellt blivande samhällsvetenskapligt forskningsråd. Några exempel kunna emellertid belysa arten av de avsedda uppgifterna. Socialvårdens pågående och planerade omorganisation skapar ett mycket stort antal problem, som skulle förtjäna att belysas under samarbete mellan teoretiker och praktiker i angiven form. Detta gäller både organisationen av socialvårdsarbetets centralisering och utvecklingen av den förebyggande socialvården. På det kommunalt-administrativa fältet kan man exempelvis peka på den demografiska utvecklingens betydelse för praktiska kommunala förvaltningsproblem — skolväsen, bostadspolitik o. s. v. — vidare de sociala och ekonomiska betingelserna för den fortgående nya stadsbildningen och den kommunala planläggningen av de stora städernas nya stadsdelar. Även åt-

skilliga problem på den kommunala budget- och skattepolitikens områden ägna sig att upptagas i mera grundligt utredande form och göras till föremål för mer eller mindre offentliga »symposier» efter anglosaxiskt mönster. Förutom det värde för förvaltningsarbetet, som en sådan vetenskaplig behandling av administrativa frågor skulle äga, är det också ägnat att fånga den för offentliga frågor intresserade och vakna ungdomen och till äventyrs locka till ett mera systematiskt fördjupat studiearbete.

Utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm.

I. Den teoretiska undervisningen.

Nuvarande bestämmelser.

De nuvarande examensämnen vid socialinstitutet i Stockholm äro: på *socialpolitiska* linjen nationalekonomi, statskunskap, socialpolitik I (socialhistoria), socialpolitik II (arbetsmarknadsfrågor), samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring, socialhygien och psykologi; på *kommunala* linjen nationalekonomi, statskunskap, kommunal rättskunskap, kommunal hushållning, kommunal bokföring och budgetteknik, vartill såsom frivilligt ämne kommer samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring; på *samhällslinjen* nationalekonomi, statskunskap, socialpolitik I (socialhistoria), socialpolitik II (arbetsmarknaden) samt antingen psykologi eller kommunal rättskunskap. För att examen skall kunna godkännas fordras minst betyget godkänt i vart och ett av de i examen ingående ämnena samt på socialpolitiska linjen minst betyget med beröm godkänd i två examensämnen, på kommunala linjen minst betyget med beröm godkänd i ett examensämne, på samhällslinjen minst betyget med beröm godkänd i statskunskap och i ett av de övriga ämnena, och vidare på samtliga linjer en uppsats, vilken av lärarrådet godkänts som examensuppsats. Denna uppsats kan samtidigt även utgöra prov för högre betyg i något av ämnena.

De särskilda ämnenas konstruktion är i huvudsak följande.

a) För alla linjer gemensamma ämnena.

Nationalekonomi. Enligt studiehandledningen (1942) avse studierna i detta ämne »att bibringa lärjungarna insikter dels i de allmänna orsakssammanhangen inom det ekonomiska samhällslivet, de ekonomiska lagarna och deras tillämpning, dels rörande de konkreta, faktiska förhållandena inom det moderna näringslivet samt dettas uppkomst och utveckling». Därtill kommer undervisning beträffande de viktigaste grunderna av socialpolitikens teori och av den kommunala finanspolitiken. Undervisningen utgöres huvudsakligen av en propedeutisk kurs; därtill komma vissa föreläsningar samt för högre betyg seminarieövningar (äga rum först andra läsåret, sedan tentamen för betyget godkänd redan avlagts). Studierna för betyget godkänd i detta ämne taga icke fullt en termin i anspråk men måste därunder bedrivas med stor intensitet. Studierna i ekonomisk teori äro av väsentligt mindre omfattning än vid universiteten, Stockholms och Göteborgs högskolor eller handelshögskolorna.

Statskunskap. Utbildningen gäller här företrädesvis svensk statskunskap; den äsyftar enligt studiehandledningen »att meddela vidgad kännedom om Sveriges

författning ävensom om huvuddragen av dess *förvaltning*. Undervisningen meddelas uteslutande genom föreläsningar, som pågå under något mer än en månad, och ämnets omfattning är givetvis mycket mindre än vid universiteten. Sålunda bortfaller den allmänna statsläran samt huvuddelen av författningshistorien, varjämte studiet av utländsk statskunskap för betyget godkänd är utomordentligt summariskt. Även i svensk statsrätt äro fordringarna avgjort lägre än i de akademiska examina.

b) Socialpolitiska linjens ämnen.

Socialpolitik I (socialhistoria). Ämnet — vilket är obligatoriskt även på samhällslinjen — omfattar dels ett tämligen summariskt studium av de sociala och politiska idéernas utveckling, dels ett mera ingående studium av den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sverige och utlandet sedan 1800-talets början. Därtill kommer en föreläsningsserie över bostadsfrågor. Vid studier för högre betyg lämnas tillfälle till specialisering antingen på idéhistorien, den ekonomiska och sociala historien eller aktuella sociala frågor. Studietiden är för ämnet som helhet ungefär $2\frac{1}{2}$ månad.

Socialpolitik II (arbetsmarknaden). Undervisningen i detta ämne, vilket likaledes är obligatoriskt även på samhällslinjen, avser att giva en relativt ingående redogörelse i första hand för arbetsmarknadens problem, både teoretiska och praktiska. Detta sker dels genom en allmän föreläsningsserie, dels genom specialföreläsningar över arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer. Därtill kommer en elementär kurs i socialstatistik. Undervisningen fortgår under en termin parallellt med studiet av andra ämnen; den sammanlagda effektiva studietiden kan icke beräknas uppgå till mer än allra högst 2 månader. Arbetsförmedlingsfrågor behandlas även på den sociala praktiska kursen.

Samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring. Detta är givetvis ett centralt ämne vid institutet. Det är obligatoriskt endast på den sociala linjen men medtages vanligen även på den kommunala. Dess huvuddelar äro: fattigvård och fattigvårdslagstiftning; samhällets barna- och ungdoms- samt mödravård; fångvård; alkoholistvård; socialförsäkring. Därtill kommer en elementär kurs i familje- och arvsrätt. Undervisningen bedrivs huvudsakligen genom föreläsningar. Därtill komma emellertid även seminarier; deltagande i dessa kräves även för betyget godkänd, men uppsats eller opposition fordras endast för betyget med beröm godkänd eller högre betyg. Studiet av detta ämne är utspritt över mer än ett läsår, och den effektiva studietiden är därför svår att uppskatta; den torde emellertid vid med beröm godkänd eller högre betyg icke understiga omkring 4 månader. Därvid är emellertid att märka, att studierna här ansluta sig nära till praktiktjänstgöringen, och att kompletterande undervisning lämnas i samband med den sociala praktiska kursen.

Socialhygien. Utbildningen avser enligt studiehandledningen »kännedom om hälso- och sjukvården ur samhällssynpunkt». Ämnet består av följande huvuddelar: allmän hälsovårdslära; barnavårdens grunddrag; grundragen av sjukdomsläran; yrkeshygien och yrkeslagstiftning. Därtill kommer en kurs i arvs- och sexualhygien samt för högre betyg en kort kurs i speciell samhällshygien. Tentamen avlägges särskilt i var och en av ämnets delar, och dessa äro i huvudsak fördelade på olika lärare. Även här ansluter undervisningen till praktiktjänstgöringen och till den sociala praktiska kursen.

Psykologi. Undervisningen i detta ämne, vilket i regel medtages även på samhällslinjen, avser enligt studiehandledningen »i främsta rummet att bibringa eleverna en fördjupad psykologisk inblick i sådana praktiska frågor, som de i sin fortsatta verksamhet kunna ställas inför». I allmän psykologi behandlas därför endast grundbegreppen, under det att ämnets huvuddelar äro socialpsykologi, medicinsk psykologi samt barnpsykologi och barnårens psykopatologi. Därtill komma kliniska föreläsningar i psykiatri samt en särskild föreläsningsserie över kriminalpsykologiska problem. För överbetyg i varje särskild del av ämnet kräves deltagande i seminarier, där uppgifterna ansluta till erfarenheter från den praktiska utbildningen. Även här liksom i föregående ämnen kompletteras undervisningen dessutom genom föreläsningar och övningar på den sociala praktiska kursen. Den sammanlagda studietiden kan beräknas till omkring 2 månader.

Sociala praktiska kursen, vartill tillträde lämnas endast för studerande på den sociala linjen, pågår under hela studietiden samt omfattar studiebesök vid sociala institutioner, specialföreläsningar, främst av praktiskt verksamma tjänstemän och andra socialarbetare, praktiska seminarieövningar (exempelvis fingeerade sammanträden) samt elevföredrag, diskussioner och övningar. (Den sociala praktikanttjänstgöringen under studietiden planeras av ledaren för den sociala praktiska kursen.)

c) Kommunala linjens ämnen.

Kommunal rättskunskap. Även detta ämne får medtagas på samhällslinjen, ehuru så endast sällan sker. Undervisningen inledes här med en elementär kurs i allmän rättskunskap, huvudsakligen förmögenhetsrätt och processrätt. Därpå följer en kurs i kommunalrätt, där fordringarna snarast överstiga dem som ställas i universitetens förvaltningsrättsliga undervisning. Vissa sidor av den materiella förvaltningsrätten behandlas även. I samband med undervisningen i detta ämne förekommer diskussion av rättsfall. Undervisningen fortgår under hela vinter- och vårterminerna första läsåret och tar då i anspråk huvuddelen av de studerandes arbetstid.

Kommunal hushållning. Utbildningen avser att bibringa kunskaper dels rörande finansvetenskapens grunder, dels rörande det svenska kommunala finanssystemet, enkannerligen den kommunala beskattningen samt taxerings- och skatteförfattningar. Den meddelas huvudsakligen genom föreläsningar; därtill komma seminarieövningar, vid vilka uppsats fordras för överbetyg. Studierna äga rum parallellt med studierna i kommunalrätt, men tentamen avlägges i allmänhet först under andra läsåret.

Kommunal bokföring och budgetteknik. Detta ämne avser enligt studiehandledningen »att giva eleverna å den kommunala linjen inblick i de arbetsuppgifter, som påvåla kommunernas kamerala tjänstemän». Huvudvikten lägges vid den kommunala medelsförvaltningen. Som inledning till ämnet gives för de elever, vilka icke tidigare genomgått handelsgymnasium eller förvärvat motsvarande kunskaper, en kurs i allmän bokföring. I övrigt hållas föreläsningar, varvid även hemuppgifter förekomma, och ett större examensarbete utföres åtminstone för högre betyg. Kursen i allmän bokföring äger rum på hösten; undervisningen i kommunal bokföring äger rum parallellt med undervisningen i kommunalrätt och kommunal hushållning, men tentamen avlägges liksom i sistnämnda ämne vanligen först under andra läsåret.

Undervisningen vid socialinstitutet fortgår årligen under trettiofem veckor, fördelade på tre terminer (hösttermin, vintertermin och vårtermin). Höstterminen börjar första veckan i september och slutar i mitten av december; vinterterminen börjar andra veckan i januari och fortgår till påsk; vårterminen börjar efter påsk och fortgår ungefär en vecka in i juni.

På den *socialpolitiska* linjen meddelas undervisning hela första läsåret samt höst- och vinterterminerna andra läsåret. Studietiden här är i princip två år, vari ingår praktik under sex månader (heltid, vid deltidspäktik motsvarande förlängning), men i allmänhet stöter det för många elever på svårigheter att bli färdiga på två kalenderår, varför den effektiva studietiden genomsnittligt kan beräknas till två läsår jämte en hösttermin. Å andra sidan förekommer det ibland, att en elev hinner avsluta sin utbildning på två läsår och alltså är färdig med både tentamina och praktik redan vid slutet av andra läsåret. På *kommunala* linjen avslutas undervisningen första läsåret för de elever, vilka icke medtaga det frivilliga ämnet samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring. Skall även detta medhinnas, blir studietiden minst ett läsår jämte en hösttermin. Ej heller övriga elever kunna emellertid i allmänhet bli färdiga med sina studier och avlägga samtliga tentamina förrän under loppet av den andra höstterminen. Därtill kommer, att de studerande, vilka icke före inträdet vid institutet ha minst ett års erfarenhet av praktiskt arbete i kommun, före diplomeringen måste komplettera sin praktik till denna omfattning. På *samhällslinjen* fortgår undervisningen hela första läsåret samt höstterminen andra läsåret. Det torde icke stöta på större svårigheter att på denna linje fullborda studierna på angiven tid.

Examensämnen.

Erfarenheten har enligt vad som från institutet uppgivits visat, att eleverna med den nuvarande studietiden och de nuvarande kurserna arbeta under synnerligen hård press. Ehuru den dagliga undervisningstiden icke uppgår till mera än två à fyra timmar, anses likväl självstudierna taga så pass lång tid i anspråk, att det för många är synnerligen svårt att följa med i den beräknade arbetstakten. Detta säges bland annat ha medfört det särskilt för den sociala linjens elever mycket olyckliga förhållandet, att kamratlivet får mycket ringa omfattning och att deltagande i exempelvis föreningsliv, frivilligt bildningsarbete och idrott endast undantagsvis är möjligt. Den uppdrivna studietakten, som bland annat beror på det stora antalet tentamina (på socialpolitiska linjen sammanlagt minst 18 deltentamina) återverkar även mycket oförmånligt på den praktik, som förlägges till deltid parallellt med studierna, samtidigt som naturligtvis denna praktik i sin tur försvårar den nödvändiga koncentrationen på studiearbetet. Dessa förhållanden ha fått ökad betydelse genom det växande elevantalet, som ju helt naturligt gjort undervisningen

mera tungrodd och tidskrävande. Socialinstitutet kan emellertid ej heller fritagas från den allmänt utbredda tendensen att genom fortgående ökning av kurserna överanstränga eleverna. De utvidgningar, som varit motiverade av den snabba utvecklingen på det sociala området, ha icke motverkats genom koncentration av undervisningen och erforderliga inskränkningar på mindre viktiga punkter. Tiden för de teoretiska studierna, vilken ursprungligen avsågs uppgå till ett läsår, utgör nu frånsett praktiktiden genomsnittligt ungefär två läsår för den socialpolitiska linjen. Uppdelning av eleverna i olika grupper för seminarier och övningar har visserligen genomförts men knappast i tillräcklig utsträckning. Detta sammanhänger dels med ekonomiska svårigheter, dels därmed att lärarna icke ha tillfälle att vid sidan av sitt ordinarie arbete på annat håll taga på sig tillräckligt stort antal undervisningstimmar. I själva verket är en omläggning nödvändig, därest utbildningen i längden skall kunna behålla den kvalitet, som från början avsetts.

Man frågar sig då till en början, huruvida någon begränsning i det teoretiska kunskapsstoffet kan ske, varigenom en lättnad skulle kunna vinnas i elevernas arbetsbörda utan förlängning av studietiden.

Den kritik, som i detta hänseende satts in mot socialinstitutet i Stockholm, har i främsta rummet avsett de grundläggande teoretiska ämnena — nationalekonomi, statskunskap samt på sociala linjen socialhistoria — vilka förmenats vara mindre nödvändiga för de blivande tjänstemännen. Man har sålunda tänkt sig, att ett studium av de rent praktiska ämnena skulle kunna sättas in från början, och att de mera teoretiska studierna skulle reserveras för den akademiska utbildningsvägen eller eventuellt för en högre utbildningslinje inom socialinstitutets ram.

Denna uppfattning kunna de sakkunniga likväl ej dela. Dessa teoretiska ämnen bilda den naturliga grunden för studiet av de mera praktiskt orienterade disciplinerna. Grundläggande kunskaper om statsförfattningen och statsförvaltningens organisation utgöra en nödvändig förutsättning för studiet av kommunal rättskunskap på den kommunala linjen, och vad den socialpolitiska linjen beträffar, är statskunskapen exempelvis för studiet av sociallagstiftningen så mycket mera nödvändig som det endast är i det förra ämnet hithörande elever få någon allmän orientering rörande den statliga och kommunala förvaltningens allmänna organisation. Kunskaper om näringslivets organisation samt vissa grundläggande kunskaper i teoretisk ekonomi och socialpolitik äro nödvändiga för studiet av arbetsmarknadsproblemen och den kommunala hushållningen. Socialhistorien slutligen ger den nödiga historiska bakgrunden till sociallagstiftningen. Många aktuella sociala spörsmål av större räckvidd, exempelvis befolkningsfrågan, studeras vidare lämpligast mot historisk bakgrund och i samband med en övervägande historiskt orienterad undervisning. Detsamma gäller även de sociala och politiska idéerna, om vilka blivande kommunaltjänstemän och andra socialarbetare icke få vara

okunniga, samt studiet av organisationsväsendet i det svenska samhället, med vilket de likaledes måste vara förtrogna.

Därtill kommer, att högskolemässiga studier i sådana ämnen som nationalökonomi, statskunskap och socialhistoria ha väsentlig betydelse för att skapa förmåga av anpassning till nya uppgifter, något som på dessa starkt föränderliga arbetsområden är av särskild vikt. Häremot skulle möjligen kunna invändas, att många av de utbildade komma att stanna på relativt underordnade befattningar. Denna invändning har emellertid ingen större bärkraft. Dels finnas särskilt i de mindre kommunerna, där specialiseringen ej gått så långt, många tjänster, vilka i fråga om tjänsteställning och lön ha en underordnad prägel, men vilka ändock ställa mycket stora krav på sina innehavares allmänna samhällsorientering och kringsyn. Dels bör i fråga om alla tjänster och kanske främst i de större kommunerna befordingssynpunkten hållas i sikte. Det kan icke anses lämpligt att normalt utbilda personal till endast en viss, föga kvalificerad typ av tjänster inom en »karriär». Tvärtom bör utbildningen i regel vara sådan, att den ger möjlighet till fortsatt avancemang och sätter de utbildade i stånd att lösa mera kvalificerade uppgifter än sådana som de under sina allra första år komma i beröring med. På detta arbetsområde liksom på andra bör utbildningen kvalificera för hela »karriären», så att befordran sedan blir beroende enbart av den i arbetet ådagalagda personliga dugligheten.

I själva verket äro dessa utbildningsfrågor i många hänseenden likartade med dem som gälla den allmänna statsförvaltningen och vilka skola upptagas till behandling i annat sammanhang. De sakkunniga komma därvidlag att understryka den allmänna samhällskunskapens, nationalekonomiens och statskunskapens betydelse. De hysa samma principuppfattning även beträffande den sociala förvaltningen i stat och kommun och kommunernas övriga tjänster, ehuru fordringarna i de särskilda ämnena där kunna göras mindre än i vederbörande akademiska examina.

Lika litet kan emellertid en sådan anordning förordas, varigenom omfattningen av de mera praktiskt orienterade ämnena — psykologi, arbetsmarknadsfrågor, samhällets hjälp- och skyddsverksamhet, socialhygien, kommunalrätt, kommunal hushållning, kommunal bokföring — generellt reduceras. Betydelsen av dessa ämnen har med åren allt tydligare framträtt, och att de fått sig tilldelad en större roll i undervisningen har visat sig vara lyckligt. Vad som däremot i detta fall bör diskuteras, är möjligheten att differentiera utbildningen för olika slag av tjänster. En sådan differentiering bör emellertid, såsom i annat sammanhang framhålles, till stor del kunna genomföras genom att möjlighet beredes att i de särskilda ämnena utöver den för alla obligatoriska grundkursen ägna huvudsaklig uppmärksamhet åt vissa ämnesdelar samt genom val av vissa ämnen för överbetygsstudier. Intresset kan på detta sätt även under de

teoretiska studierna i främsta rummet inriktas på sådana områden, vilka stå i sammanhang med det praktiska arbete, för vilket den studerande i första hand vill förbereda sig, t. ex. fattigvården, den sociala barna- och ungdomsvården, den mentalhygieniska socialvården eller arbetsförmedlingen. Undervisningen bör då också — i motsats mot vad som nu delvis synes vara fallet — så anordnas, att skillnaden mellan fordringarna för betyget godkänd och för högre betyg blir förhållandevis stor, samt att de studerande dels ej uppmuntras att förvärva överbetyg i mera än ett begränsat antal ämnen, dels åtminstone i regel ställas inför ett val mellan alternativa överbetygskurser.

En ytterligare orsak till studietidens förlängning på socialpolitiska linjen ligger däri, att undervisningen i flera ämnen, särskilt samhällets hjälp- och skyddsverksamhet, uppdelats på ett alltför stort antal lärare. Det kan icke undvikas, att dessa delvis beröra likartade eller rentav samma spörsmål, varjämte det förhållandet att de var för sig anordna tentamina medför en överdriven splittring i examinationen. Institutet synes ha eftersträvat att såväl undervisning som examination i de praktiskt betydelsefulla ämnesdelarna såvitt möjligt skall bestridas enbart av specialister. Det synes emellertid i regel vara mera ändamålsenligt att hos en lärare sammanföra hela grundkursen i varje ämne och att låta denne förrätta examinationen i dess helhet, under det att specialister anlitas för specialundervisning utöver grundkursen. Under sådana omständigheter bör det bli möjligt såväl att något minska antalet undervisningstimmar i vissa ämnen som även att kraftigt reducera antalet tentamina. Frånsett överbetygsförhör bör i regel intet huvudämne uppdelas på mera än allra högst två deltentamina, och i flertalet ämnen bör tentamen äga rum i hela ämnet på en gång.

Emellertid synes icke heller själva ämnesfördelningen vara i alla avseenden tillfredsställande. Skillnaden i de särskilda examensämnenas omfattning är utomordentligt stor; ytterligheterna representeras här av å ena sidan statskunskap, där studierna kunna avslutas på sammanlagt sex veckor, å andra sidan samhällets hjälp- och skyddsverksamhet, som fördelar sig över sammanlagt ungefär ett läsår och under hela denna tid tar en stor del av de studerandes uppmärksamhet i anspråk. Det synes vara lämpligt att här företaga vissa sammanslagningar, varigenom antalet examensämnen nedbringas och de olika ämnenas omfattning blir något mera likartad. Därigenom torde — särskilt med tanke på vad som ovan framhållits beträffande specialiseringen för högre betyg — även kunna uppnås en viss besparing i studietid.

Samtidigt äro, trots önskemålet att hålla studiernas omfattning nere, även vissa utvidgningar påkallade. På den sociala linjen är den uppmärksamhet, som för närvarande inom ramen för ämnet statskunskap kan ägnas frågor rörande den kommunala förvaltningens organisation och arbetssätt, väsentligt mindre än vad som med hänsyn till de studerandes blivande arbetsuppgifter i allmänhet är påkallat. Undervisning på detta område är, därest den

icke får en alltför rättsdogmatisk prägel, i själva verket nästan lika behöfelig för alla kommunernas tjänstemän, vare sig de äro verksamma på det sociala eller det kamerala området eller på bådadera. Vidare bör även för denna linjes elever lämnas samma allmänt rättsvetenskapliga — huvudsakligen civilrättsliga — orientering som nu lämnas på den kommunala linjen. På socialkamerala och kamerala linjerna åter visar sig behovet av utvidgning särskilt i fråga om den allmänna och kommunala bokföringen, där utbildningen hittills icke varit tillräcklig till sin omfattning. Anspråken böra här emellertid ställas avsevärt högre för den kamerala linjen än för den socialkamerala. Vidare bör även på de kamerala linjerna lämnas en icke alltför obetydlig orientering dels beträffande den sociala historien, dels beträffande aktuella socialpolitiska problem särskilt på arbetsmarknadens och bostadsfrågans områden, vilka äro av betydelse för kommunernas tjänstemän även utanför socialvårdens område. På de kamerala linjerna bör därtill komma ett fördjupat, mera rättsligt studium av de kommunala organisationsproblemen.

På anförda grunder vilja de sakkunniga föreslå, att examensämnen vid institutet skola vara:

nationalekonomi,

stats- och kommunalkunskap, innefattande det nuvarande ämnet statskunskap jämte betydande delar av det nuvarande ämnet kommunal rättskunskap,

socialpolitik, innefattande de nuvarande ämnena socialpolitik I (socialhistoria) och socialpolitik II (arbetsmarknaden),

sociallagstiftning, i huvudsak lika med det nuvarande ämnet samhällets hjälp- och skyddsverksamhet,

psykologi,

socialhygien,

kommunal rättskunskap, innefattande ett fördjupat studium av de kommunala organisationsproblemen ur rättslig synpunkt,

kommunal hushållning,

kommunal bokföring; på kamerala linjen bör detta ämne ha väsentligt större omfattning och bland annat även innefatta balansteknik, varför ämnet där bör kallas *kommunal bokföring med balansteknik*.

Beträffande den närmare planläggningen av undervisningen i de särskilda ämnena hänvisas till *bilaga 2*.

Lärarpersonal.

Vid socialinstitutet i Stockholm ha som lärare hittills anlåtats universitetslärare, ämbetsmän, socialarbetare och andra personer, vilka vid sidan av uppgifter på annat håll haft denna undervisning som bisyssla. Heltidsanställda ha fränsett expeditionspersonal varit endast föreståndaren för den sociala prak-

tiska kursen (på senare år även en biträdande föreståndare för denna) samt bibliotekarien, som vid sidan av biblioteksarbetet mot särskild ersättning även tjänstgjort som timlärare. Användandet av utomstående lärarkrafter har obestriddligen haft mycket stora fördelar. I de teoretiska ämnena har institutet på detta sätt kunnat få som lärare professorer och andra högt kvalificerade krafter; i de praktiska ämnena har det givit en värdefull anknytning till det praktiska arbetet. Emellertid torde det, om detta system bibehålles, bliva omöjligt att genomföra erforderlig rationalisering av undervisning och examination i syfte att begränsa studietiden. Dessutom har det på senare år visat sig, att särskilt examensbördan till följd av elevantalets ökning blivit alltför pressande för att Stockholminstitutet skall kunna undvara heltidsanställda lärare, ehuru därutöver även i fortsättningen utomstående föreläsare i mycket stor utsträckning kunna och bära anlitas. Dessutom måste undervisningen sannolikt framdeles dubbleras i sådan utsträckning, att arbetsbördan skulle bli sådana lärare övermäktig, för vilka detta arbete blott skall vara en bisyssla. De uppgifter, vilka bära ankomma på socialinstitutet såsom socialpolitiska och kommunala forskningsinstitutioner eller »laboratorier», ställa givetvis även särskilda krav på lärarkrafternas kvalifikationer, tid och krafter.

Skola fasta lärare anlitas i väsentligt ökad utsträckning, kan det å andra sidan komma i fråga att till en och samma lärartjänst hänföra flera ämnen. Vid socialinstitutet i Stockholm skulle sannolikt behövas fem fasta lärartjänster, om till dessa även räknas den nuvarande befattningen som ledare av den sociala praktiska kursen, vars innehavare torde bära kallas lärare i praktisk socialvård. Av de övriga fasta lärartjänsterna kan exempelvis en innefatta nationalekonomi och socialpolitik, en stats- och kommunalkunskap, en sociallagstiftning och en kommunal bokföring jämte vissa delar av kommunal hushållning samt därjämte ledningen av den praktiska utbildningen på det kommunalt administrativa och kamerala området. I ämnena socialhygien och psykologi, där medverkan av praktiskt verksamma medicinska fackmän redan i den grundläggande undervisningen är nödvändig, är det däremot sannolikt lämpligast att tills vidare bibehålla den hittillsvarande anordningen med deltidanställda lärare även vid Stockholmsinstitutet.

Ovanstående ämnesfördelning bör emellertid icke en gång för alla definitivt fastslås. Man bör nämligen förutsätta, att i fortsättningen liksom hittills socialinstitutets undervisningsplaner successivt anpassas efter den fortgående utvecklingen på den kommunala och sociala förvaltningens område. Då vidare deltidanställda lärare alltjämt i viss utsträckning bära anlitas, bör en anpassning av såväl läroämnenas som därmed även lärartjänsternas art och omfattning efter läget i varje särskilt fall så mycket som möjligt underlättas. Därtill kommer, att även de fasta lärartjänsterna delvis bära rekryteras med praktiskt erfarna och verksamma personer, vilka möjligen icke

alltid äro kompetenta för undervisning i alldeles samma ämneskombinationer. Därest vid något tillfälle rekryteringen av en fast lärartjänst i ett visst ämne med kompetent innehavare skulle stöta på särskilda svårigheter, bör möjlighet även finnas att i detta ämne tillsätta en deltidsanställd lärare och överföra den fasta lärartjänsten till någon annan ämneskombination. En viss begränsning i valfriheten bör dock upprätthållas. Sålunda bör alltid minst en av de ordinarie lärarna representera ettdera av de grundläggande teoretiska ämnena nationalekonomi och statskunskap, under det att en annan företräder sociallagstiftning.

Lärare, vilkas tjänster innefatta teoretiska ämnen såsom nationalekonomi eller statskunskap, böra för att med framgång kunna bedriva sin undervisning samtidigt även utöva vetenskaplig forskning. Därför utan blir undervisningen alltför stereotyp och rutinmässig. Samma fara föreligger även beträffande praktiskt betonade ämnen såsom sociallagstiftning eller kommunal hushållning, och även här är det synnerligen önskvärt att lärarna driva vetenskaplig forskning, så mycket mera som forskningsarbetet på flera av de berörda områdena blivit betänkligt försummat i vårt land. Därutöver måste emellertid lärarna på dessa områden bevara god kontakt med det praktiska området, och särskilt därest undervisningen kan koncentreras till bestämda tider på året är det önskvärt, att de i viss utsträckning äro praktiskt verksamma. Slutligen kommer på de fasta lärarna att vila arbetet med handledningen av de »självstuderande», vilka utan att vara vid institutet närvarande bedriva studier och förbereda sig för tentamina i examensämnena. Trots detta bör undervisningsskyldigheten för de fast anställda lärarna erhålla något större omfattning än för professorer vid universiteten. De sakkunniga ha räknat med en undervisningsskyldighet på 7 veckotimmar. Detta timantal bör emellertid icke behöva jämt fördelas över året, utan koncentration på vissa terminer eller delar av terminer bör vara möjlig. En viss frihet vid bestämmandet av undervisningsskyldigheten bör även medgivas institutets styrelse. Institutets rektor, vilken givetvis bör väljas bland de fasta lärarna, bör med hänsyn till den med rektoratet förenade arbetsbördan åtnjuta en reduktion av sin undervisningsskyldighet med i genomsnitt två veckotimmar. Därest ledarskapet av den praktiska kommunala utbildningen anförtros en av de fasta lärarna, bör denne åtnjuta samma reduktion.

Utöver här nämnda lärarkrafter torde i viss utsträckning komma att erfordras assistenter och amanuenser, vilka biträda vid undervisningen och självständigt leda exempelvis vissa grundläggande övningskurser. Omfattningen av detta behov låter sig knappast fastställas innan någon erfarenhet vunnits om vilken arbetsbörda som kommer att vila på de fast anställda lärarna. Därtill kommer, att dessa biträdande lärare av flera skäl icke torde böra knytas alltför fast vid institutet; sålunda kan det här vara lämpligt att i deltidsarbetets form utnyttja såväl studerande vid Stockholms högskola,

vilka bedriva högre vetenskapliga studier, som även från socialinstitutet diplomerade elever. Assistenten och amanuenser böra i huvudsak intaga samma ställning som timplärare i övrigt.

Examinas byggnad.

Vad angår ämnenas fördelning på studielinjerna må här till en början erinras om, att de sakkunniga ovan i korthet förordat en anordning, enligt vilken å ena sidan vissa särskilda ämnen böra vara obligatoriska på varje studielinje men å andra sidan — givetvis med undantag för de praktiska kurserna — varje ämne må av den som så önskar medtagas i varje examen. Det enda undantaget därifrån bör vara, att i vissa fall särskild praktik kan krävas för överbetyg i visst ämne. Obligatoriska ämnen böra vara: på *samtliga* linjer de grundläggande samhällsvetenskapliga ämnena nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap samt socialpolitik; på *sociala* linjen därutöver sociallagstiftning, psykologi och socialhygien; på *socialkamerala* linjen kommunal rättskunskap, kommunal hushållning, kommunal bokföring samt sociallagstiftning; på *kamerala* linjen kommunal rättskunskap, kommunal hushållning samt kommunal bokföring med balansteknik. På *teoretiska* linjen skola sammanlagt minst fem ämnen ingå i examen; däremot böra här icke finnas några särskilda obligatoriska tilläggsämnena, utan kärnämnena kunna kompletteras med vilka andra ämnen som helst.

Den obligatoriska *betygssumman* bör på de linjer, där praktik kräves, vara 8 enheter. De sakkunniga föreslå i annat sammanhang krav på praktik för sociala, socialkamerala och kamerala linjerna. Minst betyget med beröm godkänd bör krävas på sociala och kamerala linjerna i två ämnen, därav minst ett obligatoriskt ämne, samt på socialkamerala linjen i ett ämne. På den teoretiska linjen, där praktik icke kräves, sättes betygssumman i stället till 9 enheter. Emellertid är det med hänsyn till examens praktiska användbarhet icke möjligt att annat än på den teoretiska linjen medge full frihet i valet av de ämnen, där överbetyg skall förvärfvas. Sålunda bör fordras minst betyget med beröm godkänd på den *sociala* linjen antingen i sociallagstiftning och i socialpolitik eller i ettdera av dessa jämte ytterligare ett ämne; på den *socialkamerala* linjen antingen i kommunal bokföring eller i sociallagstiftning; på den *kamerala* linjen antingen i kommunal hushållning och i kommunal bokföring med balansteknik eller i ettdera av dessa jämte ytterligare ett ämne. På den *teoretiska* linjen slutligen bör krävas lägst betyget med beröm godkänd i minst tre ämnen.

Det är givet, att med en sådan frihet i ämneskombinationer studietiden för examina kan komma att växla. Ett viktigt moment utgör på tre av de fyra linjerna givetvis praktiken, vilken i annat sammanhang skall diskuteras. De sakkunniga, som finna angeläget att utbildningskostnaderna såvitt möjligt begränsas, ha emellertid utgått från att *den sammanlagda utbildningstiden*

vid socialinstitutet icke på någon linje normalt bör få överstiga två läsår jämte en hösttermin. Examensfordringarna i de olika ämnena böra givetvis avpassas härefter.

Härvid bör observeras, att läsåret vid Stockholmsinstitutet omfattar tre terminer. Tiden för själva studierna bör i fråga om sådana elever, vilka ägna sig uteslutande åt dessa och icke under någon del av studietiden ha förvärvsarbete vid sidan härav, kunna beräknas till fem terminer, d. v. s. 16 månader. Av denna tid bör i vissa fall omkring en termin, d. v. s. tre månader, beräknas för deltagande i seminariearbete, författande av uppsatser, deltagande i den för överbetyg anordnade specialundervisningen i övrigt samt tentamina för högre betyg. Därtill kommer en praktiktid på normalt 8 månader och ferier på sammanlagt 2—3 månader. Härigenom kommer utbildningstiden vid institutet att kunna rymmas inom den ovan angivna ramen av två läsår jämte en hösttermin. På teoretiska linjen, där praktik kräves endast av den som åsyftar överbetyg i vissa särskilda ämnen, blir utbildningstiden sammanlagt givetvis kortare; den torde där icke behöva uppgå till mera än 6 terminer, d. v. s. två läsår.

I detta sammanhang bör observeras, att utvecklingen på de områden, vilka beröras av institutets undervisning, tid efter annan måste medföra tillägg till kurserna i skilda ämnen. Detta bör emellertid icke få leda till att studietiden förlänges. Ifrågavarande utökningar böra nämligen kompenseras genom motsvarande begränsningar på andra områden, i främsta rummet utmönstring av sådant stoff, som icke vidare är aktuellt.

Slutligen må anmärkas, att åtminstone hittills ett mycket stort antal av socialinstitutets elever vid sidan av studierna brukat ha förvärvsarbete, om icke under hela studietiden så dock under någon väsentlig del därav. Åtminstone tidvis har detta gällt flertalet studerande. De angivna studietiderna komma således i förhållandevis många fall att överskridas, och vid undervisningens planering bör avseende givetvis i samma mån fästas vid studerande av det ena slaget som av det andra. Det kan beräknas, att utbildningstiden fördubblas för studerande, som under hela studietiden ha heltidsanställning vid sidan av studierna och ökas med hälften för dem, som under hela studietiden ha halvtidsanställning vid sidan av studierna.

Krav på viss praktik för deltagande i seminariearbete samt för överbetygstentamina bör uppställas i sociallagstiftning, psykologi, socialhygien och kommunal bokföring. Detta krav, vilket bör kunna uppfyllas genom antingen förpraktik eller praktik under studietiden, skall givetvis gälla oavsett linjefördelningen.

Exempel på studieplaner för de olika linjerna återfinnas i *bilaga 3*. Mera detaljerade exempel på huru studierna och praktiken kunna differentieras för att inrikta utbildningen på olika banor återfinnas i *bilaga 6*. För teoretiska linjen med dess nästan obegränsade frihet i valet av ämneskombinationer ha emellertid inga studieplaner ansetts erforderliga.

I det föregående har studiernas anordnande diskuterats med tanke på de elever, vilka avlägga fullständig examen i en följd. Såsom förut framhållits, är det emellertid av stor vikt, att undervisningen så ordnas, att möjlighet finnes att vid institutet studera endast vissa särskilda ämnen och att eventuellt framdeles i etapper avlägga slutexamen. Det har likaledes sagts, att villkoret för en sådan anordning bör vara, att kravet på grundläggande samhällsteoretisk underbyggnad icke lämnas obeaktat. För tentamen i de ämnen, vilka icke själva innefatta sådan underbyggnad, ehuru de äro direkt tillämpliga i det praktiska arbetet, bör således krävas, att tentamen dessförinnan avlagts i vissa grundläggande ämnen. Självfallet måste detta krav gälla även sådana elever, vilka ämna avlägga fullständig examen i en följd; det får emellertid där mindre betydelse, eftersom studieordningen i regel lägger de mera teoretiska ämnena först. Å andra sidan böra kraven icke sättas så högt, att tentamen i *alla* de grundläggande teoretiska ämnena — nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap samt socialpolitik — göres obligatorisk. Med hänsyn till de särskilda ämnenas art kunna här alternativa bestämmelser utformas. Dessas karaktär framgår av efterföljande översikt.

För tentamen i nationalekonomi kräves ingen föregående tentamen.

För tentamen i stats- och kommunalkunskap kräves ingen föregående tentamen.

För tentamen i psykologi kräves ingen föregående tentamen (för högre betyg kräves däremot praktik).

För tentamen i socialpolitik kräves föregående tentamen i nationalekonomi.

För tentamen i sociallagstiftning kräves föregående tentamen i stats- och kommunalkunskap (för högre betyg dessutom praktik).

För tentamen i socialhygien krävas föregående tentamina i stats- och kommunalkunskap samt sociallagstiftning.

För tentamen i kommunal rättskunskap kräves föregående tentamen i stats- och kommunalkunskap.

För tentamen i kommunal hushållning krävas föregående tentamina i nationalekonomi samt stats- och kommunalkunskap.

För tentamen i kommunal bokföring med balansteknik kräves föregående tentamen i nationalekonomi (för högre betyg dessutom praktik).

Möjlighet skulle sålunda finnas att avlägga tentamina exempelvis i stats- och kommunalkunskap samt sociallagstiftning; i stats- och kommunalkunskap, psykologi och sociallagstiftning; i nationalekonomi och socialpolitik; i stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi och kommunal finansiärlära med bokföring; o. s. v.

Vid frågan om studieplaner för dessa partiella studier bör beaktas, att det här rör sig om två mycket olikartade kategorier av studerande, nämligen dels storstädernas (Stockholms och Göteborgs) lägre befattningshavare, vilka utan nämnvärt avbrott i sitt ordinarie arbete bedriva studier på fritid, dels

motsvarande befattningshavare i andra kommuner, vilka kunna erhålla tjänstledighet för studier under någon tid, ehuru icke så länge, att de hinna genomgå en fullständig utbildning. För den förra kategorien gäller det att få en undervisning som är så anordnad, att den kan bedrivas med mindre intensitet och under längre tid än den ordinarie. Dubblering av undervisningen måste därvid i stor utsträckning äga rum. Sålunda måste exempelvis övningskursen i nationalekonomi, vilken nu fortgår under en hösttermin med sammanträde varje vecka och intensiva litteraturstudier samtidigt härmed, dragas ut över ett helt läsår med sammanträde varannan vecka. Å andra sidan torde för denna kategori inga särskilda studieplaner behöva uppgöras, eftersom det icke är någon större olägenhet, om någon tids uppehåll skulle inträda mellan olika moment i studierna. För den andra kategorien är förhållandet det motsatta. Dessa studerande kunna vanligen deltaga i alldeles samma undervisning som de som önska avlägga fullständig examen i ett sammanhang, men däremot fordras här noggrant uppgjorda studieplaner, då det är nödvändigt att tillse, att ingen tid går förlorad genom nödtvungna uppehåll i studierna. Dubblering av undervisning behöver här äga rum endast i den utsträckning så är nödvändigt för att förhindra dylika uppehåll. Exempel på studieplaner för elever ur denna kategori återfinnas i *bilaga 4*.

De förslag till den teoretiska undervisningens ordnande, vilka här skisserats, utgå närmast från nuvarande förhållanden på den kommunala och sociala förvaltningens område samt från de erfarenheter, vilka hittills gjorts vid socialinstitutet i Stockholm. Det är emellertid icke omöjligt, att den framtida utvecklingen kan komma att föranleda ändringar i dessa hänseenden; även av andra skäl synes dessutom relativt stor frihet böra medgivas socialinstitutet att vidtaga av omständigheterna betingade förändringar med avseende på ämnesindelning, kursfordringar och studieordning. Bestämmelser på detta område synas därför icke böra intagas i grundstadgarna, utan endast i de ordningsstadgar, vilka fastställas av institutets egna organ.

II. Den praktiska utbildningen.

Allmänna synpunkter.

Utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm innefattar såsom tidigare framhållits en kombination av teoretisk undervisning och praktik. Den praktiska utbildningen är för här ifrågavarande områden av värde i flera olika avseenden.

Till en början kan framhållas, att praktiskt arbete över huvud ger erfarenheter av betydelse för den blivande tjänstemannen. Kontakt med människor ur olika kategorier, vunnen genom yrkesarbete eller därmed jämförlig praktik,

är värdefull ej minst därför att den kan bidra till att bryta den isolering, vilken ofta kommer att känneteckna högskolemässigt utbildade befattningshavare. Härvidlag är arbete exempelvis i jordbruk eller skogsbruk, i fabrik eller på större kontor kanske särskilt lämpligt, därigenom att det skapar en mera allsidig social erfarenhet än mera specialiserad praktikanттjänstgöring.

Å andra sidan skall praktiken i föreliggande fall även utgöra en direkt förberedelse för det arbete, som skall utföras av tjänstemannen. Praktiken utvecklar också den allmänna omdömesförmågan, samtidigt som lärare och handledare under praktiktiden kunna bilda sig en uppfattning om den studerandes förutsättningar i detta hänseende. Detta gäller visserligen också på alla andra arbetsområden, men särskilt det sociala arbetet ställer ovanliga krav på personligt handlag framför allt i kontakten med människor, liksom även på erfarenhet av psykiskt och fysiskt defekta individer. Över huvud ha ju kommunernas tjänstemän på både det kamerala och det sociala området, liksom även andra socialarbetare, en ständig kontakt med allmänheten, vilket gör att den rent praktiska utbildningen här är av större betydelse än för sådana befattningar, där verksamheten huvudsakligen består i skriftväxling och på handlingarna grundat utredningsarbete. Det sociala arbetet erbjuder dessutom en så växlande karaktär, att den praktiska utbildningen tar förhållandevis lång tid i anspråk och måste förläggas till flera olika verksamhetsområden.

Men praktiken har även ett direkt värde för de teoretiska studierna. Dessa röra till stor del områden, vilka äro fullt förståeliga blott för den som har praktisk erfarenhet. Studiet av exempelvis fattigvårds- och barnavårdslagstiftning eller kommunal bokföring och budgetteknik underlättas högst väsentligt för den som har någon erfarenhet av arbetet i en kommun, och de socialhygieniska problemen kräva likaledes erfarenhet exempelvis av bostadsförhållandena i olika samhällsklasser eller arbetsförhållandena vid en fabrik. De teoretiska studierna behöva således stödet av en praktisk erfarenhet, alldeles oavsett dennas värde för tjänstemannen i hans kommande ämbetsutövning.

Slutligen är praktiken av betydelse ur yrkesvalssynpunkt, och detta särskilt när det gäller det sociala arbetet. Det har visat sig, att icke få ungdomar söka sig till socialt arbete till följd av ett allmänt intresse för dithörande frågor utan nämnvärd vetskap om vad deras kommande uppgifter skola innebära. Detta vållar ej sällan allvarliga anpassningssvårigheter för vederbörande själv, förutom att en socialarbetare utan fallenhet för yrket kan vålla obotlig skada för socialvårdens klientel, även om vederbörande fått en på papperet fullt tillfredsställande utbildning.

Värdet av praktiken synes sålunda i och för sig vara höjt över varje tvivel såväl när det gäller den sociala som ifråga om de kamerala utbildningslin-

jerna. En viktig och svårlöst fråga är emellertid, på vilket eller vilka stadier av utbildningen denna praktik skall förläggas.

Det vanliga på flertalet utbildningsområden i vårt land är, att den praktiska utbildningen uteslutande eller huvudsakligen förlägges till tiden *efter* de teoretiska studierna. Så är exempelvis fallet med juristernas tingstjänstgöring och med lärarnas utbildning. De sakkunniga ha icke anledning att här gå in på frågan om lämpligheten av detta system för andra utbildningsområden, men när det gäller den socialpolitiska och kommunala utbildningen kan en praktik efter de teoretiska studiernas slut enligt deras mening icke vara tillräcklig. Den ger visserligen något av den rutin och erfarenhet, som äro erforderliga för den blivande tjänstemannen, men tillgodoser däremot icke de ovan anförda synpunkterna beträffande yrkesvalet, och ej heller ger den det stöd åt de teoretiska studierna som är erforderligt. Ehuru det i regel är önskvärt, att den som fullbordat sin socialpolitiska eller kommunala utbildning under tiden närmast efter examen tjänstgör i enklare befattningar, vilka i viss mån kunna betecknas som praktikantplatser, måste likväl en väsentlig del av praktiken förläggas tidigare, därest utbildningen skall nå sitt syfte. Därtill kommer även en annan omständighet, nämligen att en sådan i och för sig önskvärd begynnelse-tjänstgöring i enklare uppgifter ofta ej äger rum. Kommunerna ha till följd av bristen på utbildad personal i stor utsträckning varit nödsakade att anställa diplomerade elever från socialinstitutet i Stockholm i självständiga befattningar så gott som omedelbart efter diplomingen. Det skulle sannolikt stöta på stora svårigheter att förmå dem att frångå denna praxis, särskilt nu, då efterfrågan på utbildad arbetskraft är mycket stor och åtminstone de mindre kommunerna ofta äro tvungna att åt nyanställd personal anförtro viktiga och ansvarsfulla uppgifter. En särskilt anordnad praktikanttjänstgöring efter studietiden skulle därför få mycket svårt att slå igenom.

Att förlägga praktiken *under* studietiden är ur vissa synpunkter den bästa anordningen. Den kan då sammanvävas med studierna, och praktik och teori verka ömsesidigt befruktande. Eleven kan under sina teoretiska studier tillgodogöra sig färska praktiska erfarenheter, liksom även i praktiken omedelbart draga nytta av och samtidigt fördjupa sina vunna teoretiska kunskaper. Vid den sociala skolan i Danmark tillämpas det systemet, att under en del av studietiden vissa timmar om dagen äro anslagna till praktik. Detta system, vartill en viss motsvarighet alltjämt finnes även vid socialinstitutet i Stockholm, erbjuder emellertid också allvarliga olägenheter. Det omöjliggör verklig koncentration på vare sig den teoretiska undervisningen eller praktiken. Denna olägenhet övervinnes likväl, om man visserligen förlägger de teoretiska studierna och praktiken till olika tidsperioder, men låter dessa perioder tämligen snabbt avlösa varandra, så att den studerande hela tiden bevarar kontakten med både teori och praktik. En sådan kombination av teoretisk

och praktisk utbildning är svår att genomföra i universitetens undervisning, där studieordningen är mycket fri och de studerande själva disponera sin studietid. Den är däremot möjlig att genomföra vid en fackhögskola med fast studieordning, där man kan bestämma, att vissa tidsperioder avses för teoretiska studier i bestämda ämnen, andra för praktik vid institutioner, dit den studerande hänvisas av läroanstaltens ledning. En sådan praktik ger också helt andra möjligheter till handledning än den som ordnas oberoende av läroanstalten. Man kan då förlägga praktiken till särskilda undervisningscentra, vilka stå i direkt kontakt med läroanstalten, mottaga anvisningar därifrån och direkt meddela sina erfarenheter av praktikanterna.

En stor del av praktiken för studerande vid socialinstitutet i Stockholm förlägges emellertid för närvarande *före* studietiden. I viss utsträckning tillämpas motsvarande anordning även vid handelshögskolorna. Fördelarna med en sådan praktik före de teoretiska studiernas början äro främst att yrkesvalssynpunkten därvid bättre beaktas, eftersom den studerande blir i tillfälle att pröva sin lämplighet för ifrågavarande yrke redan före den egentliga utbildningens början, varjämte läroanstalten vid urvalet av studerande kan taga hänsyn till de vitsord, som givas på praktikplatserna. En annan fördel är, att praktiken då kan tillgodogöras även för studierna i den teoretiska undervisningens grundläggande ämnen. Däremot har förpraktik av detta slag även betydande olägenheter. Tillgången på ur utbildningssynpunkt värdefulla praktikantplatser är begränsad. Förpraktiken måste därför få ett växlande värde, särskilt som praktik av detta slag måste anordnas för ett väsentligt större antal praktikanter än dem som faktiskt ge sig in på ifrågavarande banor. Därtill kommer givetvis, att förpraktik i regel icke kan kontrolleras av läroanstalten, och att man därför icke har några egentliga garantier för att praktikanten får erforderlig handledning eller sättes till sådana arbetsuppgifter, vilka äro av värde ur utbildningssynpunkt.

Förpraktik.

I fråga om den *sociala* linjen är yrkesvalssynpunkten synnerligen betydelsefull. Det är här såsom tidigare framhållits av synnerlig vikt, att urvalet av studerande sker med hänsyn icke blott till pappersmeriter utan även till vederbörandes personliga lämplighet för arbetsområdet. Viktigt är även, att den som skall ägna sig åt socialt arbete får tillfälle att pröva sina krafter på arbetet under en någorlunda lång tidsperiod, eftersom uppgifterna ej sällan äro av sådan art, att en alltför kort praktiktid är så gott som värdelös. Praktiken bör vidare förläggas till ganska många olika arbetsområden, och om hela den erforderliga praktiken skulle läggas in i studietiden, bleve denna därför orimligt lång och alltför splittrad. Dessutom erfordras för vissa uppgifter, exempelvis inom social barnavård, icke endast praktik vid insti-

tutioner av det slag, där vederbörande tjänsteman kommer att ha sitt arbete förlagt, utan även en direkt praktisk utbildning, exempelvis i spädbarnsvård och barnsjukvård. Det är ur flera synpunkter mindre lämpligt att anordna en sådan inom ramen för läroanstaltens egen utbildning. Kravet på förpraktik måste därför fasthållas för den sociala linjens vidkommande.

Å andra sidan är det av vikt, att förpraktiken icke i onödan förlänges. Konkurrensen om platserna vid socialinstitutet i Stockholm har medfört, att även studenter med goda betyg nödgats förbereda sig i praktik under inemot två år, innan de fått börja sin egentliga utbildning. Detta är för mycket. Särskilt i de fall, då vederbörande till slut ändock icke vunnit inträde och sålunda måste söka sig en annan bana, är det ytterst olyckligt att avgörandet kommit så sent. Elever med svag skolunderbyggnad förlora vidare under praktiktiden vanan vid teoretiska studier. Därtill kommer, att den, som under lång tid sysslat med praktik och därunder måhända fått handlägga lika ansvarsfulla uppgifter som de utbildade tjänstemännen, därvid hunnit komma in i relativt fasta arbetsvanor. Det beror på omständigheterna, huruvida dessa arbetsvanor äro tillfredsställande eller ej. Äger förpraktiken rum vid en mindre högklassig institution, blir så måhända icke fallet, och det ställer sig sedan svårt att vid den handledda praktiken under studietiden bortarbete en olämplig inställning till arbetet. En lång förpraktik är därför ur utbildningssynpunkt ej alltid av godo.

De sakkunniga hysa därför den uppfattningen, att kravet på *förpraktik före inträdet vid socialinstitutens sociala linje bör fastställas till ett år*. I fråga om sådana studerande, vilka avslutat sina skolstudier vid så låg ålder, att de icke omedelbart efter ett års förpraktik kunna vinna inträde vid institutet, eller som av samma skäl icke genast efter skolstudiernas slut kunnat erhålla tillräckligt kvalificerande förpraktik, bör den mellanliggande tiden lämpligast användas antingen till kompletterande teoretisk eller praktisk utbildning, exempelvis vid folkhögskola, handelsgymnasium eller kindergartenseminarium, eller också till vanligt avlönat yrkesarbete, vars värde ur den sociala utbildningens synpunkt redan har framhållits.

Genomförandet av de här nämnda grundsatserna beror emellertid till mycket väsentlig del av de regler, vilka tillämpas vid antagningen av elever. Det förhåller sig i själva verket så, att den långa förpraktik, vilken nu motiveras under hänvisning till utbildningens krav, vid socialinstitutet i Stockholm icke är ursprunglig utan vuxit fram som resultat av stigande konkurrens om elevplatserna, varvid — såsom i annat sammanhang skall framhållas — praktiktidens längd under åtskilliga år kom att bli en avgörande faktor. Även sedan större avseende börjat fästas vid skolbetyg och sedan inträdesprövning i vissa teoretiska ämnen börjat krävas av flera kategorier sökande, har den våldsamt ökade tillströmningen lett till att kraven på praktik före inträdet undergått en successiv stegring. Fastställandet av en

viss normaltids för förpraktiken kan även i fortsättningen lätt komma att bli en tom gest, därest icke åtgärder vidtagas för att förhindra att de uppställda kraven skärpas vid stark tillströmning av sökande. Eftersom det framdeles liksom hittills torde bli nödvändigt att vid antagningen av elever välja inom ett relativt stort antal sökande med tillfredsställande förutbildning i såväl teoretiskt som praktiskt hänseende, ställes man således redan på detta stadium av resonemanget inför frågor, vilka nära sammanhånga med principerna för antagning av elever. Skola de sökande, som fylla minimikraven på förpraktik, härvid bedömas uteslutande med hänsyn till teoretiska meriter, eller skall praktiken, även i den mån den överstiger det oundgängligen nödvändiga, dessutom räknas som särskilt meriterande?

Det synes vara uppenbart, att antagningen av elever i princip bör ske med hänsynstagande icke endast till de teoretiska förkunskaperna och den teoretiska begåvningen utan även till den i praktiskt arbete ådagalagda dugligheten. För den kommunala tjänsten och annat socialt arbete äro nämligen de personliga förutsättningar, vilka komma till uttryck i det praktiska arbetet men ej kunna bedömas med ledning av examensbetyg, ofta av synnerligen stor betydelse. Härvidlag är det givetvis i grunden icke praktiktidens längd utan framför allt den under arbetet ådagalagda förmågan, som bör vara avgörande. Här stöter man emellertid på den svårigheten, att praktikinstitutionernas omdömen om sina elever oftast äro mycket allmänt hållna och alltid sinsemellan föga jämförbara. Försök ha visserligen vid socialinstitutet inletts med syfte att härvidlag åstadkomma en standardisering, men det är i hög grad ovisst huruvida dessa komma att föra till önskat resultat. Tillgodoräknar man å andra sidan ökad praktiktid som merit för inträdet i full utsträckning, blir resultatet vid stor konkurrens om platserna ofrånkomligen, att även sökande, vilka kunna uppvisa goda teoretiska meriter och vilkas praktiska duglighet väl vitsordats av praktikställena, under mer eller mindre lång tid få vänta på inträde. Detta medför en olycklig ökning av utbildningskostnaderna. Det har dessutom hittills ofta medfört, att eleverna, då de antagas vid institutet, redan uppnått en mer eller mindre kvalificerad anställning, som de sedermera icke vågat lämna; särskilt har detta gällt manliga elever, som ej sällan äro familjeförsörjare. Erfarenheten har visat, att sådant yrkesarbete under studietiden medför svåra olägenheter både för de teoretiska studierna och för anordnandet av lämplig kvalificerad praktik under studietiden.

En annan grundsats, som under olika skeden tillämpats vid socialinstitutet, är att fästa avseende vid värdet av olika slags praktik. Sökande med mycket ensidig praktisk förutbildning ha i viss utsträckning fått stå tillbaka för medsökande med mera allsidig förpraktik, under det att å andra sidan den som plottrat bort sin praktik på små tjänstgöringstider om blott ett par månader på varje ställe fått stå tillbaka för den som har längre er-

farenhet från ett par olika arbetsområden. Under sådana omständigheter kommer emellertid även praktiktidens längd ofrånkomligen att spela in vid bedömandet. Den som kan ägna mer än ett år åt den praktiska förberedelsen har nämligen möjlighet att under utbildningstiden medhinna en praktik, som både är allsidig och innefattar samlad tjänstgöring under längre tid vid varje institution. Ur utbildningssynpunkt är häremot intet att invända. Emellertid äro de blivande elevernas möjligheter att erhålla verkligt god förpraktik i hög grad växlande. Rena tillfälligheter kunna därvid spela in, och dessutom kan det svårligen undvikas, att de som ha sin hemort i städerna härvidlag bli bättre ställda än de som ha sin hemort på landsbygden, liksom även den som har ekonomiska möjligheter att utan ersättning åtaga sig lämplig praktikanttjänstgöring får ett företräde framför den som är beroende av att under hela förberedelse tiden ha avlönad anställning. Stipendier kunna nämligen under denna tid knappast komma i fråga, och skuldsättning måste såvitt möjligt undvikas.

Det skisserade problemet är i själva verket så svårlöst, att generella regler i berörda avseenden svårligen kunna uppställas. Det måste överlämnas åt institutets egna organ att under hänsynstagande till nämnda olika omständigheter liksom hittills träffa avgörande från fall till fall. Rikt punkten bör därvid vara, att kraven på förpraktik icke generellt få stiga utöver den fastställda normaltiden, men att å andra sidan den praktiska erfarenheten tillgodoräknas särskilt sådana sökande, vilka ej blott ha praktik i vanlig mening utan såsom tjänstemän eller genom annan självständig verksamhet förvärvat flerårig erfarenhet av kvalificerat socialt arbete. I den mån omdömen från praktikställena kunna erhållas i sådan form, att de kunna utgöra grundval för ett verkligt objektivi t omdöme om den praktiska dugligheten hos åtminstone flertalet sökande, bör relativt stort avseende kunna fästas även härvid. Vidare bör tillses, att värdet av förtroendeuppdrag i kommunala nämnder och styrelser, yrkesarbete utanför den sociala förvaltningens och socialvårdens område, militärtjänstgöring o. s. v. tillbörligen beaktas. Detta torde vara av en viss betydelse för att åstadkomma en rekrytering av institutets elevmaterial, som dels tillgodoser exempelvis arbetsförmedlingens behov av personal med praktisk erfarenhet, dels är tillfredsställande ur de allmänna sociala synpunkter, vilka de sakkunniga nedan beröra under rubriken »Inträdesfordringar». Såsom framgår av den där givna framställningen, räkna de sakkunniga med att institutet skall stå öppet för en icke obetydlig grupp av studerande, vilka icke genomgått vanlig högre skolutbildning. Slutligen bör i vissa fall sådan förpraktik, som är verkligt kvalificerad till sin natur och väl vitsordad, kunna medföra någon minskning i kraven på praktik under studietiden.

I fråga om de *kamerala* linjerna kräver yrkesvalssynpunkten icke samma beaktande. Arbetsuppgifterna äro särskilt inom städernas kamerala förvalt-

ning ur rent personlig synpunkt mindre komplicerade, och det torde därför icke medföra alltför stora svårigheter att träffa ett yrkesval utan grundval i praktisk erfarenhet. Även urvalet av elever är ur denna synpunkt betydligt enklare. Praktikens art behöver icke heller vara lika växlande som i fråga om det sociala arbetsområdet, och den praktik som erfordras bör därför kunna medhinnas inom ramen för en rimlig studietid. När det gäller rent kameral utbildning synes förpraktik därför icke vara oundgängligen nödvändig. De blivande kommunalkamrerarna intaga en något annan ställning, så till vida som de sociala uppgifterna i landskommunerna äro av stor betydelse och en viss social förpraktik därför måste anses erforderlig. Denna kan emellertid begränsas väsentligt mera än i fråga om egentlig social utbildning. För båda de kamerala linjerna gäller dessutom, att kravet på god bokföringsutbildning före inträdet vid institutet i viss mån kan motsvara eller uppväga kravet på förpraktik för den sociala linjens elever.

Å andra sidan finnas i kommunerna icke få befattningshavare, vilka hunnit förvärva god praktisk erfarenhet och endast ha behov av teoretisk utbildning för att kunna gå vidare på den kommunala tjänstemannabanan. Vid socialinstitutet i Stockholm tillämpas för närvarande den regeln, att för diplomering på den kommunala linjen fordras ett års kommunal praktik, under det att det icke är fastslaget, om denna praktik skall förläggas före, under eller efter studietiden. Ovan ha anförts vissa skäl, vilka tala emot att förlägga praktiken efter studietidens slut, men det bör däremot vara möjligt att efter omständigheterna placera den antingen före eller under studietiden. Det är önskvärt att på de kamerala linjerna vidtaga en *differentiering mellan olika grupper av studerande*. Den som före inträdet vid institutet har erforderlig praktisk erfarenhet bör under utbildningstiden på kamerala linjen få ägna sig uteslutande åt de teoretiska studierna och på den socialkamerala endast behöva underkasta sig någon social praktik. Andra studerande böra kunna antagas på den socialkamerala linjen under förutsättning endast av någon social förpraktik, varvid det obligatoriska minimum dock ej bör sättas högre än till tre månader, samt på den kamerala utan vare sig kameral eller social praktik. Den sistnämnda typen av studerande bör i stället under studietiden få en grundlig kameral praktik och på socialkamerala linjen även väsentligt längre social praktik. Ur den teoretiska utbildningens synpunkt är det huvudsakligen av vikt, att den studerande har någon praktisk erfarenhet, innan han påbörjar studiet av de egentliga kommunala ämnena (kommunalrätt, kommunal hushållning, kommunal bokföring).

De sakkunniga föreslå således, att ingen obligatorisk förpraktik skall krävas för inträde på kamerala linjen och att för inträde på socialkamerala linjen skall krävas endast tre månaders social förpraktik. Beträffande tillgodoräkandet av förpraktik utöver de obligatoriska kraven bör i tillämpliga delar gälla vad som ovan sagts beträffande den sociala linjen, varvid emellertid i

större utsträckning än där förpraktiken bör betraktas som alternativ till praktiken under studietiden.

För inträde på *teoretiska* linjen slutligen skall ingen förpraktik erfordras.

Beträffande de studerande, vilka inskrivas vid institutet för att bedriva studier endast i vissa ämnen (*partiell utbildning*), bör frågan om krav på förpraktik prövas från fall till fall.

Skall emellertid för olika grupper av elever praktiken före studietiden starkt förkortas eller i vissa fall rent av helt försvinna, måste å andra sidan under studietiden en fortlöpande kontroll över elevernas lämplighet vara anordnad. De som under utbildningens gång visa sig olämpliga, måste efter hand kunna avföras. För närvarande finnes i Stockholmsinstitutets ordningsstadgar härom följande bestämmelse (§ 11): »Lärjunge, som vistats vid institutet minst två år och därvid visat sig icke kunna tillgodogöra sig institutets undervisning, kan av föreståndaren efter lärarrådets hörande skiljas från institutet.» Denna bestämmelse, som blott i ett fåtal fall tillämpats, har emellertid avseende endast på själva undervisningen, icke på praktiken. Därjämte synes det vara ur alla synpunkter olämpligt att begränsa bestämmelsen till att endast gälla elever, som redan under två år studerat vid institutet. Skall en befogenhet av detta slag kunna få verklig betydelse, måste den kunna bringas till användning så snart elevens bristande fallenhet för teoretisk eller praktisk utbildning på vederbörande arbetsområde är klart konstaterad. Den nämnda bestämmelsen bör alltså helt enkelt lyda: »Lärjunge, som visat sig icke kunna tillgodogöra sig institutets utbildning, kan av föreståndaren efter lärarrådets hörande skiljas från institutet.»

Praktik under studietiden.

Om förpraktiken för inträde på den sociala linjen vid socialinstituten begränsas till ett år i stället för nuvarande två år och för vissa studerande å de kamerala linjerna helt eller i huvudsak bortfaller, måste emellertid därmed följa en viss *förlängning av praktiken under studietiden*. Denna förlängning bör emellertid bli väsentligt mindre än förkortningen av förpraktiken, dels emedan praktik under studietiden enligt vad ovan är sagt bör kunna anses ha väsentligt större värde än förpraktik, dels emedan förpraktiken på senare år till följd av konkurrensen om elevplatserna kommit att bli otillbörligt lång.

Vid övervägande av frågan om förlängningen av praktiken under studietiden på *sociala* linjen bör beaktas, att enligt vad som redan framhållits den sammanlagda utbildningstiden ej bör få överstiga två läsår jämte en hösttermin. Därest exempelvis den nämnda minskningen av förpraktiken med ett år ersattes genom en förlängning av praktiken under studietiden med ungefärligen halva denna tid, d. v. s. sex månader, skulle därmed komma att följa den enligt de sakkunnigas mening icke önskvärda konsekvensen, att hela studietiden förlängdes till tre år. I själva verket bör, därest praktiken såväl

före som under studietiden noggrant planeras och äger rum under erforderlig handledning, den praktiska utbildningen kunna genomföras på väsentligt kortare tid, detta särskilt i betraktande av att ett särskiljande av teori och praktik, där den sistnämnda väsentligen förlägges till undervisningsfria terminer, bör medföra en väsentlig effektivisering av praktiken. De sakkunniga vilja därför endast förorda, att — därest förpraktiken begränsas till ett år — *den obligatoriska praktiken under studietiden förlänges från nuvarande sex till åtta månader*. För vissa slag av befattningshavare (exempelvis kuratorer och personalkonsulenter), på vilka ställas särskilt höga krav, är emellertid denna praktik icke tillfyllest, varför för tillträde till sådan tjänst bör fordras, att vederbörande förskaffat sig ytterligare praktisk erfarenhet efter avlagd examen. Å andra sidan kan det förekomma att elever, vilka vid början av sina studier på sociala linjen redan ha en mer än vanligt omfattande och allsidig erfarenhet av socialt arbete, få sin praktik under studietiden reducerad till den nuvarande praktiktiden, alltså sex månader.

Den normala utbildningstiden för elever vid socialinstitutets sociala linje, vilken för närvarande faktiskt uppgår till inemot två års förpraktik och $2\frac{1}{4}$ års studietid eller tillhoppa drygt 4 år (varav omkring $2\frac{1}{2}$ års praktik), skulle sålunda enligt de sakkunnigas förslag förkortas till ett års förpraktik och $2\frac{1}{4}$ års studietid eller tillhoppa $3\frac{1}{4}$ år (varav icke fullt $1\frac{3}{4}$ års praktik).

Praktikens organiserande stöter i vissa fall på särskilda svårigheter. Vid flera institutioner, exempelvis rådgivningsbyråer i uppfostringsfrågor, måste praktiken fortgå under relativt lång tid för att praktikanten skall hinna bli förtrogen med förekommande fall. Vid rådgivningsbyråer i uppfostringsfrågor kan praktik dessutom icke gärna äga rum under mellantermin, enär verksamheten då har mycket ringa omfattning. Andra institutioner, där praktikanternas arbete normalt ingår i arbetsrutinen, måste å andra sidan ha praktikanter året runt, därest de över huvud skola kunna antaga sådana.

De sakkunniga ha härvid förutsatt, att icke blott praktiken under studietiden utan även förpraktiken i regel bör organiseras efter allmänna anvisningar från läroanstalten. Sådan rådgivning förekommer i mycket stor utsträckning redan nu och bör väsentligen underlättas, därest detaljerade normalplaner uppgöras och ställas till förfogande för de personer, vilka önska förbereda sig för inträde vid institutet. Exempel på huru praktiken skall kunna organiseras lämnas i *bilaga 5*, vari även upptagits vissa alternativ med tolv månaders praktik under och efter studietiden, avsedda för sådana studerande, som fullfölja den handledda praktiken även efter examen.

Ifråga om den *socialkamerala* linjen erbjuder praktikens anordnande särskilda svårigheter, eftersom såväl social som kameral praktik är nödvändig. Med hänsyn till förpraktikens betydelse för det sociala arbetet torde det här icke vara möjligt att antaga elever helt utan förpraktik; å andra sidan synes den kamerala praktiken lika väl kunna förläggas helt och hållet under studietiden

som dessförinnan. Såsom redan framhållits, bör en differentiering mellan två huvudgrupper av elever här äga rum. Den första gruppen omfattar elever med fullgod kameral förpraktik (minst 2 år), t. ex. vid kommunalkontor, drätselkontor eller sjukhuskontor. Någon ytterligare praktik av detta slag under studietiden bör icke fordras av dessa elever. Annorlunda förhåller det sig med den sociala praktiken. Även om vederbörande elev under sin praktik före studiernas början förvärvat erfarenhet ej blott av kameralt utan även av socialt arbete — vilket i viss utsträckning bör vara en förutsättning för inträde på denna studielinje — måste ändock någon social praktik tillkomma under studietiden. Längden av denna praktiktid kan med hänsyn till den sociala förpraktikens art och omfattning variera mellan tre och fem månader. Den andra gruppen elever utgöres av sådana, som före inträdet visserligen ha någon erfarenhet av socialt arbete men däremot ingen eller i varje fall icke tillräcklig praktik på det kamerala området. Dessa böra under studietiden dels fullgöra social praktik i samma utsträckning som eleverna ur den första gruppen, dels även praktisera i kameralt arbete intill sex månader. Längden av praktiken under studietiden måste därför på denna linje bli ytterst växlande: från endast 3 mån. (social) för de elever, vilkas förpraktik är tillfredsställande såväl på det kamerala som på det sociala området, till närmare ett år (kameral och social) för dem som icke ha någon kameral och endast det absoluta minimum av social förpraktik. Exempel på praktikens anordnande återfinnes även beträffande denna linje i *bilaga 5*.

För den *kamerala* linjens vidkommande skola likaledes finnas två alternativ, det ena för sådana studerande, vilka ha grundlig praktisk erfarenhet före inträdet vid institutet och icke behöva någon ytterligare praktik, det andra för sådana, som sakna praktisk erfarenhet och i stället få praktik under studietiden. Den senare beräknas i så fall omfatta 8 månader. Någon rådgivning från institutets sida beträffande förpraktik kommer här icke i fråga; däremot måste givetvis praktiken under studietiden, i den mån sådan skall förekomma, noggrant planeras. Den bör huvudsakligen förläggas till drätselkontor, stadskansli eller motsvarande institution. Studerande, vilka närmast avse att ägna sig åt landstingens tjänst eller åt kameralt arbete vid sjukhus, kunna förlägga en del av sin praktik till sjukhuskontor o. s. v. Därjämte är det ur många synpunkter fördelaktigt om även elever på denna linje göra sig förtrogna med arbetet vid ett större kommunalkontor på landet eller vid socialvårdsorganens kamerala avdelningar. I viss utsträckning bör praktiken å andra sidan även kunna speciellt inriktas på arbetet i de största städerna. Studerande, vilka endast ha en kortare förpraktik bakom sig, skola under studietiden ha praktik i samma omfattning som studerande utan förpraktik. Det är nämligen även på det kommunala området av vikt, att vederbörande får någon erfarenhet av arbetet på olika kommunala institutioner, och undantag härifrån bör icke ifrågakomma annat än beträffande sådana studerande, som under längre tid

innehaft kommunal tjänst och därför i regel icke kunna beräknas övergå till tjänster av annan art än de tidigare innehaft.

Beträffande *praktikens art* på de här ifrågavarande linjerna må ett par synpunkter särskilt framhållas. Praktiken måste i viss utsträckning innebära arbete under ledning. Att omedelbart låta praktikanten ge sig i kast med ansvarsfulla självständiga uppgifter är varken ur utbildningssynpunkt eller med hänsyn till arbetsresultatet lyckligt, och därest handledningskravet förbises, blir resultatet sannolikt alltför ofta, att praktikanten antingen får för svåra uppgifter, misslyckas och därefter utan tillräckliga skäl anses oduglig, eller också endast får syssla med rutinarbete av allra enklaste slag. Å andra sidan bör praktiken icke stanna vid det handledda arbetet. Skall den praktiska utbildningen ge tillräckligt resultat, måste den föras fram till en punkt, där praktikanten är i stånd att arbeta självständigt och lösa uppgifter av samma slag som dem han eller hon får att göra med efter utbildningstidens slut. Möjligheterna att övergå från det ena slaget av praktik till det andra ställa sig mycket olika i olika fall, och praktikens organisation reser därför stora krav på individualisering, grundad på handledarnas och läroanstaltens studium av de olika elevernas arbetsresultat. Just i detta hänseende har för övrigt praktik under studietiden ett avgjort företräde framför förpraktik, där detta krav ofta icke kan tillgodoses.

En annan fråga, som uppställer sig beträffande praktiken och som äger ett visst samband med den föregående, är i vilken utsträckning praktikanten skall få syssla med kvalificerat arbete respektive enklare rutinarbete. Det bör här framhållas, att rutinarbetet måste ingå i praktiken och där få ett icke alltför ringa utrymme. Särskilt vid de kommunala och sociala institutioner, där personalen i allmänhet är relativt liten, är det nämligen nödvändigt att varje befattningshavare behärskar rutinarbetets teknik och icke övertar mera kvalificerade uppgifter, innan detta grundläggande krav är tillgodosett. Å andra sidan är det ur utbildningssynpunkt nödvändigt att tillse, att praktikanten icke stannar vid enbart rutinarbete längre än vad som verkligen är nödvändigt med hänsyn till arbetets art. Så snart denna punkt uppnåtts, bör eleven sättas på svårare uppgifter och sedan efter hand på ännu svårare, för att under praktiktiden göra bekantskap med så många olika arbetsuppgifter som möjligt vid den institution, där praktiken äger rum. Även detta ställer stora krav på handledning och organisation av praktiken, och även i detta avseende ger särskilt den ofullständigt handledda förpraktiken exempel på vissa missförhållanden. Ibland får praktikanten där över huvud aldrig tillfälle att syssla med något mera kvalificerat arbete, eftersom det anses bekvämare att utnyttja honom eller henne för rutinuppgifter, som vederbörande relativt snabbt lär sig att behärska, än att ägna tid och uppmärksamhet åt att fullfölja hans eller hennes utbildning; ibland sättes vederbörande å andra sidan alltför tidigt på kvalificerade uppgifter, vilka ligga över gränsen för hans eller hennes förmåga.

Vad slutligen beträffar *teoretiska* linjen och de studerande, vilka endast åsyfta *partiell* utbildning, bör regeln vara den, att praktik under studietiden kan åläggas de studerande endast såsom villkor för överbetyg i vissa ämnen. Det måste i detta fall ankomma på institutets ledning att från fall till fall och under beaktande av den eventuella förpraktikens värde avgöra, vilken praktik som till sin art och omfattning skall kunna anses vara tillfredsställande. När å andra sidan fullständig examen avlägges i etapper, måste givetvis kraven på praktik vara alldeles desamma som när examen avlägges i en följd. En väsentlig del av praktiken eller rentav hela denna torde emellertid då kunna äga rum under tiden mellan etapperna, därest eleven håller fortlöpande kontakt med läroanstalten och därifrån erhåller erforderliga anvisningar.

Möjligheterna till partiell utbildning och studier i etapper torde emellertid till stor del komma att utnyttjas av personer, vilka före studiernas början eller kort tid därefter erhållit kommunal anställning. Lösningen av praktikproblemet förutsätter därför ett nära samarbete mellan å ena sidan socialinstitutet och å den andra de berörda kommunerna. Genom att bevilja sina tjänstemän ledighet för praktik på förmånliga villkor och låta dem för egen utbildning och med bibehållen lön tjänstgöra inom olika förvaltningsgrenar kunna de sistnämnda i hög grad underlätta deras studier och därigenom skapa förutsättningar för en god befordringsgång inom kommunens förvaltning. Generella regler härför torde emellertid svårligen kunna uppställas.

Undervisningscentra.

Det synes vara uppenbart, att förpraktiken — i den mån sådan skall förekomma, d. v. s. enligt de sakkunnigas förslag främst för den sociala och i viss utsträckning för den socialkamerala linjens vidkommande — icke kan syfta högre än till att lära praktikanten behärska vissa rutinuppgifter och göra honom eller henne förtrogen med miljö och arbetsförhållanden på praktikstället. Därest förpraktiken i stället tar formen av yrkesarbete eller särskild utbildning på något specialområde (t. ex. sjukvård eller spädbarnsvård), måste praktiken under studietiden även syfta till att ge vana vid rutinuppgifterna. Det senare blir vidare så gott som alltid fallet i fråga om den praktik, som anordnas för den kamerala linjens del. Under alla omständigheter bör praktiken under studietiden emellertid syfta längre och innebära ett moment av verkligt kvalificerad utbildning. För detta ändamål måste särskilda anordningar vidtagas.

Det räcker ej att endast placera eleven som praktikant hos en eller annan tjänsteman. Även i och för sig dugliga tjänstemän sakna ej sällan de pedagogiska egenskaper, som sätta dem i stånd att inom en begränsad tidrymd med framgång »lära upp» en underordnad. Vidare kräver handledningen ofta mycken tid och alltid särskilt intresse för uppgiften, varför det ej är lätt att kräva,

att tjänstemännen utan särskild ersättning skola åtaga sig detta arbete. Ehuru praktik även vid av eleverna själva valda eller eljest för det särskilda fallet anvisade institutioner, vilka icke särskilt organiserats med tanke på praktikanutbildning, ofta kan göra stor nytta under studietiden liksom under förpraktiken, synes det därför vara nödvändigt att i viss utsträckning anordna särskilda *undervisningscentra*, där förstklassig handledning kan garanteras.

Utomlands har denna metod flerstädes kommit till användning. Sålunda är i *Finland* distriktssköterskornas praktiska utbildning förlagd till ett särskilt undervisningscentrum: Malms hälsovårdsbyrå i Helsinge kommun (33 000 inv.; jordbruks- och fabrikkssamhälle, som omsluter Helsingfors på tre sidor). Byråns styrelse utgöres av sjuksköterskeinspektrisen, ordföranden i distriktssköterskeskolans styrelse (läkare) och föreståndarinnan för distriktssköterskeskolan. Byggnaden, som inrymmer expeditioner för samtliga funktioner, mottagningslokal för allmänheten, konferensrum och bibliotek för elever, är byggd för statsmedel + 40 procent Rockefellermedel + kommunalt anslag. Vid själva hälsovårdscentralen äro anställda 1 läkare, som leder hälsovårdsarbetet, 1 föreståndarinna, 1 distriktssköterska med social utbildning, 1 distriktssköterska med mentalhygienisk utbildning och 1 hemkonsulent. Samtliga avlönas med Rockefellermedel. Dessutom finnas 8 distriktssköterskor. Sköterskorna ha egna mottagningar var och en i sin bostad, men läkaremottagningarna för mödra- och barnavård äga alla rum å hälsovårdscentralen i Malm, medan dispensärmottagningen och den psykiatriska rådgivningsbyrån äro förlagda till Helsingfors. Skolbarnen undersökas i skolorna. Hemkonsulenten har demonstrationer och kurser på hälsovårdscentralen och i skolorna samt gör även hembesök. 8 av de 10 distriktssköterskorna ha 2—6 (vanligen 4) elever var. På denna punkt har anordningen dock kritiserats, enär det ansetts vara svårt att handleda så många elever på en gång. För undervisningen erhålla distriktssköterskorna oberoende av antalet elever 300 kronor per år. De använda 50—75 procent av sin tid för eleverna, vilka utföra cirka 60 procent av hembesöken. Eleverna stå också i kontakt med hälsovårdscentralen. De få avge utförliga skriftliga rapporter till denna, och elevkonferens hålles varje vecka.

I *England* finnas flera sociala utbildningscentra. Ett av dem — Liverpool Personal Service Society — hade under läsåret 1937—38 78 elever från sociala skolor. Genom anslag från en privatfond har man kunnat anställa en erfaren socialarbetare (»the training secretary»), som beräknas kunna handleda omkring 12 elever åt gången på vardera 6 veckors sammanlagd tid. Byrån är så organiserad, att en särskilt väl kvalificerad socialarbetare tar emot alla sökande, har ett första samtal med dessa och sedan fördelar ärendena på olika assistenter. Här har nu »the training secretary» möjlighet att välja ut lämpliga fall med tanke på de olika kategorier elever hon har att utbilda. En betydande differentiering äger givetvis rum beträffande arten av de uppgifter, som anförtros eleverna, och som allt efter omständigheterna kunna vara mer eller mindre ansvarsfulla. Men alla få omedelbart börja deltaga i utredningsarbete, de yngsta först tillsammans med en socialarbetare men snart nog på egen hand. »The training secretary» låter eleverna utföra allt slags arbete, ehuru hon själv leder det, granskar och rättar alla brev o. s. v. Varje vecka anordnar hon sammanträden, där varje elev föredrager sina ärenden för överläggning, varvid man kommer in på allehanda problem: tekniska, sociala och etiska. Alla elever få dessutom vara närvarande såväl vid byråns ordinarie sammanträden som vid den mottagning, där sökande först ha att inställa

sig, och vid den mottagning för fri rättshjälp, som utgör en av byråns verksamhetsgrenar. En särskild kommitté, i vilken »tutorn» vid den sociala skolan i Liverpool är medlem, handhar detta utbildningsarbete.

Specialutbildningen till sjukhuskurator, vilken utgör en påbyggnad på en två-årig social utbildning, omfattar i England 11 månaders praktiskt arbete, förlagt till sjukhusens sociala avdelningar (en viss tid vid allmänt sjukhus eller allmän avdelning, resten vid specialavdelningar) där eleven direkt, under ledning av en bestämd kurator, även erhåller den förtrogenhet med sjukhusarbete och medicinska frågor, som anses erforderlig. Det framhålles även bestämt, att eleven hela tiden bör få arbeta i direkt kontakt med patienterna och under metodisk ledning. Hur detta i praktiken genomföres, beror helt på de enskilda kuratorerna. Vid St: Thomas' Hospital, vars kuratorsverksamhet pågått i över 34 år, ledes det sociala arbetet av en chefskurator, som under sig har en hel stab av kuratorer vid olika specialavdelningar och polikliniker. Till detta sjukhus har stor del av elevpraktiken förlagts, och chefskuratorn är ansvarig för utbildningen.

En annan utbildning, där hela praktiken är förlagd till undervisningscentra, är den mentalhygieniska kursen (Mental Health course) vid London School of Economics. Fullständig social utbildning och erfarenhet från efterföljande självständigt arbete äro förutsättningar för inträde till denna kompletteringskurs, som under 10½ månader utbildar s. k. psychiatric social workers, vilka erhålla anställning vid rådgivningsbyråer i uppfostringsfrågor, sinnessjukhus och organisationer, som arbeta bland sinnesslöa. 2 hela dagar i veckan ägnas åt föreläsningar och seminarier och 3 åt praktik. Kursens 24 elever fördelas på 2 grupper, varav en börjar på rådgivningsbyrån (London Child Guidance Clinic) och en på sinnessjukhus (Maudsley Hospital). Efter 4 månader förflyttas de till det andra av de båda undervisningscentra. På rådgivningsbyrån finnas 2 handledare (»supervisors»), som ha 6 elever var. Alla elever handledas individuellt, och deras fall diskuteras ingående mellan varje samtal, så att eleven ungefär vet, hur hon skall lägga samtalet nästa gång patienten kommer. Arbetet är nämligen så fördelat, att medan läkaren behandlar barnet (vanligen 1 timme per vecka) talar socialarbetaren med modern. Handledaren har vidare egna fall och är under mellanterminerna ansvarig även för elevernas. På sinnessjukhuset finnes för 12 elever endast en handledare, vilket nog är för litet. Varje vecka har någon läkare en föreläsning eller demonstration för eleverna, och dessa åhöra också sjukhuschefens föreläsningar för medicinerna. Deras praktiska arbete består i att de upptaga den objektiva sjukhistorien från de anhöriga samt söka göra hemmiljön så lämplig och förstående som möjligt tills patienten åter skall skrivas ut. Handledaren går igenom alla rapporter och diskuterar varje fall individuellt. Hon har även egna fall och ansvarar för hela sociala avdelningens arbete.

Sedan gammalt är det sed att engelska sociala skolor erlægga en viss avgift till de institutioner, som emottaga elever för praktisk utbildning. Det anses alltjämt, att även en liten summa är ett uttryck för att skolan begär hjälp, kan komma med vissa krav och få garanti för en verklig utbildning.

I *Förenta Staterna* ägnas likaledes stor uppmärksamhet åt problemet om elevernas handledning. Vid New Yorks sociala skola försiggår all praktik under ledning av särskild från läroanstalten avlönad personal, som helt eller delvis ägnar sig åt eleverna. Detsamma är förhållandet vid universitetet i Chicago samt vid Smith College School for social work i Massachusetts. Eleverna från den sist-

nämnda läroanstalten praktisera vid institutioner i olika delar av landet och handledas i det dagliga arbetet av en handledare (supervisor). Dessutom samlar en lärare (socialarbetare) samtliga elever inom ett visst område (högst 1 timmes resa för var och en) en gång per vecka till konferens. Kontakten med Smith College uppehålls genom en inspektris, som reser till de olika institutionerna och kontrollerar praktiken. Varje månad sända eleverna två rapporter till Smith College: 1) angående det praktiska arbete de utfört (sändes in av handledaren, som bifogar sina kommentarer); 2) uppgift på de böcker de läst samt vad de anse om dem.

I *Sverige* finnas inom socialvården egentligen inga institutioner, som permanent emottaga visst antal elever för systematiskt ordnad utbildning. Däremot ha ett mycket stort antal statliga, kommunala och enskilda institutioner årligen en eller flera elever — både blivande och inskrivna elever vid socialinstitutet — som 4—12 månader få deltaga i arbetet. På grund av tjänstemännens bristande tid kan praktiken naturligtvis ej alltid läggas så som det ur utbildningssynpunkt vore mest önskvärt, utan eleverna få ofta utan större planmässighet deltaga i det ordinarie arbetet. Tjänstemännen erhålla intet arvode för arbetet med eleverna, och de senare arbeta ofta utan ersättning. På vissa håll erhålles fritt vivre, fri mat eller gratifikation samt understundom tillfälle till vikariat.

Vid Rättspsykiatriska kliniken i Stockholm (Långholmen) har under åren 1940—1944 funnits en halvtidsanställd socialsekreterare med huvudsaklig uppgift att handleda de 4—6 elever från socialinstitutet, som ständigt varit placerade där (var och en för en tid av 4 månader). Detta var en helt och hållet tillfällig anordning, till vilken socialinstitutet erhållit medel genom ett mindre engångsanslag från Hierta-Retziusstiftelsen. Systemet har emellertid visat sig särdeles lämpligt, trots att socialsekreteraren — som ej har någon avlöning av statsmedel — även utnyttjats för andra uppgifter än handledning av elever. För att dessas praktik skall bli verkligt givande ha läkarna dessutom enligt överenskommelse varje vecka hållit konferenser med eleverna, varvid aktuella fall diskuterats.

Några sjuksköterskeskolor ha förlagt en del av utbildningen till bestämda socialhygieniska institutioner och ha överenskommit om permanent elevplats vid t. ex. en barnavårdscentral och hos en distriktssköterska. Varje elevtjänstgöring omfattar 2 månader. Skolan betalar elevens vivre, och ingen ersättning utgår till handledaren, emedan det anses att elevens arbete är till en viss hjälp.

Av särskilt intresse äro anordningarna vid Statens distriktssköterskeskola, som utbildar distrikts- och dispensärsköterskor. Skolan emottager för närvarande 95 elever per år, dels (och för närvarande huvudsakligen) sådana som fullständigt genomgått godkänd sjuksköterskeskola, dels sådana som under minst 2 år åtnjutit undervisning vid godkänd sköterskeskola och avse att fullfölja sin sjuksköterskeutbildning vid distriktssköterskeskolan. Undervisningen är både teoretisk och praktisk och tar 6—12 månader beroende på vederbörandes föregående utbildning. Den teoretiska undervisningen omfattar 3 månader och den praktiska undervisningen 3 månader. (Övrig eventuell tid åtgår till kompletterande tjänstgöring vid barnsjukhus och sanatorium eller tuberkulosavdelning.) Den 3 månaders praktiska undervisningen, som från början huvudsakligast var förlagd till Stockholm, ges numera i landsorten, såvitt möjligt i elevernas hemort för att studiekostnaden skall begränsas. Praktiken är fördelad på följande sätt: barnavårdscentral 1 månad, dispensär 3 veckor, bostadsinspektion 2 veckor och hos skolsköterska 3 veckor. Däremot ges tillsvdare ingen praktik hos distriktssköterska förrän efter utbild-

ningstidens slut. Några permanenta elevplatser finnas ej. I något enstaka fall sker uppgörelse årligen med vederbörande myndighet, i regel helt enkelt genom direkt överenskommelse med den sköterska, som har att ta hand om vederbörande elev och som vidtalar läkaren. I regel placeras endast en elev åt gången på samma arbetsställe. Handledaren skall vid praktiktidens slut insända intyg efter särskilt formulär, där uttalande göres om elevens omdöme, intresse och duglighet. Eleven har att avge en rapport för sin praktik för varje arbetsplats. Ersättning utgår till handledaren efter följande grundsatser: 1) Varje bostadsinspektris, som tar emot elever, erhåller 30 kronor per elev för 2 veckors praktik. 2) Till skolsköterska och dispensärsköterska ges 30 kronor per elev för 3 veckors heltidspraktik. 3) Föreståndarinnor för barnavårdscentraler erhålla för närvarande ej ersättning men ha gjort framställning om att få 30 kronor per elev för 4 veckors heltidspraktik.

Anordnandet av undervisningscentra är för närvarande det viktigaste större önskemålet beträffande socialinstitutets praktiska utbildning. För att denna skall bli fullt effektiv bör varje studerande arbeta någon tid — 2 till 6 månader — på ett sådant. Detta bör gälla ej blott det sociala, utan även det kameralt betonade arbetsområdet.

Grundläggande måste vara undervisningscentra vid *socialvårdsbyråer* eller motsvarande institutioner, respektive *kommunalkontor* eller *drätselkontor*. Med hänsyn till vikten av att vid denna grundläggande praktik erforderlig mångsidighet uppnås, bör densamma företrädesvis förläggas till större landskommuner respektive medelstora städer. I viss utsträckning kunna undervisningscentra av detta slag emellertid anordnas även i de största städerna, detta särskilt med tanke på dessas egna utbildningsbehov. För sociala linjen tillkommer vidare i regel *specialiserad praktik* vid arbetsförmedling, hos barnavårdsombud, i kurators-, personalkonsulent- eller mentalhygieniskt arbete o. s. v. Centra av detta slag böra i motsats mot dem som äro avsedda för den grundläggande utbildningen företrädesvis anordnas vid större institutioner, där arbetsmaterialet är mera allsidigt, och alltså i regel i stora kommuner, företag o. s. v. Specialisering bör i regel icke komma i fråga förrän efter den grundläggande praktiken; undantag kunna dock göras för elever med god socialvårdspraktik före inträdet vid institutet.

För den grundläggande praktiken böra undervisningscentra anordnas vid vissa socialvårdsbyråer och kommunalkontor (drätselkontor). På varje plats kunna 3—6 elever tjänstgöra samtidigt. Tjänstgöringstidens längd bestämes av socialinstitutet i samråd med vederbörande institution och regleras i viss utsträckning efter elevens förmåga att tillgodogöra sig erfarenheterna. Undervisningscentra för specialiserad social praktik böra ordnas inom arbetsförmedlingen — provisoriskt har detta redan skett i Stockholm — och på det mentalhygieniska området; dessutom vore det önskvärt med ett undervisningscentrum för kuratorsarbete vid kroppssjukhus.

Arbetsförmedlingspraktikens undervisningscentra böra förläggas till sådana arbetsförmedlingar, där verkligt allsidig erfarenhet står att vinna och först-

klassig handledning kan påräknas. För mentalhygieniskt arbete utgör rättspsykiatriska kliniken ett lämpligt undervisningscentrum; andra kunna komma till stånd vid rådgivningsbyråer i uppfostringsfrågor och vid sinnessjukvårdens undervisningssjukhus.

Tillkomsten av särskilda undervisningscentra bör givetvis ej hindra, att liksom nu enstaka elever placeras på institutioner i olika delar av landet, vilka i och för sig äro lämpliga som praktikställen, ehuru undervisningscentra för större antal elever av olika skäl icke där kunna anordnas.

Vid de undervisningscentra, som anordnas vid socialvårdsbyråer och arbetsförmedlingar, torde det vara lämpligast att eleverna cirkulera mellan olika avdelningar — i regel en elev per avdelning — och handledas av respektive avdelnings tjänstemän. Därutöver bör emellertid en tjänsteman ha det egentliga ansvaret för alla institutionens elever, göra upp planer för deras utbildning, se till att de få sitt arbete på lämpligt sätt fördelat på institutionens olika grenar, giva individuella råd och upplysningar, en gång varje eller varannan vecka samla eleverna till diskussion vid särskilda konferenser samt stå i kontakt med läroanstalten. Till konferenserna samlas även elever, som praktisera i närliggande mindre kommuner, dels därför att det kan vara lärorikt även för den större institutionens elever att höra om erfarenheter från olika orter, dels emedan eleverna i de mindre kommunerna icke kunna få så allsidiga erfarenheter som i de större. Därmed övervinnes också delvis den svårighet, som ligger i att konferenser och seminarier ej kunna anordnas vid mindre institutioner.

Inom det mentalhygieniska området är det för närvarande särskilt viktigt, att en förbättrad utbildning för socialarbetare snart kommer till stånd. Det har redan tidigare framhållits, att ett stort antal tjänstemän på olika områden bör ha grundliga kunskaper om mänskligt psyke samt systematisk träning i att bedöma och behandla de defekta och missanpassade människor, som till stor del utgöra klientelet. Därförutan blir en aldrig så välorganiserad socialvård alltför lätt ett skal utan kärna.

På detta område spelar det också särskilt stor roll, att utbildningen direkt anknytes till de praktiskt verksamma institutionerna. En rent teoretisk psykologisk utbildning kan sällan eller aldrig ersätta vad som kan vinnas genom praktisk erfarenhet. Å andra sidan finnas ännu ytterst få institutioner, som kunna giva god praktisk utbildning av mentalhygienisk art. Det är därför viktigt att vid dessa anordna undervisningscentra av hög standard, så mycket mera som tillfälle till mentalhygienisk utbildning bör beredas ej blott dem som skola ägna sig åt sådant arbete utan även andra blivande socialvårdstjänstemän, vilka kunna komma att på ledande poster eller som handledare av elever ha behov av sådan erfarenhet. Intresset för specialutbildning bör om möjligt stimuleras med stipendier, åtminstone för de elever, vilkas utbildningstid därigenom förlänges.

Vid undervisningscentra förlagda till kommunalkontor, drätselkontor, socialvårdsbyråer och motsvarande kommunala institutioner kan handledningen beräknas taga relativt måttlig tid i anspråk. Som handledare kan där fungera någon av de ordinarie tjänstemännen, som i samförstånd med socialinstitutet utvalts av institutionens ledning. Handledaren måste givetvis stå i livlig kontakt med ledningen för den praktiska utbildningen vid institutet. Vid institutioner för mentalhygienisk utbildning m. m. måste handledarna vara synnerligen väl kvalificerade socialarbetare, vilka ägna en relativt stor del av sitt arbete åt eleverna. Å andra sidan är det värdefullt att handledaren själv deltar i arbetet och därigenom håller sig à jour med dettas läggning och aktuella problem under olika förhållanden. Erfarenheten giver vid handen, att en kvalificerad befattningshavare bör kunna handleda 6—8 elever. Därutöver torde en heltidsanställd befattningshavare kunna ägna halva sin tid åt det ordinarie arbetet, och även den som är halvtidsanställd bör i regel äga möjlighet att själv övertaga de svårare fallen.

Frågan om ersättning till handledarna och kostnader i övrigt för undervisningscentra innefatta i själva verket icke alldeles lättlösta problem, vilka belysas genom utvecklingen vid rättspsykiatriska kliniken. Det är först och främst endast vid centra för specialiserad praktik som det över huvud kan komma i fråga att ens på halvtid anställa en särskild befattningshavare med huvudsaklig uppgift att handleda elever. Vid socialvårdsbyråer, kommunalkontor o. s. v. måste handledningen ovillkorligen ombesörjas av någon bland institutionens egna tjänstemän vid sidan av övriga sysslor. Därtill kommer, att även vid andra, specialiserade statliga och kommunala institutioner obestridligen vissa olägenheter måste åtfölja inplacandet av en handledare med lön från annat håll och utan bestämda befogenheter eller åligganden i förhållande till annan personal. Endast vid enskilda institutioner, där man kan ha intresse av att på detta sätt uppnå en eljest ogenomförbar utvidgning av personalen, kan en anordning av detta slag möjligen under längre tid äga bestånd. Som allmän regel torde därför böra fastslås, att handledaren bör vara en befattningshavare vid den institution, där praktikanterna placeras. Genom särskild överenskommelse mellan läroanstalten och vederbörande kommunala verk eller enskilda institution bör därefter fastslås, om ersättning skall utgå och huruvida denna skall erläggas till institutionen eller till handledaren. Det förstnämnda kan komma i fråga, därest arbetet med handledning av elever äger rum på vanlig tjänstetid och alltså innebär en belastning av själva institutionens arbete, under det att ersättning bör utgå direkt till handledaren särskilt i de fall, då arbetet uteslutande eller huvudsakligen äger rum utanför vanlig tjänstetid eller medför att annat löpande arbete får utföras på övertid och handledningen alltså medför en kännbar ökning av befattningshavarens arbetsbörda.

Ersättningens belopp bör vid undervisningscentra för grundläggande ut-

bildning (kommunalkontor, drätselkontor, socialvårdsbyråer o. s. v.) beräknas efter 100 kronor för elev och år, alltså exempelvis sammanlagt 400 kronor per år, där 4 elever handledas under hela året, 300 kronor per år där 6 elever handledas under vardera 6 månader, 450 kronor där 6 elever handledas under vardera 9 månader o. s. v. Vid institutioner för mentalhygienisk utbildning eller annan specialiserad praktik, där handledningen tar mera avsevärd tid i anspråk och kräver omfattande förberedelser, bör däremot utgå ett fast årligt belopp, vilket torde böra uppgå till omkring 2 000 kronor per år för 6—8 elever.

I de fall, då undervisningscentra anordnas vid statliga institutioner, böra kostnaderna emellertid bäras direkt av statsverket. Det förefaller nämligen icke rimligt, att en statsunderstödd läroanstalt utbetalar särskilt arvode till statliga ämbetsmän för deras medverkan vid handledning av elever, vilka framdeles skola nyttiggöra sin erfarenhet i statlig eller kommunal tjänst. Vid arbetsförmedlingen i Stockholm, där ett undervisningscentrum för närvarande provisoriskt är upprättat, utgår heller icke något särskilt arvode från socialinstitutet till handledaren; däremot bör denne kunna vara knuten till institutet som lärare och i denna egenskap uppbära vanligt lärararvode. Handledarna vid till statliga verk och anstalter knutna undervisningscentra böra i stället få betrakta handledningen av elever såsom tjänsteuppdrag och alltså åtnjuta en häremot svarande lindring i sin övriga tjänstgöring. Å andra sidan kunna undervisningscentra av detta slag sannolikt icke reserveras uteslutande för institutets elever, eftersom dettas utbildning icke är obligatorisk för ifrågasvarande befattningar.

De svårigheter, som uppkomma i fråga om handledningens anordnande, illustreras genom omständigheterna vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen, där under åtskilliga år ett undervisningscentrum varit i funktion. Hittills har handledaren, som varit halvtidsanställd, avlönats av socialinstitutet med medel, som tillfälligt ställts till förfogande av enskilda donationsfonder. Institutet gjorde 1943 framställning till fångvårdsstyrelsen om att få en särskild tjänst upprättad vid rättspsykiatriska kliniken, i vilken även skulle ingå uppgiften att handleda där tjänstgörande elever. Med anledning härav gjorde fångvårdsstyrelsen framställning till Kungl. Maj:t om upprättande av en dylik tjänst i lönegrad Eo 12. Vid föredragningen av andra huvudtiteln i 1944 års statsverksproposition anförde chefen för justitiedepartementet, efter att ha redogjort för den dittillsvarande socialsekreterarens uppgifter, bland annat följande: »En kvalificerad befattningshavare som ledare av elevernas arbete är därför behövlig både för kontinuitetens skull och för lösningen av de mera krävande uppgifterna. Därest särskilda medel för socialsekreterarens avlöande icke kunna påräknas i fortsättningen, får därför övervägas, att kostnaden härför i någon form övertages av statsverket. Tills vidare synes emellertid fångvårdsanstalternas medel icke böra anlitas för ändamålet.» Utan att av-

vakta ärendets vidare utveckling beslöt emellertid fångvårdsstyrelsen i februari 1944 att vid kliniken inrätta tre tjänster såsom första vaktfruar i lönegrad Ex 6, vilkas innehavare skulle fullgöra de uppgifter, vilka tidigare utförts av socialsekreteraren och de av denne handledda eleverna. Denna anordning, vilken givetvis för statsverket medför större kostnader än inrättandet av en tjänst i lönegrad Eo 12, löser emellertid icke det nämnda utbildningsproblemet, och det finnes därför fortfarande risk för att det vid kliniken upprättade undervisningscentrum måste försvinna. Man kan nämligen icke förutsetta, att till innehavare av tjänster i lönegrad Ex 6 skola kunna förvärfvas personer, vilka ha tillräcklig kompetens för att handleda elever. Oavsett den nu genomförda förändringen är det därför bland annat med hänsyn till fångvårdens egen personalrekrytering betydelsefullt att den av fångvårdsstyrelsen ursprungligen föreslagna socialsekreteraretjänsten kommer till stånd.

Socialinstitutets lärare, särskilt ledarna av den praktiska utbildningen, böra företaga relativt täta besök vid de olika praktikställena, särskilt undervisningscentra, och med vederbörande handledare överlägga om praktikens anordnande och praktikanternas i arbetet ådagalagda egenskaper. Tid efter annan böra även vid institutet anordnas överläggningar med vederbörande handledare, varvid dessa framlägga sina erfarenheter, på grund av vilka riktlinjer för praktiken fastställas för framtiden. Vid undervisningscentra tjänstgörande handledare böra betraktas som lärare vid institutet.

Det är knappast lämpligt att med en gång genomföra systemet med undervisningscentra för hela praktiken vid socialinstitutet. Det är önskvärt, att det först får prövas på olika områden och därefter efter hand får utvidgad tillämpning. Tills vidare är det av särskild vikt, att de undervisningscentra, som i Stockholm försöksvis bildats vid rättspsykiatriska kliniken och arbetsförmedlingen, bibehållas och göras permanenta. Med hänsyn särskilt till barnavårdens utbildningsbehov bör vidare redan nu tillkomma ytterligare ett mentalhygieniskt undervisningscentrum för socialinstitutet i Stockholm, lämpligen förlagt till rådgivningsbyrå i uppfostringsfrågor. Dessutom böra upprättas undervisningscentra vid åtminstone två socialvårdsbyråer och ett kommunalkontor.

Ersättning till praktikanter.

En fråga, som slutligen kräver sin lösning i samband med praktikens anordnande, är, huruvida arvode skall utgå till elever under praktiktiden. För närvarande äro förhållandena i detta hänseende mycket olikartade. I vissa fall utbetalas arvode på extra stat till praktikanterna, så snart dessa uppnått någon färdighet i skötseln av ärendena, i andra fall betalar kommunen endast en mindre gratifikation eller låter praktikanten få fritt vivre exempelvis på ålderdomshemmet, i andra fall utgår slutligen icke någon som helst ersättning.

Någon genomgående princip för tillämpningen av den ena eller andra metoden har icke kunnat konstateras. I många fall går praktikanten helt utan arvode, även om han eller hon utför ett för den berörda institutionen värdefullt och nödvändigt arbete; så har exempelvis varit fallet vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen.

Detta system är enligt de sakkunnigas mening icke lyckligt. Där praktikanternas arbete är av betydelse för institutionens verksamhet, bör arvode alltid utgå. Det skulle emellertid sannolikt stöta på oöverstigliga svårigheter att få denna grundsats genomförd på alla områden. I fråga om praktik före inträdet vid läroanstalten torde det därför sannolikt bli nödvändigt att även i fortsättningen lämna denna fråga helt öppen. I fråga om praktiken under studietiden ställer sig saken däremot något annorlunda. Här bör såvitt möjligt den grundsatsen fasthållas, att praktikanten skall erhålla arvode, där han eller hon utför ett för institutionen nödvändigt arbete, och givetvis alltid vid tjänstgöring som vikarie för befattningshavare, som åtnjuter semester eller annan ledighet. Härom bör träffas överenskommelse mellan läroanstalten och praktikinstitutionen, innan praktikant hänvisas till denna. I fråga om undervisningscentrum, där utbildningen av praktikanter kommer i första hand och dessas medverkan i institutionens arbete i andra hand, bör frågan i regel lösas medelst stipendier.

III. Inträdesfordringar.

Hittillsvarande regler.

Beträffande fordringarna för inträde vid socialinstitutet i Stockholm uttalar i grundstadgarnas 10 § blott en allmän grundsats: »Rätt att inträda såsom lärjunge vid institutet äga, till det för varje läsår fastställda antalet, män och kvinnor, vilka finnas äga tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Vid urvalet av lärjungar bör hänsyn tagas till såväl boklig bildning som praktisk erfarenhet.» Ordningsstadgarna upprepa i sin 8 § så gott som ordagrant samma bestämmelse. Avsikten härmed var vid institutets tillkomst utan tvivel, att inträde icke på formella grunder skulle behöva vägras sökande, vilka faktiskt hade förutsättningar för högskolemässiga studier. Å andra sidan ger det allmänt hållna uttryckssättet ingen ledning vid den faktiska tillämpningen, och inkonsekvenser uppstå därför lätt.

Bestämmelsens motivering och tillämpning diskuterades i ett betänkande rörande socialinstitutets läge och verksamhetsformer, vilket hösten 1925 avgavs till verkställande utskottet inom institutets styrelse av en kommitté, bestående av professor Bagge, fru Fjällbäck-Holmgren, kanslirådet von Koch, direktör Lindholm och direktör Zander. Här talades om att formuleringen »delvis tillkommit som en frukt av den strävan att kompromissa sig fram till en en-

hetlig minimistandard för hela det sociala och kommunala arbetet, varom tidigare talats». I praktiken hade den synnerligen ringa tillströmningen under institutets första år medfört allt mindre stränghet i gallringen bland de sökande. Visserligen voro de elever, vilka saknade god underbyggnad, alltjämt i avgjord minoritet, men större noggrannhet vore dock för framtiden nödvändig. I samband härmed upplystes, att av de intagna eleverna följande haft anställning i praktisk verksamhet före inträdet: 1921 90 %, 1922 91 %, 1923 81 % och 1924 81 %.

Under de följande åren, då antalet sökande alltjämt var ganska litet, skärptes dock kraven på teoretiska förkunskaper något. Från och med 1931 inträdde en markerad ökning av elevantalet, samtidigt som en allt strängare gallring genomfördes. Härvid uppställdes även krav på praktik före inträdet vid institutet, och den alltjämt ökade tillströmningen medförde kanske i första hand ökade anspråk i detta avseende, samtidigt som å andra sidan antalet äldre elever med långvarig erfarenhet från yrkesarbete proportionellt kraftigt minskades. Likaså minskades proportionsvis antalet elever med normalskolekompetens, och särskilt höga praktikkrav uppställdes för sökande ur denna kategori eller med enbart realexamen; däremot steg studenternas antal, och även sökande med akademisk examen sökte och erhöilo inträde.

Beträffande inträdessökande utan högre skolbildning men med studier vid folkhögskolor genomfördes 1931 en viss förändring. Erfarenheten hade nämligen visat, att åtskilliga bland dessa saknade tillräcklig förmåga att behandla svenska språket, varjämte det vid den ökade tillströmningen var omöjligt att endast på grundval av folkhögskolornas omdöme träffa ett rättvist val mellan olika sökande. De mest meriterade sökandena ur denna grupp uttogos därför till ett skriftligt prov i svenska språket med fordringar motsvarande studentexamens. Ämnena hämtades till en början uteslutande ur nyare tidens historia; efter hand tillades emellertid även allt flera allmänna ämnen. Hösten 1936 beslöt antagningsnämnden, att bland ämnena i större utsträckning än dittills borde ingå sådana, där de sökandes praktiska erfarenhet kunde komma fram. Praktik i social eller kommunal verksamhet krävdes ej ovillkorligen av sökande ur denna kategori, ehuru vederbörande i regel tillraddades att om möjligt skaffa sig praktik av något slag.

I augusti 1939 fastställde antagningsnämnden — som nu hade att behandla ett väsentligt ökat antal ansökningar — vissa allmänna grundsatser beträffande urvalet av de sökande, vilka hade högre skolutbildning. Vid socialpolitiska linjen skulle i första hand antagas: sökande med studentexamen + minst 1½ års förberedelse; sökande med normalskolekompetens + minst 3½ års förberedelse; sökande med realexamen + minst 4 års förberedelse. I andra hand skulle i mån av utrymme kunna antagas sökande med studentexamen + minst 1 års förberedelse; sökande med normalskolekompetens + minst 3 års förberedelse; sökande med realexamen + minst 3½ års förberedelse. Vid kommunala linjen skulle antagas sökande med studentexamen + 1 års förberedelse samt sökande med realexamen + 4 års förberedelse (varav minst 2 års kommunal praktik). Realexamen + 2-årig handelsutbildning skulle räknas lika med studentexamen. Därjämte skulle ett mindre antal sökande utan högre skolbildning på vanligt sätt antagas.

Vid denna tidpunkt hade även problemet om rådgivning för blivande inträdessökande — särskilt på den socialpolitiska linjen — fått stor aktualitet.

De ökade svårigheterna att vinna inträde och de höga kraven på förpraktik gjorde nämligen, att institutets biträde anlätades redan vid planläggningen av förpraktiken. Efter samråd med antagningsnämndens ledamöter överenskomts i slutet av höstterminen 1939 att man vid rådgivningen skulle följa i stort sett dessa grundsatser: 1) Minimikravet på praktik bestämdes till ett år. 2) Praktiktiden borde ej splittras på för många ställen med kort tjänstgöring på varje ställe. 3) För sökande med realexamen och normalskolekompetens skulle gälla, att ej mera än 4 års praktikförberedelse skulle räknas som merit, varjämte särskilt sökande ur den sistnämnda gruppen borde tillrådats att använda en del av förberedelsetiden till verkligt yrkesarbete (kontor eller dylikt), där de kunde få lära sig arbetsrutin, punktlighet och ansvar. Under diskussionen framhölls vidare, att den teoretiska standarden borde höjas, och att den teoretiska utbildningen ej borde fördröjas för mycket: unga människor hade ett behov att få de teoretiska studierna ifrån sig. — De nämnda grundsatserna avsågo icke sökande utan högre skolbildning; för dessa gällde fortfarande samma krav som tidigare. Även för sökande med akademisk examen ha särskilda regler tillämpats.

I samband med den alltjämt ökade tillströmningen började antagningsnämnden efter hand fästa större avseende vid betygsnivån för sökande med högre skolbildning. Hösten 1941 infördes beträffande sökande till kommunala linjen följande poängberäkning: 1) För att alls komma under prövning fordrades studentexamen jämte 1 års kontorspraktik eller realexamen jämte 4 års kontorspraktik. 2) För sålunda kvalificerade räknades poäng *dels* för den teoretiska utbildningen, *dels* för praktiken, och dessa skulle därefter adderas. Ifråga om den teoretiska utbildningen multiplicerades genomsnittsbetyget med en koefficient, fastställd på grund av utbildningens art. 3) Beräkningsgrund (koefficient) för den *teoretiska* utbildningen var: a) Realexamen = 3 gånger ungefärliga genomsnittsbetyget. b) Realexamen + 1-årig handelsskola = 4 gånger ungefärliga genomsnittsbetyget. c) Realexamen + 2-årigt handelsgymnasium = 6 gånger ungefärliga genomsnittsbetyget. d) Studentexamen = 7 gånger ungefärliga genomsnittsbetyget. e) Studentexamen + handelsutbildning = 8 gånger ungefärliga genomsnittsbetyget. Vid akademisk examen skulle till den sålunda fastställda slutsumman läggas betygssumman i den avlagda examen. 4) Beräkningsgrunder för praktiken voro: a) 1 år kommunal eller motsvarande + 4 poäng, bank eller motsvarande = 3, annan kontorspraktik = 2. b) 2 år kommunal eller motsvarande = 6, bank eller motsvarande = 4,5, annan kontorspraktik = 3. c) 3 år kommunal eller motsvarande = 10, bank eller motsvarande = 7,5, annan kontorspraktik = 5. En student med i genomsnitt Ba, 1 års vanlig kontorspraktik och 1 års kommunal praktik skulle sålunda t. ex. få $7 \cdot 1,5 + 2 + 4 = 16,5$ poäng. Tillskott beräknades ej för praktik över 4 år. — Poängsiffrorna följdes givetvis icke slaviskt men lågo likväl i huvudsak till grund för 1941, 1942 och 1943 års antagningar. Försök gjordes att även för den sociala linjen få fram en liknande poängberäkning, men detta visade sig ytterligt svårt till följd av praktikens skiftande art. Även här följdes dock (frånsett sökande utan högre skolbildning) grundprincipen att av sökande med goda teoretiska meriter icke kräva lika lång praktik som av dem som hade sämre teoretisk underbyggnad eller svagare betyg.

Frågan om de sökande utan högre skolbildning diskuterades emellertid fortfarande. Hösten 1941 beslöt antagningsnämnden att lämna tillträde till

provet även för ett par sökande, vilka ej studerat vid folkhögskola utan endast genom korrespondensstudier förvärvat en viss teoretisk underbyggnad. Ingen av dessa vann då inträde; den ene återkom emellertid 1942 och nådde då bättre resultat i provet samt blev antagen. Därför hade i olika sammanhang — bland annat i en motion inom Stockholms stadsfullmäktige, avgiven av herr T. Henriksson — gjorts gällande, *dels* att antalet av de platser, som stodo öppna för sökande utan högre skolbildning, var alltför litet, *dels* att en svensk uppsats efter fordringarna för studentexamen icke gäve tillräckliga hållpunkter för jämförelse mellan olika sökande. Efter ingående diskussioner i lärarrådet, varvid även övervägts möjligheten att vid prövningen av de sökande använda något slag av test, som kunde göra det möjligt att bedöma deras fallenhet för det yrke de valt, godkände styrelsen på våren 1942 ändrade bestämmelser att försöksvis gälla beträffande antagningen av elever höstterminen 1942. Högst 135 elever skulle få antagas, därav högst 110 på dittills vanligt sätt utan inträdesprov. Bland dem som icke därvid vunnit inträde skulle uttagas ungefär 60, valda bland såväl sökande utan högre skolbildning som sådana med studentexamen, realexamen eller normalskolekompetens och tillfredsställande praktik men i något avseende svaga teoretiska meriter. För dessa skulle anordnas ett inträdesprov. Detta prov skulle omfatta *dels* en svensk uppsats efter fordringarna för studentexamen, *dels* återgivande av en föreläsning, *dels* skriftligt besvarande av några frågor av allmän natur efter antagningsnämndens bestämmande. Av de sålunda uttagna sökande skulle antagas högst 25. Samma förfarande, ehuru med andra proportioner, tillämpades även 1943 och skall tillämpas 1944.

Beträffande verkningarna av detta försök är det ännu icke möjligt att göra något bestämt uttalande. De genomsnittliga studieresultatet för de efter prov antagna äro tills vidare i varje fall icke sämre än för deras kamrater. Vissa särskilda frågor komma att diskuteras i det följande.

Det har ifrågasatts, huruvida icke vid ett inträdesprov av detta slag studenterna till följd av sin bättre formella utbildning skulle ha vissa fördelar framför i verkligheten mera begåvade sökande ur andra kategorier. Detta skulle alltså kunna leda till, att studenter även med dåliga betyg finge alltför lätt att vinna inträde vid institutet. Att döma av de hittills gjorda, visserligen mycket begränsade erfarenheterna, är denna risk emellertid icke särdeles stor. Studenter med svaga betyg ha nämligen vid de båda prov, som hittills ägt rum, i ej ringa utsträckning blivit utslagna av medsökande utan högre skolbildning.

Till följd av socialinstitutets från början markerade särställning bland våra högskolor erbjuder problemet om inträdesfordringarna där särskilda svårigheter. Från första början av dess tillvaro betonades, att institutet borde stå öppet för så vidsträckta kretsar som möjligt men att å andra sidan dess undervisning borde vara av högskolemässig art. Frågan fick än större betydelse, då det efter hand visade sig att institutet till alldeles övervägande del måste tjänstgöra som fackhögskola för utbildningen av socialvårdens och den kommunala förvaltningens tjänstemän. De i grundstadgarna fastslagna principerna innebära, såsom redan 1925 framhölls, en kompromiss, motiverad av att det å ena sidan här är och måste vara fråga om undervisning i akademiska former och på högskolemässig nivå, medan å andra sidan de sär-

skilda arbetsfält, för vilka institutet utbildar, ställa krav på praktisk duglighet av ett slag, som utvecklas genom erfarenhet och ej sällan visar sig på ett sent stadium hos personer, vilka icke haft möjlighet att i sin ungdom skaffa sig den erforderliga underbyggnaden. Denna kompromisslösning har i huvudsak visat sig lycklig, men som alla kompromisser bär den i sig frön till nya problem och svårigheter. Det är ofta vanskligt att pröva om de inträdessökande äga »tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen», och i synnerhet då det ej blott gäller att fastställa vissa minimikrav utan att välja mellan olika, var för sig relativt väl meriterade sökande är det ej lätt att göra en rättvis avvägning, där hänsyn tages »till såväl boklig bildning som praktisk erfarenhet».

Ur den bokliga bildningens synpunkt ha de inträdessökande i allmänhet brukat fördelas på fyra huvudgrupper: 1) studenter, 2) de som avlagt realexamen eller erhållit normalskolekompetens och därefter genomgått någon grundligare fackutbildning (t. ex. sjuksköterskeskola, GCI, folkskollärarexamen, barnträdgårdslärlarinneutbildning, handelsgymnasium), 3) de som avlagt realexamen eller erhållit normalskolekompetens men icke genomgått någon högre fackutbildning, 4) övriga sökande, av vilka flertalet genomgått folkhögskola. Beträffande de erfarenheter, som gjorts av elever ur dessa fyra kategorier, har från socialinstitutet inhämtats följande.

1. *Studenterna* utgöra numera två tredjedelar av institutets elever. Genomsnittligt ha de uppnått bättre studieresultat än eleverna ur andra kategorier; å andra sidan har det även i åtskilliga fall förekommit, att studenter ej visat sig äga förmåga att följa undervisningen. Sedan antagningsnämnden börjat fästa större avseende vid betygen i studentexamen, har den sistnämnda gruppen emellertid minskats. Studenternas företråde synes främst ligga däri, att de dels äga en bättre formell och språklig träning än andra, dels ha grundläggande kunskaper i vissa ämnen — främst historia men tidigare alltid och numera ibland även filosofi, geografi och biologi — vilka äro av betydelse för institutets undervisning, dels kunna studera litteratur på främmande språk. Att märka är emellertid, att gymnasiets nuvarande organisation gör vissa av dessa företräden illusoriska. Sålunda är det numera endast i historia, men varken i biologi, filosofi eller geografi man med säkerhet kan påräkna de grundläggande kunskaperna, och språkkunskaperna äro av minst sagt växlande och ofta direkt otillräcklig kvalitet. Även om inga andra än de som avlagt studentexamen studerade vid institutet, skulle det stöta på betydande svårigheter att bygga undervisningen på annat än huvudsakligen svenskspråkig litteratur. Kvar står främst det visserligen högst betydelsefulla företråde, som ligger i den formella träningen och bildningen; möjligen ha studenterna också större vana än andra vid att t. ex. förbereda sig för och genomgå en tentamen samt kunna därför också lättare än andra lära sig att hålla en klar och redig föredragning o. s. v. Det sistnämnda gäller i än högre grad naturligtvis om sökande med akademisk examen.

2. Den *fackutbildning*, som kan byggas på annan grund än studentexamen, är av särdeles växlande natur. Att sökande med *folkskollärarexamen* här, lik-

som i praktiken sker vid universiteten, skola likställas med studenter, förefaller uppenbart. I det närmaste jämförlig med de vanliga gymnasiernas utbildning är likaledes den som lämnas vid *handelsgymnasierna* och de *tekniska gymnasierna*; i det senare fallet är den å andra sidan i och för sig föga lämpad för socialinstituttets behov, medan däremot den högre handelsutbildningen även för den sociala linsens del kan betecknas såsom mycket lämplig och för de kamerala linjerna snarast torde vara överlägsen studentexamen. Sökande med underbyggnad av detta slag ha brukat i stort sett likställas med studenter. Beträffande värdet för de teoretiska studierna av utbildning vid *kindergartenseminarier*, *småskollärarynnesseminarier*, *gymnastiska centralinstitutet* o. s. v. kan betydligt större tvekan råda, medan slutligen utbildningen vid *sjuksköterskeskolor* och därmed jämförliga läroanstalter visserligen har ett betydande värde ur praktisk synpunkt, men däremot knappast kan ge någon egentlig ersättning alls för de brister i den teoretiska allmänbildningen, vilka kunna kvarstå från skoltiden.

3. *Realexamen och normalskolekompetens* (utan påbyggnad genom högre fackutbildning, ehuru ej sällan kompletterad med någon kortare teoretisk utbildning, t. ex. vid folkhögskola eller handelsskola) ger för närvarande tillträde till socialinstituttets undervisning under förutsättning av långvarig och god praktik. Antalet elever ur denna kategori har emellertid minskats betydligt som följd av konkurrensen på senare år. Erfarenheten från institutet — framför allt under de senaste åren — ger vid handen att knappast någondera av dessa utbildningsvägar är särskilt lämplig som grundval för högskolemässiga studier. Deras förtjänster äro mindre här än på andra områden; särskilt de normalskoleutbildade eleverna ha ej sällan haft svårt att samla sig till det krävande studiearbetet. Det i realexamen ingående kunskapsmättet är åter väl knappt för instituttets behov. Problemet har beträffande båda dessa kategorier ytterligare komplicerats, sedan praktiktiden efter examen blivit så lång, att eleverna ofta hunnit förlora vanan vid bokliga studier och rätt fullständigt glömma bort sina skolkunskaper, innan de kommit in vid institutet. Detta hindrar emellertid icke, att flera elever även ur denna kategori med synnerligen stor framgång studerat vid institutet och avlagt goda examina. Härvid torde dock självstudier och personliga egenskaper ha spelat en avgörande roll.

4. *Övriga elever* ha i allmänhet före inträdet under ett eller flera läsår studerat vid folkhögskola. Omdömen om deras studiebegåvning ha brukat lämnas av rektorerna och läggas till grund för den första bedömningen av vederbörandes inträdesansökningar; därjämte har ju, såsom ovan nämnts, sedan mer än tio år ett särskilt inträdesprov anordnats. Erfarenheterna rörande elever ur denna kategori äro ganska växlande. Å ena sidan har den givit ett särdeles värdefullt inslag av intelligenta och studieintresserade ungdomar med personlig erfarenhet av de ekonomiskt sämst ställda folklagrens levnadsförhållanden. Några av de bästa eleverna vid institutet ha kommit in på denna väg. Å andra sidan har det i vissa andra, icke alldeles få fall visat sig svårt för elever av denna typ att följa den teoretiska undervisningen, främst därför att de saknat erforderlig underbyggnad i sådana ämnen som historia, geografi och biologi, men även därför att de haft svårt att anpassa sig efter de koncentrerade studierna och de bestämda kunskapsfordringarna vid en läroanstalt av socialinstituttets typ. Utomordentligt mycket beror därvidlag på om den gallring, som uppnås genom ett inträdesprov, kan göras verkligt effektiv och rättvis. Under de se-

naste åren, då inträdesprovets karaktär varit en annan, ha erfarenheterna på det stora hela taget varit mera gynnsamma än tidigare. En diskutabel fråga är även, huruvida ingenting annat än folkhögskolestudier skall kunna öppna denna inträdesmöjlighet eller om även rena självstudier, dokumenterade t. ex. genom betyg från korrespondensinstitut och brevkolor, skola tillerkännas någon betydelse.

Otvivelaktigt är det förenat med vissa svårigheter redan att träffa ett rättvist val mellan olika sökande ur samma kategori, då betygsnivån växlar och tillfälliga omständigheter kunna spela in. Men svårigheterna bli självfallet oerhört mycket större, när sökande ur olika kategorier konkurrera om platserna vid institutet. Att exempelvis rättvist jämföra förutsättningarna för teoretiska studier hos två sökande, av vilka den ene har en dålig studentexamen, den andra en verkligt god realexamen, är så gott som omöjligt. Å andra sidan skulle det för socialinstitutet vara synnerligen olyckligt att begränsa urvalet till enbart studenter. Utan det växlande elevmaterialet skulle institutet förlora en god del av sin särställning och få betydligt svårare att tillämpa den kombination av teoretisk och praktisk utbildning, som för ifrågasvarande arbetsområden visat sig så värdefull. Det måste dessutom även ur andra synpunkter anses betydelsefullt att en väg till högskolemässiga studier står öppen även för dem, som av ekonomiska eller andra orsaker varit förhindrade att avlägga studentexamen.

De teoretiska inträdesvillkoren: olika möjligheter.

Olika lösningar av problemet ha diskuterats. I främsta rummet har det därvid varit fråga om att skapa ett tillfredsställande inträdesprov och att dit hänföra flera eller färre kategorier av de sökande.

En skenbart enkel möjlighet skulle vara att anordna ett gemensamt inträdesprov för alla sökande, vilka fylla minimikraven i fråga om praktik (se härom ovan), och bedöma de teoretiska förutsättningarna uteslutande på grundval härav utan avseende på tidigare utbildning och betyg. Härigenom skulle uppnås en formell rättvisa, som torde tillfredsställa många inträdesökande, och det bleve förhållandevis enkelt att efter provet avgöra, vilka som skulle antagas, vare sig hänsyn därvid skulle tagas till praktiken eller ej. Givetvis måste ett inträdesprov av denna art innefatta betydligt flera moment än det nuvarande: utöver de 1942 och 1943 använda proven måste tillkomma kunskapsprov i åtminstone historia och geografi, eventuellt även biologi och måhända något främmande språk. Huvudinvändningen mot denna lösning torde vara av praktisk natur: ett sådant inträdesprov skulle få orimligt stor omfattning. Antalet sökande till institutet skulle sannolikt öka snarare än minska, men även om man utgår från en så låg siffra som 1941 års (337) finge man ett antal examinander, som bleve mer än tre gånger så stort som i studentexamen vid ett av våra större läroverk. Därtill kommer

emellertid, att ett inträdesprov av detta slag, särskilt om det vore uteslutande skriftligt, för en jämförelse mellan studenterna inbördes med all säkerhet skulle ge sämre ledning än studentbetygen, vilka bygga ej blott på omfattande skriftliga och muntliga förhör utan även på lärarnas mångåriga känedom om sina elever. För många av de bättre studenterna skulle detta inträdesprov sannolikt innebära en ny, väsentligt försämrad upplaga av studentexamen. Det är fara värt att dessa skulle vända sig bort från en utbildningsväg, där deras dittills avlagda kunskapsprov icke beaktades, och att institutet således, därest det gemensamma inträdesprovet skulle utgöra enda grundvalen för bedömning av de teoretiska förutsättningarna, skulle gå miste om just de mest begåvade ur denna grupp.

Som motpol till denna lösning står den 1931—1941 tillämpade, då prov anordnades endast för sökande ur den fjärde kategorien, under det att övriga sökandes teoretiska meriter bedömdes efter skolbetygen. De praktiska fördelarna härav voro uppenbara. Provet tedde sig som ett undantag och utgjorde såväl ett slags spärr för att hindra teoretiskt helt oskolade sökande att vinna inträde som även en sidoingång för studiebegåvad ungdom som icke gått den vanliga utbildningsvägen. Vid urvalet bland övriga sökande hade man ett lätt tillgängligt material att gå efter, och för dessa tedde det sig helt naturligt att bli bedömda efter sina skolbetyg. För den lilla kategori som skulle undergå prov behövdes i detta fall ingen mera omfattande prövning än den som 1942 och 1943 tillämpades på ett något större material men som för den här nämnda gruppen sökande (»folkhögskoliterna») synes vara relativt tillfredsställande. Andra olägenheter framträdde emellertid. Det var ej lätt att avgöra, huru många platser som skulle ställas till förfogande för vid provet godkända sökande, eftersom det ej fanns någon gemensam bedömningsgrund för dessa och de övriga. Även vid jämförelsen mellan t. ex. tre sökande, av vilka en avlagt studentexamen med svaga betyg, en hade realexamen och handelsutbildning med relativt goda och en normalskolekompetens med verkligt höga betyg, saknades ofta fasta utgångspunkter för ett rättvist val. I den mån konkurrensen framtvingade ett någorlunda omfattande hänsynstagande till teoretiska meriter stod man vidare inför frågan om kompletteringsbetyg skulle beaktas eller icke. I förra fallet komme betygets värde som bedömningsgrund att bli tvivelaktigt, varjämte det s. k. kompletteringsraseriet skulle komma att uppmuntras; i senare fallet skulle nästan varje möjlighet komma att saknas för den, som tillfälligtvis eller av särskilda orsaker fått låga skolbetyg, att senare reparera det förlorade. Det har faktiskt förekommit, att en sökande så att säga blivit sittande mellan två stolar och ansetts ha alltför god teoretisk utbildning för att få delta i provet men alltför svag utbildning för att bli antagen därförutan. En tänkbar modifikation av detta system skulle vara att fastställa ett bestämt antal platser ej blott för de sökande som skulle antagas efter prov, utan för var

och en av de fyra kategorier, vari de sökande ovan indelats. Behovet av jämförelse mellan olika slag av teoretisk utbildning skulle därvid bli mindre. Å andra sidan är det självfallet ännu svårare att med full rättvisa fastställa en för framtiden gällande fördelning av platserna mellan fyra kategorier än mellan två, och risken för att sökande med en mera ovanlig utbildningsväg helt komme att uteslutas måste under sådana omständigheter bli mycket stor.

Utom dessa båda alternativ finnas även vissa tänkbara mellanformer, bland vilka utom den 1942 och 1943 tillämpade — inträdesprov för alla välrekommenderade sökande ur den fjärde kategorien såväl som för sådana ur de tre första kategorierna, vilkas teoretiska betyg voro alltför svaga — må nämnas följande.

Man skulle kunna tänka sig, att studenter antoges endast på grundval av betyg, under det att alla andra finge pröva in. Givetvis skulle under sådana förhållanden ett visst maximiantal platser fixeras för studenterna respektive de övriga. Härmed vunnas, att de relativt pålitliga studentbetygen (eventuellt även betyg från handelsgymnasium o. s. v.) lades till grund för prövningen av de teoretiska förutsättningarna inom den första (eventuellt första och andra) kategorien, under det att sökande från de övriga, mera ojämna skolformerna finge konkurrera i ett enhetligt prov. Gallringen efter teoretiska meriter skulle då också bli relativt enkel, och den önskvärda proportionen studenter bland eleverna kunde i någon mån bedömas med ledning av institutets hittillsvarande erfarenheter. Ett prov av denna typ måste utöver det 1942 och 1943 tillämpade innefatta en viss prövning av de sökandes kunskaper i åtminstone historia och geografi, eventuellt även biologi. Antalet deltagare måste beräknas bli relativt stort, sannolikt inemot ett hundratal; mycket beror dock därvid på vilka praktikfordringar, som uppställas. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke en indelning av de sökande efter denna grund trots allt innebär en överskattning av studentexamens värde. Den nuvarande studentexamen är i själva verket till den grad heterogen, att en jämförelse mellan olika studentbetyg ej alltid kan ge fullt rättvist resultat. För studenter med svaga betyg kunde det rentav uppstå en viss frestelse att ej åberopa en studentexamen, vilken ej kunde bereda dem inträde, men som däremot skulle avstänga dem från möjligheten att delta i provet.

Av detta skäl skulle man kunna tänka sig den modifikationen, att studenter, vilkas betyg icke äro tillräckliga för att de skola bli antagna utan vidare, få den ytterligare chans som ligger i ett erbjudande att delta i provet tillsammans med sökande ur de andra kategorierna. Ett liknande system tillämpades vid 1942 och 1943 års prov, och det har ju också den fördelen, att kraven på ett absolut fastställande av antalet platser för studenter respektive övriga bli mindre: provets resultat kan ju då i viss mån korrigera begångna misstag. Å andra sidan blir antalet deltagare i provet

då ännu större, och det blir måhända också något svårare att konstruera ett för alla grupper av sökande verkligt rättvist prov.

En möjlig modifikation av tanken på ett gemensamt inträdesprov som enda grundval för bedömandet av alla sökandes teoretiska meriter skulle slutligen vara, att de sökande, vilka fylla vissa minimikrav, erbjudas deltaga i ett inträdesprov, vars resultat tillsammans med deras i övrigt ådaga-lagda förutsättningar lägges till grund för antagningen. Vid antagningen av elever utgallras då till att börja med utan vidare sådana sökande, som icke fylla fastställda minimikrav eller som med stöd av omdömen från praktik-platserna eller vederbörande folkhögskola eller dylikt kunna betecknas som mindre lämpliga för de yrken, till vilka socialinstitutet avser att utbilda. För dem som därefter kvarstå anordnas ett gemensamt inträdesprov. Provet innefattar svensk skrivning, modern historia, samhällslära och ekonomisk geografi (i samtliga ämnen fordringar motsvarande studentexamens). Eventuellt kunde det även komma i fråga att låta ett valfritt främmande språk ingå i inträdesprovet. Sedan proven granskats, företages det slutliga urvalet bland de sökande. Hänsyn tages därvid i fråga om alla sökande till provets resultat men beträffande sökande med högre skolbildning även till betyg från tidigare utbildning och beträffande sökande till den sociala linjen även till vitsord från praktiken. Provet blir väsentligen skriftligt, eftersom en rättvis jämförelse mellan olika sökande då lättare kan ske. I viss utsträckning kunna dock därutöver även muntliga förhör äga rum; detta kunde t. ex. lämpligen ske i ämnet samhällslära.

Till slut har även diskuterats möjligheten att i stället för eller vid sidan av inträdesprov i vanlig mening anordna en test (prov av psykoteknisk art), där ej blott de sökandes teoretiska förmåga utan även deras duglighet för praktiskt arbete skulle prövas. Arbetet med att utarbeta en sådan test, vilken till en början försöksvis anordnas för de redan antagna eleverna, fortgår för närvarande vid institutet, men har visat sig stöta på ganska stora svårigheter. Denna möjlighet torde därför tills vidare bära lämnas åsido.

Förberedelse för inträde vid institutet.

Det ligger i sakens natur, att svårigheten att lösa hithörande problem nära sammanhänger därmed, att många personer, vilka i och för sig skulle vara lämpliga för de arbetsfält, för vilka socialinstitutet utbildar, och som även ha de intellektuella förutsättningar, vilka fordras för att kunna följa undervisningen därstädes, till följd av bristande skolunderbyggnad hindras i sin fortsatta utbildning. Vissa elever av denna typ ha vunnit inträde vid institutet efter studier vid folkhögskola, och erfarenheterna härav ha efter omständigheterna varit mycket positiva. Det är dock härvid att märka, att dessa elever helt naturligt såväl under konkurrensen med andra sökande i ett gemensamt inträdesprov som även under sina studier vid institutet hämmats av det förhållandet, att de först på ett relativt sent stadium fått möjlig-

het att ägna sig åt teoretiska studier. Därtill kommer, att folkhögskolans huvudsyfte är att meddela allmän medborgerlig bildning samt att väcka intresse för enskilt studiearbete på en mängd olika områden, och att den därför i sin nuvarande form varken kan eller bör utgöra en förberedelse för högskolemässig fackutbildning på det socialpolitiska och kommunala området. Att vid själva socialinstitutet anordna särskilda preparandkurser skulle åter ur alla synpunkter vara olämpligt.

I ett år 1928 avgivet betänkande av 1927 års skolsakkunniga (stat. off. utr. 1928: 13), framlades förslag såväl till en närmare organisation av folkhögskolornas andra årskurser som även till inrättande av en tredje årskurs. De högre årskurserna skulle enligt de sakkunnigas förslag — vilket i huvudsak tillstyrktes av skolöverstyrelsen i yttrande den 25 oktober 1928 — fördelas på tre huvudlinjer. Dessa skulle vara en humanistisk-medborgerlig, en matematisk-naturvetenskaplig och en husmoderslinje. Skolsakkunniga ville icke på sakens dåvarande stadium tillstyrka att genomgången folkhögskola skulle förbindas med någon allmän behörighet eller kompetens. De konstaterade å andra sidan, att en mera kvalificerad folkhögskolebildning redan brukade godtagas för inträde vid vissa läroanstalter, som eljest uppställt avlagd realexamen eller ännu högre kompetens som villkor för inträde. En praxis av detta slag borde kunna fastslås genom särskilda bestämmelser, så att Kungl. Maj:t efter ansökan från viss folkhögskola kunde medgiva, att avgångsbetyg från skolans tredje årskurs finge i fråga om inträde vid vissa läroanstalter medföra en behörighet, närmast jämförlig med den, som åtföljer betyg över avlagd realexamen eller avgångsbetyg från högre flickskola.

Några allmänna bestämmelser av detta slag utfärdades icke på grundval av skolsakkunnigas förslag.

Vid vissa folkhögskolor ha emellertid försök gjorts att få till stånd en tredje årskurs med delvis annan inriktning än de båda föregående och med en något fastare studieordning. Särskilt bör i detta sammanhang uppmärksammas den utformning som vissa tidigare kurser av detta slag fått genom den av staten med särskilt anslag understödda specialkursen vid Vilans folkhögskola, vilken utgör förberedelse för högre lantbruks- och skogsutbildning, och som givit anmärkningsvärt goda resultat. En i vissa hänseenden motsvarande kurs, innefattande ett betydande mått av samhällsvetenskapliga ämnen, skulle i flera hänseenden kunna bli betydelsefull. Den borde anordnas blott vid ett mindre antal folkhögskolor och innefatta ett så pass begränsat antal elever, att undervisningen kunde bli verkligt intensiv. Den borde fylla ett dubbelt syfte. Dels skulle härmed en väg öppnas, på vilken framför allt ett större antal av begåvade elever från folkhögskolorna kunde förvärva såväl den underbyggnad som även den intellektuella träning och studievana, som skulle sätta dem i stånd att med framgång bedriva högskolemässiga studier vid en läroanstalt av socialinstitutets typ. Dels skulle det bli möjligt att fylla

det behov av utbildning i samhällsvetenskapliga och sociala ämnen, vars tillvaro tidigare berörts, men som icke kan tillgodoses vid läroanstalter, vilkas huvudsakliga uppgift är att meddela en kombinerad teoretisk och praktisk fackutbildning för tjänster hos stat och kommun.

Undervisningen i denna tredje årskurs bör avse *dels* sådana ämnen, som, ehuru de själva icke kunna betecknas som samhällsvetenskapliga, dock utgöra en nödvändig grundval för samhällsvetenskapliga studier, *dels* sådana ämnen, som direkt kunna hänföras till nämnda studieområde. Huvudämnena böra vara följande: svensk skrivning, historia (företrädesvis modern historia), näringsgeografi, nationalekonomi, statskunskap, kommunalkunskap, socialpolitik samt ett främmande språk. Därutöver bör även meddelas undervisning i bokföring. Huruvida ytterligare något eller några frivilliga ämnen böra få ingå i kursen, bör tills vidare lämnas öppet. I svenska, historia och geografi bör undervisningen kunna bygga på vad som meddelas i folkhögskolans lägre årskurser, men i högre grad än vad som där varit möjligt och lämpligt inriktas på att bibringa eleverna ett fixerat kunskapsmått, vilket i huvudsak bör motsvara fordringarna i studentexamen. I det främmande språket bör huvudsakligen åsyftas att bibringa eleverna färdighet i läsning av obekant text samt översättning till svenska med lexikaliska hjälpmedel. Härvid böra i främsta rummet användas texter av samhällsvetenskapligt innehåll. Vad slutligen beträffar nationalekonomi, statskunskap och socialpolitik bör undervisningen huvudsakligen avse att meddela en någorlunda allsidig kunskap om det moderna samhällets struktur och funktioner: näringslivet, samhällsklasserna, det demokratiska statsskicket och övriga samtida statsformer, folkrörelserna och den sociala lagstiftningen. Särskild uppmärksamhet bör givetvis ägnas svenska förhållanden, däribland även den statliga och kommunala förvaltningens organisation samt rättsväsendets och den allmänna lagstiftningens grunddrag. Inträde vid samhällsvetenskaplig tredje årskurs bör kunna medgivas var och en, som genomgått andra årskurs eller på annat sätt förvärvat däremot svarande kunskaper.

Över kursen bör avgivas betyg, innefattande *dels* vitsord i de särskilda ämnena, *dels* uppgift om elevens placering i ordningsföljd mellan samtliga i årets kurs deltagande. Ett sådant betyg bör, även om ingen särskild examen anordnas vid kursens slut, kunna tillmätas väsentlig betydelse.

Såsom redan framhållits, bör en tredje årskurs av detta slag anordnas endast vid ett mindre antal folkhögskolor, varvid företrädesvis sådana komma i åtanke, vid vilka redan tidigare samhällsvetenskapliga ämnen spelat en betydande roll och på detta område lämpliga lärarkrafter således i viss utsträckning böra finnas att tillgå. Det torde dock bli nödvändigt att i samband härmed vidtaga ytterligare förstärkning av den ordinarie lärarpersonalen, för vilket ändamål statsbidrag efter enahanda grunder som till andra årskurs bör utgå. Sådant bidrag bör därutöver lämnas även för anlåtande av de på re-

spektive områden praktiskt verksamma eller eljest särskilt kvalificerade tillfälliga lärarkrafter, vilka kunna befinnas erforderliga för ändamålet, samt naturligtvis i vanlig ordning till stipendier för de studerande.

De sakkunniga föreslå, att det uppdrages åt skolöverstyrelsen att enligt ovan angivna riktlinjer och i samarbete med de närmast berörda folkhögskolorna utarbeta studieplaner och närmare bestämmelser i övrigt rörande en tredje årskurs med samhällsvetenskaplig och social inriktning.

De sakkunnigas förslag beträffande inträdesvillkoren.

Genomförandet av ovanstående förslag till en samhällsvetenskapligt orienterad tredje årskurs vid vissa folkhögskolor kommer, oavsett de fördelar, vilka i övrigt följa härmed, i väsentlig mån att utjämna de skiljaktigheter beträffande möjligheterna för olika kategorier av sökande att vinna tillträde till institutets undervisning, vilka för närvarande föreligga. Därmed avlägsnas åtskilliga av de omständigheter, vilka för närvarande lägga hinder i vägen för en tillfredsställande lösning av frågan om inträdesvillkoren. Det torde emellertid komma att dröja någon tid, innan verkningarna härav i full utsträckning göra sig gällande. Det är därför nödvändigt att genomföra en anordning, vilken är såvitt möjligt tillfredsställande med hänsyn till nu rådande förhållanden, men i vilken hänsyn framdeles kan tagas till värdet av en på detta sätt organiserad förutbildning.

För bedömningen av de teoretiska förutsättningarna hos olika kategorier av sökande skulle enligt de sakkunnigas mening ett för alla gemensamt inträdesprov i och för sig giva den bästa ledningen. Starka praktiska skäl tala dock emot en sådan anordning. Lämpligast synes därför vara att anknyta till de regler, vilka under senare år tillämpats vid institutet, och enligt vilka vissa sökande antagits på grundval av tidigare förvärvade meriter, under det att andra hänvisats till särskilt inträdesprov. Till den första kategorien böra framdeles hänföras endast sådana personer, vilka med goda betyg avlagt studentexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller genomgått annan utbildning, vilken ur här aktuella synpunkter kan anses likvärdig med studentexamen, eller som med goda betyg genomgått en på ovan föreslaget sätt organiserad tredje årskurs vid folkhögskola. De som avlagt akademisk examen böra, oavsett betygen i studentexamen, hänföras till samma kategori. Vid bedömandet av studentexamen bör särskild hänsyn tagas till betygen i svensk skrivning, historia och geografi. Till inträdesprov böra hänvisas alla sökande, vilka fylla de formella kraven på kompetens (praktik, vitsordad lämplighet för vederbörande arbetsområde samt fallenhet för teoretiska studier o. s. v.) men icke kunna antagas utan inträdesprov. Intill dess den föreslagna tredje årskursen vid folkhögskola kommit till stånd, bör förutsättas att utan inträdesprov antagas högst omkring 70 sökande årligen. Därefter

bör detta antal få ökas högst med antalet av de sökande, vilka antagas på grundval av betyg från sådan folkhögskolekurs. Vidare bör som regel förutsättas, att sökande, vilka endast förvärvat normalskolekompetens, avlagt realexamen eller över huvud sakna vanlig högre skolbildning, i stället genomgått åtminstone andra årskursen vid en folkhögskola eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning. Undantag härifrån bör dock kunna göras, där fallenheten för studier ändock synes vara klart ådagalagd.

Inträdesprovet skall omfatta svensk skrivning, modern historia, samhällslära och ekonomisk geografi, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de för studentexamen fastställda fordringarna, samt återgivande av en föreläsning, som hålles av någon bland institutets lärare. Härvid märkes emellertid, att studenter i regel icke deltaga i provet i svensk skrivning utan i stället bedömas på grundval av sina studentbetyg i detta ämne, samt att av alla sökande kräves antingen studentbetyg i geografi eller inträdesprov i detta ämne. För de kamerala linjerna tillkommer prov i bokföring, i huvudsak motsvarande fordringarna i högsta årskursen vid handelsgymnasium. Sökande, som med gott resultat genomgått de förstnämnda proven men däremot misslyckats i bokföringsprovet, bör emellertid det oaktat kunna antagas som elev, men erhåller icke tillträde till undervisningen i balansteknik eller kommunal finanslära med bokföring, innan vederbörande på tillfredsställande sätt genomgått bokföringsprovet. I alla ämnen äger skriftlig prövning rum; därtill kommer emellertid i ett eller flera ämnen ytterligare en muntlig prövning. Såväl skrivningarna som den muntliga prövningen torde kunna medhinnas under loppet av fem dagar.

Provet förlägges till Stockholm. Att i stället låta det äga rum exempelvis vid någon folkhögskola skulle visserligen medföra den fördelen, att examinatorerna därvid kunde få en närmare personlig kontakt med de sökande och skulle dessutom för de sistnämnda minska uppehållskostnaderna. Med hänsyn till det betydande antal sökande, som kunde förväntas bli hänvisat till provet, och till svårigheterna att med en sådan anordning få kompetenta examinatorer att kvarstanna under hela tiden för provet torde en sådan anordning dock knappast kunna genomföras. Därtill kommer, att valet av folkhögskola i detta fall skulle ställa sig mycket svårt. En sådan anordning skulle även lätt kunna medföra misstanken, att socialinstitutet i sina prövningar gynnade någon särskild folkhögskolas utbildning.

Ett inträdesprov av här förordat slag kommer, även om en viss förhandsgallring äger rum, att få mycket stor omfattning och innebära en genomgripande förändring av antagningsförfarandet. Det är också motiverat endast om den starka ökningen i antalet inträdessökande blir bestående; skulle däremot detta sjunka, så att alla sökande med tillfredsställande meriter kunde antagas, är en så vidlyftig apparat icke vidare påkallad. Om man emellertid utgår från att ingen minskning av antalet sökande inträffar, är en förutsätt-

ning för anordningens genomförande, att ansökningstiden flyttas från den 1 augusti till den 1 juni, så att tillräcklig tid står till förfogande för bedömningen av provets resultat. Med hänsyn till att en förändring av detta slag icke kan eller bör genomföras, innan blivande inträdessökande hunnit få kännedom därom och underkasta sig erforderliga förberedelser, blir det nödvändigt att räkna med en övergångstid, innan det här föreslagna systemet i sin helhet kan träda i kraft. Under denna tid bör antagningsförfarandet fortsättningsvis i huvudsak gå efter de linjer, vilka vid socialinstitutet i Stockholm tillämpats under åren 1942 och 1943. Härvid böra dock efter hand vissa förändringar vidtagas. Utan inträdesprov antagas till en början inga andra sökande än sådana, som avlagt studentexamen eller utexaminerats från handelsgymnasium, och inom de båda sistnämnda kategorierna uppställas successivt allt strängare krav för antagning utan prov. De i provet ingående frågorna utvidgas småningom med avseende på fordringarna i modern historia, samhällslära och ekonomisk geografi, och detta moment kompletteras, därest så ske kan, med en muntlig prövning. Beträffande de sökande, vilka önska inskrivas vid instituten för att bedriva studier endast i vissa ämnen, måste samma fordringar uppställas som för övriga, eftersom undervisningen delvis är gemensam och dessa elever dessutom böra ha möjlighet att i etapper avlägga fullständig examen. De skola sålunda tillsammans med övriga delta i inträdesprov. Detsamma skall även gälla de »självstuderande», vilka omnämnts i det föregående. Dessa böra emellertid få möjlighet att avlägga inträdesprov vid en senare tidpunkt än den då de först anmält sig, dock i varje fall före sin första tentamen. Därest det i större utsträckning skulle förekomma, att sökande anmälde sig för att bedriva studier med början senare än 1 september, bör dock övervägas, huruvida med hänsyn därtill en ytterligare antagning kan äga rum vid annan tidpunkt än den ordinarie.

De teoretiska meriterna böra vid urvalet bland sökande till institutet icke ensamma vara avgörande, utan bedömas tillsammans med den i praktisk verksamhet ådagalagda förmågan. Beträffande kraven på förpraktik och det avseende som skall fästas vid dennas art och omfattning hänvisas till vad de sakkunniga under rubriken »Den praktiska utbildningen» tidigare anfört.

En rätt mycket diskuterad fråga gäller slutligen åldern för inträde vid institutet. För närvarande är minimiåldern 21 år på socialpolitiska linjen och 20 år på de båda övriga, maximiåldern 33 år på samtliga linjer. Dispens beviljas i enstaka fall från det övre åldersstrecket men ytterst sällan från det nedre, vilket anses motiverat särskilt av behovet att tillse, att slutexamen icke avlägges innan eleven hunnit den ålder, som kan vara erforderlig för fullgörandet av ömtåliga uppgifter. Ehuru det borde vara rimligare att detta krav tillgodosåges, då kommunala och andra myndigheter fastställa villkoren för anställning i vissa tjänster, vilja de sakkunniga icke motsätta sig att vissa

åldersgränser alltjämt föreskrivas. Minimiåldern bör i så fall vara gemensam för alla de linjer, vilka avse att förbereda för förvaltningsuppgifter — sociala, socialkamerala och kamerala linjerna — och så bestämmas, att inträde kan vinnas det läsår, då sökanden uppnår 21 års ålder. Maximiåldern — 33 år — synes i avseende på dessa linjer böra kvarstå oförändrad, varvid de sakkunniga förutsätta, att dispens alltjämt medges, där så av särskilda skäl kan anses påkallat. För den teoretiska linjen, vilken ej avser att förbereda för bestämda tjänster, äro däremot enligt de sakkunnigas mening inga åldersgränser motiverade.

Utbildningen vid socialinstitutet i Göteborg.

De sakkunniga ha i närmast föregående avsnitt uppdragit de närmare riktlinjerna för utbildningens anordnande vid socialinstitutet i Stockholm. I fråga om institutet i Göteborg, vars verksamhet börjar med läsåret 1944—1945 och där således ännu inga erfarenheter kunnat göras, torde det icke vara ändamålsenligt att uppgöra någon detaljerad plan. Den nya läroanstalten bör från början ha betydande rörelsefrihet och icke bindas av de regler, som i betraktande av den hittillsvarande utvecklingen kunna förordas för Stockholmsinstitutet. Å andra sidan är det, om de allmänna utbildningssyftena skola kunna nås, nödvändigt att de båda läroanstalterna hålla i huvudsak samma kvalitativa nivå i avseende på såväl utbildningens art som även elevmaterialet. De sakkunniga, som avstått från att framlägga något detaljerat förslag beträffande den närmare utformningen av Göteborgsinstitutet, vilja därför anföra några allmänna synpunkter på de frågor, vilka kräva beaktande för denna läroanstalts vidkommande.

Beträffande *linjedelningen* är det de sakkunnigas uppfattning, att i stort sett samma indelningsgrunder böra tillämpas vid båda instituten. Dock är det icke nödvändigt, att undervisning på samtliga linjer anordnas vid institutet i Göteborg, särskilt icke under de första åren, innan mera bestämda erfarenheter kunnat vinnas rörande utbildningsmöjligheterna, även om med hänsyn till behovet av arbetskraft under alla förhållanden såväl en social som en socialkameral linje bör komma till stånd i Göteborg. Det synes icke vara uteslutet, att linjernas konstruktion därstädes göres något annorlunda än vid institutet i Stockholm. Detta är en av de punkter, där fortsatta experiment med utbildningsarbetet synas vara påkallade.

I fråga om de *forskningsuppgifter*, vilka ovan skisserats för socialinstitutet i Stockholm, tala vägande skäl för att man i Göteborg så snart som möjligt söker komma in på tillfredsställande linjer. Det är nämligen för en ny läroanstalt av väsentlig betydelse att få uppbygga sin undervisning i växelverkan med forskningsarbete och under diskussion med praktiskt verksamma personer av det slag, varom här är fråga. Att verksamheten vid institutet i Göteborg sannolikt till en början får mindre omfattning än i Stockholm, kan givetvis förutsättas, men bör ej hindra att försök företagas redan på ett förhållandevis tidigt stadium.

Med denna fråga sammanhänger spørsmålet om *läraryrkespersonal*. I de planer för socialinstitutet i Göteborg, vilka för närvarande föreligga, har förutsatts,

att undervisningen i huvudsak skall bedrivas på samma sätt som hittills varit fallet vid institutet i Stockholm och sålunda väsentligen bestridas av timlärare. Undantag härifrån har ifrågasatts endast beträffande en lärare, vilken emellertid vid sidan av sin undervisning även skulle utöva ledningen av den praktiska utbildningen. Denna anordning synes vara motiverad under institutets första år, då man — särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att verksamheten icke alltför mycket bindes — bör avstå från att söka en fastare organisation. Så snart emellertid tillräckliga erfarenheter vunnits för att man skall kunna giva utbildningsformerna en mera fast och bestående prägel, blir det säkerligen även vid institutet i Göteborg nödvändigt att inrätta fasta lärarbefattningar av i princip samma slag som vid Stockholmsinstitutet, ehuru möjligen till något mindre antal. Något detaljerat förslag härutinnan ha de sakkunniga emellertid så mycket mindre någon anledning att nu framlägga, som därvid i stort sett samma grundsatser bliva tillämpliga som de, vilka komma att fastställas för institutet i Stockholm.

I fråga om de särskilda *examensämnen* bör enligt de sakkunnigas mening grundprincipen vara den, att undervisningen i sin helhet lämnar i huvudsak samma kunskapsresultat som vid institutet i Stockholm. Detta utesluter emellertid ingalunda, att kunskapsstoffets fördelning på examensämnen kan vara en annan, ej heller att mindre variationer i övrigt kunna äga rum, varjämte såsom ovan framhållits examensämnenas fördelning på studielinjerna kan variera i större eller mindre utsträckning. På detta område synes det vara av särskild vikt, att man vid den nya läroanstalten får tillfälle att — liksom tidigare vid institutet i Stockholm — experimentera sig fram med hänsyn till det behov av utbildning och den tillgång på lämpliga lärarkrafter som kunna vara förhanden.

Även beträffande *praktiken* böra fordringarna vara i princip ensartade, samtidigt som den närmare utformningen bör kunna variera. Sålunda bör även vid institutet i Göteborg på sociala linjen krävas såväl förpraktik som praktik under studietiden, under det att på de kamerala linjerna eventuellt blott endera behöver komma i fråga. Beträffande praktikfordringarnas omfattning kan även hänvisas till vad de sakkunniga tidigare anfört beträffande institutet i Stockholm, varvid bör observeras, att kraven i fråga om antal praktikmånader o. s. v. givetvis ej behöva vara exakt desamma, och att avvägningen mellan förpraktik och praktik under studietiden på den sociala linjen eventuellt torde kunna variera. De sakkunniga, vilka beträffande institutet i Stockholm kommit till den slutsatsen, att praktiken under studietiden i huvudsak bör förläggas till undervisningsfria terminer, anse det icke nödvändigt, att Göteborgsinstitutet bindes vid samma anordning, då det mindre relevantalet därstädes eventuellt kan möjliggöra tillämpningen av ett annat system. Däremot synes det även i fråga om Göteborgsinstitutet vara önskvärt att åtminstone i viss utsträckning förlägga praktiken till särskilda undervisningscentra. För

Göteborgsinstitutets del torde erfordras minst ett undervisningscentrum vid ett kommunalkontor, ett undervisningscentrum vid en socialvårdsbyrå, ett undervisningscentrum för mentalhygieniskt arbete bland barn och ungdom och ett centrum vid någon institution av i huvudsak samma slag som rättspsykiatriska kliniken på Långholmen. Därest en rättspsykiatrisk undersökningsinstitution kommer till stånd vid centralfängelset i Härlanda, kan sistnämnda undervisningscentrum lämpligen förläggas dit; i annat fall torde möjligen motsvarande syfte kunna uppnås genom samarbete med psykiatriskt sjukhus. Såvitt möjligt bör undervisningscentrum vidare anordnas vid arbetsförmedlingen i Göteborg.

Slutligen få de sakkunniga framhålla, att *inträdesfordringarna* vid institutet i Göteborg i princip böra vara desamma som vid Stockholmsinstitutet. Man skulle annars lätt kunna riskera, att den nytillkomna läroanstalten finge ett mindre kvalificerat elevmaterial, vilket ur alla synpunkter vore beklagligt. Emellertid torde det i viss mån kunna göras beroende av tillströmningen av inträdessökande, vilken utsträckning som vid Göteborgsinstitutet bör givas åt inträdesproven. Det är möjligt, att man i Göteborg till en början kan tänkas antaga inträdessökande studenter och personer med motsvarande utbildning (handelsgymnasium, samhällsvetenskaplig tredje årskurs vid folkhögskola) enbart på grundval av deras betyg, så att inträdesprov behöver anordnas endast för sökande, vilka blott förvärvat normalskolekompetens, tagit realexamen eller överhuvud sakna vanlig högre skolbildning. Antagningen av elever vid Göteborgsinstitutet bör givetvis vara helt fristående, varvid emellertid förutsättes, att samråd äger rum mellan båda instituten, dels för att i stort sett likartade krav skola kunna upprätthållas, dels med tanke på de sökande, vilka inlämna sina ansökningar till båda läroanstalterna.

Särskilda utbildningsfrågor.

Fortsatt utbildning av tjänstemän m. fl.

Ett problem, vilket är aktuellt för kommunernas tjänstemän och övriga befattningshavare i socialt arbete, är frågan om fortsatt utbildning efter tjänstgöring ute på arbetsfältet. Sådan utbildning betingas av ändrade förhållanden i arbetet, exempelvis ny lagstiftning, av nya rön som göras inom arbetsområdet och slutligen av behovet att vidmakthålla kunskaperna å de områden, som äro av betydelse för vederbörandes praktiska arbete. Svårigheten att uppnå effektiv utbildning av detta slag — vilken nödvändiggöres och aktualiseras särskilt vid sådana förändringar som centralisering av socialvården, sammanslagning av kommuner o. s. v. — är främst den, att tjänstemän mera sällan kunna beredas ledighet under längre tid för studier annorstädes än i hemorten. Utbildningskurserna måste därför koncentreras till mycket kort tid och få i regel en något summarisk prägel. Man kan givetvis icke för deltagande i sådana kurser med fördel uppställa krav på att vederbörande deltagare skola ha förvärvat någon annan förutbildning än den som enligt gällande författningar kan vara obligatorisk för alla tjänstemän. De befattningshavare, vilka förvärvat erforderliga kunskaper genom mödosamma självstudier och långvarig erfarenhet och som trots frånvaron av pappersmeriter befinna sig på samma nivå som exempelvis socialinstitutens diplomerade elever, kunna icke rimligtvis utestängas från dessa utbildningsmöjligheter endast därför att de icke råkat genomgå en läroanstalt, som under deras utbildningstid kanske ännu icke existerade eller i varje fall icke fått sin nuvarande omfattning.

Kurser av detta slag för tjänstemän, vilka icke speciellt bereda sig för befordran utan endast önska vidmakthålla och förkovra de kunskaper, som erfordras i den tjänst de inneha, ha redan nu i viss utsträckning förekommit. Sålunda har Svenska landstingsförbundet vid upprepade tillfällen anordnat kurser för sysslomän vid sjukhus och motsvarande institutioner. Dessa kurser ha vardera pågått under omkring två veckor och ha rönt livlig anslutning. Svenska landskommunernas förbund anordnade våren 1943 en konferens för kommunalkamrerare, vilken likaledes hade karaktären av en kurs, ehuru tiden där var betydligt knappare tillmätt (fem dagar). Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har gjort betydelsefulla insatser för socialvårdstjänstemännens fortsatta utbildning dels genom sina periodiskt återkommande konferenser, dels genom en nyligen igångsatt korrespondenskurs för barnavårdsmän. I Stockholms stad och Göteborgs stad ha i olika sammanhang ordnats

studiecirklar och kurser för vederbörande kommuns tjänstemän, och denna fortbildning har rönt betydande intresse.

För arbetsförmedlingstjänstemännens del ha instruktions- och utbildningskurser under åtskilliga år ägt rum. Dessa anordnades åren 1938—1943 av arbetsförmedlingstjänstemännens riksförbund. Till en början utgick till själva kursen ett mindre statsbidrag, under det att respektive anstaltsstyrelser beviljade stipendier för deltagarna. Sedan arbetsmarknadskommissionen år 1940 övertagit den direkta ledningen av den offentliga arbetsförmedlingen, beviljade kommissionen dels deltagarna fria resor till och från kursen samt ett bidrag av 25 kronor för uppehållskostnaderna, dels ett anslag på 500 kronor till bestridande av de kostnader, som voro förenade med anlitaandet av talare utanför kommissionen eller arbetsförmedlingen. År 1943 anordnade kommissionen jämte den av arbetsförmedlingstjänstemännens riksförbund organiserade kursen för arbetsförmedlingstjänstemän en särskild kurs för tjänstemän vid ungdomsförmedling. Deltagarna i den sistnämnda fingo alla sina omkostnader i samband med kursen betalda. Från och med 1944 har ifrågasvarande kursverksamhet i sin helhet övertagits av kommissionen, och i samband härmed har föreskrivits, att deltagarna erhålla rese- och traktamentsersättning för resa till och från kursen samt att uppehållskostnaderna under kursen betalas direkt av kommissionen. Antalet kursdeltagare i arbetsförmedlingskurserna växlade 1938—1943 mellan 40 och 73; därtill kom 1943 den särskilda kursen för ungdomsförmedlingstjänstemän, vilken samlat 39 deltagare. År 1944 komma två kurser att anordnas, vardera med 75 deltagare.

Vidare ha vid socialinstitutet i Stockholm vart annat år anordnats studieveckor (på senare år studiedagar), vid vilka föredrag och diskussioner i viss utsträckning stått öppna icke blott för institutets diplomerade elever utan även för andra intresserade. Ett exempel på dylika utbildningskurser, vilka närmast sig allmänna populära föreläsningsserier, ha slutligen de kurser i socialvårdsfrågor utgjort, vilka anordnats av kursverksamheten vid Göteborgs respektive Stockholms högskolor och vid Lunds universitet.

Dessa kurser av olika slag ha visat sig fylla en betydelsefull uppgift. Det är önskvärt, att sådana även framdeles äga rum samt utbyggas och kompletteras med motsvarande kurser på områden, som hittills icke bearbetats. Kurserna böra ordnas i samarbete med socialinstitutet, eventuellt förläggas till deras lokaler, och i varje fall böra där befintliga lärarkrafter utnyttjas. De böra icke vara alltför korta (landstingsförbundets sysslomannakurser ge ett gott exempel på den lämpliga omfattningen), och de böra innefatta ej endast föreläsningar över ämnen av gemensamt intresse, utan även direkta övningar i seminarieform. Exempel på vissa hittills ordnade kurser återfinnas i *bilaga 8*. Kurserna kunna förberedas och kompletteras genom på lämpligt sätt ordnad korrespondensundervisning. Deltagareantalet i varje särskild kurs kan med fördel begränsas och kurserna i stället upprepas så ofta, att

åtminstone flertalet tjänstemän får tillfälle att i tur och ordning deltaga i utbildningen.

Om här inräknas sådana områden, där kurser och konferenser i olika sammanhang redan brukat äga rum, synes kursverksamhet i nämnda former böra anordnas åtminstone för tjänstemän inom följande arbetsområden: fattigvård jämte centraliserad socialvård; barna- och ungdomsvård; kuratorsverksamhet m. m.; personalvårdsarbete inom näringslivet; städernas drätselverk; landskommunernas allmänna förvaltning; sjukhusens, eventuellt även landstingens förvaltning. Härvid är att märka, att frågan beträffande arbetsförmedlingen tills vidare är löst genom arbetsmarknadskommissionens försorg. De sakkunniga förutsätta, att den utbildningsverksamhet, som inletts på detta område, kommer att fullföljas oavsett vilken arbetsförmedlingens ställning i framtiden blir. Statsbidrag till övriga kurser böra utgå dels till eventuella lokalkostnader, dels till föreläsningar och övningar med förslagsvis 30 kronor för föreläsning och 40 kronor för seminarieövning om två timmar. Med ledning av hittillsvarande erfarenheter torde kunna förutsättas, att kostnaderna för en kurs om 1—2 veckor i så fall komma att uppgå till 1 000—2 000 kronor. Därvid bör förutsättas, att vederbörande kommunala och andra befattningshavare få betrakta deltagandet i kursen som tjänst och alltså under tiden uppbära oavkortad lön samt rese- och traktamentsersättning. Då kurser av detta slag kunna anordnas såväl av vederbörande särskilda organisationer som av socialinstituten, synes den lämpligaste anordningen vara att ett särskilt anslag för ändamålet anvisas och att statsbidrag beviljas av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall av kursprogram m. m.

I samband med den reformering av socialvården, vilken kan förutsättas bli ett resultat av socialvårdskommitténs arbete, måste stor uppmärksamhet ägnas frågan om lämpliga åtgärder för socialvårdstjänstemännens orientering i uppkommande nya spörsmål och på nya områden. Vid en eventuell socialvårdsreform böra riktlinjer uppdragas för en sådan undervisning, varvid exempelvis bör tillses att en fattigvårdstjänsteman, vilken skall överföras till för alla socialvårdsgrenar gemensamma uppgifter vid en socialvårdsbyrå, erhåller åtminstone nödortftig orientering i barna- och ungdomsvårdens problem. För detta ändamål torde kurser på en eller ett par veckor icke vara tillräckliga. Emellertid kan man tänka sig, att utbildningen delvis meddelas per korrespondens, så att tjänstemännen i fråga, då de sammandragas till egentliga kurser, ha inhämtat nödvändiga faktiska kunskaper och i huvudsak kunna ägna sig åt intensivt genomförda seminarieövningar och diskussioner. Socialinstitutens lärarkrafter böra utnyttjas för undervisningens genomförande.

De sakkunniga ha tidigare framhållit att fackutbildningen bör vara socialinstitutens huvuduppgift, men att dessa det oaktat måste ägna uppmärksamhet även åt den allmänna bildningsverksamheten i sociala och kommunala

spörsmål. Att uppdraga bestämda riktlinjer för denna sida av deras verksamhet ställer sig emellertid svårt. De uppgifter, som här föreligga, måste lösas i samarbete med den fria folkbildningsverksamheten, troligen oftast helt enkelt i den formen, att socialinstitutens lärare anlitas som föredragshållare, ledare av studiecirklar o. s. v. i de olika organisationerna samt utarbeta läroböcker och handböcker på skilda områden.

På ett särskilt område ligger saken likväl annorlunda till. I kommunerna finnas åtskilliga tjänstemän och starkt anlidade förtroendemän, vilka sakna möjlighet att genomgå några mera vidlyftiga utbildningskurser och ej heller önska förvärva betyg eller diplom, men som ändock ha behov av att förkovra sina kunskaper på olika områden. Icke sällan kunna dessa personer visa sig beredda att vid sidan av sitt vanliga arbete nedlägga rätt mycket tid på studiet av sociala och kommunala spörsmål. Det är enligt de sakkunnigas mening önskvärt, att dessa studier underlättas. Detta kan ske på olika sätt. Konferenser och kurser med föreläsningar och diskussioner böra anordnas, företrädesvis under sommarmånaderna. Dessa böra upprepas med relativt korta mellantider, medan å andra sidan antalet deltagare i varje kurs hålles förhållandevis lågt. Därutöver bör anordnas korrespondensundervisning av det slag som av Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet igångsatts för barnavårdsmännen.

Det synes enligt de sakkunnigas mening vara ovisst, huruvida dessa utbildningsuppgifter i sin helhet kunna och böra lösas av socialinstitutet. Åtskilligt tyder på, att de både till sin art och sin omfattning skulle komma att så väsentligt skilja sig från dessa läroanstalters övriga uppgifter, att den direkta ledningen av arbetet med större fördel bör kunna överlämnas dels åt korrespondensinstitutet, dels åt sådana sammanslutningar som Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, kommunaltjänstemännens organisationer o. s. v. Önskvärt synes även vara, att den fria folkbildningsverksamhetens erfarenhet på området utnyttjas; särskilt inom A. B. F. torde finnas ett betydande intresse för dylik utbildningsverksamhet. Härvid må även erinras om, att 1944 års riksdag hos Kungl. Maj:t hemställt om en allmän utredning angående grunderna för understödandet av det fria och frivilliga bildningsarbetet. På här ifrågavarande område bör utbildningen emellertid organiseras i mycket nära samarbete med socialinstitutet, vilka ej blott skola ställa sina lärare till förfogande för att hålla föreläsningar, leda studiecirklar och författa studiebrev utan även biträda vid själva arbetets planläggning.

Specialutbildning.

I det föregående har framhållits, att socialinstitutens huvudsakliga utbildning icke kan inriktas på direkt specialisering för alla olika slag av tjänster. Å andra sidan kan den grundläggande utbildningen särskilt på den sociala linjen

icke få sådan omfattning, att den gör de diplomerade eleverna färdiga att omedelbart övertaga vilka tjänster som helst. Den måste främst inriktas på vissa stora grupper av befattningar och är i bästa fall tillräcklig för dessa. Ej heller den inom de ordinarie studiernas ram möjliga specialiseringen är tillräcklig för alla arbetsområden.

Av dessa skäl erfordras i vissa fall en komplettering, som gör vederbörande kompetent för befattningar, som ställa speciella krav. En sådan komplettering, vilken i regel bör innefatta såväl teoretisk som praktisk utbildning, kan vinnas på olika vägar. Man kan vid själva läroanstalterna för ett mindre antal elever anordna kompletterande utbildningskurser, förlagda utanför den vanliga examen men avsedda endast för dem som avlagt denna. Man kan å andra sidan tänkas ordna kortare utbildningskurser vid andra läroanstalter, avsedda att ge en motsvarande komplettering, och man kan slutligen tänka sig, att vederbörande kombinerar den allmänna socialpolitiska och kommunala utbildningen med någon annan fackutbildning och därigenom erhåller den nödiga kompletteringen. I olika sammanhang kunna alla dessa tre vägar vara lämpliga att beträda.

Specialutbildningskurser för blivande tjänstemän på vissa särskilt krävande områden böra utgöra en komplettering till den grundläggande sociala eller kamerala utbildningen, vilken bör förutsättas vara genomgången före specialkurserna. Det kunde vid första påseende synas vara naturligt att medgiva tillträde till specialutbildningen för var och en som hyser intresse för ifrågavarande arbetsområde. Ur utbildningssynpunkt erbjuder en sådan anordning dock stora svårigheter. För alla arbetsområden på det socialpolitiska och kommunala området, även sådana, där specialiserad utbildning är önskvärd, erfordras ett betydande gemensamt kunskaps- och erfarenhetsstoff. Den samhälleliga barna- och ungdomsvården är exempelvis icke betjänt av tjänstemän, som sakna varje kunskap om och erfarenhet från andra sociala arbetsfält, utan behöver tvärtom sådana, som äro förtrogna med både fattigvårdens och arbetsförmedlingens arbetssätt men dessutom speciellt inriktat sig på barna- och ungdomsvård. Specialiserad barnavårdsutbildning måste därför förutsätta tillräcklig allmän social orientering, därest icke den grundläggande sociala utbildningen skall behöva inflätas i själva specialutbildningen. Därtill kommer en annan, i det föregående ofta understruken synpunkt. De sociala »karriärerna» äro så små, att den som utbildas till tjänsteman inom barna- och ungdomsvården icke lämpligen bör avstängas från möjligheten att sedermera övergå till annat arbetsområde och exempelvis söka befordran till befattning som socialvårdssyssloman eller högre tjänsteman vid arbetsförmedlingskontor. Att på detta stadium komplettera specialutbildningen med erforderlig allmän orientering och allsidig praktik torde emellertid ställa sig så gott som omöjligt. Därest den specialiserade utbildningen sålunda står öppen endast för dem som vunnit den grundläggande allmänna utbildningen, kan den också i många fall

lämpligen förläggas till de läroanstalter, vilka meddela den sistnämnda. Den kan då på lämpligt sätt inordnas i deras allmänna utbildningsprogram, och både lokal- och lärarfrågor erhålla en smidigare lösning än om utbildningen ordnas helt fristående.

Vid socialinstitutet i Stockholm har hittills förekommit endast en specialutbildningskurs av här ifrågavarande slag, nämligen en mentalhygienisk kurs för tjänstemän inom barna- och ungdomsvården. Ett förberedande försök med en sådan kurs gjordes läsåret 1938—1939. En fullständig kurs ägde sedan rum höstterminen 1943. Den senare kursen, som fortgick under ungefär tre månader, omfattade övningar i testning av barn i åldern 7—16 år, föreläsningar i ämnen såsom familjpsykologi, sinnesslövärd, skolsvårigheter, ordblindhet, sexualundervisning m. m. samt praktik vid sinnessjukhusen Beckomberga och Långbro (under direkt ledning av psykiater) och vid Katarina västra skola i Stockholm. Enligt vad som meddelats de sakkunniga avser ungdomsvårdskommittén att framlägga förslag till en hela riket omfattande rådgivningsverksamhet i uppfostringsfrågor, vilken förutsättes komma att anordnas vid länscentraler. Liknande rådgivningsverksamhet bedrivs redan nu i vissa städer, bland annat Stockholm och Karlstad, och för vissa uppgifter i samband härmed torde socialt och mentalhygieniskt skolad personal bliva erforderlig. Då sådan personal även eljest har viktiga uppgifter att fylla inom den sociala barnvården, torde utbildningskurser av ovan angivet slag böra anordnas även i framtiden, exempelvis vart annat eller vart tredje år. Härvid bör samarbete sökas med Ericastiftelsens läkepedagogiska seminarium. För att tillräcklig effektivitet skall uppnås måste tillses att deltagareantalet hålles någorlunda lågt (förslagsvis 15).

Därutöver erfordras även en mentalhygienisk kurs för arbete bland vuxna, särskilt avsedd för kuratorer vid olika institutioner, skyddskonsulenter, befattningshavare hos skyddsvärn, i fångvården o. s. v. För båda dessa kurser bör grundvalen utgöras av institutets sociala examen.

En annan fråga, som bör kunna lösas på liknande sätt, är den som gäller utbildningen av sjukhusens högre förvaltningspersonal (sysslomän m. m.). Den normala grundutbildningen bör här utgöras av socialinstitutens socialkamerala eller kamerala examen, ehuru även social examen, kompletterad med god bokföringsutbildning, kan komma i fråga. Specialutbildningen bör innefatta dels undervisning i författningskunskap, byggnadsteknik och materialvård, varukännedom, utspisningsfrågor och andra speciella sjukhusfrågor, dels studiebesök vid sjukhus och motsvarande institutioner i Stockholm och dess omgivningar. Även denna kurs bör omfatta 2—3 månader. Ett försök med en dylik kurs kommer att göras vid socialinstitutet i Stockholm hösten 1944.

Det kan även ifrågasättas, huruvida icke för blivande tjänstemän i de största städerna bör anordnas en specialkurs i storstädernas förvaltning och dithörande problem. Här skulle behandlas storstadens förvaltningsorganisation, eko-

nomiska frågor särskilt på de affärsdrivande verkens område, förekommande olikheter i bokföring och budgetredovisning, stadsbyggnads- och kommunikationsproblem, bostadsfrågor, inkorporeringsfrågor, speciella arbetsmarknadsfrågor o. s. v. Dessa problem äro nämligen i viss utsträckning av sådan art, att de kräva ett särskilt studium, under det att den grundläggande utbildningen vid socialinstitutens trenne huvudlinjer i regel måste taga sikte på förhållandena i de medelstora och mindre kommunerna. Möjligen kan dock syftet i detta fall genom lämplig specialisering av den vanliga utbildningen uppnås utan någon specialkurs.

Kombination av flera utbildningsvägar.

På andra områden uppnås erforderlig specialisering lämpligen genom kombination av olika utbildningsvägar. I det föregående har sålunda framhållits, att för kuratorer vid kroppssjukhus en relativt grundlig förutbildning i sjukvård är behöfelig. Även om denna icke nödvändigt behöver taga formen av genomgången sjuksköterskeskola, är det likväl troligt att i fortsättningen liksom hittills åtskilliga av de studerande, som inrikta sig på dylika befattningar, skola skaffa sig den dubbla kompetens, som ligger i kombination av sjuksköterskeexamen och utbildning vid något av socialinstitutet. Genom den reduktion av kraven på tjänstgöringstid vid sjuksköterskeskola, som försöksvis genomförts för denna elevkategori, har en förutsättning skapats för att detta skall kunna ske utan att studietiden förlänges i orimlig utsträckning. Det synes emellertid naturligt att för studerande av detta slag eftersträva en motsvarande begränsning även i studietiden vid socialinstitutet. Särskilt är detta önskvärdt, därest såsom de sakkunniga föreslagit en förkortning av förpraktiktiden för socialinstitutets elever skall vinnas på bekostnad av förlängd praktik under studietiden; den sammanlagda utbildningstiden, vilken för socialinstitutets övriga studerande därigenom förkortas, skulle nämligen på detta sätt bli icke oväsentligt längre för dem som eftersträva den dubbla kompetensen. Även för vissa andra grupper av befattningshavare kan en kombinerad utbildning vara önskvärd. Det har hittills icke varit ovanligt, att socialinstitutets examen, särskilt på den socialpolitiska linjen, kombinerats med en filosofie kandidatexamen, innefattande bland annat ämnena nationalekonomi och statskunskap, och någon gång har socialinstitutets kommunala examen kombinerats med examen vid handelshögskola. För vissa befattningshavare i kommunernas förvaltning torde det slutligen vara lämpligt att kombinera statsvetenskaplig examen och examen vid socialinstitutet. Även i detta fall bör man eftersträva att begränsa studietiden vid socialinstitutet, så att den kombinerade utbildningen icke tar alltför lång tid i anspråk.

Möjligheterna att i dessa fall begränsa studietiden vid socialinstitutet bero i mycket hög grad på i vad mån det andra utbildningsmomentet, vilket lämp-

ligen bör i tiden läggas före studierna vid socialinstitutet, innefattar sådana ämnen, vilka ingå i socialinstitutets studieplan. En närmare redogörelse för de möjligheter, vilka kunna skapas i fråga om de nämnda olika vägarna till dubbel utbildning, återfinnes i *bilaga 7*.

Tillträde till högre utbildning.

I skrivelse den 15 febr. 1938 gjorde föreningen D. S. I., vilken utgöres av från socialinstitutet i Stockholm diplomerade elever, hos institutets föreståndare framställning bland annat om inrättande av en högre examen vid institutet, vilken skulle ha en mera akademisk prägel än den dittillsvarande utbildningen och möjliggöra specialisering på vissa bestämda områden. Det vore för de diplomerade av stort värde, därest de finge tillfälle att vid socialinstitutet fördjupa sina kunskaper, kanske vid sidan av arbete inom förvaltningen. En undervisning av detta slag vid institutet vore även motiverad därigenom att ordet »forskning» infogats i institutets namn. Sådana studier borde emellertid föra fram till ett bestämt mål, nämligen en högre examen.

De härvid framställda önskemålen om ökad specialisering kunna delvis tillgodoses genom kompletterande utbildningskurser av ovan berört slag. Dessa måste emellertid direkt inriktas på konkreta arbetsuppgifter och uppfylla icke de önskemål om fördjupade vetenskapliga studier, vilka framförts. Denna fråga måste därför upptagas till särskild behandling.

För inrättandet av en högre examen vid socialinstitutet tala vissa skäl. Härmed skulle behovet av vetenskaplig forskning på särskilt socialhistoriens, sociallagstiftningens och den kommunala finanslärans områden kunna tillgodoses i större utsträckning än vad som för närvarande synes vara möjligt inom de allmänna akademiska läroanstalternas ram. Därjämte skulle vinnas, att denna vetenskapliga forskning kunde anknytas mer eller mindre direkt till det praktiska arbetet på hithörande områden, till ömsesidig båtnad för forskningen och förvaltningen. Å andra sidan kunna även vägande invändningar göras. En högre vetenskaplig undervisning vid socialinstitutet på dessa områden skulle i åtskilliga fall komma att medföra en dubblering av det arbete, som bedrivs vid universiteten och de allmänna högskolorna, och det är fara värt att en samordning av de olika läroanstalternas verksamhet i dessa avseenden skulle stöta på betydande svårigheter. Då det dessutom icke med säkerhet kan påräknas, att institutets lärare på alla områden motsvara de krav, som böra uppställas för ledningen av vetenskapligt forskningsarbete av nämnda slag, kan frågan om en högre examen vid socialinstitutet ännu icke anses vara mogen för sin lösning. Däremot bör det icke anses uteslutet, att en sådan framdeles kan på ett naturligt sätt växa fram i samband med förverkligandet av de planer på att göra institutet till socialpolitiska och kommunala »laboratorier», vilka i det föregående diskuterats. Så länge detta icke skett, kvarstår å andra sidan

frågan, huru institutens utbildning lämpligen skall kunna samordnas med den vanliga akademiska examensordningen.

För de studerande, vilka avlagt studentexamen och således äga tillträde till universiteten och de allmänna högskolorna, synes det i många fall vara lämpligt att avlägga en grundläggande akademisk examen (fil. kand. eller pol. mag.) före inträdet vid institutet. Sådan examen har i praxis brukat föranleda en väsentlig avkortning av förpraktiken, varjämte en på lämpligt sätt konstruerad akademisk examen enligt vad som ovan framhållits bör kunna medföra, att en del även av studietiden vid institutet kan inbesparas. Motsvarande förkortning av tiden för de akademiska studierna kan däremot i regel icke vinnas med stöd av institutens examen. Tillträdet till högre vetenskapliga studier erbjuder emellertid för denna kategori av studerande intet problem.

Annorlunda ligger saken till för dem bland institutens elever, vilka vunnit inträde utan studentexamen. För dessa är tillträdet till universitet och högskola i princip stängt. Dispens från studentexamen har likväl i ett antal fall beviljats Stockholmsinstitutets diplomerade elever, och det har även i ett fall förekommit att en sålunda dispenserad studerande avlagt filosofie licentiatexamen. Därest, såsom de sakkunniga föreslå, inträde vid instituten för icke-studenter göres beroende av antingen särskilt inträdesprov eller genomgången tredje årskurs vid folkhögskola, vilken senare kommer att ligga på en kvalitativt mycket hög nivå, talar egentligen endast det skälet mot ett generellt medgivande för de diplomerade eleverna att inskrivas vid universitet och högskolor, att deras språkkunskaper kunna vara otillräckliga. Sådant generellt medgivande har år 1940 utfärdats beträffande dem som avlagt examen vid högre lärarinnesseminarium eller — under villkor av prövning efter fordringarna för studentexamen i antingen latin och ett modernt språk, matematik och ett modernt språk eller två moderna språk — folkskollärareexamen.

De sakkunniga vilja därför föreslå, att Kungl. Maj:t måtte medgiva var och en, som vunnit inträde såsom studerande vid någotdera av socialinstitutet i Stockholm eller Göteborg samt därstädes avlagt examen, att — utan hinder av att vederbörande icke avlagt studentexamen — på samma villkor som studenter inskrivas som studerande vid universiteten eller Stockholms eller Göteborgs högskola samt att därstädes avlägga juris kandidatexamen, statsvetenskaplig examen eller filosofisk examen inom den humanistiska sektionen, under förutsättning att den studerande jämte examensbetyg från socialinstitutet även företer intyg om godkänd skriftlig och muntlig prövning efter fordringarna för studentexamen i ett modernt språk.

Organisatoriska och ekonomiska frågor.

Socialinstitutens styrelse och förvaltning.

Socialinstitutet i Stockholm utgör en *fristående stiftelse* under egen styrelse. Ordföranden i denna styrelse förordnas av Kungl. Maj:t; ledamöter äro valda, sju av styrelsen för Centralförbundet för socialt arbete, två av styrelsen för Stockholms högskola, fem av Stockholms stadsfullmäktige, två av styrelsen för Svenska stadsförbundet, två av styrelsen för Svenska landstingsförbundet, två av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund. Dessutom inträder institutets föreståndare såsom självskriven ledamot. Denna organisation har sin förklaring genom omständigheterna vid institutets tillkomst. Centralförbundet för socialt arbete är moderorganisation för socialinstitutet i Stockholm. Av Stockholms stad har institutet sedan sin tillkomst haft ett särskilt anslag. De kommunala sammanslutningarnas medverkan i institutets ledning tarvar icke någon närmare förklaring. Förhållandet till Stockholms högskola betingas dels därav, att åtskilliga lärarkrafter äro gemensamma, dels av de särskilda omständigheter, som äro förknippade med den fastighet, vari institutets verksamhet sedan år 1931 är inrymd. Slutligen bör i detta sammanhang nämnas, att Stockholms högskolas rektor varit ledamot av socialinstitutets styrelse sedan dess tillkomst samt under hela denna tid beklätt posten som institutets inspektor. — I de grundstadgar för institutet i Göteborg, vilka fastställts av Kungl. Maj:t, har denna läroanstalt erhållit en organisation av i huvudsak samma slag som Stockholmsinstitutets.

Det har ifrågasatts, huruvida socialinstitutet i Stockholm borde inordnas som ett led i Stockholms högskola samt motsvarande anordning träffas även beträffande det blivande institutet i Göteborg. En sådan anordning vore emellertid icke ändamålsenlig. Utbildningen vid socialinstitutet med sin särskilda kombination av teoretisk undervisning och praktisk utbildning skiljer sig i mycket hög grad från den som kan lämnas vid universitet och högskolor. Administrationen uppställer av detta skäl även alldeles särskilda problem. Vidare gälla helt olika inträdesfordringar för Stockholms högskola och socialinstitutet i Stockholm, så att varken socialinstitutets elever utan vidare kunna erhålla tillträde till högskolan eller högskolans elever utan vidare erhålla tillträde till socialinstitutet. De sakkunniga ha i annat sammanhang behandlat frågan om inträdesfordringarna och därvid även i avseende på fram-

tiden förordat bestämmelser, vilka synas utesluta gemensamhet i sådana fordringar mellan socialinstituten och högskolorna. Under dessa omständigheter förefaller det knappast som om socialinstitutens inordnande i högskolorna skulle erbjuda några nämnvärda fördelar i organisatoriskt hänseende. Även den omständigheten att socialinstitutet i Stockholm har egna fonder talar emot dess inordnande under Stockholms högskola. De sakkunniga vilja sålunda för sin del bestämt avstyrka en sådan åtgärd.

En annan möjlighet skulle vara att socialinstituten förvandlades till rent statliga läroanstalter. Stockholmsinstitutets särskilda fonder skulle då utan svårighet kunna bevaras. Staten lämnar redan nu vissa anslag till Stockholmsinstitutet, och de sakkunniga förorda för sin del en väsentlig höjning av dessa anslag; det förefaller sannolikt, att kostnaderna för ifrågasatt utbildning framdeles i långt större utsträckning än hittills måste bäras av statsverket. Även om instituten förvandlades till statliga läroanstalter torde hinder ej heller föreligga för kommunerna att för sin del bevilja anslag till deras verksamhet.

Emellertid erbjuder institutens egenskap av särskilda stiftelser mycket betydande fördelar. Anknytningen till kommunerna kan härigenom starkare markeras, något som i detta sammanhang är av icke ringa vikt. De sakkunniga ifrågasätta, att socialinstituten skola övertaga särskilda uppgifter i samband med den fortsatta utbildningen av storstädernas tjänstemän. Detta är otvivelaktigt en kommunal uppgift, för vilken kostnaderna böra bäras av de berörda kommunerna själva. Samarbetet mellan instituten och kommunerna, särskilt de större, i vilka instituten äro förlagda, vilket även i övrigt av lätt insedda skäl måste vara mycket intimt, torde i hög grad underlättas genom att de sistnämnda åtminstone i viss utsträckning kunna betrakta socialinstituten som sina egna läroanstalter. Slutligen torde institutens egenskap av fristående stiftelser i hög grad underlätta bevarandet av den för många av anpassning efter samhällsutvecklingens krav, vilken är ett oeftergivligt villkor för att verksamheten skall kunna bedrivas på tillfredsställande sätt. En läroanstalt av detta slag måste för att kunna fylla sin uppgift befinna sig i ständig utveckling och fortlöpande kunna vidtaga de förändringar såväl i den teoretiska som i den praktiska utbildningen, som betingas av den sociala utvecklingen. Så länge instituten icke uteslutande eller huvudsakligen skötas med fast anställda lärarkrafter, är det dessutom nödvändigt att ämnesuppdelningen och undervisningsplanerna göras beroende av tillgången på lämpliga lärarkrafter och ändras allt efter omständigheterna.

De sakkunniga förorda således att socialinstitutet i Stockholm bibehåller sin karaktär av särskild stiftelse med bidrag från stat och kommun samt att motsvarande organisation bibehålles vid institutet i Göteborg.

Beträffande *den närmare organisationen av Stockholmsinstitutet*, vilken innefattas i de av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgarna, vilja de sakkunniga framhålla följande.

Enligt grundstadgarna har styrelsen bland annat att ansvara för institutets ekonomiska förvaltning, utse föreståndare och lärarkrafter, fastställa avgifter och undervisningsplan samt elevantal vid institutet. Styrelsens befogenheter kunna till stor del delegeras till ett verkställande utskott, vilket består av styrelsens ordförande och vice ordförande, institutets föreståndare samt tre särskilt valda ledamöter av styrelsen. Lärarrådet, som består av föreståndaren, examinatorerna (däremot icke övriga lärare) och föreståndarna för de praktiska kurserna, har enligt de av styrelsen fastställda ordningsstadgarna att uppgöra förslag och avge yttranden i flertalet av de ärenden, som skola behandlas av styrelsen. Föreståndaren har bland annat att ansvara för den närmare skötseln av institutets ekonomiska förvaltning samt i övrigt vara föredragande i styrelsen och befodra dess förslag till verkställighet samt att öva tillsyn över undervisning och ordning vid institutet. Antagningen av elever skall skötas av en särskild antagningsnämnd, vilken består av institutets föreståndare som ordförande jämte två särskilt valda ledamöter av styrelsen.

Styrelsens befogenheter äro således omfattande, och lärarrådets uppgifter äro i förhållande till styrelsens väsentligen beredande. I betraktande av de särskilda förhållanden, som råda vid socialinstitutet, finna de sakkunniga denna anordning i princip riktig.

Det förefaller emellertid, som om styrelsens medlemsantal vore alltför stort för att den utan svårighet skulle kunna lösa sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. I verkligheten torde antalet närvarande vid styrelsesammanträdena i allmänhet endast obetydligt överstiga hälften av samtliga medlemmar. Å andra sidan skulle den reduktion av styrelsens medlemsantal, vilken vore erforderlig för att denna korporation i sin helhet skulle kunna följa institutets förvaltning i önskvärd utsträckning, svårligen kunna genomföras utan att man därigenom äventyrade det inslag av representanter för kommuner och organisationer av skilda slag, vars värde ovan betonats.

De sakkunniga vilja därför förorda, att den nuvarande styrelsen i huvudsak bibehålles såsom *fullmäktige* och att den egentliga ledningen av institutet överlämnas till en mindre *styrelse*, bestående av fullmäktiges ordförande, institutets föreståndare — vilken torde böra benämnas rektor — och fyra av fullmäktige valda ledamöter. Antalet medlemmar i fullmäktige bör vara ungefärligen detsamma som i den nuvarande styrelsen, varvid emellertid vissa jämkningar företagas för att bereda representation för ytterligare vissa myndigheter och organisationer. Det bör tillkomma fullmäktige att fastställa ordningsstadgar och inkomst- och utgiftsstat, bestämma antalet nyantagna studerande och de allmänna grunderna för antagandet samt i övrigt handlägga de frågor av större vikt och principiell betydelse, vilka av styrelsen dit hänskjutas. På styrelsen bör däremot bland annat ankomma att utse rektor och lärare. Den närmare innebörden av den föreslagna organisationen fram-

går av det förslag till grundstadgar, vilket återfinnes i *bilaga 1*. Beträffande ordningsstadgarna, vilka nu fastställas av styrelsen och enligt förslaget skola fastställas av fullmäktige, ha de sakkunniga icke ansett sig böra uppgöra något detaljerat förslag till ändringar.

I fråga om *lärarrådet* är att märka, att enligt praxis vissa befogenheter, t. ex. i frågor rörande undervisning och examination, faktiskt utövas av lärarrådet självt, och ett närmare fastställande av dessa uppgifter torde böra ske genom grundstadgarna. Vissa andra uppgifter, särskilt fördelningen av stipendier, synes även lämpligast böra överlämnas till lärarrådets avgörande.

I *antagningsnämnden* ha såsom föredragande utan rösträtt brukat närvara ledarna för de praktiska kurserna. Det synes icke vara riktigt, att de sistnämnda befattningshavarna, vilka brukat ägna betydande tid åt genomgången av ansökningshandlingarna, sakna rösträtt i nämnden. Å andra sidan kan det, därest fasta lärarebefattningar tillkomma vid institutet, väl tänkas att föredragningen av ansökningarna lämpligast uppdrages åt andra medlemmar av lärarrådet än ledarna av de praktiska kurserna. Även med tanke därpå, att beslut om antagning av elever vid andra jämförliga läroanstalter, exempelvis handelshögskolorna, vanligen helt tillkommer lärarrådet, bör bestämmelsen vid socialinstitutet i Stockholm ändras därhän, att antagningsnämnden består av rektor såsom ordförande samt fyra ledamöter, av vilka två utses av fullmäktige och två av lärarrådet. Det förutsattes därvid, att bland de inom lärarrådet utsedda medlemmarna en representerar företrädesvis den sociala och en företrädesvis de kamerala linjerna. Själva grundsatserna för antagningen böra emellertid fastställas av fullmäktige och icke såsom tidigare ofta brukat ske av antagningsnämnden.

De grundstadgar, vilka av Kungl. Maj:t fastställts för *socialinstitutet i Göteborg*, ansluta sig i huvudsak till de hittillsvarande bestämmelserna vid institutet i Stockholm. Styrelsen skall bestå av en ordförande, vilken förordnas av Kungl. Maj:t, institutets föreståndare samt 14 ledamöter, vilka utses, tre av Göteborgs stadsfullmäktige, två av styrelsen för Göteborgs högskola samt vardera en av Svenska landskommunernas förbund, Göteborgs och Bohus läns landsting, Hallands läns landsting, Älvsborgs läns landsting, Göteborgs handelshögskolas styrelse, Samverkande bildningsförbunden, Göteborgs fackliga centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen och Tjänstemännens centralorganisation.

De sakkunniga finna det icke nödvändigt att framlägga något särskilt förslag beträffande Göteborgsinstitutets organisation. Enligt vad som tidigare framhållits är det enligt deras mening önskvärt att denna läroanstalt erhåller betydande rörelsefrihet; dessutom tala starka skäl emot att företaga organisatoriska förändringar på ett alltför tidigt stadium av institutets tillvaro. Sannolikt kommer det att visa sig, att åtminstone vissa av de i fråga om

Stockholmsinstitutets organisation anförda synpunkterna äro tillämpliga även på den nya läroanstalten. Det bör emellertid helt ankomma på de myndigheter och organisationer, vilka stå bakom denna, att under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande framdeles vidtaga därav betingade förändringar.

Tillsättning och avlöning av befattningshavare.

Såsom i annat sammanhang framhållits, finnas för närvarande vid socialinstitutet i Stockholm inga fast anställda lärare. Undervisningen bestrides genom utomstående lärarkrafter, vilka uppbära visst arvode per undervisningstimme och dessutom särskild ersättning för examination. Institutets föreståndare uppbär utom ersättning för undervisning och examination ett arvode på 1 300 kronor per år; dessutom finnes en biträdande föreståndare, vilken utom ersättning för undervisning och examination uppbär ett arvode på 6 000 kronor per år. Avsikten har varit, att denne befattningshavare skall ägna ungefär halva sin tid åt institutet och där handlägga löpande ärenden. Inga rörliga tillägg eller särskilda förmåner utgå som tillägg till lärarnas, föreståndarens eller biträdande föreståndarens arvoden.

Vissa andra, heltidsanställda befattningshavare finnas emellertid. Föreståndaren och biträdande föreståndaren för den sociala praktiska kursen, vilka i verkligheten äro att beteckna som lärare vid institutet, ehuru de icke föreläsa eller examinera, avlönas med respektive 8 000 och 5 300 kronor per år inklusive tillfälliga lönetillägg, närmast jämförliga med rörliga tillägg eller kristillägg. För kommunala linjen finnes ingen motsvarande befattning. Expeditionsföreståndaren, som handhar institutets expedition och kansli samt i stor utsträckning förmedlar kontakten mellan lärare och elever, avlönas med 5 100 kronor per år inklusive tillfälligt lönetillägg. Bibliotekarien vid socialvetenskapliga biblioteket uppbär en lön på 7 500 kronor per år; den nuvarande innehavaren av tjänsten meddelar dessutom viss undervisning, för vilken särskild ersättning utgår. Vid biblioteket tjänstgör vidare ett biträde, som hittills avlönats med 4 080 kronor per år inklusive tillfälligt lönetillägg (denna lön befinner sig dock under omreglering). Slutligen finnas för närvarande två skrivbiträden, av vilka en tjänstgör på expeditionen och handhar kassa och bokföring, under det att den andra tjänstgör hos föreståndaren för den sociala praktiska kursen. Någon vaktmästare finnes icke vid institutet, enär hithörande uppgifter enligt överenskommelse med Stockholms högskola bestridas av högskolans i fastigheten placerade vaktmästare.

Enligt vad som tidigare framhållits torde det emellertid bli nödvändigt att vid socialinstitutet i Stockholm inrätta ett antal fasta lärartjänster i särskilda examensämnen, nämligen förslagsvis en i stats- och kommunalkunskap, en i nationalekonomi och socialpolitik, en i sociallagstiftning och en i kommunal bokföring. Innehavaren av sistnämnda tjänst bör även vara ledare av

den praktiska kamerala utbildningen för elever på socialkamerala och kamerala linjerna samt av den praktiska kamerala utbildningen. Härvid må erinras om att vid institutet finnes en mindre donationsfond, Adolf och Sigrid Bagges fond, ursprungligen avsedd som grundplåt till en professur i förvaltningskunskap, vars avkastning för närvarande får disponeras för institutets allmänna förvaltning.

Av tidigare anförda skäl böra lärartjänsterna icke en gång för alla bindas vid vissa ämnen och ämneskombinationer. Omfattningen av tjänsterna bestämmas vid ledigförklarandet, och vederbörande befattningshavare skola vara skyldiga att underkasta sig eventuella framtida förändringar av ämnesområdet. Beslutanderätten härvidlag bör i första hand tillkomma styrelsen. Emellertid bör, trots att instituten förbli självständiga stiftelser, en viss statlig kontroll utövas vid fastställande av tjänsternas omfattning. Dylig fast lärartjänst bör sålunda i varje särskilt fall få ledigförklaras först sedan Kungl. Maj:ts godkänt styrelsens förslag beträffande tjänstens omfattning och den därmed förenade undervisningsskyldigheten. Ansökningstiden bör fastställas till en månad. Som villkor för innehav av fast lärartjänst innefattande något av ämnena nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, psykologi, socialhygien eller kommunal rättskunskap bör föreskrivas, att sökanden äger väl styrkt kompetens för vetenskaplig undervisning i de i tjänsten ingående ämnena. Härmed avses normalt docentkompetens, ehuru i särskilda fall undantag kunna komma i fråga beträffande vetenskapsmän med i övrigt särskilt väl vitsordad kompetens. För fastställande av de sökandes kompetens bör styrelsen tillkalla sakkunniga. Sedan de sakkunniga och lärarrådet avgivit sitt yttrande, skall styrelsen äga fatta beslut om tjänstens tillsättning. Detta beslut skall underställas Kungl. Maj:ts godkännande. Institutets rektor, vilken såsom lärare skall fylla ovan angivna kompetensfordringar, skall utses av styrelsen bland de ordinarie lärarna utan särskild ansökan. Beslut om tillsättande av rektor skall likaledes underställas Kungl. Maj:ts godkännande.

Beträffande övriga lärare, vare sig dessa äro examinatorer och såsom sådana medlemmar av lärarrådet eller eljest föreläsare eller ledare av övningar, synes ovan nämnda tillsättningsförfarande icke behöva äga rum. Dessa befattningar skola sålunda kunna tillsättas av styrelsen efter lärarrådets hörande och utan inhämtande av särskilda sakkunnigas utlåtande. Bestämda kompetensvillkor behöva här icke heller föreskrivas. Examinatorsbefattning bör dock före tillsättningen offentligen ledigförklaras.

Ehuru instituten såsom enskilda institutioner icke kunna inordnas under de statliga lönereglementena, synes det likväl lämpligt att löne- och pensionsförmåner såväl för de fast anställda lärarna som även för övriga heltidsanställda befattningshavare bestämmas till likhet med vissa lönegrader i dessa, tills vidare enligt löneplanen för e. o. tjänstemän. För fast anställd lärare i examensämne bör lönen utgå enligt något högre lönegrad än lektors-

lön vid de allmänna läroverken. Detta motiveras av att för vissa lärarbefattningar krav på högre vetenskaplig kompetens uppställas, under det att i andra fall (t. ex. lärare i sociallagstiftning eller kommunal bokföring) rekrytering bör kunna ske bland kommunernas högre tjänstemän, vilka svårigen kunna förvärfvas till lägre löner. Å andra sidan torde det tills vidare icke vara lämpligt att vid socialinstituten inrätta professorer. Lämpligast synes vara, att lönen bestämes enligt samma lönegrad som vid vissa laboratorstjänster (t. ex. laborator och avdelningsföreståndare vid Karolinska sjukhuset), vilka placerats i lönegrad A 28. Lönen bör sålunda utgå enligt lönegrad Eo 28. Till rektor bör därutöver utgå ett tilläggsarvode på 3 000 kronor årligen.

Ledningen av den praktiska utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm har för den sociala linjens del varit i stort sett tillfredsställande. De nuvarande befattningshavarna — vilka, som tidigare nämnts, torde böra kallas lärare respektive biträdande lärare i praktisk socialvård — ha emellertid otvivelaktigt att bära en mycket tung arbetsbörda: det gäller ju redan nu att handleda och i praktik utplacera mellan 150 och 200 elever per år. Med tanke på den större utbildningskapacitet, vilken de sakkunniga i annat sammanhang förordat, samt på behovet av en intensivare kontroll över praktiken genom resor o. s. v. synes en ytterligare ökning av personalbeståndet på denna punkt bliva oundviklig. Ytterligare en befattning som biträdande lärare i praktisk socialvård bör därför inrättas. Vad avlöningsförhållandena beträffar, tala vissa skäl för att läraren i praktisk socialvård vid socialinstitutet i Stockholm likställes med institutets fast anställda lärare i teoretiska ämnen. Denna befattning är nämligen utomordentligt ansvarsfull och bör innehavas av en mycket högt kvalificerad socialarbetare, som där finner sin sluttjänst. De sakkunniga föreslå likväl att lönen bestämes i enlighet med lönegrad Eo 26, varigenom befattningen i huvudsak likställes med tjänsten som yrkesinspektör. De biträdande lärarna i socialvård få även mycket ansvarsfulla uppgifter, men dessa befattningar synas lämpligen böra innehavas av yngre socialarbetare, som icke nödvändigt kvarstanna i dessa tjänster utan därifrån kunna befordras till andra tjänster hos stat eller kommun. Avlöningen bör därför här vara betydligt lägre och förslagsvis fastställas i enlighet med lönegrad Eo 16.

Bibliotekarien vid socialvetenskapliga biblioteket bör avlönas i likhet med bibliotekarierna vid lantbrukshögskolan och de tekniska högskolorna (A 24). Lönen bör således bestämmas i enlighet med lönegrad Eo 24. För bibliotekets kontoristtjänst, vilken är nödvändig med hänsyn till såväl bibliotekets betydande omfattning som även vikten av att detsamma liksom hittills hålles öppet även på kvällarna (till kl. 21), bör lönen bestämmas i enlighet med lönegrad Eo 9.

Expeditionsföreståndaren har vid socialinstitutet väsentligt mera an-

svarsfulla uppgifter än motsvarande befattningshavare vid andra läroanstalter av samma storleksordning, detta främst till följd av att rådgivningen för blivande elever, vilken delvis måste ske genom expeditionen, där har större betydelse och kräver större erfarenhet och omdöme än eljest. Därtill kommer, att institutet sedan gammalt bedriver en rådgivning beträffande elevernas anställning, vilken även delvis går genom expeditionen och ställer betydande krav på såväl personligt omdöme som även närmare kännedom om utbildningsförhållandena. Av dessa skäl bör befattningen innehavas av en person med examen från institutet. Då därtill kommer, att alltför täta ombyten på denna plats böra undvikas, synes expeditionsföreståndaren böra likställas med de biträdande lärarna i praktisk socialvård och sålunda avlönas i enlighet med lönegrad Eo 16. Av biträdespersonalen bör den som tjänstgör på expeditionen och tillika har hand om kassa och bokföring avlönas i likhet med statsförvaltningens kanslibitraden, alltså enligt lönegrad Eo 7, under det att den som tjänstgör vid sociala praktiska kursen avlönas såsom skrivbiträde enligt lönegrad Eo 2. Slutligen måste med hänsyn till den utvidgning av lokalerna, vilken de sakkunniga i annat sammanhang förorda, vid institutet anställas en vaktmästare, som i likhet med expeditionsvakter i statens tjänst avlönas enligt lönegrad Eo 5. I dessa sistnämnda löner kunna emellertid av omständigheterna betingade jämkningar komma i fråga.

De här föreslagna lönerna innebära för socialinstitutets personal i allmänhet en betydande förbättring i jämförelse med de löner, som nu utgå. Detta synes vara motiverat i betraktande av att institutets löner till följd av dess ringa tillgångar hittills varit förhållandevis mycket låga. Emellertid ligger det under dessa omständigheter stor vikt därpå, att såväl lärare som övrig personal verkligen bli i tillfälle att helt ägna sina krafter åt institutet. Å andra sidan kan det i vissa fall, särskilt i fråga om lärarna i sociallagstiftning och kommunal bokföring, vara av vikt att vederbörande behåller kontakten med det praktiska arbetet på olika områden. I huvudsaklig överensstämmelse med 4 § civila avlöningsreglementet bör därför föreskrivas, att befattningshavare icke utan särskilt tillstånd av institutets styrelse äger åtaga sig avlönad befattning eller sådant uppdrag, vilket är förenat med ersättning och kan antagas i nämnvärd grad inverka på utövandet av tjänsten vid institutet. Självfallet synes vara, att institutets fast anställda lärare och tjänstemän efter den här genomförda löneregleringen i regel icke böra uppbära särskild ersättning i form av timlärarearvode för den undervisning de meddela vid institutet.

Då här upptagna lärare och övriga tjänstemän skola innehava fasta tjänster, för vilka lönerna bestämts i enlighet med den statliga löneplanen för extra ordinarie tjänstemän, är det uppenbart, att tjänsterna böra vara förenade med rätt till pension. De sakkunniga förutsätta, att de skola kunna

erhålla pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Frågan om denna anstalts verksamhet har emellertid nyligen överlämnats till utredning genom särskilda sakkunniga, och det synes vara lämpligt att problemet även för socialinstitutets del hänskjutes till dessa. Pensionsförmånerna böra så nära som möjligt överensstämma med vad som gäller för statstjänstemän i motsvarande lönegrader.

Beträffande deltidsanställda lärare (timlärare), assistenter och amanuenser bör det liksom hittills ankomma på styrelsen att inom ramen för de medel som stå till förfogande fastställa arvoden för undervisning och examination.

Inrättandet av fasta lärartjänster vid socialinstitutet i *Göteborg* bör av tidigare anförda skäl tills vidare anstå. När sådana komma till stånd, bör avlöningen för dessa befattningshavare emellertid bestämmas efter samma lönegrader som vid Stockholmsinstitutet. Vissa fast anställda befattningshavare bli emellertid erforderliga redan på ett tidigt stadium. Sålunda ha de sakkunniga vid sina kostnadsberäkningar utgått från att vid Göteborgsinstitutet komma att finnas: en ledare av den praktiska utbildningen, avlönad enligt Eo 26; en expeditjonsföreståndare, avlönad enligt Eo 16; ett skrivbiträde, avlönad enligt Eo 2; samt en vaktmästare, avlönad enligt Eo 5. Biblioteket bör förestås av en bland lärarna, vilken till sitt biträde får en kontorist, avlönad enligt Eo 9. Den lärare, som förestår biblioteket, erhåller härför ett arvode på 1 000 kronor.

Lokalfrågor.

Socialinstitutet i *Stockholm* har sedan år 1931 sina lokaler i fastigheten Odengatan 61. Till grund härför ligger en särskild överenskommelse, ingången mellan Centralförbundet för socialt arbete, å ena, och Stockholms högskola å den andra sidan före husets tillkomst (*bilaga 9*). Enligt denna överenskommelse tillhör fastigheten — vars tomt har upplåtits av Stockholms stad för etthundra år — Stockholms högskola, men med villkor att socialinstitutet disponerar bottenvåningen för sin undervisning m. m. och mellanvåningen för sitt bibliotek, vilket senare likväl skall få begagnas även av högskolans lärare och elever med lika rätt som institutets. Våningen 2 trappor upp disponeras för högskolans socialvetenskapliga institution. Beträffande källarvåningen är intet nämnt i överenskommelsen; denna har emellertid upplåtits till socialinstitutets restaurant samt till klubbrum för dess elever. Högskolan svarar för fastighetens underhåll samt avlönar vaktmästare, vilken har bostad i huset och står till tjänst för såväl högskolan som institutet. Socialinstitutet betalar emellertid sin andel av fastighetens driftskostnader. I huset skola genom socialinstitutets försorg lokaler upplåtas för Centralförbundet för socialt arbete.

Tillämpningen av denna överenskommelse underlättades därigenom, att socialinstitutets nuvarande ordinarie föreståndare, vilken innehaft denna

befattning alltsedan institutets tillkomst, samtidigt är professor vid Stockholms högskola och i denna senare egenskap prefekt för den socialvetenskapliga institutionen. Denna sammankoppling av tjänsterna är emellertid rent personlig och kan icke förväntas bli bestående vid den nuvarande innehavarens avgång. Därest den av de sakkunniga föreslagna organisationen av institutet kommer till stånd måste i varje fall en boskillnad mellan tjänsterna äga rum.

Under de gångna åren ha vissa ändringar företagits i lokalerna, delvis på socialinstitutets bekostnad. För närvarande disponeras dessa på i huvudsak följande sätt:

I *bottenvåningen* finnas två hörsalar, av vilka den ena byggts för 110, den andra för 54 åhörare. Båda ha måst provisoriskt utökas med ytterligare platser. Dessa lärosalar användas huvudsakligen av socialinstitutet, men även högskolans lärare få där hålla vissa av sina föreläsningar. Ett seminarierum med plats för omkring 30 personer disponeras enbart av institutet. Här finnas vidare ett större rum för institutets expedition, arbetsrum för sociala praktiska kursens föreståndare och biträdande föreståndare, två mycket små lärarorum samt vakt- rum och förstuga, vilken användes som kapprum.

Mellanvåningen upptages helt av läsesal, biblioteksexpedition och bokmagasin.

Våningen 2 trappor upp innefattar två seminarierum med plats i det ena för ett 30-tal, i det andra för ett 50-tal personer. Dessa disponeras uteslutande av högskolan. Dessutom finnas här arbetsrum för vissa av högskolans lärare, nämligen två professorer i nationalekonomi (till det ena av dessa rum hör även sekreterarorum), professor i statskunskap, två docenter (f. n. en i nationalekonomi och en i statskunskap) och amanuens i nationalekonomi. Dessutom finnas ytterligare fyra arbetsrum och en dublett, vilken sistnämnda av socialinstitutet förhyres för Centralförbundet för socialt arbete.

I *källarvåningen* finnes restaurant, vilken användes huvudsakligen av socialinstitutets och Stockholms högskolas lärare och elever. Dessutom finnas här vaktmästarebostad samt ett klubbrum, ett skrivrum och ett litet expeditjonsrum för socialinstitutets elever.

Med den omfattning socialinstitutet på senare år fått äro dessa lokaler ej tillräckliga för institutets behov. Undervisningen kan redan nu blott med svårighet drivas i ett så litet antal lärosalar som två hörsalar och ett seminarierum; med den ökade differentiering och den intensifiering av seminariearbetet, som de sakkunniga föreslå, blir detta uppenbart omöjligt. Därtill kommer, att de båda hörsalarna även efter den provisoriska utökning, som ägt rum, äro alltför små. Institutet skulle för att kunna uppehålla den utbildningskapacitet, med vilken de sakkunniga i annat sammanhang räknat, behöva fyra hörsalar, därav en för 150, två för 85 och en för 60 personer, samt minst fyra seminarierum, av vilka ett tillika borde kunna anordnas som sammanträdesrum för styrelse och lärarerråd. Därjämte bör framhållas, att

institutets föreståndare och biträdande föreståndare visserligen nu ha tjänsterum i huset, men endast i sin egenskap av lärare vid Stockholms högskola. I de åt institutet upplåtna lokalerna finnas inga rum för detta ändamål. Önskvärt vore även att för en läroanstalt av detta slag disponera en större samlingssal.

Lokalfrågan skulle erhålla en något bättre lösning, därest fastigheten Odengatan 61 i sin helhet kunde disponeras för socialinstitutets behov. Den större lärosalen på nedre botten borde då utvidgas, vilket skulle kunna ske antingen genom en mindre tillbyggnad på huset eller genom att hisschaktet och två mindre rum slopades och dessa utrymmen förenas med hörsalen. Vidare skulle det större seminarierummet i översta våningen kunna förenas med de två angränsande rum, som nu disponeras av Centralförbundet för socialt arbete, till en hörsal för omkring 90 personer. Det ena av de rum, som disponeras av professorerna i nationalekonomi, kunde tillsammans med dithörande sekreterarerum förvandlas till seminarielokal. I denna våning kunde även inrymmas arbetsrum för institutets ordinarie lärare samt erforderliga ytterligare toaletter m. m. Ifrågakarande ombyggnadsarbeten torde icke draga större kostnader än omkring 50 000 kronor. Denna anordning förutsätter emellertid, att högskolans socialvetenskapliga institution erhåller andra lokaler. Sådana kunna möjligen komma till stånd i den fastighet, vilken mellan Stadsbiblioteket och Odengatan 61 skall uppföras för högskolans humanistiska bibliotek. Därest bidrag kan lämnas högskolan för detta ändamål, synes det icke vara uteslutet att institutet kan få helt disponera fastigheten Odengatan 61, varvid institutet torde böra övertaga kostnaderna för fastighetens framtida underhåll, medan hittillsvarande rätt för högskolans lärare och elever att använda biblioteket och restauranten även framdeles borde äga bestånd.

Emellertid har den här skisserade anordningen även betydande brister. En överenskommelse med Stockholms högskola av detta innehåll kan med hänsyn till Rockefeller-donationens syfte möjligen möta vissa svårigheter. Dessutom skulle den föreslagna ombyggnaden av huset Odengatan 61 i vissa hänseenden giva detta en mindre tilltalande karaktär. Viktigast är emellertid, att de vunna utrymmena både i fråga om korridorer, dörrar o. s. v. och i fråga om luftkuben i lärosalarna skulle vara särdeles knappa redan för den omfattning av verksamheten vid socialinstitutet i Stockholm, med vilken de sakkunniga i första hand räknat, och att i varje fall ingen möjlighet skulle finnas för ytterligare expansion. Med tanke på svårigheten att på förevarande utbildningsområde för längre tid överblicka framtiden måste detta betraktas som en kännbar olägenhet. En mera vittgående ombyggnad av fastigheten synes åtminstone för närvarande icke vara tänkbar.

Skulle institutets verksamhet i sin helhet överflyttas till andra lokaler — vilka med hänsyn till samarbetet med Stockholms högskola även böra ligga

i närheten av Observatoriekullen — kommer härvid främst i fråga Tekniska högskolans gamla byggnad Drottninggatan 95. Denna, som tillhör kronan och kommer att bli ledig under de närmaste åren, därest föreliggande nybyggnadsplaner för Tekniska högskolan genomföras, är ännu i fullt användbart skick, även om omläggning av golven samt rätt betydande ombyggnadsarbeten i övrigt måste anses erforderliga. Socialinstitutet borde i så fall disponera huvuddelen av denna byggnad. Dess återstående delar kunde upplåtas dels åt Stockholms högskola, dels åt sådana bildningsorganisationer, vilka bedriva en mera omfattande verksamhet på samhällskunskapens område och med vilka institutet därför, enligt vad som tidigare framhållits, bör söka samarbete.

Slutligen kan även ifrågasättas, huruvida icke helt nya lokaler borde uppföras för socialinstitutet och dess bibliotek. Ur många synpunkter skulle en sådan nybyggnad erbjuda stora fördelar. Den skulle visserligen draga betydligt större kostnader än de lösningar, vilka i det föregående diskuterats, men å andra sidan ge möjlighet att uppnå en för längre tid bestående, tillfredsställande lösning av lokalfrågan. Den allvarligaste svårigheten ligger här i anskaffandet av lämplig tomt. På redan anförda grunder bör socialinstitutet förläggas inom de »högskolekvarter» som vuxit upp kring Observatoriekullen, och några andra tomter inom detta område än de redan nämnda torde sannolikt endast till förhållandevis stora kostnader kunna göras disponibla för ändamålet.

Därtill kommer, att en överflyttning till andra lokaler — vare sig i fastigheten Drottninggatan 95 eller i ett eventuellt nybygge — skulle komma att aktualisera vissa svårlösta problem i avseende på det socialvetenskapliga biblioteket. Detta, vilket såsom institution tillhör socialinstitutet, har ursprungligen uppkommit genom sammanförande av det bibliotek, vilket tidigare tillhörde Centralförbundet för socialt arbete men skänkts till institutet, med vissa av högskolan deponerade mindre institutionsbibliotek. Sedermera har biblioteket kraftigt vuxit genom nyförvärv, vilka i huvudsak bekostats dels genom en särskild donation från Rockefeller Foundation (numera förbrukad), dels av medel, som anslagits av socialinstitutet. Löner och administration ha under hela tiden bekostats uteslutande av institutets medel. Biblioteket utnyttjas i ungefär samma utsträckning av lärare och studerande vid såväl högskolan som institutet. En uppdelning av bokbeståndet, vilken torde bli nödvändig därest biblioteket skulle följa institutet till nya lokaler, skulle dels stöta på stora praktiska svårigheter, dels vara olycklig, när de båda nämnda grupperna av bibliotekets kunder i stor utsträckning utnyttja samma litteratur. Å andra sidan skulle det såväl för institutets som för högskolans lärare och studerande, oavsett i vilken utsträckning var och en av de nämnda institutionerna ha juridisk rätt till bibliotekets bokbestånd, inne-

bära en visserligen måttlig men dock fullt påtaglig olägenhet att i framtiden icke vidare disponera ett fackbibliotek i anslutning till undervisningslokalerna.

Av dessa skäl synes det vara önskvärt, att lokalfrågan löses i ett sammanhang för socialinstitutet och högskolans socialvetenskapliga institution. Härvid är att märka, dels att högskolan över huvud har stort behov av nya lokaler, dels att med nuvarande snabbhet i accessionen bibliotekslokalerna inom ett par decennier kunna antagas bli otillräckliga för socialvetenskapliga bibliotekets behov. Vid en lämplig tidpunkt bör en ny, för socialinstitutet och högskolans socialvetenskapliga institution gemensam byggnad uppföras inom det här berörda området, eventuellt på tomten Drottninggatan 95, därest icke möjligen högskolans fastighet Odengatan 63, som för närvarande användes av biokemiska institutionen, då kan ställas till förfogande för ändamålet och sammanbyggas med huset Odengatan 61. Det synes vara rimligt, att vid en sådan nybyggnad staten i en eller annan form bidrager med ett belopp, som motsvarar socialinstitutets andel i de blivande lokalerna.

Intill dess en sådan nybyggnad kan komma till stånd bör en provisorisk lösning genomföras. Denna bör i huvudsak innebära följande.

Till socialinstitutet upplåtas utöver de nuvarande lokalerna hela nordvästra flygeln av huvudbyggnaden Drottninggatan 95, allteftersom denna utrymmes av Tekniska högskolan. Här finnas två hörsalar, därav en för 150 åhörare. Därjämte torde kunna inredas tre seminarierum av erforderlig storlek, tjänsterum för tre fast anställda lärare, två lärarorum för timlärare och tillfälliga föreläsare samt kapprum och ett klubbрум för de studerande. Därutöver böra genom överenskommelse med högskolan kunna åt institutet upplåtas två rum i översta våningen av fastigheten Odengatan 61 som tjänsterum dels för den fjärde fast anställda läraren, dels för en av de biträdande lärarna i praktisk socialvård.

Härvid förutsättes, att undervisningslokalerna Drottninggatan 95 i främsta rummet användas för den undervisning, vilken är gemensam för de studerande på flera studielinjer samt för undervisning på kamerala och socialkamerala linjen, under det att lokalerna Odengatan 61 i första hand användas för undervisningen på sociala linjen. Denna boskillnad kan dock icke konsekvent genomföras, då särskilt seminarieövningarna även för sociala linjens del i stor utsträckning måste förläggas till Drottninggatan 95.

I fråga om huset Drottninggatan 95 torde närmare förslag beträffande de ändringar i inredningen o. s. v., vilka kunna bliva nödvändiga, lämpligen böra uppgöras av byggnadsstyrelsen. I övrigt bör en ny överenskommelse träffas mellan Stockholms högskola, Centralförbundet för socialt arbete och socialinstitutet, varigenom villkoren för upplåtelsen av lokalerna i fastigheten Odengatan 61 närmare preciseras.

Under övergångstiden, innan lokalerna Drottninggatan 95 kunna tagas

i bruk i avsedd utsträckning, kvarstannar socialinstitutet i Stockholm givetvis i de nuvarande lokalerna. Då emellertid dessa redan nu äro uppenbart otillräckliga och den av de sakkunniga föreslagna omorganisationen av institutets verksamhet icke bör fördröjas tills bättre lokaler stå att tillgå, torde det vara lämpligast att provisoriskt ordna lokalfrågan genom en överenskommelse med Tekniska högskolan, varigenom en eller flera större lärosalar i huset Drottninggatan 95 vissa tider få begagnas för institutets undervisning.

För socialinstitutet i *Göteborg* torde inom en nära framtid särskilda lokaler komma att erfordras. Emellertid har enligt uppgift även för Göteborgs handelshögskolas del lokalfrågan kommit in i ett kritiskt läge. Det synes vara lämpligt att dessa båda spörsmål lösas i ett sammanhang, så att en byggnad med tillräckliga utrymmen för båda läroanstalterna kommer till stånd. Vissa lärosalar kunna därvid göras gemensamma. Under alla omständigheter bör emellertid tillses, att lokalerna beräknas med tanke på en väsentlig utvidgning av Göteborgsinstitutets utbildningskapacitet, så att icke liksom i fråga om Stockholmsinstitutet de nybyggda lokalerna redan efter något årtionde befinnas otillräckliga.

Till uppförande av ny byggnad för handelshögskolan och socialinstitutet i Göteborg är det enligt de sakkunnigas mening önskvärt att av statsmedel (lotterimedel) anslås minst det belopp, som svarar mot institutets beräknade andel i lokalerna.

Studietidens ekonomi.

En av svårigheterna för en lämplig rekrytering av tjänstemän till de banor, vilka kunna innefattas under rubrikerna kommunal tjänst och socialt arbete, har varit de höga studiekostnaderna. Härmed avses icke i första hand kursavgifterna utan det förhållandet, att den enda ifrågavarande läroanstalten varit belägen i Stockholm och att kostnaderna för ett å två års uppehåll därstädes i många fall torde ha avskräckt eljest lämpliga studerande. Ehuru elevrekryteringen vid socialinstitutet i Stockholm särskilt under senare år blivit mera allsidig, är det dock ostridigt, att antalet studerande med hemort i Stockholm varit förhållandevis mycket högt, något som icke kan anses stå i rätt förhållande till de mindre kommunernas behov av utbildad arbetskraft. Även frågan om en ur social synpunkt tillfredsställande rekrytering av ifrågavarande utbildningsväg står i samband härmed, ehuru det redan hittills i åtskilliga fall varit möjligt också för ekonomiskt mycket illa ställda studerande att få nödig hjälp för att fullfölja sina studier vid institutet i Stockholm. Skall en ur olika synpunkter lämplig rekrytering av elevmaterialet kunna uppnås och samtidigt garantier skapas för att ifrågavarande utbildning icke blir alltför ensidigt Stockholms- eller Göteborgsbetonad, erfordras framför allt stipendier eller andra slag av ekonomisk hjälp

under studietiden. Det förefaller givet, att friplatser — vilket varit den enda ekonomiska hjälp som hittills utgått, enär socialinstitutet i Stockholm så gott som saknar stipendiefonder — äro i hög grad otillräckliga. Avgörande äro ju icke kursavgifterna, utan levnadskostnaderna. I viss utsträckning har problemet visserligen kunnat lösas därigenom att institutets elever vid sidan av sina studier bedrivit förvärvsarbete, men dels äro möjligheterna till sådant icke alltid lika stora, dels har erfarenheten visat, att studerande med förvärvsarbete ofta haft svårt att finna tillräcklig tid att koncentrera sig på sina studier.

Det skulle kunna ifrågasättas, att problemet om ekonomisk hjälp åt de studerande vid socialinstituten kunde lösas genom inrättande av studiehem, där eleverna mot måttlig kostnad kunde få kost och husrum. Av två skäl synes denna åtgärd emellertid mindre lämplig än direkta stipendier. Dels följer med koncentrationen till sådana studiehem för blivande tjänstemän lätt en icke önskvärd särprägel, vilken i detta fall vore så mycket mera olycklig, som vederbörandes framtida uppgifter väsentligen just skola föra dem i kontakt med den stora allmänheten, varför de framför andra böra undvika isolering från övriga samhällsgrupper. Dels och framför allt kan inrättandet av ett studiehem lösa de ekonomiska problemen endast under den egentliga studietiden men icke under praktiktiden. Då praktiken är en lika viktig del av utbildningen som de teoretiska studierna, och då den vidare för ett så stort antal elever som det varom här är fråga varken kan eller bör förläggas enbart till Stockholm respektive Göteborg, erfordras i varje fall annat slag av ekonomisk hjälp under den del av utbildningstiden, då vederbörande elever fullgöra praktik utanför studieorten. Det torde även stöta på rätt stora svårigheter att praktiskt organisera ett studiehem för elever, vilka under en väsentlig del av sin utbildningstid vistas på annat håll.

Problemet torde alltså i stället böra lösas genom inrättande av stipendier. Härvidlag erbjuda sig närmast två analogier. Vid universiteten och Karolinska institutet utgå för närvarande anslag till naturastipendier, vilka skola motsvara kost och husrum under den tid vederbörande student vistas i universitetsstaden. Kostnaderna härför torde icke kunna beräknas lägre än till 150—175 kronor i månaden vid studier i Stockholm och möjligen ett något lägre belopp vid studier i Göteborg. Givetvis ha stipendier av detta slag mycket stora fördelar. De utgöra en verkligt betydande hjälp till den som erhåller dem, och de kunna i princip utgå lika väl vid oavlönad praktik utanför den stad, där läroanstalten är belägen, som under själva studierna.

En annan analogi erbjuda de stipendier, som utgå för studier vid folkhögskolor. Här erhålla praktiskt taget alla behövande elever stipendier till ett belopp av 10—45 kronor per läsmånad. Stipendier av denna storleksordning skulle givetvis icke vara tillräckliga för att täcka levnadskostnaderna vid en läroanstalt i Stockholm eller Göteborg, men de skulle likväl utgöra en

synnerligen god hjälp, och det skulle härigenom bli möjligt att för en relativt begränsad kostnad hjälpa ett betydande antal elever. Statsstipendier utgå vid universiteten och Karolinska institutet endast till ett mycket begränsat antal studerande (för hela Karolinska institutet endast 20 000 kronor per år, vilket torde motsvara högst 15 stipendier), under det att det vid socialinstitutet synes vara önskvärt att kunna lämna understöd till ett betydligt större antal.

Vid övervägande av de skäl som tala för nämnda båda alternativ ha de sakkunniga därför stannat för det senare. Stipendier enligt detta alternativ torde högst böra utgå *dels* under normaltiden för de teoretiska studierna (enligt tidigare anförda beräkningar omkring 16 månader), *dels* under högst 5 månaders praktiktjänstgöring. Återstoden av den obligatoriska praktiken torde kunna fullgöras mot någon ersättning. Emellertid torde de för folkhögskolorna gällande stipendiebeloppen vara otillräckliga, *dels* därför att levnadskostnaderna i Stockholm och Göteborg över huvud äro högre än på de orter, där folkhögskolorna i regel äro förlagda, *dels* därför att internatsystemet vid sistnämnda läroanstalter medför en minskning av kostnaderna för mat och husrum. Det bör vidare erinras om, att 1939 års riksdag beslöt att stipendiemaximum vid lantmannaskolorna från och med budgetåret 1940/41 skulle höjas till 60 kronor, ett beslut vars verkställighet dock sedermera uppskjutits, samt att 1944 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning beträffande höjt stipendiebelopp för folkhögskolorna. I förevarande fall bör högsta stipendiebeloppet därför bestämmas till 60 kronor per månad. Efter dessa beräkningsgrunder kommer stipendium för hela studietiden att uppgå till högst 1 260 kronor. Stipendiemedel böra anslås i sådan utsträckning, att 30 à 40 elever i varje årskurs vid institutet i Stockholm och 15 à 20 elever vid institutet i Göteborg kunna erhålla stipendier för hela utbildningstiden.

De elever vid socialinstitutet i Stockholm, vilka icke ha friplatser, betala för närvarande *avgifter* efter följande grunder. På *socialpolitiska* linjen betalas för var och en av det första läsårets tre terminer samt för höstterminen andra läsåret 100 kronor samt för den återstående studietiden 10 kronor i terminen. Summan av terminsavgifter under hela studietiden blir således 420—430 kronor. På *kommunala linjen* och *samhällslinjen* betalas likaledes för var och en av det första läsårets tre terminer 100 kronor men såväl för höstterminen andra läsåret som för följande terminer endast 10 kronor. Summan av terminsavgifterna för hela studietiden blir på dessa linjer i regel 310 kronor. Någon särskild inskrivningsavgift erlägges ej; däremot utgår på samtliga linjer och oavsett friplatser en examensavgift på 50 kronor, vilken erlägges antingen i sin helhet då examen avlägges eller med 10 kronor för varje betygsutdrag som uttages under studietiden och återstoden då examen avlägges.

De sakkunniga hysa den uppfattningen, att undervisning av här ifrågasvarande slag borde vara kostnadsfri och att alltså avgifterna borde helt försvinna. Detta synes motiverat med tanke därpå att utbildningen så gott som uteslutande avser tjänster hos det allmänna och att en socialt allsidig rekrytering bör eftersträvas. Under dessa omständigheter bortfaller givetvis problemet om friplatser.

Skulle emellertid avgifternas borttagande för närvarande icke kunna genomföras, synas i allt fall de grundsatser, som nu gälla för socialpolitiska linjen vid socialinstitutet i Stockholm, böra vinna tillämpning i fråga om samtliga studerande, som begagna undervisningen vid instituten eller fullgöra därifrån organiserad obligatorisk praktik, som ingår i själva utbildningen. Dessa böra således erlägga 100 kronor för var och en av de fyra första terminerna och 10 kronor i terminen därefter, eller sammanlagt 430 kronor. Sådana studerande, vilka bereda sig för tentamina och examina genom självstudier utanför instituten, böra icke erlägga terminsavgift annat än för de terminer, då de faktiskt begagna institutets undervisning men däremot betala en viss mindre avgift för varje ämne, i vilket de anmäla sig ha för avsikt att bedriva studier och önska handledning av institutens lärare. Tentamen bör däremot vara kostnadsfri. För examen och för betygsutdrag utvisande dittills avlagda tentamina bör för alla elevkategorier avgift utgå efter nuvarande grunder, eller med 50 kronor för examen och 10 kronor för betygsutdrag.

Därest avgifter fortfarande skola utgå, böra emellertid anslagen till friplatser väsentligen höjas. Sålunda bör friplats tilldelas var och en som uppstår stipendium av statsmedel samt därutöver ett tjugotal studerande vid institutet i Stockholm och ett med hänsyn till elevantalet motsvarande antal vid institutet i Göteborg.

Kostnadsberäkningar.

1. Med tanke på arten av den utbildning som meddelas och antalet elever är socialinstitutet i *Stockholm* en föga kostsam institution. Dess driftsbudget har först på senare år börjat överstiga 100 000 kronor, vilket betyder en bruttokostnad av ungefär 800 kronor per studerande, räknat för hela studietiden vid en nyantagning av 125 studerande per år. I denna budget ingå även kostnaderna för socialvetenskapliga biblioteket, vilket samtidigt utgör fackbibliotek för Stockholms högskolas studerande i de socialvetenskapliga ämnena.

Att kostnaderna kunnat hållas så låga, beror dels på de särskilda förhållanden beträffande institutets lokaler, vilka ovan omnämnts, dels på systemet med deltidsanställda lärare, för vilka undervisningen vid institutet endast utgör en bisyssla, dels slutligen på att såväl administration som undervisning organiserats på ett i viss mån provisoriskt sätt. Såsom redan framhållits av

de sakkunniga, har verksamheten redan nu i viss mån blivit lidande härpå. Därtill kommer, att denna anordning av undervisningen möjliggjorts därav, att ett antal högt kvalificerade personer lämnat sin medverkan av intresse för att skapa en utbildning på ifrågavarande områden. Detta har varit möjligt under den tid då institutet hållit på att växa fram och elevantalet varit måttligt. Att finna kvalificerade ersättare för dem av dessa lärare, som efter hand draga sig tillbaka, stöter emellertid på allt större svårigheter. Sedan institutet nu existerat under mer än tjugo år och förvärvat en viss position, synes det vara naturligt att eftersträva en mera permanent organisation, utgående från förutsättningen, att en utbildning av detta slag under den gångna tiden visat sitt existensberättigande. De sakkunniga ha i det föregående skisserat en sådan organisation.

Det är emellertid givet, att denna icke kan genomföras utan att draga betydligt större kostnader än den nuvarande. Genomförandet av det förslag, vilket ovan skisserats, skulle medföra ungefär en fördubbling av kostnaderna för socialinstitutet i Stockholm. Följande kostnadsberäkning har härvid uppgjorts:

	Alt. I	Alt. II	Alt. III
4 fasta lärare i examensämnen, grundlön	42 060	48 000	44 040
1 lärare i praktisk socialvård, grundlön	9 525	11 010	10 020
2 biträdande lärare i d.o, grundlön	10 692	13 632	11 244
1 bibliotekarie, grundlön	8 550	10 020	9 030
1 kontorist vid biblioteket, grundlön	3 837	4 590	4 023
1 expeditiönsföreståndare, grundlön	5 346	6 816	5 622
1 kassörska, tillika skrivbiträde	3 465	4 209	3 651
1 skrivbiträde	2 562	3 282	2 742
1 vaktmästare	3 102	3 837	3 282
Rörliga tillägg till ovanstående personal (31 %) . .	27 633	31 119	28 773
Vikariatsersättning och sjukvård	2 500	2 500	2 500
Rektorsarvode	3 000	3 000	3 000
Föreläsararvoden, inkl. praktiska kurser och specialkurser samt arvoden till assistenter m. fl.	19 000	19 000	19 000
Omkostnader och inventarier:			
biblioteket	1 500	1 500	1 500
övrigt	15 500	15 500	15 500
Bokinköp	6 000	6 000	6 000
Kostnader för undervisningscentra	6 000	6 000	6 000
Kostnader för inträdesprov	1 500	1 500	1 500
Summa kostnader för undervisning och administration	171 772	191 515	177 427
Lokalkostnader	15 000	15 000	15 000
Stipendier	30 000	30 000	30 000
	216 772	236 515	222 427

Anm. Lönerna beräknas i alt. I enligt lägsta löneklassen, i alt. II enligt den högsta och i alt. III enligt den näst lägsta.

Lokalkostnaderna ha härvid beräknats i enlighet med de sakkunnigas i det föregående skisserade förslag och med tanke på ett hyresbelopp för lokalerna Drottninggatan 95 av 20 kronor per kvadratmeter. Undervisningskostnaderna äro beräknade under den förutsättningen, att årligen antagas 150—160 elever sammanlagt å institutets fyra linjer. Under dessa förhållanden kan utbildningskostnaden per studerande beräknas till omkring 1 500 kronor vid en utbildningstid på 2½ läsår. Som jämförelse kan nämnas, att de sakkunniga för den högre tekniska undervisningen beräkna utbildningskostnaden för varje studerande vid Tekniska högskolan i Stockholm till omkring 7 000 kronor vid en fyraårig utbildning och att enligt vad som uppgivits från handelshögskolan i Stockholm utbildningskostnaden per studerande där kan beräknas till 3 000—3 500 kronor vid en utbildningstid på 3 år.

Mot utgifterna svara, fränsett bidrag från stat och kommun, *dels* räntor av egna fonder med omkring 4 000 kronor, *dels* avkastningen av CSA:s socialpolitiska fond med omkring 13 000 kronor. Därtill komma slutligen elevavgifter, därest sådana alltjämt skola utgå. Enligt de sakkunnigas förslag kunna institutets egna inkomster — därest avgifter ej vidare skola utgå — beräknas till följande belopp:

CSA:s socialpolitiska fond	13 000
Räntor av egna fonder	4 000
	Summa 17 000

För genomförande av den föreslagna organisationen skulle sålunda erfordras bidrag från det allmänna på i genomsnitt 205 000 kronor. Nuvarande anslag utgöra 28 300 kronor, varav 20 000 från staten, 8 000 från Stockholms stad och 300 från Malmö stad. Härvid är att märka, att Stockholms stads anslag tidigare uppgått till väsentligt högre belopp (åren 1922—1931 13 000 kronor, 1932 15 500 kronor, 1933 18 000 kronor, 1934—1938 15 000 kronor, 1939—1940 12 500 kronor).

För statsbidrag till socialinstitutet i *Göteborg* har 1944 års riksdag beviljat ett anslag på 20 000 kronor, alltså samma belopp som till institutet i Stockholm. Till grund för denna proposition ligger en kalkyl, enligt vilken de årliga kostnaderna för institutets verksamhet skulle komma att uppgå till 40 000—45 000 kronor. Återstoden av dessa kostnader avses bli täckta dels med elevavgifter, dels genom anslag från Göteborgs stad samt vissa landsting i västra Sverige. Det bör emellertid fastslås, att denna kostnadsberäkning avser de första åren av institutets tillvaro, då verksamheten kan förmodas få relativt ringa omfattning. Även om institutet i Göteborg under åtskilliga år framåt bör kunna arbeta under i huvudsak samma förhållanden som Stockholmsinstitutet hittills gjort och alltså undvara ordinarie lärare i de särskilda examensämnena, måste man redan ganska snart räkna med väsentligt ökade kostnader. Följande ungefärliga belopp torde kunna beräknas:

	Alt. I	Alt. II	Alt. III
1 ledare av den praktiska utbildningen, grundlön .	9 075	10 560	9 570
1 kontorist vid biblioteket, grundlön	3 597	4 302	3 771
1 expeditionsföreståndare, grundlön	5 022	6 426	5 286
1 skrivbiträde, grundlön	2 406	3 078	2 574
1 vaktmästare, grundlön	2 910	3 597	3 078
Rörliga tillägg till ovanstående personal (31 %) . .	7 133	8 668	7 527
Vikariatsersättningar och sjukvård	1 000	1 000	1 000
Rektorsarvode	3 000	3 000	3 000
Arvode till bibliotekarie	1 000	1 000	1 000
Föreläsararvoden, inkl. de praktiska kurserna m. m.	34 000	34 000	34 000
Omkostnader och inventarier:			
biblioteket	500	500	500
övrigt	6 500	6 500	6 500
Bokinköp	3 000	3 000	3 000
Kostnader för undervisningscentra	3 500	3 500	3 500
Kostnader för inträdesprov	1 000	1 000	1 000
Summa kostnader för undervisning och administra- tion	83 643	90 131	85 306
Lokalkostnader	10 000	10 000	10 000
Stipendier	15 000	15 000	15 000
	108 643	115 131	110 306

Ann. Ang. innebörden av alternativ I—III, se ovan sid. 139.

Härvid är att märka, att dessa beräkningar utgå från ett antal av 75—80 nyantagna studerande per år samt förutsätta att undervisningen i huvudsak ordnas på samma sätt som vid Stockholmsinstitutet. Beräkningen av lokalkostnaderna utgår från att Göteborgs högskola tills vidare låter institutet disponera lokaler för vissa föreläsningar, men att institutet måste hyra seminarie-, biblioteks- och administrationslokaler m. m. på annat håll. Vid den större utbildningskapacitet, som de sakkunniga förutsatt för en något senare tidpunkt, måste dels fasta lärare anställas, dels nya lokaler anskaffas på förut omtalat sätt, dels slutligen anslagen för administration och stipendier väsentligen höjas. Dessförinnan synes det emellertid vara rimligt att räkna med den här angivna totalkostnaden på omkring 110 000 kronor. Utbildningskostnaden per studerande blir därvid densamma som vid institutet i Stockholm. Då institutet i Göteborg icke har några fondmedel att tillgå, svara häremot, därest inga elevavgifter utgå, endast anslag från stat och kommun.

Vid övervägande av dessa anslagsbehov uppställer sig omedelbart den frågan, om det i första hand är från staten eller från de närmast berörda kommunerna (Stockholm och Göteborg) som bidrag böra förväntas. Det måste därvid slås fast, att denna utbildning icke är och icke bör vara någon särangelägenhet för rikets största kommuner. Tvärtom är det kanske sär-

skilt med tanke på mindre kommuner, som en utbildning av detta slag är erforderlig. Därtill kommer, såsom redan framhållits, att det ökade behovet av tjänstemän i kommunerna till väsentlig del beror på de nya uppgifter, vilka dessa fått sig ålagda av staten. Staten har ett bestämt intresse av en tjänstemannautbildning, som kan bidra till att dessa uppgifter handläggas på ett kunnigt och effektivt sätt. Det synes därför vara rimligt, att de största bidragen till båda instituten utgå av statsmedel. Å andra sidan ha både Stockholm och Göteborg otvivelaktigt ett starkt direkt intresse av att den utbildning, vilken kommer till stånd, förläggas dit. Av Stockholmsinstitutets till och med år 1942 diplomerade 873 elever voro i mitten av år 1943 ej mindre än 410 bosatta i Stockholm, varav 218 anställda inom Stockholms stads förvaltning eller den offentliga arbetsförmedlingen i Stockholm. Av de dittills diplomerade hade således nästan precis en fjärdedel gått till Stockholms förvaltning eller eljest för staden särskilt betydelsefull verksamhet; de övriga i Stockholm bosatta voro dels anställda i statens tjänst eller i enskilda företag, dels gifta kvinnor utan särskilt yrkesarbete. Allt talar för att motsvarande förhållande även kommer att inträffa i fråga om Göteborgs kommunalförvaltning, när det nya socialinstitutet därstädes kommer till stånd. De särskilda anordningar för partiell utbildning m. m., vilka i det föregående skisserats, torde även komma att få särskild betydelse för de största städerna. Slutligen är att märka, att det socialvetenskapliga biblioteket i Stockholm har karaktären av ett offentligt bibliotek, vilket utnyttjas även av andra än lärare och studerande vid socialinstitutet och Stockholms högskola. Ett icke alltför obetydligt kommunalt bidrag synes sålunda vara motiverat. Avgörande skäl tala för att detta i främsta rummet bör betraktas som bidrag dels till stipendier, dels till bibliotekskostnader och dels — därest elevavgifter icke längre skola utgå — till ersättning för dessa. Att märka är i detta sammanhang, att ifrågavarande kommuner på ett eller annat sätt böra bidra till täckande av de kostnader, vilka uppkomma vid dubblering av undervisning m. m. med särskild tanke på utbildning av deras egna tjänstemän.

Kostnaderna för socialinstitutens verksamhet böra sålunda på lämpligt sätt fördelas mellan stat och kommun. De sakkunniga ha därvid funnit följande grunder böra tillämpas.

Statens anslag till socialinstitutet i Stockholm bestämmes så, att det samma kan beräknas täcka *dels* två tredjedelar av kostnaderna för själva undervisningen (d. v. s. av löner och rörliga lönetillägg till fast anställda lärare, arvoden till timlärare, assistenter och amanuenser samt kostnader för undervisningscentra), *dels* en tredjedel av bibliotekskostnaderna, *dels* lokal-kostnaderna i deras helhet, *dels* hälften av kostnaderna för stipendier och *dels* — därest elevavgifter icke vidare skola utgå — en summa utgörande ersättning med halva beloppet härför, eller efter ett beräknat antal av 140 årligen antagna studerande 35 000 kronor. Vid institutet i Göteborg, som

saknar egna fonder, torde statsanslaget bära beräknas efter fem sjättedelar av undervisningskostnaderna men i övrigt på samma sätt som vid Stockholmsinstitutet, varvid bidraget till ersättning för avgifter beräknas efter 70 årligen antagna studerande till 17 500 kronor.

De *kommunala* bidragen torde vid båda instituten bestämmas på motsvarande sätt, så att de kunna beräknas täcka *dels* en tredjedel av bibliotekskostnaderna, *dels* hälften av kostnaderna för stipendier och *dels* ersättning med halva beloppet för elevavgifter, vilka icke vidare skola utgå.

Den föreslagna ersättningen för elevavgifter avses skola täcka kostnaderna för administration m. m. jämte återstående del av undervisnings- och bibliotekskostnaderna.

Under ovan angivna förutsättningar skulle socialinstitutet komma att finansieras på följande sätt, därest lönekostnader m. m. beräknas efter näst lägsta löneklassen och beloppen avrundas:

	Institutet i Stockholm	Institutet i Göteborg
<i>Egna inkomster</i>	17 000	—
<i>Statsbidrag:</i>		
till undervisningskostnader	77 000	41 500
till bibliotekskostnader	8 000	3 000
till lokalkostnader	15 000	15 000
till stipendier	15 000	7 500
till ersättning för elevavgifter	35 000	17 500
	150 000	84 500
<i>Kommunala bidrag:</i>		
till bibliotekskostnader	8 000	3 000
till stipendier	15 000	7 500
till ersättning för elevavgifter	35 000	17 500
	58 000	28 000
<i>Summa inkomster</i>	225 000	112 500

Statens anslag till den socialpolitiska och kommunala fackutbildningen skulle sålunda komma att bli 150 000 kronor till institutet i Stockholm och 84 500 kronor till institutet i Göteborg, eller sammanlagt 234 500 kronor per år. Av utbildningskostnaden för varje studerande, vilken i det föregående beräknats till omkring 1 500 kronor, skulle på statsverket komma ungefär 65 procent vid institutet i Stockholm och ungefär 75 procent vid institutet i Göteborg, eller i runt tal 950 respektive 1 120 kronor.

Skulle å andra sidan elevavgifter fortfarande anses bära utgå, bortfaller givetvis den i statens och kommunernas anslag beräknade ersättningen för dessa. I stället tillkommer ett anslag till friplatser, vilket enligt de sakkunnigas mening bör beräknas till 15 000 kronor vid institutet i Stockholm och 7 000 kronor vid institutet i Göteborg. Kostnaderna härför torde likaledes bära jämnt delas mellan stat och kommun. Institutens egna inkomster av elevavgifter kunna vid det av de sakkunniga förutsatta antalet studerande

uppskattas till 70 000 kronor vid Stockholmsinstitutet och 35 000 kronor vid Göteborgsinstitutet. De kommunala anslagen skulle enligt dessa grunder uppgå till 30 500 kronor vid institutet i Stockholm och 13 500 kronor vid institutet i Göteborg. Statens anslag skulle åter komma att bli 122 500 kronor till institutet i Stockholm och 70 500 kronor till institutet i Göteborg, eller sammanlagt 193 000 kronor, vilket torde motsvara, vid Stockholmsinstitutet 50 procent och vid Göteborgsinstitutet 60 procent av den totala utbildningskostnaden för varje studerande.

Av praktiska skäl synes det lämpligaste vara, att anslagen fixeras till bestämda belopp och icke göras beroende av utgifternas förändring från år till år. Självfallet böra statsbidragen sedermera kunna jämkas, därest mera betydande förändringar i kostnaderna inträda. De sakkunniga föreslå således, att för statsbidrag till socialinstitutet i Stockholm anvisas ett årligt anslag på 150 000 kronor, varav minst 15 000 kronor skola användas till stipendier för mindre bemedlade studerande, samt för statsbidrag till socialinstitutet i Göteborg ett årligt anslag på 84 500 kronor, varav minst 7 500 kronor skola användas till stipendier för mindre bemedlade studerande. Av nämnda anslag må likväl högst utgå 122 500 kronor till institutet i Stockholm och 70 500 kronor till institutet i Göteborg, såvida elevavgifter fortfarande komma att uppbäras; skolande i detta fall minst 7 500 kronor vid institutet i Stockholm och minst 3 500 kronor vid institutet i Göteborg användas till friplatser för mindre bemedlade studerande. De förordade anslagen böra enligt de sakkunnigas mening utgå från och med budgetåret 1945/46, så att den föreslagna organisationen kan träda i kraft den 1 juli 1945.

2. Vad därefter beträffar den samhällsvetenskapligt orienterade *tredje årskurs vid vissa folkhögskolor*, vilken de sakkunniga tidigare förordat, kommer givetvis även denna att draga vissa kostnader, vilka böra täckas genom statsbidrag. Vid var och en av de folkhögskolor, som anordna utbildning av detta slag, torde ytterligare en ordinarie lärartjänst böra inrättas. Årskostnaden kan, inberäknat bostadsförmåner, beräknas till i genomsnitt 10 000 kronor. Vidare erfordras ett rundligt tillmätt anslag till föreläsningar. Arvoden för dessa böra beräknas efter 30 kronor för föreläsningstimme, och man torde kunna räkna med 100 föreläsningar under en kurs. Därtill böra komma rese- och i förekommande fall traktamentsersättningar. Slutligen böra givetvis stipendier utgå i vanlig ordning. Därest kurstiden beräknas till 6 månader och stipendierna antagas utgå med i genomsnitt 40 kronor i månaden, blir kostnaden för stipendier för en kurs om 20 elever något under 5 000 kronor.

De sakkunniga räkna med, att kurser av detta slag till en början anordnas vid tre folkhögskolor. Det sammanlagda anslagsbehovet skulle då bli 60 000 kronor, fördelade på följande sätt:

3 ordinarie lärartjänster, ungefärligen	30 000
Arvoden för föreläsningar	9 000
Resersättning m. m. för föreläsare	6 000
Stipendier	15 000
	Summa 60 000

Den sammanlagda utbildningskostnaden, vilken i sin helhet bäres av statsverket, skulle i detta fall komma att uppgå till 1 000 kronor per studerande.

3. *Till kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän* böra enligt vad som tidigare framhållits utgå statsanslag, även då fråga är om befattningshavare utanför statstjänsten. För att deltagareantalet i varje kurs skall kunna hållas tillräckligt lågt, måste kurserna upprepas tämligen ofta. Man måste därför särskilt till en början räkna med, att kurser på ett flertal olika områden äga rum samtidigt. Storleken av statsanslaget till varje kurs har i det föregående beräknats till 1 000—2 000 kronor. De sakkunniga vilja därför förorda, att ett årligt anslag på 10 000 kronor anvisas för bidrag efter angivna grunder till kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän inom kommunernas socialvård och övriga förvaltning.

Sammanfattning av de sakkunnigas utredning och förslag.

Behovet av socialpolitisk och kommunal utbildning.

1. Social och kommunal tjänst har hittills i mycket stor utsträckning rekryterats med personal utan särskild utbildning för dessa uppgifter. Ehuru så till stor del kan väntas bli fallet även framdeles, är likväl enligt de sakkunnigas mening utbildning för hithörande uppgifter av betydande värde.

2. Akademisk examen, kompletterad med förvaltningspraktik, är den naturliga vägen till vissa administrativa tjänster i de större kommunerna. För vissa kamerala befattningar därstädes är handelshögskoleutbildningen den lämpligaste. För flertalet kamerala befattningar i kommunerna samt för den sociala förvaltningen är det däremot önskvärt att bibehålla särskilda utbildningslinjer av i huvudsak de slag, som nu erbjudas vid socialinstitutet i Stockholm.

3. Det är även önskvärt, att kommunerna bereda tillfälle för sina tjänstemän i lägre grader att utan mera betydande ekonomiska uppoffringar under sin tjänstetid förvärva bättre utbildning.

4. De sakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att lägst omkring 1 500 befattningar, som nu existera eller under den närmaste tiden kunna beräknas komma till stånd, äro av den art, att högre social fackutbildning där är önskvärd. Det genomsnittliga årsbehovet av personal för rekrytering av dessa tjänster kan på grund av vissa särskilda omständigheter icke uppskattas lägre än till 70—80 personer. Till följd av expansionen på området är behovet för närvarande sannolikt ännu större.

5. Kameralt utbildad arbetskraft synes erfordras för 1 500—2 000 befattningar hos städer och landsting, inom sjukhusförvaltningen och på vissa andra områden. Årsbehovet kan här uppskattas till omkring 70, av vilka dock åtskilliga torde ha behov även av viss social utbildning.

6. Landskommunernas behov av arbetskraft för kombinerade kamerala och sociala tjänster uppskatta de sakkunniga till omkring 40 årligen.

7. Då härtill komma folkrörelsernas, intresseorganisationernas o. s. v. behov av tjänstemän med samhällelig utbildning, kan den erforderliga utbildningskapaciteten på det socialpolitiska och kommunala området beräknas till årligen 200 examinerade.

Socialinstitutens uppgifter.

8. Den socialpolitiska och kommunala utbildningen bör fortfarande fördelas på linjer. Dessa böra vara fyra, nämligen den sociala, den socialkamerala, den kamerala och den teoretiska.

9. Någon lägre utbildningslinje bör ej anordnas vid socialinstitutet; däremot bör möjlighet beredas dels till begränsad högre utbildning, dels till examen på grundval av självstudier utan deltagande i undervisningen.

10. Begränsad högre utbildning anordnas på det sättet att studerande vid institutet få tillfälle att där studera vissa särskilda ämnen, i vilka de avlägga tentamina efter de vanliga fordringarna utan att föra sina studier fram till slutexamen och diplom. Härvid tillses, att kravet på grundläggande samhällsvetenskaplig underbyggnad icke lämnas obeaktat; för tentamen i ämne, som är direkt tillämpligt i det praktiska arbetet men icke innefattar sådan underbyggnad, uppställs därför tentamen i visst eller vissa grundläggande ämnen som villkor.

11. Möjlighet till tentamina och examen på grundval av självstudier utan deltagande i undervisningen beredes till en början vid socialinstitutet i Stockholm på kamerala och teoretiska linjerna. De som på detta sätt förbereda sig för tentamina skola kunna påkalla erforderlig handledning av institutets lärare.

12. De sakkunniga beräkna att antagningen av elever vid Stockholmsinstitutet skall hållas inom följande ram: på sociala linjen 60—90, på socialkamerala linjen 35—50, på kamerala linjen 25—40 och på teoretiska linjen högst 50. Vid Göteborgsinstitutet bli siffrorna, därest samtliga linjer där komma till stånd, på sociala linjen 20—30, på socialkamerala linjen 20—30, på kamerala linjen 10—20 och på teoretiska linjen högst 20. Skulle den angivna högsta utbildningskapaciteten visa sig otillräcklig, bör övervägas huruvida icke ett tredje institut lämpligen kan komma till stånd.

13. Socialinstitutet böra utom själva undervisningen organisera och genom lärare och studerande bedriva forskningsverksamhet företrädesvis på de områden av socialpolitisk och kommunal verksamhet, vilka till följd av ämnesindelningen eller eljest icke bli föremål för behandling genom det vid universitetet bedrivna samhällsvetenskapliga forskningsarbetet. För detta ändamål bör kontakt även upprättas med de personer som äro praktiskt verksamma på hithörande områden.

Utbildningen vid socialinstitutet i Stockholm.

14. I institutets utbildning ingå framdeles liksom hittills såväl grundläggande samhällsvetenskapliga discipliner som även mera praktiskt orienterade ämnen.

15. Undervisningen vid institutet bör rationaliseras dels genom att den

grundläggande undervisningen koncentreras på färre ämnen och lärare, dels genom ökad differentiering mellan grundkurs och överbetygskurs. Härigenom och genom utmönstring av sådant kunskapsstoff, som ej längre är aktuellt, blir det möjligt icke blott att kompensera de utvidgningar som på vissa punkter äro påkallade utan även att ernå en studietakt, som är mindre forcerad än den nuvarande.

16. Examensämnen vid institutet bliva: nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, sociallagstiftning, psykologi, socialhygien, kommunal rättskunskap, kommunal hushållning och kommunal bokföring.

17. Vid institutet inrättas utöver den redan existerande befattningen som ledare av den sociala praktiska kursen — vars innehavare kallas lärare i praktisk socialvård — fyra fasta lärartjänster i särskilda examensämnen. Ämnesområden för dessa lärartjänster fastställas i varje särskilt fall av styrelsen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande. Emellertid bör alltid en av de fasta lärarna undervisa i antingen nationalekonomi eller statskunskap, under det att en annan företräder ämnet sociallagstiftning.

18. I de ämnen, där fasta lärartjänster ej finnas, bedrivs undervisningen på förut vanligt sätt genom timplärare. Därutöver anlitas för undervisningen assistenter och amanuenser.

19. De fast anställda lärarna i examensämnen skola utöver sin ordinarie undervisning och examination dels bedriva forskningsarbete, dels meddela handledning åt studerande, som förbereda sig för tentamina och examina utan att deltaga i undervisningen, dels medverka i det fria bildningsarbetet på hithörande områden. De böra även upprätthålla kontakten med praktisk socialpolitisk och kommunal verksamhet. Med hänsyn därtill beräknas deras undervisningsskyldighet till omkring 7 veckotimmar.

20. På de särskilda linjerna krävas godkända betyg i följande ämnen: på sociala linjen nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, sociallagstiftning, psykologi och socialhygien; på socialkamerala linjen nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, sociallagstiftning, kommunal rättskunskap, kommunal hushållning och kommunal bokföring; på kamerala linjen nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, kommunal rättskunskap, kommunal hushållning och kommunal bokföring med balansteknik; på teoretiska linjen nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik och ytterligare två fritt valda ämnen.

21. Den obligatoriska betygssumman blir på sociala, socialkamerala och kamerala linjerna 8 enheter och på teoretiska linjen 9 enheter. Härvid fordras minst betyget med beröm godkänd i ett eller flera ämnen enligt för varje linje särskilda bestämmelser.

22. Under dessa förhållanden beräknas normaltiden för de teoretiska studierna vid institutet, med där rådande 3-terminsindelning av läsåret, till 5 terminer eller 16 månader. Då härtill kommer en praktiktid på 8 månader

och ferier på 2—3 månader kommer den sammanlagda utbildningstiden vid institutet att uppgå till 26—27 månader, d. v. s. 2 läsår jämte en hösttermin. På teoretiska linjen blir utbildningstiden dock kortare.

23. Bestämmelser rörande ämnesindelning, kursfordringar och studieplaner intagas icke i institutets av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgar utan endast i de ordningsstadgar, vilka fastställas av institutets egna organ.

24. Kravet på förpraktik för inträde på institutets sociala linje fastställs till ett år. Härvid tages hänsyn även till värdet av kvalificerande yrkesarbete samt kommunala och andra motsvarande uppdrag. I fråga om värderingen av förpraktik utöver det fastställda minimum överlämnas avgörandet åt institutets egna organ. Riktpunkten bör därvid vara, att kravet på förpraktik icke generellt får stiga över normaltiden, men att å andra sidan den praktiska erfarenheten tillgodoräknas särskilt sådana sökande, vilka ej blott ha praktik i vanlig mening utan under flerårig tjänstgöring visat god fallenhet för socialt arbete. För inträde på den socialkamerala linjen kräves minst 3 månaders social förpraktik. På den kamerala linjen blir förpraktik icke obligatorisk, utan kan ersättas genom praktik under studietiden. På den teoretiska linjen kräves ingen förpraktik. I fråga om de studerande, vilka endast åsyfta begränsad utbildning, träffas avgörande av institutets egna organ från fall till fall.

25. Institutet får befogenhet att från sig avskilja studerande, vilka visa sig vara ur stånd att tillgodogöra sig den teoretiska undervisningen eller den praktiska utbildningen. Detta kan ske så snart den studerandes oförmåga blir ådagalagd.

26. Tiden för praktik under studietiden på sociala linjen förlänges från 6 till 8 månader. På de kamerala linjerna växlar praktiken under studietiden med hänsyn till omfattningen och arten av eventuell förpraktik. På teoretiska linjen kräves ingen praktik under studietiden annat än som villkor för överbetyg i vissa ämnen. Det sistnämnda gäller även studerande, vilka endast åsyfta begränsad utbildning.

27. Praktiken under studietiden förlägges i största möjliga utsträckning till särskilda undervisningscentra, där god handledning kan erhållas. I fråga om såväl den sociala som de kamerala linjerna är det önskvärt att varje studerande får arbeta 2—6 månader på ett sådant undervisningscentrum.

28. Vid vissa folkhögskolor anordnas en samhällsvetenskapligt orienterad tredje årskurs, vilken utöver andra uppgifter även utgör en grundval för inträde vid socialinstitutet. Åt skolöverstyrelsen torde böra uppdragas att fastställa de närmare riktlinjerna för denna kurs.

29. För bedömningen av de teoretiska förutsättningarna hos olika kategorier av sökande till socialinstitutet i Stockholm skulle enligt de sakkunnigas mening ett för alla gemensamt inträdesprov i och för sig giva den bästa ledningen. Då emellertid starka skäl av praktisk natur tala emot en sådan anordning, förordas i stället, att vissa sökande antagas på grundval av

förut förvärvade meriter, under det att andra hänvisas till särskilt inträdesprov.

30. Utan inträdesprov kunna antagas sådana i övrigt väl meriterade personer, som avlagt akademisk examen eller med goda betyg avlagt studentexamen eller avgångsexamen vid handelsgymnasium eller med goda betyg genomgått en på föreslaget sätt anordnad tredje årskurs vid folkhögskola eller som förvärvat annan utbildning, vilken ur här aktuella synpunkter kan anses likvärdig med studentexamen. Utan inträdesprov antagas — utöver sådana, som meriterat sig vid samhällsvetenskaplig tredje årskurs vid folkhögskola — högst omkring 70 sökande årligen.

31. Till inträdesprov hänvisas sådana sökande, vilka fylla de formella kraven på kompetens (praktik, vitsordad fallenhet för vederbörande arbetsområde samt för teoretiska studier m. m.) men vilkas betygsmeriter icke kunna bereda dem inträde utan prov. Därutöver hänvisas till inträdesprov sådana väl meriterade sökande av i föregående punkt angivet slag, vilka till följd av tillströmningens omfattning ej kunnat antagas därförutan.

32. Inträdesprovet omfattar svensk skrivning, modern historia, samhällslära och ekonomisk geografi, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de för studentexamen fastställda fordringarna, samt återgivande av en föreläsning, som hålles av någon bland institutets lärare. Studenter behöva i regel icke delta i provet i svensk skrivning utan bedömas på grundval av sina studentbetyg i detta ämne. För de kamerala linjerna tillkommer ett prov i bokföring, i huvudsak motsvarande fordringarna för avgångsbetyg från handelsgymnasium.

33. Av alla sökande, oavsett till vilken kategori de i övrigt hänföras, kräves antingen studentbetyg i geografi eller inträdesprov i detta ämne.

34. Till grund för urvalet av sökande lägges jämte de teoretiska meriterna bedömningen av vederbörandes praktiska fallenhet för ifrågavarande arbetsområde.

Utbildningen vid socialinstitutet i Göteborg.

35. För socialinstitutet i Göteborg böra i huvudsak gälla samma uppgifter och samma kvalitativa nivå som för Stockholmsinstitutet, detta i avseende på såväl utbildningens art som elevmaterialet. Å andra sidan bör det nya institutet få utvecklas självständigt och icke bindas av de regler, som på grundval av gjorda erfarenheter förordas i avseende på institutet i Stockholm.

36. Linjedelningen bör i stort sett vara densamma vid båda instituten. Det är emellertid icke nödvändigt att undervisning på samtliga linjer anordnas vid institutet i Göteborg, ehuru med hänsyn till behovet av arbetskraft under alla förhållanden såväl en social som en socialkameral linje där bör komma till stånd.

37. Till en början bör undervisningen vid Göteborgsinstitutet bedrivas efter de grunder, som hittills tillämpats vid institutet i Stockholm och sålunda väsentligen bestridas av timlärare. Så snart emellertid tillräckliga förutsättningar föreligga, böra även där inrättas fasta lärarbefattningar av i princip samma slag som vid Stockholmsinstitutet.

Särskilda utbildningsfrågor.

38. Kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän på berörda områden anordnas i samarbete med socialinstitutet. Till dessa kurser böra statsbidrag utgå. Därutöver böra likaledes i samarbete med socialinstitutet anordnas såväl konferenser och kurser som även korrespondensundervisning med tanke särskilt på kommunala förtroendemän m. fl.

39. Specialkurser på vissa särskilt krävande områden anordnas vid socialinstitutet såsom en komplettering till den grundläggande sociala, socialkamerala eller kamerala utbildningen.

40. Möjlighet bör beredas för den som före inträdet vid socialinstitutet erhållit annan utbildning, vilken innefattar delar av den som meddelas vid institutet, att för examen vid institutet tillgodoräkna sig den förra.

41. De sakkunniga föreslå, att Kungl. Maj:t måtte medgiva var och en som vunnit inträde vid något av socialinstitutet i Stockholm eller Göteborg samt därstädes avlagt examen att — utan hinder av att vederbörande icke avlagt studentexamen — på samma villkor som studenter inskrivas som studerande vid universiteten eller Stockholms eller Göteborgs högskola samt att därstädes avlägga juris kandidatexamen, statsvetenskaplig examen eller filosofisk examen inom den humanistiska sektionen, under förutsättning att den studerande jämte examensbetyg från socialinstitutet även företer intyg om godkänd skriftlig och muntlig prövning efter fordringarna för studentexamen i ett modernt språk.

Organisatoriska och ekonomiska frågor.

42. Socialinstitutet i Stockholm bibehåller sin karaktär av särskild stiftelse med bidrag från stat och kommun. Motsvarande organisation tillämpas även för institutet i Göteborg.

43. Vid socialinstitutet i Stockholm fördelas beslutanderätten i huvudsak på fullmäktige och styrelse. Fullmäktige utgöras av ordförande och vice ordförande, vilka utses av Kungl. Maj:t, ytterligare tre av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, fem ledamöter utsedda av Stockholms stadsfullmäktige, fem utsedda av styrelsen för Centralförbundet för socialt arbete samt en representant för vardera av Stockholms högskola, Landsorganisationen, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet,

Svenska landskommunernas förbund, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund och föreningen Diplomerade från Socialinstitutet. Styrelsen utgöres av den av Kungl. Maj:t utsedda ordföranden i fullmäktige, institutets rektor samt fyra av fullmäktige valda ledamöter.

44. Beslutanderätten ifråga om omfattningen av de fasta lärartjänsterna vid institutet i Stockholm bör i första hand tillkomma styrelsen, men fast lärartjänst i examensämne bör få ledigförklaras först sedan Kungl. Maj:t godkänt styrelsens förslag beträffande tjänstens omfattning och den därmed förenade undervisningsskyldigheten. Som villkor för innehav av fast lärartjänst innefattande något av ämnena nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik, psykologi, socialhygien eller kommunal rättskunskap bör föreskrivas, att sökanden äger väl styrkt kompetens för vetenskaplig undervisning i de i tjänsten ingående ämnena. För fastställande av de sökandes kompetens bör styrelsen tillkalla sakkunniga. Sedan de sakkunniga och lärarrådet avgivit sitt yttrande, skall styrelsen äga fatta beslut om tjänstens tillsättande. Detta beslut skall underställas Kungl. Maj:ts godkännande. Institutets rektor skall utses av styrelsen bland de ordinarie lärarna utan särskild ansökan. Beslut om tillsättande av rektor skall likaledes underställas Kungl. Maj:ts godkännande.

45. Övriga lärarbefattningar skola kunna tillsättas av styrelsen efter lärarrådets hörande utan inhämtande av särskilda sakkunnigas utlåtande. Examinatorsbefattning bör dock före tillsättandet ha offentligen ledigförklarats.

46. De sakkunniga föreslå, att löneförmåner m. m. för fast anställda befattningshavare vid socialinstitutet i Stockholm bestämmas i enlighet med vissa lönegrader i den statliga löneplanen för extra ordinarie tjänstemän. Sålunda avlönas de fast anställda lärarna i särskilda examensämnen enligt lönegrad Eo 28, läraren i praktisk socialvård enligt lönegrad Eo 26, bibliotekarien enligt lönegrad Eo 24 samt de biträdande lärarna i praktisk socialvård och expeditörsföreståndaren enligt lönegrad Eo 16.

47. Även vid institutet i Göteborg böra redan från början finnas vissa befattningshavare med på samma sätt fastställda löneförmåner.

48. De sakkunniga finna det önskvärt, att lokalfrågan löses i ett sammanhang för socialinstitutet i Stockholm och Stockholms högskolas socialvetenskapliga institution. De sakkunniga förorda, att till en blivande byggnad för detta ändamål bidrag av statsmedel (lotterimedel) anslås till minst det belopp, som svarar mot socialinstitutets beräknade andel i lokalerna. Intill dess en sådan lösning kan komma till stånd förorda de sakkunniga, att till socialinstitutet upplåtes nordvästra flygeln av Tekniska högskolans nuvarande byggnad Drottninggatan 95 i den mån densamma utrymmes av sistnämnda högskola, att användas jämte institutets nuvarande lokaler.

49. Lokalfrågan för socialinstitutet i Göteborg torde lättast kunna lösas i sammanhang med lokalfrågan för Göteborgs handelshögskola. Även i detta

fall förordas, att till uppförande av ny byggnad för dessa båda institutioner bör av statsmedel (lotterimedel) anslås minst det belopp, som svarar mot institutets beräknade andel i lokalerna.

50. De sakkunniga föreslå att stipendier av statsmedel anslås för studerande vid institutet i Stockholm såväl som institutet i Göteborg. Dessa stipendier böra utgå till 30 à 40 elever vid institutet i Stockholm och till 15 à 20 elever vid institutet i Göteborg med högst 60 kronor per månad, dels under normaltiden för de teoretiska studierna (omkring 16 månader), dels under högst 5 månaders praktiktjänstgöring.

51. De sakkunniga förorda för sin del, att undervisningen vid socialinstitutet blir helt kostnadsfri. Därest detta emellertid för närvarande icke låter sig genomföras, föreslås tills vidare ingen annan förändring än att avgifterna för samtliga studerande bli desamma som för närvarande på den socialpolitiska linjen vid institutet i Stockholm. Anslag till friplatser böra emellertid i så fall utgå i väsentligt större utsträckning än för närvarande.

52. De sakkunniga föreslå att för statsbidrag till socialinstitutet i Stockholm anvisas ett årligt anslag på 150 000 kronor, varav minst 15 000 kronor skola användas till stipendier, samt för statsbidrag till socialinstitutet i Göteborg ett årligt anslag på 84 500 kronor, varav minst 7 500 kronor skola användas till stipendier. Av dessa anslag må likväl högst utgå 122 500 kronor till institutet i Stockholm och 70 500 kronor till institutet i Göteborg, såvida elevavgifter fortfarande komma att uppbäras; skolande i detta fall minst 7 500 kronor vid institutet i Stockholm och minst 3 500 kronor vid institutet i Göteborg användas till friplatser. Anslagen föreslås utgå från och med budgetåret 1945/46. Vidare föreslås årliga statsanslag med 60 000 kronor för anordnande av samhällsvetenskapliga tredje årskurser vid tre folkhögskolor samt med 10 000 kronor för bidrag till kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän.

Särskilda yttranden.

1) av fröken *Andersson*:

I samband med frågan om principerna för antagning av elever vid socialinstitutet i Stockholm föreslås i betänkandet att årligen högst 70 sökande skola antagas utan att undergå inträdesprov.

Det antal av olika kategorier sökande som skall kunna vinna inträde är givetvis beroende såväl av antalet sökande som av de sökandes teoretiska och praktiska kvalifikationer. Det kan därför enligt min mening icke vara lämpligt att på förhand, kanske för flera år framåt, fastställa en maximsiffra för någondera kategorien sökande. Detta bör alltså icke heller ske för den grupp, som antages utan prov. Visserligen råder för närvarande den praxis att socialinstitutets styrelse fastställer högsta antal sökande, som utan prov må vinna inträde. Detta sker dock årligen, så att föregående års erfarenhet kan ligga till grund för beslutet, och endast cirka 2 månader före ansökningstidens utgång, då läget åtminstone i någon mån kan överblickas. Jag anser alltså att den i betänkandet föreslagna generella maximeringen av det antal, som skall intagas utan prov, icke bör förekomma.

Vidare föreslås att det skall tillkomma institutets fullmäktige »att för varje läsår fastställa det antal studerande, som må äga tillträde till institutet samt de allmänna grundsatser, vilka skola tillämpas vid antagningen av studerande». Denna uppgift synes mig lämpligen böra tillkomma styrelsen, som helt naturligt närmare kan följa institutets arbete. Då fullmäktige ha att utse 4 av styrelsens 6 medlemmar samt dessutom inspektor, som äger rätt att deltaga i styrelsens överläggningar, ha fullmäktige möjligheter att inverka på styrelsens arbete och ställningstagande även i den fråga det här gäller.

Med hänsyn till den forcerade takt, under vilken studierna för närvarande måste bedrivas, och nödvändigheten av att eleverna erhålla mera samlad tid för självstudier och seminariearbete, har jag icke heller kunnat biträda majoritetens förslag i fråga om den tid som de teoretiska studierna högst skulle omfatta, detta så mycket mer som elevmaterialet är ganska heterogent beträffande förkunskaper och träning för studier.

Vidare kan jag i fråga om den sociala linjen ansluta mig till majoritetens förslag om nedbringande av förpraktiken från 2 till 1 år endast under förutsättning att denna minskning kompenseras av en ökning på minst 4 månader av praktiken under studietiden, som alltså skulle omfatta minst 10 månader,

vilket torde vara minimum för flertalet elever. De sakkunnigas förslag att elever, där så behövs, skola skaffa sig ytterligare praktisk utbildning efter erhållande av diplom, måste jag anse som ett olämpligt arrangemang, särskilt då det här enligt min mening bör bli fråga om flertalet elever. Erfarenheten utvisar tydligt, att eleverna efter erhållet diplom helt naturligt icke äro intresserade av fortsatt praktik utan omedelbart önska söka anställning. I enlighet med de sakkunnigas förslag föreligger intet hinder att elever med osedvanligt god förpraktik kunna få sin praktik under studietiden minskad och efter avslutade teoretiska studier och praktisk utbildning omedelbart erhålla slutbetyg före tiden för diplomutdelningen, vilket ofta sker redan med nuvarande organisation.

I överensstämmelse med herr Heckschers nedanstående yttrande förordar jag alltså att studietiden vid institutet — inklusive ferier — sammanlagt omfattar 2 ½ år.

2) av herr *Heckscher*:

I fråga om beräkningen av studietidens och praktiktidens längd vid socialinstitutet i Stockholm har jag kommit till delvis andra slutsatser än de sakkunnigas flertal. Vad som i betänkandet anföres rörande vikten av att studietiden och därmed även utbildningskostnaderna såvitt möjligt begränsas är enligt min mening i princip synnerligen befogat. Uppenbart är emellertid, att önskemål av detta slag under alla omständigheter måste vägas mot behovet av tillfredsställande utbildning för vederbörande arbetsområde. Vid denna avvägning kunna olika åsikter göras gällande.

Härvid bör hänsyn tagas icke blott till studietidens längd efter inträdet vid läroanstalten, utan även till de krav, som resas på förpraktik. Schematiskt uttryckt består utbildningstiden av tiden för förpraktik, plus tiden för de teoretiska studierna, plus tiden för praktik under studietiden, plus tiden för ferier. Vid socialinstitutet i Stockholm kräves på socialpolitiska linjen för närvarande i allmänhet en förpraktiktid på ungefär 2 år. För de teoretiska studierna beräknas omkring 16 månader, vartill kommer 6 månaders praktik under studietiden och ferier på 2 till 3 månader. Den sammanlagda utbildningstiden uppgår alltså till omkring 4 år. Enligt majoritetsförslaget blir förpraktiktiden 1 år i stället för 2, tiden för de teoretiska studierna och ferierna fortfarande 16 respektive 2 till 3 månader och praktiken under studietiden 8 månader i stället för 6. Den sammanlagda utbildningstiden förkortas alltså till omkring 3 ¼ år.

Att en sådan förkortning i och för sig är önskvärd kan icke bestridas. Det förefaller mig emellertid som om de sakkunnigas flertal på den inslagna vägen gått längre än vad som under föreliggande omständigheter kan anses vara motiverat. De uppgifter, för vilka socialinstitutet utbildar, äro i och för sig ej mindre viktiga än de, för vilka akademisk examen i allmänhet fordras.

Det må då erinras om, att juris kandidatexamen oavsett den praktiska utbildningen i allmänhet tar 4 ½ år i anspråk, och att studietiden för statsvetenskaplig examen för närvarande beräknas utgöra 3 ½ till 4 år. En juris kandidat, som önskar praktisk utbildning genom tingstjänstgöring, får häråt ägna ytterligare 2 ½ år. Prästutbildningen tager, om häri inräknas teologisk-filosofisk examen, teologie kandidatexamen och praktisk-teologiska kursen, i allmänhet 4 till 4 ½ år i anspråk. Ingenjörutbildningen vid Tekniska högskolan är 4-årig. Under dessa omständigheter förefaller det mig överraskande, att de sakkunnigas flertal i fråga om utbildningen för kommunalt och socialt arbete sträckt kraven på förkortning så långt som skett. Genomförandet av majoritetens förslag i fråga om såväl de teoretiska studierna som praktiken synes nämligen medföra stora svårigheter, särskilt i fråga om den sociala linjen.

Enligt förslaget skola under första studieåret grundläggande kunskaper inhämtas i fyra huvudämnen, nämligen nationalekonomi, stats- och kommunalkunskap, socialpolitik och sociallagstiftning. Detta torde bland annat förutsätta att studierna i nationalekonomi fullbordas under en tid av allra högst 2 månader. Härvid bör observeras, att universitetsstudierna i nationalekonomi för betyget godkänd i filosofie kandidat- och politices magisterexamen i allmänhet utsträckas över ett helt läsår, vilket brukar motiveras med att detta ämne till sin natur är sådant, att även de elementära studierna kräva särskilt lång tid, och att kunskaperna måste hinna mogna. Det förefaller osannolikt att omständigheterna därvidlag skulle vara helt olikartade beträffande skilda typer av högskolemässig undervisning, detta särskilt som för studiet av nationalekonomi även vid så praktiskt inriktade läroanstalter som handelshögskolorna anslås minst lika lång tid som vid universiteten. Den av de sakkunnigas flertal beräknade tiden för de teoretiska studierna torde redan av detta skäl troligen visa sig otillräcklig; enligt min mening bör den sammanlagda tiden här uppskattas till 18 i stället för 16 månader. Skulle detta visa sig ej vara nödvändigt, torde den slutsatsen kunna dragas, att studietiden för ämnet nationalekonomi även vid universiteten och handelshögskolorna kan och bör väsentligt förkortas.

I majoritetens förslag till begränsning av förpraktiktiden har jag utan tvekan kunnat instämma. Den här föreslagna förkortningen torde emellertid i större utsträckning än vad som förutsatts behöva kompenseras genom förlängd praktik under studietiden, därest utbildningens kvalitet på den sociala och den socialkamerala linjen skall bliva tillräckligt hög. Därvid är att märka, att den förpraktik som för närvarande kräves för inträde på socialpolitiska linjen visserligen ur de inträdessökandes synpunkt är alltför lång, men att å andra sidan de institutioner, där institutets diplomerade elever vinna anställning, även nu ofta anmärka på att de studerande diplomerats med otillräcklig praktisk erfarenhet. Särskilt då yrkesarbete och för-

troendeuppdrag av skilda slag ingå som väsentliga delar i förpraktiken komma sannolikt åtskilliga studerande på nämnda studielinjer att vara i stort behov av grundlig praktisk vidareutbildning. Ehuru det i och för sig vore önskvärt att denna utbildning under studietiden finge fortgå under sammanlagt ett helt år, torde möjlighet finnas att begränsa den till 10 månader. Den av majoriteten föreslagna praktiktiden på 8 månader under studietiden förefaller mig emellertid klart otillräcklig.

Med ovanstående förutsättningar har jag kommit till det resultatet, att den sammanlagda utbildningstiden hade bort beräknas till 1 års förpraktik, plus 18 månader teoretiska studier, plus 10 månader praktik under studietiden, plus 2—3 månader ferier, eller sammanlagt 3 1/2 år. Därest övergången mellan studietid och praktiktid ordnas på ett ändamålsenligt sätt skulle detta innebära, att utbildningen kunde avslutas före påskferierna tredje läsåret, i stället för såsom enligt majoritetsförslaget vid julferierna. Någon särskild svårighet för de utexaminerade att vinna anställning just vid denna tidpunkt torde icke föreligga. Det bör vidare erinras om, att även enligt mitt förslag den sammanlagda utbildningstiden på sociala linjen vid institutet blir kortare än för närvarande.

BILAGOR.

Bilaga 1.

Förslag till Grundstadgar för institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm (Socialinstitutet).

§ 1.

Ändamål. Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm har till ändamål att meddela vetenskaplig undervisning och sprida kunskap i socialpolitiska och kommunala ämnen samt främja samhällsvetenskapernas utveckling.

§ 2.

Förvaltningsorgan. Högsta vården och ledningen av institutet utövas av dess fullmäktige och styrelse. Närmaste ledningen av studiearbetet vid institutet tillkommer institutets rektor och lärarråd. Om antagning av inträdessökande beslutar antagningsnämnden.

§ 3.

Fullmäktiges sammansättning. Fullmäktige utgöras av en ordförande och en vice ordförande, vilka förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder, samt tjugoan ledamöter, vilka för två år i sänder utses, tre av Kungl. Maj:t, fem av styrelsen för centralförbundet för socialt arbete, fem av Stockholms stadsfullmäktige, en av styrelsen för Stockholms högskola, en av landssekreteriatet, en av styrelsen för Svenska arbetsgivareföreningen, en av styrelsen för Svenska stadsförbundet, en av styrelsen för Svenska landstingsförbundet, en av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, en av styrelsen för Sveriges kommunaltjänstemannaförbund och en av representantskapet inom föreningen Diplomerade från socialinstitutet. Bland de av Kungl. Maj:t utsedda fullmäktige företräder en socialstyrelsen och en statens arbetsmarknadskommission. Institutets rektor äger, ändock att han ej är medlem av fullmäktige, närvara vid deras sammanträden och delta i överläggningarna.

§ 4.

Fullmäktiges åligganden. Fullmäktige tillkommer
att för ett år i sänder utse institutets kassaförvaltare samt vice ordförande och ytterligare två ledamöter i institutets styrelse,
att för ett år i sänder utse två ledamöter av antagningsnämnden,
att utse institutets inspektor,
att fastställa ordningsstadgar, innefattande närmare bestämmelser rörande institutets verksamhet,
att för ett räkenskapsår i sänder fastställa institutets inkomst- och utgiftsstat,
att för varje läsår fastställa det antal studerande, som må äga tillträde till

institutet, samt de allmänna grundsatser, vilka skola tillämpas vid antagningen av studerande,

att för sin del fatta beslut om ansvarsfrihet för institutets styrelse, samt

att i övrigt handlägga de frågor av större vikt och principiell betydelse, vilka av styrelsen dit hänskjutas.

§ 5.

Styrelsens sammansättning. Styrelsen utgöres av den av Kungl. Maj:t utsedda ordföranden i fullmäktige, vilken bekläder samma post i styrelsen, en vice ordförande, vilken utses av fullmäktige, institutets kassaförvaltare, institutets rektor samt två av fullmäktige särskilt valda ledamöter. Institutets inspektor äger, ändock att han ej utsetts till ledamot av styrelsen, rätt att delta i överläggningarna. Institutets rektor må icke tillika innehava annan befattning inom styrelsen.

§ 6.

Styrelsens åligganden. Styrelsen tillkommer särskilt

att själv eller genom ombud föra institutets talan,

att förvalta institutets medel och över förvaltningen föra noggrann räkenskap,

att utse institutets rektor, dennes ställföreträdare samt lärare och personal i övrigt ävensom fastställa deras avlöningsvillkor och övriga förmåner,

att fastställa lärares undervisningsskyldighet,

att fastställa avgifter,

att för varje läsår fastställa undervisningsplan,

att till fullmäktige avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat samt yttrande i de övriga ärenden, vilka enligt dessa grundstadgar skola avgöras av fullmäktige eller eljest av styrelsen hänskjutas till fullmäktiges avgörande, val dock undantagna,

att inom den fastställda statens ram handlägga löpande ärenden rörande institutets förvaltning, samt

att för varje räkenskapsår till Kungl. Maj:t, institutets fullmäktige, centralförbundet för socialt arbete och Stockholms stadsfullmäktige avgiva berättelse över institutets verksamhet och förvaltning.

Styrelsens beslut rörande tillsättande av institutets rektor och av fast anställd lärare samt rörande fast lärarebefattnings ämnesområde skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse.

§ 7.

Fullmäktiges och styrelsens sammanträden. Fullmäktige sammanträda årligen minst en gång för att fastställa inkomst- och utgiftsstat för nästkommande läsår samt dessutom så ofta ärendena det påfordra. Fullmäktige äro beslutföra, när minst tio ledamöter äro tillstädes, dock att i fråga om ändring av dessa grundstadgar gäller vad i § 17 sägs. Äro både ordföranden och vice ordföranden förhindrade att bevista sammanträde, väljes ordförande för tillfället.

Styrelsen sammanträder, så ofta ärendena det erfordra. Styrelsen är beslutföra, när minst fyra ledamöter äro tillstädes. För besluts giltighet erfordras, att minst tre ledamöter äro om beslutet ense.

Omröstning inom fullmäktige och styrelse sker öppet, för så vitt ej sluten omröstning av någon ledamot påfordras. Äro i fråga, som avgöres genom enkel

röstpluralitet, rösterna å båda sidor lika delade, skiljer lotten vid slutet omröstning, men gäller eljest den mening, ordföranden biträder.

Vid sammanträden med fullmäktige och styrelsen föras protokoll, vars riktighet granskas senast vid nästa sammanträde eller ock dessförinnan av utsedda justeringsmän.

§ 8.

Lärarrådets sammansättning. Lärarrådet består av institutets rektor, samtliga fast anställda lärare och övriga examinatore samt föreståndarna för de praktiska kurserna.

§ 9.

Lärarrådets åligganden. Lärarrådet tillkommer särskilt

att för ett år i sänder utse två ledamöter av antagningsnämnden,

att för varje läsår till styrelsen avgiva förslag till undervisningsplan,

att till styrelsen avgiva yttrande beträffande lärarebefattnings ämnesområde,

att till styrelsen avgiva yttrande beträffande tillsättning av lärarebefattning,

att handlägga ärenden rörande undervisningens och examinationens anordnande,

att hålla överinseende över de studerandes studier och uppförande,

att inom de gränser, vilka fastställas av styrelsen, fatta beslut om nedsättning av avgifter,

att utdela stipendier, där ej denna uppgift är anförtrodd annat organ, samt

att i övrigt handlägga de ärenden, vilka av institutets styrelse eller rektor dit hänskjutas.

§ 10.

Lärarrådets sammanträden. Lärarrådet sammanträder på rektors kallelse, så ofta ärendena det erfordra.

Vid lärarrådets sammanträden ledas förhandlingarna av rektor eller vid förfall för honom av rektors ställföreträdare. Ärendena föredragas av ordföranden.

Äro både rektor och hans ställföreträdare förhindrade, utser lärarrådet en vid sammanträdet närvarande ledamot att för tillfället tjänstgöra som ordförande.

Lärarrådet må icke fatta beslut, därest ej mer än halva antalet ledamöter är tillstädes.

Omröstning inom lärarrådet sker öppet, för så vitt ej någon lärarrådets ledamot påfordrar slutet omröstning. Äro rösterna å båda sidor lika delade, skiljer lotten vid slutet omröstning men gäller eljest den mening, ordföranden biträder.

Vid sammanträdena föres protokoll, vars riktighet granskas senast vid nästa sammanträde eller ock dessförinnan av utsedda justeringsmän.

§ 11.

Läsår. Läsåret vid institutet pågår under sammanlagt trettiofem veckor.

§ 12.

Inträdesfordringar. Rätt att inträda såsom studerande vid institutet äga, till det för varje läsår fastställda antalet, män och kvinnor, vilka finnas äga tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Vid urvalet av studerande må hänsyn tagas till såväl boklig bildning som praktisk erfarenhet.

§ 13.

Antagningsnämnd. Ansökningar om inträde vid institutet prövas av antagningsnämnden, vilken består av institutets rektor såsom ordförande jämte fyra medlemmar, av vilka två utses av fullmäktige och två av lärarrådet. Antagningsnämnden är beslutför, då fyra ledamöter äro närvarande, så ock med tre, där dessa äro om beslutet ense. Beträffande omröstning inom antagningsnämnden skall vad i § 7 tredje stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

§ 14.

Examen. Institutet bereder de studerande, vilka så önska, tillfälle att, på sätt i ordningsstadgan närmare föreskrives, undergå examen, varjämte studerande i den utsträckning, som bestämmes i institutets ordningsstadgar, äger att, utan avläggande av examen, efter särskild prövning erhålla vitsord över sina kunskaper i två eller flera ämnen, i vilka undervisning meddelas vid institutet.

§ 15.

Åhörare. Till de föreläsningar, som hållas vid institutet, kunna i mån av utrymme även andra än vid institutet inskrivna studerande beviljas tillträde på i ordningsstadgan föreskrivna villkor.

§ 16.

Revision. Styrelsens ekonomiska förvaltning granskas årligen av tre revisorer, utsedda, en av Kungl. Maj:t, en av styrelsen för centralförbundet för socialt arbete och en av Stockholms stadsfullmäktige. Räkenskapsåret omfattar tiden 1 juli—30 juni. Före september månads utgång varje år skall styrelsen till revisorerna överlämna förvaltningsberättelsen och räkenskaperna för näst föregående räkenskapsåret ävensom samtliga styrelsens och lärarrådets protokoll för samma tid.

Finna revisorerna anledning till anmärkning, meddela de denna till styrelsen, som avgiver yttrande däröver. Anse revisorerna det anmärkta förhållandet vara nöjaktigt förklarad, förfaller anmärkningen; i annat fall äga revisorerna upptaga den i sin berättelse. Denna berättelse, i vilken revisorerna skola bestämt till- eller avstyrka ansvarsfrihet för styrelsen, överlämnas av dem före oktober månads utgång till institutets fullmäktige, styrelsen för centralförbundet för socialt arbete och Stockholms stadsfullmäktige, vilka var för sig avgöra, huruvida ansvarsfrihet skall meddelas eller ej. Vägrar endera av nämnda korporationer helt eller delvis ansvarsfrihet, stånde i den del, där ansvarsfrihet ej blivit beviljad, talan mot institutet öppen jämväl såvitt de övriga angår. Anställes ej talan vid vederbörlig domstol inom natt och år från det styrelsens berättelse jämte räkenskaper och protokoll avlämnats till revisorerna, anses ansvarsfrihet vara meddelad.

§ 17.

Ändring av grundstadgarna. Finner styrelsen till följd av gjord framställning eller eljest, att ändring i dessa grundstadgar bör ske, har styrelsen att uppgöra förslag därtill, vilket hänskjutes till fullmäktige. Om förslaget gillas av minst två tredjedelar av fullmäktiges samtliga ledamöter, skall detsamma överlämnas till styrelsen för centralförbundet för socialt arbete samt Stockholms stadsfullmäktige för yttrande. Godkännes förslaget oförändrat av båda eller endera av dessa korporationer, skall det av styrelsen underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse.

Undervisningen i de särskilda ämnena.

Fastställandet av studieplaner och kursfordringar torde liksom hittills ankomma på institutets egna organ, vilka härvid böra beakta de grundsatser, vilka av de sakkunniga förordats. Efterföljande plan för ämnesfördelning och undervisning är närmast avsedd som ett exempel på huru detta skulle kunna ske och innefatta således icke något slutgiltigt förslag från de sakkunnigas sida.

I *nationalekonomi* böra för betyget godkänd fordras två serier föreläsningar med därtill anslutna övningskurser. Tillsammans böra dessa senare omfatta omkring 60 timmar, vilket torde vara nödvändigt för att åstadkomma en tillräckligt intensiv undervisning. Den ena av dessa bör avse nationalekonomiens metodik och historia samt den ekonomiska teoriens grundvalar. Den andra serien bör avse att ge en överblick över nutida svenskt näringsliv. Därtill böra för överbetyg komma specialföreläsningar över dels konjunkturteori, dels aktuella ekonomiska problem (förslagsvis 14 t.) samt seminarium, där antalet övningar bör höjas från nuvarande 6 till 8.

Ämnet *stats- och kommunalkunskap* innefattar för det första det nuvarande ämnet statskunskap, där liksom hittills huvudvikten lägges vid det nuvarande svenska statsskickets faktiska beskaffenhet och förvaltningens organisation, under det att utrymmet för författningshistoria samt för utländsk statskunskap starkt begränsas. Vidare ingår här huvuddelen av det nuvarande ämnet kommunal rättskunskap, varvid emellertid uppmärksamheten främst inriktas på den kommunala förvaltningens faktiska organisation och arbetssätt samt den kommunala lagstiftningens innehåll och den utformning dess regler vunnit under rättstillämpningen. Dessa båda delar av ämnet sammanknytas till en enhet, varvid emellertid en större del av tiden ägnas studiet av den kommunala ämnesdelen. Föreläsningar och övningar beräknas till sammanlagt 48 timmar. Vidare föras hit från det nuvarande ämnet socialhistoria föreläsningarna över de sociala och politiska idéernas historia (10 t.). Dessutom anordnas, med särskild tanke på den teoretiska linjen, en specialföreläsningsserie över folkrörelserna och organisationsväsendet (16 t.). För överbetyg tillkomma dessutom seminarieövningar (12 t.).

I *socialpolitik* ingår den nuvarande övningskursen i den sociala och ekonomiska historien, i vilken även näringsorganisationerna och Kooperationen behandlas ur socialpolitisk synpunkt. Undervisningstiden ökas i denna del av ämnet till 20 timmar. Vidare anordnas en obligatorisk föreläsningsserie över socialstatistik samt socialpolitik i trängre mening (arbetsmarknadsfrågor, bostadsfrågor m. m.), beräknad till 36 timmar. För överbetyg tillkomma seminarieövningar (20 t.) och specialföreläsningar över arbetsmarknadsfrågor (12 t.) samt — med särskild tanke på arbetsförmedlingarnas tjänstemän — över arbetslöshetsförsäkringen (6 t.).

Till ämnet *sociallagstiftning* (samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring) överföres från socialhygien ämnesdelen yrkeshygien, vilken huvudsakligen innefattar arbetarskyddslagstiftningen. Vidare göres kursen i allmän rättskunskap obligatorisk för tentamen i detta ämne; dit överföres de nuvarande föreläsningarna i familjerätt, varefter timantalet beräknas till sammanlagt 24 timmar. Sociallagstiftningens olika delar (fattigvård, barnavård, socialförsäkring, fångvård och alkoholistvård samt arbetarskydd) behandlas av en lärare i en grundläggande föreläsningkurs, som särskilt i socialförsäkring får mindre omfattning än den nuvarande undervisningen och sammanlagt beräknas till 70 timmar. Därutöver givas av speciallärare föreläsningsserier i socialförsäkring (10 t.), barnavårdslagstiftning (10 t.) samt fångvård (8 t.), alkoholistvård (10 t.) och arbetarskydd (10 t.). Seminarier anordnas i fattigvård, barnavård och socialförsäkring (vardera 12 t.).

I *socialhygien* bör den grundläggande föreläsningsserien omfatta 36 timmar, fördelade på sjukdomslära, allmän hygien och barnavård; specialföreläsningar för överbetyg hållas över sjukdomslära (18 t., flera olika föreläsare), arvs- och sexualhygien (10 t.), speciell samhällshygien (10 t.), barnavård (10 t.) och alkoholfrågor (10 t.). Seminarier, vardera på 12 timmar, anordnas i speciell hygien samt i barnavård.

I *psykologi* bibehålles i stort sett den hittillsvarande ordningen, dock med den ändringen att medicinsk psykologi och barnpsykologi sammanföres till en föreläsningsserie. De kliniska föreläsningarna i psykiatri samt föreläsningarna i kriminalpsykologi hänföres till överbetygskursen, och seminarieövningarna för överbetyg i medicinsk psykologi och barnpsykologi sätts till vardera 12 timmar.

Ämnet *kommunal rättskunskap* avser att fördjupa det studium av den kommunala organisationen, som ägt rum inom ämnet stats- och kommunalkunskap. Den huvudsakliga uppmärksamheten skall därvid ägnas de kommunala problemen rättsliga sidor, och undervisningen inriktas väsentligen på rättsfallsövningar. Föreläsningar och övningar beräknas till sammanlagt 30 timmar. Kursen i allmän rättskunskap förblir obligatorisk för tentamen i detta ämne liksom för ämnet sociallagstiftning; dock kunna härvid föreläsningarna i familjerätt bortfalla för de studerande, vilka ej läsa sociallagstiftning.

I *kommunal hushållning* föreslås ingen annan förändring än att deltagande i seminarierna blir obligatoriskt endast för högre betyg. Undervisningen bör så anordnas, att även en del av föreläsningarna huvudsakligen är avsedd för dem som eftersträva högre betyg, vilket i allmänhet icke torde bli fallet i fråga om studerande på socialkamerala linjen.

I *kommunal bokföring (med balansteknik)* bortfaller den nuvarande kursen i allmän bokföring; motsvarande kunskaper förutsätts vara inhämtade före studiernas början, vilket undersökes genom en särskild prövning, eventuellt i samband med inträdesprov till institutet men i varje fall innan tillträde medges till undervisningen. Däremot tillkommer för studerande på kamerala linjen en kurs i balansteknik och balanskritik, vilken bör omfatta förslagsvis 24 timmar. Omfattningen av undervisningen i övrigt ökas för nämnda studerande till 50 timmar; den sista tredjedelen av denna undervisning avses emellertid i första hand för studerande på kamerala linjen, under det att socialkamerala linjens elever böra kunna avsluta sina studier i ett tidigare skede. En betydande del av

denna undervisningstid anslås till praktiska övningar. Fordringarna för betyget med beröm godkänd på socialkamerala linjen beräknas i huvudsak motsvara fordringarna för betyget godkänd på kamerala linjen.

Den *sociala praktiska kursen* bevarar sin hittillsvarande karaktär och kommer sålunda att innefatta dels kortare föreläsningsserier eller enstaka föreläsningar av praktiskt verksamma socialarbetare m. fl. över olika moment i det sociala arbetet, dels praktiska seminarieövningar, fingerade nämndsammanträden m. m., likaledes under ledning av praktiskt verksamma personer, dels slutligen studiebesök vid olika sociala institutioner. Möjligheterna till differentiering och specialisering tillvaratagas därvid i största utsträckning. Inom kursens ram meddelas även den praktiska orienteringen rörande arbetsmarknadsfrågorna.

Den *kamerala praktiska kursen* får motsvarande karaktär. Här ingå föreläsningar över arbetet inom städernas, landskommunernas och landstingens förvaltning, närmast av samma typ som de föredrag, vilka sammanfattats i den av svenska landskommunernas förbund utgivna »Kommunalkontorets arbetsproblem», vidare övningar i mötesteknik och fingerade nämndsammanträden av olika slag, vilka bland annat avse att ge eleverna erforderlig formell säkerhet, och slutligen studiebesök. För socialkamerala linjen böra i den kamerala praktiska kursen även ingå vissa moment från den sociala praktiska kursen.

Under dessa förutsättningar skulle undervisningen vid socialinstitutet i Stockholm kunna anordnas enligt nedanstående plan, vilken givetvis i än högre grad än den föregående framställningen bör uppfattas endast som ett exempel på huru förslaget skulle kunna genomföras:

Ämne	Nuvarande studieordning	Föreslagen studieordning
National-ekonomi	Grundkurs övningskurs ..... 28 t. föreläs.: nationalekonomiens grundvalar .... 18 t. föreläs.: aktuella problem ..... 7 t. S:a 53 t. För överbetyg seminarium ..... S:a 12 t.	Grundkurs föreläsningar och övningskurs: nationalekonomiens grundvalar ..... 30 t. svenskt näringsliv 26 t. S:a 56 t. För överbetyg föreläs.: konjunkturteori och aktuella problem ..... 14 t. seminarium ..... 16 t. S:a 30 t.
Stats- och kommunalkunskap	(Statskunskap) Grundkurs föreläsningar ..... 24 t.	Grundkurs föreläsningar och övningar ..... 48 t. föreläs.: idéhistoria ..... 10 t. S:a 58 t. För överbetyg föreläs.: organisationsväsendet och folk-rörelserna ..... 16 t. seminarium ..... 12 t. S:a 28 t.

Ämne	Nuvarande studieordning	Föreslagen studieordning
Socialpolitik	Grundkurs övningskurs ..... 16 t. föreläs.: idé-historia ..... 10 t. bostadsfrågan .... 12 t. arbetsmarknadsfrågor ..... 24 t. socialstatistik .... 12 t. fackorg. .... 4 t. arbetsgivareorg. .. 4 t. S:a 82 t.	Grundkurs övningskurs ..... 20 t. föreläs. .... 36 t. S:a 56 t. För överbetyg föreläs.: arbetsmarknadsfrågor ..... 12 t. arbetslöshetsförsäkring ..... 6 t. seminarium ..... 20 t. S:a 38 t.
Sociallagstiftning (samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring)	Grundkurs föreläs.: fattigvård ..... 22 t. föreläs.: samhälls barnavård m. m. .... 22 t. föreläs.: fängvård och alkoholistvård ..... 12 t. föreläs.: socialförsäkring ..... 24 t. föreläs.: familje- och arvsrätt ... 10 t. seminarium ..... 12 t. S:a 102 t.	Grundkurs föreläs. och övningar: fattigvård, barnavård, fängvård, alkoholistvård, socialförsäkring, arbetarskydd ..... 70 t. föreläs.: allmän rättskunskap, familje- och arvsrätt ..... 24 t. S:a 94 t. För överbetyg föreläs.: barnavård m. m. .... 10 t. föreläs.: fängvård 8 t. alkoholistvård .. 10 t. föreläs.: socialförsäkring ..... 10 t. föreläs.: arbetarskydd ..... 10 t. seminarium: barnavård m. m. .... 12 t. seminarium: fattigvård ..... 12 t. seminarium: socialförsäkring ..... 12 t. Varje elev bör kunna ta 2—3 specialföreläsningsserier och 1—2 seminarier, alltså högst ..... S:a 54 t.
Socialhygien	Grundkurs föreläs.: allmän hälsovårdslära ..... 14 t. föreläs.: barnavårdens grunddrag . 14 t. föreläs.: yrkeshygien (arbetarskydd) ..... 14 t. föreläs.: arvs- och sexualhygien ... 10 t. föreläs.: alkoholfrågan ..... 4 t. föreläs.: sjukdomslära ..... 28 t. S:a 84 t.	Grundkurs föreläs.: sjukdomslära, allmän hälsovårdslära, sexualhygien, barnavård ..... S:a 36 t. För överbetyg föreläs.: sjukdomslära 18 t. föreläs.: arvs- och sexualhygien ... 10 t. föreläs.: speciell samhällshygien . 10 t. föreläs.: barnavård 10 t. föreläs.: alkoholfrågan ..... 10 t.

Ämne	Nuvarande studieordning	Föreslagen studieordning
	För överbetyg föreläs.: speciell samhällshygien ..... 6 t. föreläs.: yrkeshygien (arbetarskydd) ..... 8 t. seminarium: speciell samhällshygien ..... 6 t. seminarium: barnavård ..... 2 t. seminarium: sjukdomslära ..... 2 t. Överbetygsföreläsningar och -seminarier äro alternativa.	seminarium: speciell samhällshygien . 12 t. seminarium: barnavård ..... 12 t. Varje elev bör kunna ta 2—3 specialföreläsningsserier och 1 seminarium, alltså högst ..... S:a 50 t.
Psykologi	Grundkurs föreläs.: allmän psykologi och socialpsykologi 18 t. föreläs.: medicinsk psykologi ..... 14 t. föreläs.: barnpsykologi ..... 24 t. föreläs.: psykiatri 10 t. föreläs.: kriminalpsykologi ..... 12 t. S:a 78 t. För överbetyg seminarium: socialpsykologi ..... 12 t. seminarium: medicinsk psykologi . 12 t. seminarium: barnpsykologi ..... 12 t. Seminarierna äro alternativa.	Grundkurs föreläs.: allmän psykologi och socialpsykologi 18 t. föreläs.: medicinsk psykologi och barnpsykologi .. 34 t. S:a 52 t. För överbetyg föreläs.: psykiatri ... 10 t. föreläs.: kriminalpsykologi ..... 12 t. seminarium: socialpsykologi ..... 12 t. seminarium: medicinsk psykologi 12 t. seminarium: barnpsykologi ..... 12 t.
Kommunal rättskunskap	Grundkurs föreläs.: allm. rättskunskap 14 t. föreläs. och övn.: kommunalrätt .. 60 t. S:a 74 t.	Grundkurs föreläs.: allm. rättskunskap 14 t. föreläs. och övn.: kommunalrätt .. 30 t. S:a 44 t.
Kommunal hushållning	Grundkurs föreläs. 46 t. seminarium ..... 20 t. S:a 66 t.	Grundkurs föreläs. 46 t. S:a 46 t. För överbetyg seminarium ..... 20 t. S:a 20 t.
Kommunal bokföring (med balans-teknik)	Grundkurs föreläs. och övn. .... 36 t. S:a 36 t.	Grundkurs föreläs. och övningar: balansteknik ..... 24 t. föreläs. och övningar: kommunal bokföring och budgetteknik .. 50 t. S:a 74 t.

Sammandrag över antalet undervisningstimmar i olika läroämnen med den nuvarande och den föreslagna studieordningen, frånsett överbetygskurser.

Ä m n e	Sociala linjen		Kommunala linjen	Socialkamerala linjen	Kamerala linjen
	Nuv.	Föresl.	Nuv.	Föresl.	Föresl.
Nationalekonomi	53	56	53	56	56
Statskunskap	24	—	24	—	—
Stats- och kommunalkunskap	—	58	—	58	58
Kommunal rättskunskap ..	—	—	74	30	44
Socialpolitik	82	56	—	56	56
Sociallagstiftning	102	94	102	94	—
Socialhygien	84	36	—	—	—
Psykologi	78	52	—	—	—
Kommunal hushållning	—	—	66	36	46
Kommunal bokföring	—	—	36	36	74
Summa	423	352	355 (utan samhällets hjälp- och skyddsv. 253)	366	334

Exempel på studieplaner för sociala, socialkamerala och kamerala linjerna.

I. Undervisningens anordnande.

<i>Nationalekonomi</i>	höstterminen.
<i>Stats- och kommunalkunskap</i>	börjar höstterminen, avslutas vinterterminen.
<i>Socialpolitik</i>	börjar vinterterminen, avslutas vårterminen.
<i>Sociallagstiftning</i>	en grupp börjar vinterterminen, avslutas vårterminen. en grupp höstterminen.
<i>Socialhygien</i>	en grupp höstterminen. en grupp vinterterminen.
<i>Psykologi</i>	en grupp börjar vinterterminen, avslutas vårterminen. en grupp höstterminen.
<i>Kommunal rättskunskap</i>	vinterterminen.
<i>Kommunal hushållning</i>	höstterminen.
<i>Balansteknik</i>	vinterterminen.
<i>Kommunal bokföring</i>	börjar höstterminen, avslutas vinterterminen.

Seminarier anordnas gruppvis efter behov under samtliga terminer. Vid behov kan genom dubblering i ytterligare ämnen anordnas undervisning även andra terminer än här angivits, varvid flera alternativ möjliggörs.

II. Studieplaner.

Termin	<i>Alt. A.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. B.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. C.</i> Sociala linjen.
HT 1	Nationalekonomi. Stats- och kommunalkun- skap (början).	= alt. A.	= alt. A.
ViT 1	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Psykologi (början).	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).
VÅT 1	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Psykologi (tent.).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).
HT 2	Praktik.	Sociallagstiftning.	Psykologi. Socialhygien.
ViT 2	Psykologi.	Praktik.	Praktik.
VÅT 2	Praktik.	Praktik.	Praktik.
HT 3	Socialhygien. Seminarier m. m.	Socialhygien. Seminarier m. m.	Seminarier m. m.
Anm.		Förutsätter god förpraktik.	Förutsätter god förpraktik.
Termin	<i>Alt. D.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. E.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. F.</i> Sociala linjen.
HT 1	= alt. A.	= alt. A.	= alt. A.
ViT 1	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkun- skap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).
VÅT 1	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).
HT 2	Praktik.	Psykologi. Socialhygien.	Praktik.
ViT 2	Psykologi. Socialhygien.	Praktik.	Psykologi. Socialhygien.
VÅT 2	Praktik.	Seminarier m. m.	Seminarier m. m.
HT 3	Seminarier m. m.	Praktik.	Praktik.
Anm.		Vid särskilt god förpraktik kan sista praktikterminen bortfalla. Förutsätter även eljest god förpraktik.	Vid särskilt god förpraktik kan sista praktikterminen bortfalla.

Termin	<i>Alt. G.</i> Socialkamerala linjen.	<i>Alt. H.</i> Socialkamerala linjen.	<i>Alt. J.</i> Socialkamerala linjen.
HT 1	= alt. A.	= alt. A.	= alt. A.
ViT 1	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Socialpolitik (början). Balansteknik (ev.).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).
VåT 1	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Praktik (från 1/5; kameral).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).
HT 2	Praktik (social).	Sociallagstiftning.	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.
ViT 2	Balansteknik (ev.). Seminarier m. m.	Praktik (social).	Praktik (social).
VåT 2	Praktik (kameral).	Seminarier m. m.	Seminarier m. m.
HT 3	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.	—
Anm.			Förutsätter fullgod kameral förpraktik.
Termin	<i>Alt. K.</i> Kamerala linjen.	<i>Alt. L.</i> Kamerala linjen.	
HT 1	= alt. A.	= alt. A.	
ViT 1	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Socialpolitik (början). Balansteknik. Kommunalrätt (förel. och övn.).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Balansteknik. Kommunalrätt.	
VåT 1	Socialpolitik (tent.). Kommunalrätt (tent.).	Praktik.	
HT 2	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början).	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början).	
ViT 2	Kommunal bokföring (tent.). Seminarier m. m.	Kommunal bokföring (tent.). Socialpolitik (början).	
VåT 2	—	Socialpolitik (tent.). Seminarier m. m.	
HT 3	—	Praktik.	
Anm.	Förutsätter fullgod kameral förpraktik.	Förutsätter ingen förpraktik. Finnes sådan, uppgående till minst 6 mån., kan sista praktikterminen bortfalla.	

Exempel på studieplaner vid studier i etapper.

Dessa exempel, vilka kunde mångfaldigas, äro givetvis också tillämpliga vid studier, som icke föra fram till slutexamen, utan endast avse tentamina i vissa ämneskombinationer.

Termin	<i>Alt. R.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. S.</i> Sociala linjen.	<i>Alt. T.</i> Sociala linjen.
HT	Studierna börja omkring 1/11. Stats- och kommunalkunskap (början).	Psykologi. Stats- och kommunalkunskap (början).	Nationalekonomi.
ViT	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Sociallagstiftning (början).	Socialpolitik (början). Psykologi (början).
V&T	Sociallagstiftning (tent.).	Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Psykologi (tent.).
HT	Avbrott för tjänstgöring i socialvårdsbefattning (t. ex. socialvårdsbyrå). Under studieuppehållet även någon tids praktik vid av institutet anvisad institution, helst undervisningscentrum.	Avbrott för tjänstgöring i socialvårdsbefattning (t. ex. socialvårdsbyrå). Under studieuppehållet även längre tids praktik vid minst två av institutet anvisade institutioner, däribland ett undervisningscentrum.	Avbrott för tjänstgöring i socialvårdsbefattning (t. ex. arbetsförmedling). Under studieuppehållet även praktik vid av institutet anvisade institutioner, däribland helst ett undervisningscentrum.
HT	Psykologi. Nationalekonomi.	Nationalekonomi. Socialhygien.	Studierna börja omkring 1/11. Stats- och kommunalkunskap (början).
ViT	Socialpolitik (början). Praktik (halvtid).	Socialpolitik (början). Seminarier m. m.	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Sociallagstiftning (början).
V&T	Socialpolitik (tent.). Praktik (halvtid).	Socialpolitik (tent.). Seminarier m. m.	Sociallagstiftning (tent.). Praktik (halvtid).
HT	Socialhygien. Seminarier m. m.	—	Socialhygien. Seminarier m. m.

Termin	<i>Alt. U.</i> Socialkamerala linjen.	<i>Alt. V.</i> Kamerala linjen.
HT	Nationalekonomi. Stats- och kommunalkunskap (början).	Nationalekonomi. Stats- och kommunalkunskap (början).
ViT	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Balansteknik. Sociallagstiftning (början).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Balansteknik.
V&T	Sociallagstiftning (tent.).	Praktik eller tjänstgöring i kameral be- fattning.
HT	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början).
ViT	Avbrott för tjänstgöring i befattning t. ex. vid kommunalkontor. Under studieuppe- hållet även social praktik vid en eller flera av institutet anvisade institutioner.	Kommunal bokföring (tent.). Studierna avslutas omkr. 1/3.
V&T		Avbrott för tjänstgöring i kameral befatt- ning, t. ex. vid drätselkontor.
HT		
ViT	Socialpolitik (början). Seminarier m. m.	Socialpolitik (början). Kommunalrätt.
V&T	Socialpolitik (tent.). Seminarier m. m.	Socialpolitik (tent.). Seminarier m. m.
HT	—	—

Exempel på praktikens anordnande.

I. Sociala linjen.

A. Socialt arbete i allmänhet

(utan specialisering för särskilda uppgifter).

Alt. 1.

Före: 9 mån. hemgård el. dyl. + 3 mån. yrkesarbete eller sinnessjukvård = 12 mån.

Under: 5 mån. social byrå + 3 mån. rättspsykiatrisk klinik eller arbetsförmedling = 8 mån.

Alt. 2.

Före: 3 mån. yrkesarbete + 6 mån. sinnes- eller kroppssjukvård + 3 mån. skyddshem, alkoholist- eller annan anstalt = 12 mån.

Under: 6 (5) mån. social byrå + 2 (3) mån. arbetsförmedling = 8 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårds-, fattigvårds- eller barnavårdsbyrå, kommunalkontor (soc. avd.), barnavårdsombudsexpedition, enskild hjälpbyrå (såsom stadsmissionen), hjälpbyrå för psykiskt sjuka, skyddsvärn, nykterhetsnämnd, kuratorskontor.

Yrkesarbete inom detta område framför allt arbete vid fabrik, i skogs- och lantbruk, vid restaurang o. s. v.

B. Socialvård (centraliserad).

Alt. 3.

Före: 4 mån. hemgård + 4 mån. skyddshem eller alkoholistanstalt + 4 mån. kommunalkontor (soc. avd.) = 12 mån.

Under: 6 (5) mån. social byrå + 2 (3) mån. psykiatrisk klinik = 8 mån.

Alt. 4.

Före: 6 mån. praktisk barnavård eller ungdomsvård + 6 mån. sinnessjukvård = 12 mån.

Under: 6 mån. social byrå + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent = 8 mån.

Alt. 5.

Före: 4 mån. barnhem + 4 mån. social byrå + 4 mån. sinnessjukvård = 12 mån.

Under: 6 mån. social byrå + 2 mån. skyddsvärn = 8 mån.

Alt. 6.

Före: 9 mån. yrkesarbete (eller längre) + 3 mån. skyddshem eller alkoholistanstalt = 12 mån.

Under: 5 mån. social byrå + 3 mån. skyddsvärn eller ungdomsbyrå = 8 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårdsbyrå (centraliserad).

Hemgård kan utbytas mot ungdomsgård, annan klubb- och ungdomsverksamhet, bildningsverksamhet.

Yrkesarbete inom detta område framför allt arbete vid fabrik, i skogs- och lantbruk, vid restaurang o. s. v.

C. Arbete bland barn och ungdom.

1. Vid barnvårdsnämnd, hos barnvårdsombud.

Alt. 7.

Före: 12 mån. barnsjukhus.

Under: 6 mån. social byrå + 2 mån. psykiatrisk klinik = 8 mån.

Alt. 8.

Före: 3 mån. spädbarnsvård + 6 mån. upptagningshem eller barnsjukhus + 3 mån. social byrå = 12 mån.

Under: 4 mån. social byrå + 4 mån. rådgivningsbyrå = 8 mån.

Alt. 9.

Före: 9 mån. hemgård + 3 mån. spädbarnsvård = 12 mån.

Under: 6 mån. social byrå + 2 mån. skyddshem = 8 mån.

Alt. 10.

Före: 6 mån. barnsjukhus + 6 mån. social byrå = 12 mån.

Under: a) 2 mån. upptagningshem eller skyddshem + 6 mån. rådgivningsbyrå = 8 mån.

b) 3 mån. hemgård + 3 mån. skyddshem + 6 mån. rådgivningsbyrå = 12 mån.

Alt. 11.

Före: 12 mån. (eller längre) social byrå.

Under: 4 mån. barnvårdsanstalt + 4 mån. rådgivningsbyrå = 8 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårds-, barnvårds- eller fattigvårdsbyrå, hos fattigvårds- och barnvårdskonsulent, vid kommunalkontor (soc. avd.), barnvårdsombudsexpedition, på barnsjukhus (kuratorsexpedition).

Hemgård avser i första hand barn- och ungdomsarbetet inom hemgården eller annan fri ungdomsverksamhet.

Ovan nämnda *barnvårdsanstalter* äro endast typexempel. Anstaltsvården kan och bör givetvis vara förlagd även till mödrahem, hem för svåruppfosttrade och nervösa barn, sinnesslöanstalter, barnvårdscentraler eller barnträdgårdar.

2. I hem- och ungdomsgårdar samt i annan ungdomsverksamhet.

Alt. 12.

Före: 9 mån. hem- eller ungdomsgård + 3 mån. yrkesarbete = 12 mån.

Under: a) 3 mån. social byrå + 2 mån. arbetsförmedling + 3 mån. skyddshem eller uppfostringsanstalt = 8 mån.

b) 6 mån. social byrå + 3 mån. ungdomsförmedling + 3 mån. skyddshem = 12 mån.

Alt. 13.

Före: 3 mån. yrkesarbete + 5 mån. folkhögskola + 4 mån. social byrå = 12 mån.

Under: 5 mån. hem- eller ungdomsgård + 3 mån. skyddshem eller ungdomsfängelse = 8 mån.

Alt. 14.

Före: 4 mån. hem- eller ungdomsgård + 5 mån. ungdomsledarekurs + 3 mån. social byrå = 12 mån.

Under: 2 mån. ungdomsförmedling + 2 mån. skyddshem + 4 mån. rådgivningsbyrå = 8 mån.

Alt. 15.

Före: 9 mån. yrkesarbete + 3 mån. skyddshem = 12 mån.

Under: 5 mån. social byrå + 3 mån. arbetsförmedling inkl. ungdomsförmedling = 8 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårds- eller barnavårdsbyrå, ungdomsbyrå, barnavårdsombudsexpedition, skyddsvärn.

Hem- eller ungdomsgård kan delvis utbytas mot annan ungdomsverksamhet.

Yrkesarbete inom detta område framför allt arbete i fabrik, vid restaurang, på större kontor o. s. v.

D. Arbete huvudsakligen bland vuxna.

1. *Arbete i fattigvård, alkoholistvård, fångvård och polisväsen, bland villkorligt dömda, vissa kuratorstjänster etc.*

Alt. 16.

Före: 9 mån. hemgård el. dyl. + 3 mån. arbetsförmedling = 12 mån.

Under: 2 mån. sinnessjukvård + 6 mån. social byrå = 8 mån.

Alt. 17.

Före: 6 mån. kroppsjukvård + 6 mån. social byrå, jämsides därmed hemgård el. dyl. = 12 mån.

Under: 5 mån. skyddshem, alkoholistanstalt, sinnessjukvård + 3 mån. social byrå eller arbetsförmedling = 8 mån.

Alt. 18.

Före: 4 mån. sinnessjukvård + 5 mån. skyddshem, fängelse el. dyl. + 3 mån. social byrå = 12 mån.

Under: 4 mån. social byrå + 4 mån. rättspsykiatrisk klinik eller skyddsvärn = 8 mån.

Alt. 19.

Före: 3 mån. yrkesarbete + 4 mån. sinnessjukvård + 5 mån. skyddshem, fängelse el. dyl. = 12 mån.

Under: a) 6 mån. social byrå + 2 mån. skyddsvärn = 8 mån.

b) 6 mån. social byrå + 3 (4) mån. rättspsykiatrisk klinik + 3 (2) mån. skyddsvärn eller polissyster eller fängelsekurator = 12 mån.

Alt. 20.

Före: 12 mån. (eller längre) social byrå (jämsides därmed hemgård eller folkbildningsarbete).

Under: 3 mån. annan social byrå + 3 mån. sinnessjukvård eller alkoholistanstalt, fängelse, arbetshem eller dylikt + 2 mån. arbetsförmedling = 8 mån.

Alt. 21.

Före: 9 mån. (eller längre) yrkesarbete + 3 mån. alkoholistanstalt eller sinnessjukvård = 12 mån.

Under: a) 6 mån. social byrå + 2 mån. skyddsvärn = 8 mån.

b) 6 mån. social byrå + 4 mån. rättspsykiatrisk klinik + 2 mån. skyddsvärn = 12 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårds-, fattigvårds- (eller barnavårds-) byrå, hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent, vid kommunalkontor (soc. avd.), enskild hjälpbyrå (såsom stadsmissionen), hjälpbyrå för psykiskt sjuka, nykterhetsnämnd, skyddsvärn, kuratorskontor.

Yrkesarbete inom detta område framför allt arbete i fabrik, i skogs- och lantbruk, vid restaurang o. s. v.

2. Kuratorsarbete vid sjukhus och polikliniker.

Alt. 22.

Före: a) 6 (8) mån. kroppssjukvård + 6 (4) mån. sinnessjukvård = 12 mån.

b) 6 mån. kroppssjukvård + 2 mån. yrkesarbete + 4 mån. sinnessjukvård = 12 mån.

Under: 6 mån. social byrå (2 olika) + 2 mån. arbetsförmedling + 4 mån. kuratorskontor = 12 mån.

Alt. 23.

Sjuksköterskor, som utbilda sig till kuratorer och som förutsätts under tidigare tjänstgöring ha haft minst 2 mån. praktik i öppen vård (distriktsvård, barnavårdscentral el. dyl.).

Under: 5 mån. social byrå + 3 mån. kuratorskontor = 8 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårdsbyrå, hjälpbyrå för psykiskt sjuka, skyddsvärn el. dyl.

3. Arbetsförmedling och yrkesvägledning.

Alt. 24.

Före: 9 mån. hemgård eller annan ungdomsverksamhet + 3 mån. yrkesarbete eller 4 mån. hemgård + 5 mån. ungdomsledarekurs eller annan ungdomsverksamhet + 3 mån. yrkesarbete = 12 mån.

Under: 3 mån. social byrå + 5 mån. arbetsförmedling (inkl. ungdomsförmedling) = 8 mån.

Alt. 25.

Före: 9 mån. (eller längre) yrkesarbete + 3 mån. arbetsförmedling = 12 mån.

Under: a) 3 mån. sinnessjukvård eller skyddshem + 3 mån. social byrå + 2 mån. arbetsförmedling = 8 mån.

b) 3 mån. alkoholistvård + 3 mån. social byrå + 3 mån. hjälpbyrå för psykiskt sjuka + 3 mån. arbetsförmedling (inkl. kuratorspraktik) = 12 mån.

Alt. 26.

Före: 8 mån. yrkesarbete + 4 mån. skyddshem eller sinnessjukvård eller fängelse = 12 mån.

Under: 3 mån. social byrå + 5 mån. arbetsförmedling (inkl. kuratorspraktik eller ungdomsförmedling) = 8 mån.

Alt. 27.

Före: 5 mån. (eller mera) hemgård, lärarverksamhet eller annan ungdomsverksamhet + 4 mån. yrkesarbete + 3 mån. arbetsförmedling = 12 mån.

Under: 4 mån. social byrå + 4 mån. arbetsförmedling (inkl. ungdomsförmedling och yrkesvägledning) = 8 mån.

Alt. 28.

Före: 12 mån. (eller längre) arbetsförmedling.

Under: a) 2 mån. yrkesarbete + 4 mån. social byrå + 2 mån. psykiatrisk klinik = 8 mån.

b) 4 mån. psykiatrisk klinik + 2 mån. yrkesarbete + 4 mån. social byrå + 2 mån. hos arbetsförmedlingskurator = 12 mån.

Social byrå inom detta område = socialvårds-, fattigvårds- (eller barnavårds-) byrå, kommunalkontor (soc. avd.), nykterhetsnämnd, skyddsvärn, kuratorskontor, enskild hjälpbyrå (såsom t. ex. stadsmissionen).

Yrkesarbete inom detta område framför allt arbete i fabrik, i skogs- och lantbruk, vid restaurang o. s. v.

*4. Personalkonsulent.**Alt. 29.*

Före: 6 mån. kroppssjukvård inkl. kirurgisk poliklinik + 6 mån. yrkesarbete = 12 mån.

Under: 3 mån. social byrå + 3 mån. arbetsförmedling eller hemgård + 6 mån. personalkontor = 12 mån.

Alt. 30.

Före: 5 mån. hemgård + 3 mån. yrkesarbete + 4 mån. social byrå = 12 mån.

Under: 3 mån. kroppssjukvård + 3 mån. psykiatrisk klinik + 6 mån. personalkontor = 12 mån.

Social byrå inom detta område = helst socialvårdsbyrå.

*5. Bostadsinspektion.**Alt. 31.*

Före: 3 mån. sjukvård + 3 mån. barnhem eller hemgård + 3 mån. social byrå + 3 mån. hos distriktssköterska = 12 mån.

Under: 3 mån. social byrå + 5 mån. bostadsinspektion = 8 mån.

Byggnadsteknisk utbildning före eller under studietiden.

Social byrå inom detta område = socialvårdsbyrå, fattigvårds- eller barnavårdsbyrå.

II. Socialkamerala linjen.*Alt. 32.*

Före: 2 år (eller mer) kommunalkontor, varav 3 mån. soc. avd., eller 2 år drättselkontor eller sjukhuskontor jämte 3 mån. social byrå.

Under: a) 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent (eller barnavårdsombud) + 2 mån. alkoholistanstalt = 5 mån.

b) 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent (eller barnavårdsombud) + 3 mån. skyddshem eller psykiatriskt sjukhus = 5 mån.

- c) 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 2 mån. bostadsinspektion (eller pensionsnämnd) = 5 mån.
- d) 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 3 mån. nykterhetsnämnd eller skyddsvärn = 5 mån.
- e) 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 3 mån. hos sjukhuskurator = 5 mån.

Alt. 33.

Före: 2 år (eller mer) kommunalkontor, varav 6 mån. (eller mer) soc. avd., eller 2 år (eller mer) drättselkontor, sjukhuskontor el. dyl. jämte 6 mån. (eller mer) social byrå.

Under: 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 2 mån. anstalt (psykiatriskt sjukhus eller skyddshem eller alkoholistanstalt) = 4 mån.

Alt. 34.

Före: 6 mån. (eller mer) kommunalkontor (soc. avd.) eller social byrå.

Under: 4 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 2 mån. anstalt (psykiatriskt sjukhus eller skyddshem eller alkoholistanstalt) = 8 mån.

Alt. 35.

Före: 2 år (eller mer) kommunalkontor, varav 3 mån. soc. avd. + 3 mån. (eller mer) skyddshem eller alkoholistanstalt eller psykiatriskt sjukhus eller 2 år (eller mer) drättselkontor, sjukhuskontor el. dyl. + 3 mån. social byrå + 3 mån. skyddshem eller alkoholistanstalt eller psykiatriskt sjukhus.

Under: 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent eller barnavårdsombud eller nykterhetsnämnd eller bostadsinspektion = 3 mån.

Alt. 36.

Före: 3 mån. (eller mer) kommunalkontor (soc. avd.) eller social byrå + 3 mån. (eller mer) skyddshem eller alkoholistanstalt eller psykiatriskt sjukhus.

Under: 5 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent eller barnavårdsombud eller nykterhetsnämnd eller bostadsinspektion = 8 mån.

Alt. 37.

Före: 2 år (eller mer) kommunalkontor (kameral avd.) eller drättselkontor eller sjukhuskontor + 3 mån. (eller mer) psykiatriskt sjukhus, skyddshem eller alkoholistanstalt.

Under: 3 mån. kommunalkontor (soc. avd.) eller social byrå + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent = 5 mån.

Alt. 38.

Före: 2 år (eller mer) kommunalkontor (kameral avd.), drättselkontor eller sjukhuskontor + 3 mån. psykiatriskt sjukhus.

Under: 5 mån. kommunalkontor (soc. avd.).

Alt. 39.

Före: 3 mån. kommunalkontor (soc. avd.) eller social byrå.

Under: a) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent (eller barnavårdsombud) + 2 mån. alkoholistanstalt = 11 mån.

- b) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent (eller barnavårdsombud) + 3 mån. skyddshem eller psykiatriskt sjukhus = 11 mån.
- c) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 3 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 2 mån. bostadsinspektion (eller pensionsnämnd) = 11 mån.
- d) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 3 mån. nykterhetsnämnd (eller skyddsvärn) = 11 mån.
- e) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent + 3 mån. hos sjukhuskurator = 11 mån.

Alt. 40.

Före: 3 mån. psykiatriskt sjukhus, skyddshem eller alkoholistanstalt.

- Under:*
- a) 5 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 3 mån. kommunalkontor (soc. avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent = 10 mån.
  - b) 6 mån. kommunalkontor (kameral avd.) + 3 mån. social byrå + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent = 11 mån.
  - c) 5 mån. drätselkontor (eller sjukhuskontor) + 4 mån. kommunalkontor (soc. avd.) + 2 mån. hos fattigvårds- och barnavårdskonsulent = 11 mån.

Exempel på specialisering för olika sociala uppgifter.

Socialvård (centraliserad).

AB i sociallagstiftning (fattigvård och barnavård) + psykologi.
Praktik: alt. 3—6.

Barnavård.

AB i sociallagstiftning (fattigvård och barnavård) + psykologi (barn).
Praktik: alt. 7—11.

Ungdomsverksamhet.

AB i psykologi + socialpolitik eller sociallagstiftning (fattigvård och barnavård).
Praktik: alt. 12—15.

Fattigvård.

AB i sociallagstiftning (fattigvård samt barnavård eller socialförsäkring) +
+ psykologi (medicinsk) eller socialpolitik.
Praktik: alt. 16, 17, 20, 21.

Fångvård, fängelsekurator, nykterhetsnämnd etc.

AB i sociallagstiftning (fattigvård och fångvård) + psykologi (medicinsk) eller
socialpolitik.
Praktik: alt. 17, 18, 19, 20.

Sjukhuskurator.

AB i sociallagstiftning (fattigvård och barnavård) + psykologi (medicinsk) +
+ (för icke-sköterskor) socialhygien (sjukdomslära).
Praktik: alt. 22 och 23.

Arbetsförmedling.

AB i socialpolitik + psykologi.
Praktik: alt. 24—28.

Personalkonsulent.

AB i sociallagstiftning (arbetarskydd) + socialpolitik eller nationalekonomi
eller psykologi (social).
Praktik: alt. 29—30.

Bostadsinspektion.

AB i socialhygien (sammällshygien) + socialpolitik.
Praktik: alt. 31.

Examensfordringar och studieplaner vid kombination av olika slags utbildning.

Den begränsning av studietiden, vilken bör eftersträvas beträffande sådana elever vid socialinstitutet, vilka före inträdet förvärvat annan utbildning, uppnås enklast därigenom att man från examensfordringarna utesluter sådana ämnen, där studier i tillräcklig omfattning bedrivits redan i samband med den föregående utbildningen.

I fråga om elever, vilka före inträdet förvärvat *sjuksköterskeutbildning*, gäller detta närmast ämnet socialhygien. Då sjuksköterskorna i regel kunna förutsett ha inhämtat de kunskaper, som svara mot 2 betygsenheter i detta ämne, bör för deras del i social examen krävas en betygssumma på 6 enheter, varav minst betyget med beröm godkänd i antingen sociallagstiftning eller socialpolitik. Därigenom inbesparas en termin, eftersom specialföreläsningar och seminarieövningar i det enda överbetygsämnet utan svårighet torde kunna medhinnas samtidigt med studier i ett annat ämne. Lämpligast torde i så fall vara att följa det i bilaga 3 upptagna alternativet D. Studieplanen för elever ur denna kategori skulle då få följande utseende:

hösttermin 1	nationalekonomi
	stats- och kommunalkunskap (början).
vintertermin 1	stats- och kommunalkunskap (tent.)
	socialpolitik (början)
	sociallagstiftning (början).
vårtermin 1	socialpolitik (tent.)
	sociallagstiftning (tent.).
hösttermin 2	praktik
	psykologi.
vintertermin 2	seminarieövningar m. m.
vårtermin 2	praktik.
hösttermin 3	bortfaller.

Studerande ur denna kategori, vilka önska taga överbetyg i ytterligare ett eller flera ämnen (t. ex. i psykologi), kunna antingen fortsätta studierna den sista höstterminen eller också — därest sista vårterminens praktik förlägges till Stockholm respektive Göteborg — parallellt härmed bevista seminarieövningar m. m. och fortsätta studierna under sommaren samt avlägga tentamen vid höstterminens början.

I fråga om studerande på socialinstitutens *sociala* linje, vilka avlagt *statsvetenskaplig examen* eller *filosofie kandidatexamen* innefattande ämnena nationalekonomi och statskunskap, finnas möjligheter till en något mera betydande reduktion av studietiden. Här kunna ämnena nationalekonomi samt stats- och

kommunalkunskap i huvudsak bortfalla ur institutens studieplan, eftersom dessa ingå i den förut avlagda akademiska examen. Av studerande, vilka avlagt filosofie kandidatexamen eller statsvetenskaplig-filosofisk examen och sålunda icke studerat förvaltningsrätt, bör emellertid krävas en kompletterande tentamen i den kommunala delen av ämnet stats- och kommunalkunskap (däremot icke deltagande i undervisningen i detta ämne). För att examen vid institutet skall kunna godkännas, böra i detta fall krävas sammanlagt minst 5 betygsenheter, varav minst betyget med beröm godkänd i antingen socialpolitik eller sociallagstiftning. Studieordningen skulle då exempelvis kunna få följande utseende:

<i>hösttermin 1</i>	bortfaller, och studierna påbörjas i januari första läsåret.
<i>vintertermin 1</i>	sociallagstiftning (början) socialpolitik (början).
<i>vårtermin 1</i>	sociallagstiftning (tent.) socialpolitik (tent.).
<i>hösttermin 2</i>	praktik.
<i>vintertermin 2</i>	psykologi socialhygien seminarieövningar m. m.
<i>vårtermin 2</i>	praktik.
<i>hösttermin 3</i>	bortfaller.

Att studierna i detta fall börja vid nyåret i stället för i början av höstterminen torde vara en mindre olägenhet, i betraktande av att dels den akademiska examen icke alltid avlägges vid slutet av läsåret, dels även dessa elever före början av studierna vid socialinstituten måste ha någon förpraktik, vilken lämpligen till väsentlig del förlägges sedan akademisk examen avlagts. Särskilda bestämmelser böra träffas för att möjliggöra antagning av studerande ur denna kategori efter den ordinarie antagningen. Beträffande möjligheterna att förvärva överbetyg i ytterligare något ämne utöver det obligatoriska gäller detsamma som ovan anförts i fråga om sjuksköterskor.

För studerande vid socialinstitutens *socialkamerala* och *kamerala* linjer, vilka avlagt statsvetenskaplig examen eller filosofie kandidatexamen innefattande ämnena nationalekonomi och statskunskap, kunna liknande anordningar vidtagas. Nationalekonomi bortfaller; beträffande stats- och kommunalkunskap gäller vad ovan sagts beträffande sociala linjen. För att socialkatedral examen skall kunna godkännas bör av den som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen eller filosofie kandidatexamen av den nämnda typen krävas minst 6 betygsenheter, varav minst betyget med beröm godkänd i antingen sociallagstiftning, kommunal bokföring eller kommunal hushållning. För katedral examen böra gälla likartade föreskrifter; betygssumman blir 5 enheter. Betyget med beröm godkänd förvärfvas i antingen kommunal hushållning eller kommunal bokföring med balansteknik. För den som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen bortfaller även ämnet kommunalrätt, varför betygssumman minskas med en enhet. För studerande med examen från handelshögskola ställer sig saken något annorlunda, eftersom i denna examen icke ingår ämnet statskunskap men däremot en utbildning i allmän bokföring och balansteknik, som är väsentligt större än den som

kan lämnas vid socialinstituten. Med anledning härav torde studiet av den kommunala bokföringen för dessa studerande falla sig relativt lätt. För godkänd socialkameral examen krävas minst 7 betygsenheter, varav minst betyget med beröm godkänd i antingen sociallagstiftning, kommunal hushållning eller kommunal bokföring; samt för godkänd kameral examen minst 6 betygsenheter, varav minst betyget med beröm godkänd i antingen kommunal hushållning eller kommunal bokföring. Studieordningen framgår av efterföljande exempel.

Termin	<i>Alt. AQ</i> Socialkamerala linjen. Studerande som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen eller fil. kand. examen enligt ovanstående.	<i>Alt. BQ</i> Socialkamerala linjen. Studerande som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen.	<i>Alt CQ</i> Socialkamerala linjen. Studerande som avlagt examen vid handelshögskola.
HT 1	Bortfaller.	Bortfaller.	Praktik (kameral). Studierna börja omkr. 1/11. Stats- och kommunalkunskap (början).
ViT 1	Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).	Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början). Balansteknik (ev.).	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Kommunalrätt.
VåT 1	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.).	Praktik (social).
HT 2	Praktik (social).	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring. Seminarier m. m. (ev.).
ViT 2	Kommunalrätt. Balansteknik (ev.). Seminarier m. m.	Praktik (kameral).	Socialpolitik (början). Sociallagstiftning (början).
VåT 2	Praktik (kameral).	Praktik (social). Seminarier m. m. (ev.).	Socialpolitik (tent.). Sociallagstiftning (tent.). Seminarier m. m. (ev.).
HT 3	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring.	Bortfaller.	Bortfaller.
Anm.		Social praktik även första sommaren. Praktiken under andra vårterminen förlägges i förekommande fall i omedelbar närhet av Stockholm resp. Göteborg.	

Termin	<i>Alt. DQ.</i> Kamerala linjen. Studering som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen eller fil. kand. examen enl. ovanstående.	<i>Alt. EQ.</i> Kamerala linjen. Studering som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen.	<i>Alt. FQ.</i> Kamerala linjen. Studering som avlagt examen vid handelshögskola.
HT 1	Bortfaller.	Bortfaller.	Praktik. Studierna börja omkring 1/11. Stats- och kommunalkunskap (början).
ViT 1	Socialpolitik (början). Kommunalrätt. Balansteknik.	Socialpolitik (början). Balansteknik.	Stats- och kommunalkunskap (tent.). Socialpolitik (början). Kommunalrätt.
VåT 1	Socialpolitik (tent.). Praktik (från 1/5).	Socialpolitik (tent.). Praktik (från 1/5).	Socialpolitik (tent.). Praktik (från 1/5).
HT 2	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början).	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början).	Kommunal hushållning. Kommunal bokföring (början). Seminarier m. m.
ViT 2	Kommunal bokföring (tent.). Seminarier m. m.	Kommunal bokföring (tent.). Seminarier m. m.	Kommunal bokföring (tent.). Praktik.
VåT 2	Praktik.	Praktik.	Bortfaller.
HT 1	Bortfaller.	Bortfaller.	Bortfaller.
Anm.			Praktiken första höstterminen och andra vinterterminen förlägges till Stockholm resp. Göteborg.

Beträffande det förhållandet att första höstterminen i vissa fall bortfaller och studierna påbörjas i januari första läsåret hänvisas till vad som ovan anförts beträffande sociala linjen.

Exempel på program vid kurser för fortsatt utbildning av tjänstemän.

Svenska landstingsförbundets kurs för sjukhussysloman den 4—13 maj 1942.

Måndagen den 4 maj.

- Kl.
- 10.15 Kursen öppnas. Svenska landstingsförbundets ordförande statsrådet Gustaf Andersson.
  - 10.30 Lagar och författningar, som beröra syslomännens verksamhet. Landstingsdirektör Einar Restad.
  - 12.15 Lunchpaus.
  - 14.00 Ersättningsprodukter på det textila området. Lektor S. H. Kjellstrand.
  - 16.00 Studiebesök: S:t Eriks sjukhus.

Tisdagen den 5 maj.

- 9.30 Byggnadsvård och byggnadsdetaljer. Civilingenjör Walter Törn.
- 11.30 Underhåll av linoleummattor samt renhållning utomhus. Sysloman Arvid Åhlin. Diskussion.
- 12.15 Lunchpaus.
- 14.00 Centrala sjukhusarkivet. Arkitekt Erik Dahlberg.
- 15.00 Studiebesök: Karolinska sjukhuset.

Onsdagen den 6 maj.

- 9.30 Sjukhuset i förhållande till den övriga socialvården. Sysloman Alarik Hagård.
- 10.30 Aktuella bränsle- och uppvärmningsfrågor. Byråchef C. Kinander.
- 12.15 Lunchpaus.
- 14.00 Sjukhusen och kristidsransoneringen. Mantalsintendent G. Kollberg och sysloman G. Hallenborg. Diskussion.
- 16.00 Studiebesök: Södersjukhuset.

Torsdagen den 7 maj.

- 9.30 Elektrifiering av sjukhus. Civilingenjörerna Chr. Beck-Friis, Erik Lundström och H. Östlund.
- 11.30 Standardisering på det sjukhustekniska området. Byråingenjör Sten Aare.
- 12.15 Lunchpaus.
- 14.00 Standardisering på det sjukhustekniska området. Byråingenjör Sten Aare.
- 15.30 Studiebesök: Slitmanfabriken, Hornsgatan 52, 3 tr.

Fredagen den 8 maj.

- 9.30 Brand- och luftskydd vid sjukhusen. Kaptén H. Abelin och Brandchef B. Thorell.
 12.15 Lunchpaus.
 14.00 Sjukhuskontoret. Syssloman G. Hallenborg. Diskussion.
 16.00 Studiebesök: Beckomberga sjukhus.

Lördagen den 9 maj.

- 9.30 Dagordning vid sjukhusen. Lasarettsläkaren med. dr Gösta Bohmansson.
 10.30 Samarbetet mellan styresman och syssloman. Lasarettsläkaren med. dr. Gösta Bohmansson. Diskussion.
 12.15 Lunchpaus.
 14.00 Besparingsdetaljer i den dagliga sjukhusdriften. Syssloman G. Hallenborg. Diskussion.

Söndagen den 10 maj.

- Gemensamt deltagande i Svenska sjukhusföreningens årsmöte (samma lokal).
 10.30 Mötet öppnas.
 10.45 Aktuella spörsmål beträffande beredskapssjukhusens organisation, personal och utrustning. Landstingsdirektör Einar Restad, dr. C. Juhlin Dannfelt, syster Brita Engström.
 14.00 Ekonomiska synpunkter på sjukhusbyggnader. Arkitekterna Hakon Ahlberg och Gustaf Birch-Lindgren.

Måndagen den 11 maj.

- 9.30 Tvätt och tvättmedel. Civilingenjör Rudolf Jönsson.
 11.30 Hur sparar man på tvätten i kristid? Kort inledning av civilingenjör R. Jönsson. Diskussion.
 13.00 Lunchpaus.
 15.00 Föredrag i Föreningen rationell textiltvätt, ingenjörsvetenskapsakademien, Grevturegatan 14, av dr Edmund Walter, Berlin, om aktuella tvättfrågor (föredraget tolkas till svenska).

Tisdagen den 12 maj.

- 9.30 Storkökets planläggning. Allmänna synpunkter. Syssloman N. S. Sjunnesson.
 11.30 Några synpunkter på personalutspisningsfrågan. Syssloman N. S. Sjunnesson.
 12.00 Sjukhuskosten i kristid. Doktor Edith Klarin.
 13.00 Lunchpaus.
 14.00 Studiebesök: Gustafsbergs porslinsfabrik.

Onsdagen den 13 maj.

- 9.30 Sjukhusens upphandling. Korta inledningsföredrag av syssloman M. Friis, sekreterare Ivar Dahlgren och bitr. sjukhusdirektören G. F. Wedefelt. Diskussion.
 14.00 Förråds- och inventarieredovisning. Syssloman H. O. L. Liedholm.
 15.00 Kursens avslutning.

Svenska landskommunernas förbunds konferens för kommunalkamrerare den 10—14 maj 1943.

Konferensen öppnas måndagen den 10 maj 1943 kl. 10 f. m. Övriga dagar taga överläggningarna sin början kl. 9 f. m. för att med uppehåll för lunch och kortare pauser pågå till omkring kl. 17 varje dag.

Programmet omfattar dels specialföreläsningar och demonstrationer, dels överläggningsämnen. De senare behandlas i den i ämnesförteckningen angivna ordningen med avbrott för pauser och specialföreläsningar samt vissa demonstrationer, vilka äga rum på bestämda klockslag.

I. Specialföreläsningar m. m.

Kl. Måndagen den 10 maj.

- 10.00 Konferensen öppnas av ledamoten i styrelsen för Svenska Landskommunernas Förbund, riksdagsmannen V. J. Mattsson, Eteryda. Val av ordförande och två vice ordförande. Upprop.
- 10.30 Allmänna synpunkter på kommunalkamrerarnas tjänsteställning och arbete. Inledningsanförande av direktören Sixten Larsson.
- 12.00 Lunch.
- 13.30 Överläggningar.
- (precis)
- 19.00 Gemensam middag för konferensdeltagarna i Restaurant Gillets festvåning, till vilken deltagarna inbjudas av Landskommunernas Blankett- o. Bokförlags A.-B.

Tisdagen den 11 maj.

- 9.00 Överläggningar.
- 12.30 Lunch.
- 14.00 De finska kommunalkontorens organisation under kriget. Föreläsning av direktören i Finlands svenska landskommuners förbund, Sigfrid Törnqvist, Helsingfors.
- (precis)
- 16.00 Demonstrationer.
- Grupp I. Demonstration av Nacka kommunalkontor.
- Grupp II. Demonstration av Huddinge kommunalkontor.
- Grupp III. Demonstration av tvättmaskiner m. m. hos Värmelednings A.-B. Calor, Ulvsunda.
- Grupp IV. Demonstration av kontorsmöbler på Ätvidabergs möbelutställning.

Onsdagen den 12 maj.

- 9.00 Överläggningar.
- 12.30 Lunch.
- 14.00 Kommunaltjänstemännens utbildningsfråga. Föreläsning av t. f. föreståndaren för Socialinstitutet, docenten Gunnar Heckscher.
- (precis)
- 16.00 Demonstrationer.
- Grupp I. Demonstration av Nacka kommunalkontor.
- Grupp II. Demonstration av Huddinge kommunalkontor.
- Grupp III. Demonstration av tvättmaskiner m. m. hos Värmelednings A.-B. Calor, Ulvsunda.
- Grupp IV. Demonstration av kontorsmöbler på Ätvidabergs möbelutställning.

Torsdagen den 13 maj.

- 9.00 Överläggningar.
12.30 Lunch.
14.00 Överläggningar.

Fredagen den 14 maj.

- 9.00 Överläggningar.
12.30 Lunch.
14.00 Kommunala handlingars offentlighet. Föreläsning av sekreteraren
(precis) fil. d:r John Olsson.
17.00 Kursens avslutning.

II. Överläggningsämnen.

Överläggningarna börja måndagen den 10 maj kl. 13.30 samt övriga dagar kl. 9.00 för att med uppehåll för måltidspauser samt specialföreläsningar m. m. pågå varje dag till omkr. kl. 17.00. Den nedan angivna fördelningen av överläggningsämnen på olika dagar är endast ungefärlig.

Måndagen den 10 maj.

A. Medelsförvaltning.

1. Budgetens utformning. Inledare: direktören Sixten Larsson.
2. Fördelningsbokföringen. Inledare: konsulenten Sven Johansson. Demonstration av fördelningsbokföring enligt Taylorixmetoden.

Tisdagen den 11 maj.

3. Bokslutet. Inledare: kommunalkamreraren Alrik Agerbo, Åtvidaberg. Demonstration av fördelningsbokföring enligt Addometoden.
4. Uppbördsorganisationen, restföring m. m. Inledare: kommunalkamreraren Sven Strömberg, Umeå landskommun.
5. Kommunal fondbildning. Inledare: sekreteraren John Olsson.
6. Revision och kassakontroll. Inledare: direktören Sixten Larsson.

Onsdagen den 12 maj.

B. Kommunalkontorets arbete i allmänhet.

- 1 a. Arbetsfördelningen mellan olika befattningshavare. Inledare: kommunalkamreraren J. G. F. Berje, Skön.
- 1 b. Den säsongmässiga arbetsfördelningen. Inledare: kommunalkamreraren Signar Resare, Finspång
2. Registrering och diarieföring. Inledare: a) kommunalkamreraren J. F. Nordin, Gudmundrå. b) kommunalkamreraren Th. Tinghammar, Frösö.
3. Sammanträden, deras planläggning m. m. Inledare: kommunalkamreraren Rob. Backman, St. Kopparberg.
4. Protokoll. Inledare: kommunaldirektören Martin Andersson, Nacka.

Torsdagen den 13 maj.

5. Arkivvård. Inledare: direktören Sixten Larsson.
6. Socialregistret. Inledare: statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i 1: a distriktet, Gösta Ahlberg.

C. Övriga frågor.

1. Blanketter och formulär. Inledare: kamreraren Nic. Torbrand.
 Detta överläggningsämne kommer att beredas stort utrymme. Konferensdeltagarnas kritik och önskemål bör ha till syfte att åstadkomma ändamålsenliga standardblanketter.

Fredagen den 14 maj.

2. Synpunkter på kristidsnämndernas statsbidragsansökningar. Inledare: kommunalkamreraren E. Lagerman, Värmdö.
3. Formatstandardisering. Inledare: sekreteraren, fil. kand. Gösta Florén.
4. Landskommunernas Tidskrift. Önskemål ifråga om innehåll och redigering.
5. Orienterande upplysningar om förhandlingsnämndens i Stockholms län verksamhet. Referent: Ordföranden i Nacka kommunalnämnd, direktören Erik Björnin.
6. Landskommunernas förbunds löneregister. Inledare: sekreteraren Gösta Florén.

**Arbetsmarknadskommissionens kurs för arbetsförmedlings-
tjänstemän den 26—31 juli 1943.**

A. Ungdomsförmedlingen.

B. Arbetsförmedlingen.

Kl. Måndagen den 26 juli.

9.00 Professor Sten Wahlund: Befolkningsfrågan och arbetsmarknaden.	
10.00 D:o.	
11.00 Länsarbetsdirektören Arvid Odlöv: Länsarbetsnämndens organisation och arbetsuppgifter.	
14.00 Ungdomsförmedlingsföreståndare redogöra för verksamheten under det gångna året. Diskussion i anslutning härtill.	14.00 Sekreterare Ivan Sandström: Industriens mobiliseringsplanering.
	15—17 Seminarium.

Tisdagen den 27 juli.

9.00 Tillsyningslärare Malte Eurenus: Yrkesorientering i folkskolan.	9.00 Yrkesinspektrisen Ida Fischer: Kvinnorna och reservarbetskraftsproblemet.
10.00 D:o.	10.00 Sekreterare Carl Söderqvist: Tjänsteplikten.
11.00 Fil. kand. Margareta Vestin: Yrkesorientering i läroverken.	11.00 Byråchef Waste Lingren: Arbetsförmedlingstvävet.
14—17 Seminarium.	14—17 Seminarium.

Onsdagen den 28 juli.

9.00 1:e konsulent Ejnar Neymark: Anlagsorientering.	9.00 Konsulent Carl Emil Polfeldt: Kundtjänst.
10.00 Amanuens Gunnar Westerlund, Arbetsledareinstitutet: Rekrytering av personal inom industrin. Några erfarenheter från arbete med psykologiska lämplighetsprovningar.	
11.00 D:o.	
14—17 Seminarium.	14—17 Industribesök.

Torsdagen den 29 juli.

9.00	Dr Allan Rülcker: De partiellt arbetsföras problem och möjligheter.		
10.00	D:o.		
11.00	Skyddshemsinspektör Torsten Eriksson: Den asociala ungdomens arbets- anpassning.		
14.00	Seminarium.	14.00	Seminarium.

Fredagen den 30 juli.

9.00	Byråchef Sven Skogh: Arbetsmarknaden efter kriget.		
10.00	D:o.		
11.00	Fil. kand. Margareta Vestin:	11.00	Diskussion.
	Yrkesutbildning.	14.00	Utflykt.
14.00	Seminarium.		

Lördagen den 31 juli.

9.00	Inspektör Carl-Gösta Edling:	9.00	Byråchef Tor Jerneman: Ar- betslöshetsförsäkring.
	Lärareförmedling.		
10.00	Dens: Studentförmedling.	10.00	D:o.
11.00	Seminarium.	11.00	Seminarium.

Överenskommelser angående Socialinstitutets lokaler.

I skrivelse den 15 april 1931 till Stockholms Högskolas rektor har Styrelsen för the Rockefeller Foundation förklarat sig beredd att till förverkligande av önskemålet att inom en gemensam byggnad sammanföra lokaler för Stockholms Högskolas Socialvetenskapliga institut samt för Centralförbundet för socialt arbete och det av Förbundet understödda Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm — nedan benämnt Socialpolitiska institutet — ställa till Högskolans förfogande ett belopp av intill 100 000 dollars, på villkor bland annat att Centralförbundet å sin sida för ändamålet tillskötte omkring 27 000 dollars.

I anledning härav har mellan *Högskolan* och *Centralförbundet* träffats följande avtal:

1. Under förutsättning att Högskolan, genom att Stockholms stad tillhandahåller erforderlig tomt med etthundra års tomträtt å platsen mellan Stadsbiblioteket och Biokemiska institutet i Stockholm, finner sig i tillfälle att mottaga Rockefellerfondens donation, åtager sig Högskolan att å tomten låta uppföra och inreda den med donationen avsedda byggnaden, i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda och Centralförbundet nu förelagda ritningar.

2. Samtidigt med att byggnaden i övrigt tages i bruk för Högskolans räkning, upplåter Högskolan bottenvåningen och mellanvåningen, den sistnämnda för biblioteksändamål, till Socialpolitiska institutet, med rätt för Institutet att inom detta utrymme i sin ordning upplåta lokaler för Centralförbundets behov, samt å andra sidan med skyldighet att hålla biblioteket tillgängligt till studier och forskning för Högskolans lärare och lärjungar. Upplåtelsen gäller för hela den tid Högskolan förfogar över tomten, såvida ej genom avtal mellan Högskolan och Centralförbundet annorlunda bestämmes.

3. Till kostnaderna för byggnadens uppförande och inredning bidrager Centralförbundet med lån till Högskolan å Etthundratusen (100 000:—) kronor. Lånet är räntefritt och uppsägbart, så länge den under 2. omnämnda upplåtelsen fortvarar; skulle upplåtelsen av under nämnda punkt angiven anledning eller eljest upphöra, löper därefter lånet med fem procent årlig ränta, att halvårsvis gäldas, och återbetalas efter sex månaders å endera sidan gjord uppsägning. Lånesumman utbetalas av Centralförbundet i mån av Högskolans behov av medel för byggnads- och inredningskostnadens bestridande, efter varje gång av Högskolan en månad förut gjord rekvisition och i poster proportionerade till Rockefellerfondens utbetalningar efter förhållandet mellan fondens och Centralförbundets respektive totala utlovade bidrag.

Stockholm den 20 juni 1931.

Å Centralförbundets för socialt arbete vägnar.

Enligt fullmakt:

G. H. von Koch.

Nils Alexandersson.

Å Stockholms högskolas vägnar:

Birger Ekeberg.

Sven Tunberg.

Utdrag ur protokoll, fört vid sammanträde med Socialinstitutets styrelse den 11 juni 1937.

Närvarande: herrar Huss, Bagge, Dahlgren, Lagercrantz, Rietz, Rydén, Tunberg, Wallenberg, Vanner och Åkerlindh samt fru Holmgren.

---

§ 2.

Föreståndaren meddelade, att han med Stockholms Högskolas rektor träffat följande överenskommelse. Då Kafé-Aktiebolaget Norma förklarar sig ämnat upphöra med restaurangverksamheten i institutet, skulle Socialinstitutet få rätt att ensamt disponera hela bottenvåningen i institutet, innefattande klubb- och restaurantlokalerna. Socialinstitutet skulle för den händelse institutet anordnade matlagning och servering i lokalen till Stockholms Högskola lämna ersättning för den ökning i driftskostnaderna för fastigheten som därigenom kunde uppkomma. Styrelsen godkände denna överenskommelse.

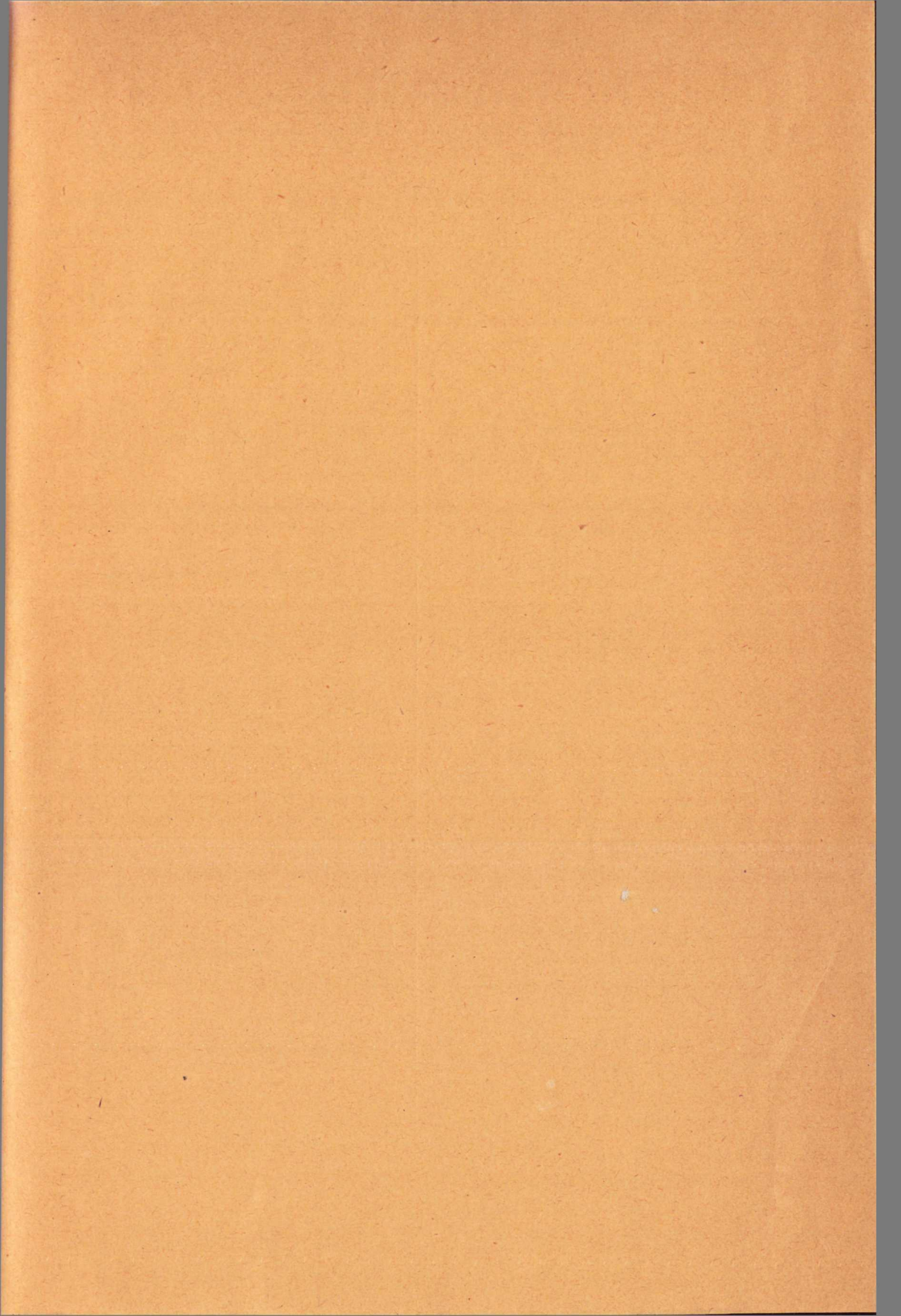
Vid protokollet
Gösta Bagge.

Justeras:

G. Huss.

Sven Tunberg.

Gust. Åkerlindh.

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10] Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer. [8]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [3]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [13] 4. [14] 5. [25] Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. [11] Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredningar och förslag ang. lag om allmän sjukförsäkring. [15] 8. Kostnadsberäkningar ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16] Befolkningspolitik i utlandet. [26]

Hälso- och sjukvård.

1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. [28]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till vissa uppfinningar m. m. [27]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1] Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. [18]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. [17] Om inrättande av ett sambällsvetenskapligt forskningsråd. [19] 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. [20] 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. [21] 3. Utredning och förslag ang. vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. [22] Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. [23] Socialutbildningssakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. [29]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2] Betänkande med förslag till civilt försvarslag m. m. [5]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.